ANTHOLOGIA LATINA.

ANTHOLOGIA LATINA.

EDIDIT

FRANCISCUS ST. JOHN THACKERAY, A. M.

EDITIO ALTERA.

LONDINI: BELL ET DALDY.

CANTABRIGIAE: DEIGHTON, BELL ET SOC.

MDCCCLXIX.

LONDINI: EXCUDEBANT WHITTINGHAM ET WILKINS.

VIRO DE ETONENSIBVS EGREGIE MERITO

CAROLO O. GOODFORD, S. T. P.

COLLEGII REGALIS B. MARIAE DE ETONA

PRAEPOSITO

GRATI ANIMI IVSTAEQVE REVERENTIAE ERGO

HANC ANTHOLOGIAM

D . D . D .

EDITOR.

PRAEFATIO.

PAUCA sufficient ad huius Anthologiae rationem exponendam. Desideranti mihi aliquoties eiusmodi Latinae poeseos quasi speculum, quod et multum in manibus esset, et exquisitioribus carminibus animum recrearet redintegraretque, operae pretium visum est, quantum temporis ex quotidianis negotiis superesset, ad hoc opusculum contexendum conferre. Igitur complura ab omni vatum Romanorum perpetuitate petita et in ordinem digesta, e libris qui ad extremum volumen enumerantur, exscribenda curavi. Illud in unoquoque carmine deligendo spectavi, ut quantum fieri posset, totum quiddam ante oculos proponeretur, in quo legentium animus haerere posset atque acquiescere. Viros doctiores spero veniam daturos, si parum novi de meo allati notulis insit, si quid minus affabrè compositum sit, denique si quaedam dulcissima nusquam apud haec quae excerp-

simus reperiantur. Neque enim tam erat in votis ut omnes undique flosculos carperem, quam ut huiusmodi studiis quasi calcar adderem. Quod si his lectitandis vel memoriae mandandis, unus et alter iuvenis

"integros accedere fontis"

maiore cum fructu assueverit, huic nostro labori, vel potius laborum oblectamento, abundè satisfactum erit.

Reliquum est ut amicis qui opem et consilium praestiterunt gratias maximas agam. Neque praetermittenda est comitas viri Reverendi Ioannis Keble, omnis rei poeticae iudicis, si quis alius, elegantissimi, ac Theodori Martin; quorum alter Praelectiones suas Academicas, alter libellum Catulli amantibus semper in deliciis futurum, ad nostros usus commodavit.

Kal. Febr. MDCCCLXV.

In his curis secundis, pauca omisi, nova quaedam intertexui, difficiliora paullo locupletius annotatiunculis instruere tentavi. Vergilio eiusque aequalibus aut omnino aut magna ex parte super-

sedere in animo fuerat; quo latior campus minus notis poematis pateret. Quod ne facerem nonnihil obstitit. Nam ut recentiorum poematum lectores fructum inde percepturi sunt, ita eorundem vitia declinandi causa, ad Augustei aevi normam etiam atque etiam remittendi sunt. Prope ausim dicere de re poetica, quod Quintilianus de Cicerone dixit. 'Ille se profecisse sciat, cui Vergilius valdè placebit.'

Dabam Etonae,

Pridie Kal. Iul. MDCCCLXIX.

CONSPECTUS.

	Pag.
Liber I.	1
Liber II.	71
Liber III.	239
Notae	353
Index Carminum	431
Editiones quarum Textus adsumitur	443
Tabula Scriptorum Chronologica .	445

ANTHOLOGIA LATINA.

LIBER I.

CN. NAEVII.

I.

Epitaphium.

MORTALIS immortalis flere si foret fas,
Flerent divae Camenae Naeviom poetam.
Itaque postquam est Orcino traditus thesauro,
Obliti sunt Romae loquier latina lingua.

T. MACCII PLAUTI.

II.

Aulularia. Act. IV. sc. viii. ix.

Strobilus.

PICI divitiis qui aureos montis colunt,
Ego solus supero. Nam istos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula:

Ego sum ille rex Philippus! O lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multo illo adveni prior,
Multoque prius me conlocavi in arborem,
Indeque exspectabam, ubi aurum abstrudebat senex.
Ubi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore;
Exfodio aulam auri plenam. Inde exeo. Ilico
Video recipere se senem; ille me non videt.
Nam ego (modo) declinavi paulum med extra viam.
Atat, eccum ipsum! Ibo ut hoc condam domum.

Euclio. Perii interii occidi! Quo curram? quo non curram?
Tene tene:—Quem quis?—
Nescio: nil video: caecus eo atque equidem quo eam aut ubi sim aut qui sim,
Nequeo cum animo certum investigare. Obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro obtestor, sitis, et hominem demonstretis qui eam abstulerit.
Quid est? quid ridetis? Novi omnis: scio fures esse hic conpluris,
Qui vestitu et creta occultant sese atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? Tibi credere certum est: nam esse bonum e voltu cognosco.
Em, nemo habet horum.—Occidisti! Dic igitur si quis habet. Nescis?
Heu me miserum! misere perii! Male perditus pessume ornatus eo:
Tantum gemiti et malae maestitiae hic dies mihi optulit,

Famem et pauperiem. Perditissumus ego sum omnium senum
In terra. Nam quid mihi opust vita, qui tantum auri perdidi,
Quod custodivi sedulo? Egomet me defraudavi-
Animumque meum geniumque meum! nunc alii laetificantur
Meo malo et damno: pati nequeo.

III.

Captivi. Act. III. sc. iv.

Hegio, Tyndarus, Aristophontes, Lorarius.

Hegio.

FUVITNE huic pater Thesaurochrysonicochrysides?
Ar. Non fuit; neque ego istuc nomen unquam audivi ante hunc diem;
Philocrati Theodoromedes fuit pater.
Ty. Pereo probe!
Quin quiescis? Dierectum, cor meum, i ac suspende te!
Tu subsultas; ego miser vix adsto prae formidine.
He. Satin' istuc mihi exquisitum est, fuisse hunc servom in Alide,
Neque esse hunc Philocratem?
Ar. Tam satis, quam nunquam hoc invenies secus.
Sed ubi is nunc est?
He. Ubi ego minume atque ipsus se volt maxume.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser

Huius scelesti technis, qui me, ut lubitum est, ductavit dolis.
Sed vide, sis!

Ar. Quin exploratum dico et provisum hoc tibi.

He. Certon'?

Ar. Quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates iam inde usque amicus fuit mihi a puero puer.

He. Sed qua facie est tuos sodalis Philocrates?

Ar. Dicam tibi:
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, oculis nigris,
Subrufus aliquantum, crispus, cincinnatus.

He. Convenit.

Ty. Ut quidem hercle in medium ego hodie pessume processerim.
Vae illis virgis miseris, quae hodie in tergo morientur meo!

He. Verba mihi data esse video.

Ty. Quid cessatis, compedes,
Currere ad me meaque amplecti crura, ut vos custodiam?

He. Satin' med illi hodie scelesti capti ceperunt dolo?
Illic servom se adsimulabat, hic sese autem liberum;
Nuculeum amisi; reliquit pigneri putamina:
Ita mi stolido sursum vorsum os sublevere offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite istinc atque efferte lora!

Lo. Num lignatum mittimur?

IV.

Menaechmi. Act. v. sc. i.

Menaechmus Sosicles, Mulier.

Mulier.

NON ego istaec tua flagitia possum perpeti:
Nam meam med aetatem esse viduam mavelim,
Quam istaec flagitia tua pati, quae tu facis.
Me. Quid id ad me, tun te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? An mos hic ita est,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?
Mu. Quas fabulas? Non, inquam, patiar praeterhac,
Quin vidua vivam, quam istos mores perferam.
Me. Mea quidem hercle causa vidua vivito
Vel usque dum regnum optinebit Iuppiter.
Mu. Ne istuc mecastor iam patrem accersam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia quae facis.
I, Decio, quaere meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rem natam esse dicito.
Iam ego aperiam istaec tua flagitia!
Me. Sanane's?
Quae mea flagitia?
Mu. Pallam atque aurum quom meum
Domo suppilas clam tuae uxori, et tuae
Degeris amicae. Satin' haec recte fabulor?

Me. Heu: hercle, mulier, multum et audax et mala's.
Tun tibi surruptam hanc dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?
Mu. Haut mihi negabas dudum surrupuisse te;
Nunc eandem ante oculos attines? Non te pudet?
Me. Quaeso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tu med hominem esse arbitrare, nescio:
Ego tete simitu novi cum Parthaone.
Mu. Si me derides, at pol illum non potes,
Patrem meum, qui huc advenit. Quin respicis?
Novistin tu illum?
Me. Novi cum Calcha simul:
Eodem die illum vidi, quo te ante hunc diem.
Mu. Negas novisse me? negas patrem meum?
Me. Idem hercle dicam, si avom vis adducere.
Mu. Ecastor pariter hoc atque alias res soles.

V.

Mostellaria. Act. II. sc. ii.

Theuropides, Tranio.

Tranio.

QUIS homost, qui nostras aedis accessit prope?
Th. Meus servos hic quidemst Tranio.
Tr. O Theuropides,

Ere, salve; salvom te advenisse gaudeo.
Usquin valuisti?
Th. Usque, ut vides.
Tr. Factum optume.
Th. Quid vos, insanin' estis?
Tr. Quidum?
Th. Sic, quia
Foris ambulatis: natus nemo in aedibus
Servat, neque qui recludat neque respondeat,
Pultando paene confregi hasce ambas foris.
Tr. Eho,
An tu tetigisti has aedes?
Th. Quor non tangerem?
Quin pultando, inquam, paene confregi foris.
Tr. Tetigistin?
Th. Tetigi, inquam, et pultavi.
Tr. Vah.
Th. Quid est?
Quomodo pultare potui, si non tangerem?
Tr. Male hercle factum!
Th. Quid est negoti?
Tr. Non potest
Dici, quam indignum facinus fecisti et malum.
Th. Quam ob rem? aut quam subito rem mihi adportas novam?
Tr. Occidisti hercle
Th. Quem mortalem?
Tr. Omnis tuos.
Th. Di te deaeque omnes faxint cum istoc omine—

Tr. Metuo, te atque istos expiare ut possies.
Th. Quid iam?
Tr. Fuge, obsecro, atque abscede ab aedibus.
Fuge huc, fuge ad me propius! tene terram manu:
Et, heus, iube illos illim, amabo, abscedere.
Th. Abscedite.
Tr. Aedis ne attigatis! Tangite
Vos quoque terram!
Th. Obsecro hercle, quin intro imus huc?
Tr. Quia septem menses sunt, quom in hasce aedis pedem
Nemo intro tetulit, semel ut emigravimus.
Th. Eloquere, quid ita?
Tr. Circumspicedum, num quis est,
Sermonem nostrum qui aucupet.
Th. Tutum probest.
Tr. Circumspice etiam.
Th. Nemost: loquere nunc iam.
Tr. Caputale factumst.
Th. Quid id est? non intellego.
Tr. Scelus, inquam, factumst iam diu antiquom et vetus,
Caputale: id adeo nos nunc factum invenimus.
Th. Quid istuc scelus est aut quis id fecit? cedo.
Tr. Hospes necavit hospitem captum manu;
Iste, ut ego opinor, qui has tibi aedis vendidit.
Th. Necavit?
Tr. Aurumque ei ademit hospiti,
Eumque hic defodit hospitem ibidem in aedibus.
Th. Quapropter id vos factum suspicamini?

Tr. Ego dicam: ausculta. Ut foris cenaverat
Tuus gnatus, postquam rediit a cena domum,
Abimus omnes cubitum, condormivimus.
Lucernam forte oblitus fueram extinguere:
Atque ille exclamat derepente maxumum.

Th. Quis homo? an meus gnatus?

Tr. St, tace; ausculta modo.
Ait venisse illum in somnis ad se mortuom.

Th. Nempe ergo in somnis?

Tr. Ita. Set ausculta modo.
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuom

Th. In somnis?

Tr. Mirum, quin vigilanti diceret,
Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum inepte stultus es, Theuropides.

Th. Taceo.

Tr. Set ecce, quae illi ille inquit mortuos.
" Ego transmarinus hospes sum Diapontius;
Hic habito; haec mihi dedita est habitatio:
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
Quia praemature vita careo. Per fidem
Deceptus sum: hospes me hic necavit, isque me
Defodit insepultum clam in hisce aedibus,
Scelestus, auri causa. Nunc tu hinc emigra:
Scelestae haec aedes; impiast habitatio."
Quae hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.

Th. St st.

Tr. Quid obsecro hercle factumst?

Th. Concrepuit foris

Tr. Haecine percussast? guttam haut habeo sanguinis:

Vivom me accersunt Acheruntem mortui.
Perii : illisce hodie hanc conturbabunt fabulam.
Nimis quam formido, ne manufesto hic me opprimat.
Th. Quid tute tecum loquere ?
Tr. Abscede ab ianua.
Fuge, obsecro hercle !
Th. Quor fugiam ?
Tr. Etiam tu fugis ?
Th. Nihil ego formido : pax mihist cum mortuis.
Intus. Heus, Tranio.
Tr. Non me appellabis, si sapis.
Nihil ego commerui, neque istas percussi foris.

VI.

Rudens.—Prologus.

Arcturus.

QUI gentes omnis mariaque et terras movet,
Eius sum civis civitate caelitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida ;
Signum, quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in caelo. Nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in caelo clarus atque inter deos ;
Inter mortalis ambulo interdius.
Et alia signa de caelo ad terram accidunt.
Qui est imperator divom atque hominum, Iuppiter,

Is nos per gentis alium alia disparat,
Qui facta hominum, mores, pietatem, et fidem
Noscamus, ut quemque adiuvet opulentia.
Qui falsas lites falsis testimoniis
Petunt, quique in iure abiurant pecuniam,
Eorum referimus nomina exscripta ad Iovem.
Cotidie ille scit quis hic quaerat malum.
Qui hic litem adipisci postulant periurio
Mali, res falsas qui impetrant apud iudicem;
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat;
Maiore multa multat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.
Atque hoc scelesti in animum inducunt suum,
Iovem se placare posse donis, hostiis.
Et operam et sumtum perdunt: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum est a periuris supplicii.
Facilius, si qui pius est, a dis supplicans,
Quam qui scelestust, inveniet veniam sibi.
Idcirco moneo vos ego haec, qui estis boni,
Quique aetatem agitis cum pietate et cum fide:
Retinete porro, post factum ut laetemini.

VII.

Rudens. Act. I. sc. ii.

Daemones, Sceparnio.

Sceparnio.

SED, o Palaemon, sancte Neptuni comes,
Quique Hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus video?
Dae. Quid vides?
Sc. Mulierculas
Video sedentis in scapha solas duas.
Ut adflictantur miserae!—Euge, euge! perbene
Ab saxo avortit fluctus ad litus scapham,
Neque gubernator unquam potuit rectius.
Non vidisse undas me maiores censeo.
Salvae sunt, si illos fluctus devitaverint.
Nunc, nunc periculum est: eiecit alteram.—
At in vado est: iam facile enabit.—Eugepae,
Viden', alteram illam ut fluctus eiecit foras?
Surrexit, horsum se capessit. Salva res!
Desiluit haec autem altera in terram e scapha.
Ut prae timore in genua in undas concidit!—
Salva est: evasit ex aqua. Iam in litore est.
Sed dextrovorsum avorsa it in malam crucem.
Hem, errabit illaec hodie.
Dae. Quid id refert tua?
Sc. Si ad saxum quo capessit, ea deorsum cadit,
Errationis fecerit compendium.

Dae. Si tu de illarum cenaturus vesperi es:
Illis curandum censeo, Sceparnio;
Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.
Sc. Bonum aequomque oras.
Dae. Sequere me hac ergo.
Sc. Sequor.

Q. ENNII.

VIII.

Ex Annalibus.

Pyrrhus loquitur.

NEC mi aurum posco, nec mi pretium dederitis:
Non cauponantes bellum sed belligerantes,
Ferro non auro vitam cernamus utrique.
Vosne velit an me regnare era quidve ferat Fors,
Virtute experiamur. Et hoc simul accipe dictum:
Quorum virtutei belli fortuna pepercit,
Eorundem libertati me parcere certum est.
Dono ducite doque volentibu' cum magnis dis.

IX.

MORIBUS antiquis res stat Romana virisque.

X.

Fabius Maximus.

UNUS homo nobis cunctando restituit rem.
Noenum rumores ponebat ante salutem.
Ergo plusque magisque viri nunc gloria claret

XI.

Telamo.

SED superstitiosi vates inpudentesque arioli,
Aut inertes aut insani aut quibus egestas imperat:
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam,
Quibus divitias pollicentur, ab eis drachumam ipsi petunt.

XII.

Andromache loquitur.

O PATER, o patria, o Priami domus,
Saeptum altisono cardine templum;
Vidi ego te astante ope barbarica
Tectis caelatis lacuatis,
Auro ebore instructam regifice.
Haec omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari,
Iovis aram sanguine turpari.

XIII.

Ex Saturarum reliquiis.

ENNI poeta salve, qui mortalibus
Versus propinas flammeos medullitus.

XIV.

Epitaphium.

ADSPICITE o cives, senis Enni imagini' formam!
Hic vestrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lacrumis decoret nec funera fletu
Faxit. Cur? volito vivu' per ora virum.

P. TERENTII AFRI.

XV.

Andria. Act. I. sc. i.

Simo, Sosia.

Simo.

QUID verbis opus est? hac fama inpulsus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret.
Placuit: despondi: hic nuptiis dictust dies.

So. Quid igitur obstat, quor non fiant?
Si. Audies.
Ferme in diebus paucis, quibus haec acta sunt,
Chrysis vicina haec moritur.
So. O factum bene:
Beasti: ei metui a Chryside.
Si. Ibi tum filius
Cum illis, qui amarant Chrysidem, una aderat frequens:
Curabat una funus: tristis interim,
Non numquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi.
Sic cogitabam 'hic parvae consuetudinis
Causa huius mortem tam fert familiariter:
Quid si ipse amasset? quid hic mihi faciet patri?'
Haec ego putabam esse omnia humani ingeni
Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque eius causa in funus prodeo,
Nil etiam suspicans mali.
So. Hem quid est?
Si. Scies.
Ecfertur. Imus. Interea inter mulieres,
Quae ibi aderant, forte unam aspicio adulescentulam,
Forma
So. Bona fortasse.
Si. Et voltu, Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, ut nil supra.
Quae quom mihi lamentari praeter ceteras
Visast, et quia erat forma praeter ceteras
Honesta ac liberali, accedo ad pedisequas,

Quae sit rogo. Sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit ilico animum. Attat hoc illud est,
Hinc illae lacrumae, haec illast misericordia.
So. Quam timeo, quorsum evadas!
Si. Funus interim
Procedit. Sequimur: ad sepulcrum venimus:
In ignem inpositast: fletur. Interea haec soror,
Quam dixi, ad flammam accessit inprudentius,
Satis cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem et celatum indicat:
Adcurrit: mediam mulierem complectitur:
"Mea Glycerium" inquit "quid agis? quor te is perditum?"
Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres,
Reiecit se in eum flens quam familiariter.

XVI.

Eunuchus. Act. II. sc. ii.

Gnatho, Parmeno.

Gnatho.

Di inmortales, homini homo quid praestat! Stulto intellegens
Quid inter est! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis
Hominem haud inpurum itidem patria qui abligurrierat bona:

Video sentum squalidum aegrum, pannis annisque
obsitum.
"Quid istuc" inquam "ornatist?" "quoniam
miser quod habui perdidi, en
Quo redactus sum. Omnes noti me atque amici
deserunt."
Hic ego illum contempsi prae me; "quid homo"
inquam "ignavissume?
Itan' parasti te, ut spes nulla relicua in te sit tibi?
Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem
ortum lo
Qui color, nitor, vestitus, quae habitudost corporis!
Omnia habeo, neque quicquam habeo: nil quom
est, nil defit tamen."
"At ego infelix neque ridiculus esse neque plagas
pati
Possum." "Quid? tu his rebus credis fieri? tota
erras via.
Olim isti fuit generi quondam quaestus apud sae-
clum prius:
Hoc novomst aucupium: ego adeo hanc primus in-
veni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium
rerum volunt,
Nec sunt: hos consector: hisce ego non paro me ut
rideant,
Sed eis ultro adrideo et eorum ingenia admiror
simul:
Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo
id quoque:

Negat quis: nego; ait: aio; postremo inperavi egomet mihi
Omnia adsentari. Is quaestus nunc est multo uberrumus."
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
Gn. Dum haec loquimur, interea loci ad macellum ubi adventamus,
Concurrunt laeti mi obviam cuppedinarii omnes:
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores,
Quibus et re salva et perdita profueram et prosum saepe:
Salutant, ad cenam vocant, adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus videt me esse tanto honore,
Tam facile victum quaerere: ibi homo coepit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me: sectari iussi,
Si potis est, tamquam philosophorum habent disciplinae ex ipsis
Vocabula, parasiti ita ut Gnathonici vocentur.

XVII.

Heauton Timorumenos. Act. I. sc. i.

Chremes, Menedemus.

Chremes.

QUAMQUAM haec inter nos nuper notitia admodumst
(Inde adeo quom agrum in proxumo hic mercatus es)
Nec rei fere sane amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiae puto,
Facit ut te audacter moneam et familiariter,
Quod mihi videre praeter aetatem tuam
Facere et praeter quam res te adhortatur tua.
Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quaeris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conicio; agrum his regionibus
Meliorem neque preti maioris nemo habet;
Servos compluris: proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Numquam tam mane egredior neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere aut arare aut aliquid ferre. Denique
Nullum remittis tempus neque te respicis.
Haec non voluptati tibi esse satis certo scio.
"At enim" dices "quantum hic operis fiat paenitet."
Quod in opere faciundo operae consumis tuae,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.

Me. Chremes, tantumne ab re tuast oti tibi,
Aliena ut cures eaque nil quae ad te attinent?
Ch. Homo sum: humani nil a me alienum puto.
Vel me monére hoc vel percontari puta:
Rectumst, ego ut faciam; non est, te ut deterream.
Me. Mihi sic est usus: tibi ut opus factost, face.
Ch. An quoiquamst usus homini se ut cruciet?
Me. Mihi.

XVIII.

Adelphi. Act. III. sc. iii.

Demea, Syrus.

Demea.

FRATRIS me quidem
Pudet pigetque.
Sy. Nimium inter vos, Demea,
(Non quia ades praesens dico hoc) pernimium inter est.
Tu, quantus quantu's, nil nisi sapientia es,
Ille somnium. num sineres vero illum tuom
Facere haec?
De. Sinerem illum? aut non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quam ille quicquam coeperet?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras?
De. Sic siet
Modo ut nunc est, quaeso.
Sy. Ut quisque suom volt esse, itast.
De. Quid eum? vidistin hodie?

Sy. Tuomne filium?
(Abigam hunc rus.) iam dudum aliquid ruri agere arbitror.
De. Satin scis ibi esse?
Sy. Oh, qui egomet produxi.
De. Optumest:
Metui ne haereret hic.
Sy. Atque iratum admodum.
De. Quid autem?
Sy. Adortus iurgiost fratrem apud forum
De psaltria istac.
De. Ain vero?
Sy. Ah, nil reticuit.
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de inproviso: coepit clamare "O Aeschine,
Haecine flagitia facere te! haec te admittere
Indigna genere nostro!"
De. Oh, lacrumo gaudio.
Sy. "Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam."
De. Salvos sit: spero, est similis maiorum suom.
Sy. Hui.
De. Syre, praeceptorum plenust istorum ille.
Sy. Phy:
Domi habuit unde disceret.
De. Fit sedulo:
Nil praetermitto: consuefacio: denique
Inspicere tamquam in speculum in vitas omnium
Iubeo atque ex aliis sumere exemplum sibi.
"Hoc facito."

Sy. Recte sane.
De. "Hoc fugito."
Sy. Callide.
De. "Hoc laudist."
Sy. Istaec res est.
De. "Hoc vitio datur."
Sy. Probissume.
De. Porro autem—
Sy. Non hercle otiumst
Nunc mi auscultandi. Piscis ex sententia
Nactus sum: ei mihi ne corrumpantur cautiost:
Nam id nobis tam flagitiumst quam illa, Demea,
Non facere vobis, quae modo dixti: et quod queo
Conservis ad eundem istunc praecipio modum:
"Hoc salsumst, hoc adustumst, hoc lautumst parum:
Illud recte: iterum sic memento:" sedulo
Moneo, quae possum pro mea sapientia:
Postremo tamquam in speculum in patinas, Demea,
Inspicere iubeo et moneo quid facto usus sit.
Inepta haec esse, nos quae facimus, sentio:
Verum quid facias? ut homost, ita morem geras.
Numquid vis?
De. Mentem vobis meliorem dari.

L. ATTII.

XIX.

Medea.

TANTA moles labitur
Fremebunda ex alto ingenti sonitu et spiritu.
Prae se undas volvit, vortices vi suscitat:
Ruit prolapsa, pelagus respargit, reflat.
Ita dum interruptum credas nimbum volvier,
Dum quod sublime ventis expulsum rapi
Saxum aut procellis vel globosos turbines
Exsistere ictos undis concursantibus:
Nisi quas terrestris pontus strages conciet,
Aut forte Triton fuscina evertens specus
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad caelum erigit.

XX.

Tarquinius Superbus loquitur.

QUOM iam quieti corpus nocturno impetu
Dedi sopore placans artus languidos,
Visum est in somnis pastorem ad me appellere
Pecus lanigerum eximia pulcritudine:
Duos consanguineos arietes inde eligi
Praeclarioremque alterum immolare me:
Deinde eius germanum cornibus conitier

In me arietare, eoque ictu me ad casum dari:
Exin prostratum terra, graviter saucium,
Resupinum in caelo contueri maxumum
Mirificum facinus: dextrorsum orbem flammeum
Radiatum solis liquier cursu novo. X

Somnii interpretatio.

Rex, quae in vita usurpant homines, cogitant curant vident,
Quaeque agunt vigilantes agitantque, ea si cui in somno accidunt,
Minus mirum est, sed di rem tantam haut temere inproviso offerunt.
Proin vide ne, quem tu esse hebetem deputes aeque ac pecus,
Is sapientia munitum pectus egregium gerat
Teque regno expellat: nam id, quod de sole ostentum est tibi,
Populo commutationem rerum portendit fore
Perpropinquam. Haec bene verruncent populo! Nam quod dexterum
Cepit cursum ab laeva signum praepotens, pulcherrume
Auguratum est rem Romanam publicam summam fore.

Brutus.

L. ATTII.

XIX.

Medea.

TANTA moles labitur
Fremebunda ex alto ingenti sonitu et spiritu.
Prae se undas volvit, vortices vi suscitat:
Ruit prolapsa, pelagus respargit, reflat.
Ita dum interruptum credas nimbum volvier,
Dum quod sublime ventis expulsum rapi
Saxum aut procellis vel globosos turbines
Exsistere ictos undis concursantibus:
Nisi quas terrestris pontus strages conciet,
Aut forte Triton fuscina evertens specus
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad caelum erigit.

XX.

Tarquinius Superbus loquitur.

QUOM iam quieti corpus nocturno impetu
Dedi sopore placans artus languidos,
Visum est in somnis pastorem ad me appellere
Pecus lanigerum eximia pulcritudine:
Duos consanguineos arietes inde eligi
Praeclarioremque alterum immolare me:
Deinde eius germanum cornibus conitier

In me arietare, eoque ictu me ad casum dari:
Exin prostratum terra, graviter saucium,
Resupinum in caelo contueri maxumum
Mirificum facinus: dextrorsum orbem flammeum
Radiatum solis liquier cursu novo.

Somnii interpretatio.

Rex, quae in vita usurpant homines, cogitant curant vident,
Quaeque agunt vigilantes agitantque, ea si cui in somno accidunt,
Minus mirum est, sed di rem tantam haut temere inproviso offerunt.
Proin vide ne, quem tu esse hebetem deputes aeque ac pecus,
Is sapientia munitum pectus egregium gerat
Teque regno expellat: nam id, quod de sole ostentum est tibi,
Populo commutationem rerum portendit fore
Perpropinquam. Haec bene verruncent populo! Nam quod dexterum
Cepit cursum ab laeva signum praepotens, pulcherrume
Auguratum est rem Romanam publicam summam fore.

Brutus.

C. LUCILII.

XXI.

Vir bonus est quis?

VIRTUS, Albine, est pretium persolvere verum,
Queis in versamur queis vivimu' rebu' potesse:
Virtus est homini scire id quid quaeque habeat res.
Virtus scire homini, rectum utile quid sit, honestum;
Quae bona, quae mala; item quid inutile turpe, inhonestum;
Virtus, quaerendae rei finem scire modumque;
Virtus, divitiis pretium persolvere posse;
Virtus, id dare, quod re ipsa debetur honori:
Hostem esse atque inimicum hominum morumque malorum,
Contra defensorem hominum morumque bonorum;
Magnificare hos, his bene velle, his vivere amicum;
Commoda praeterea patriae sibi prima putare,
Deinde parentum, tertia jam postremaque nostra.

T. LUCRETII CARI.

XXII.

De Rerum Natura.

LIB. I.—*Exordium.*

AENEADUM genetrix, hominum divomque voluptas,
Alma Venus, caeli subter labentia signa
Quae mare navigerum, quae terras frugiferentis
Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur visitque exortum lumina solis.
Te, dea, te fugiunt venti, te nubila caeli
Adventumque tuum, tibi suavis daedala tellus
Summittit flores, tibi rident aequora ponti
Placatumque nitet diffuso lumine caelum.
Nam simul ac species patefactast verna diei
Et reserata viget genitabilis aura favoni,
Aeriae primum volucres te, diva, tuumque
Significant initum perculsae corda tua vi.
Inde ferae pecudes persultant pabula laeta
Et rapidos tranant amnis: ita capta lepore
Te sequitur cupide quo quamque inducere pergis.
Denique per maria ac montis fluviosque rapacis
Frondiferasque domos avium camposque virentis
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Efficis ut cupide generatim saecla propagent.
Quae quoniam rerum naturam sola gubernas
Nec sine te quicquam dias in luminis oras

Exoritur neque fit laetum neque amabile quicquam,
Te sociam studeo scribendis versibus esse
Quos ego de rerum natura pangere conor
Memmiadae nostro quem tu, dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.
Quo magis aeternum da dictis, diva, leporem.
Effice ut interea fera moenera militiai
Per maria ac terras omnis sopita quiescant.
Nam tu sola potes tranquilla pace iuvare
Mortalis, quoniam belli fera moenera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui saepe tuum se
Reicit aeterno devictus vulnere amoris,
Atque ita suspiciens tereti cervice reposta
Pascit amore avidos inhians in te, dea, visus,
Eque tuo pendet resupini spiritus ore.
Hunc tu, diva, tuo recubantem corpore sancto
Circumfusa super, suavis ex ore loquellas
Funde petens placidam Romanis, incluta, pacem.
Nam neque nos agere hoc patriai tempore iniquo
Possumus aequo animo nec Memmi clara propago
Talibus in rebus communi desse saluti.

v. 1—43.

XXIII.

Iphigenia.

ILLUD in his rebus vereor, ne forte rearis
Inpia te rationis inire elementa viamque
Indugredi sceleris, quod contra saepius illa
Religio peperit scelerosa atque impia facta.

Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine foede
Ductores Danaum delecti, prima virorum.
Cui simul infula virgineos circumdata comptus
Ex utraque pari malarum parte profusast,
Et maestum simul ante aras adstare parentem
Sensit et hunc propter ferrum celare ministros
Aspectuque suo lacrimas effundere civis,
Muta metu terram genibus summissa petebat.
Nec miserae prodesse in tali tempore quibat
Quod patrio princeps donarat nomine regem;
Nam sublata virum manibus tremibundaque ad aras
Deductast, non ut sollemni more sacrorum
Perfecto posset claro comitari Hymenaeo,
Sed casta inceste nubendi tempore in ipso
Hostia concideret mactatu maesta parentis,
Exitus ut classi felix faustusque daretur.
Tantum religio potuit suadere malorum.

v. 80-101.

XXIV.

Lib. II.—*Philosophia curarum levamen.*

SUAVE, mari magno turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem;
Non quia vexari quemquamst iucunda voluptas,
Sed quibus ipse malis careas quia cernere suave est
Suave etiam belli certamina magna tueri
Per campos instructa tua sine parte pericli.

Sed nil dulcius est, bene quam munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena,
Despicere unde queas alios passimque videre
Errare atque viam palantis quaerere vitae,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Noctes atque dies niti praestante labore
Ad summas emergere opes rerumque potiri.
O miseras hominum mentes, o pectora caeca!
Qualibus in tenebris vitae quantisque periclis
Degitur hoc aevi quodcumquest! nonne videre
Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut, quoi
Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur
Iucundo sensu cura semotu' metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Esse opus omnino, quae demant cumque dolorem,
Delicias quoque uti multas substernere possint.
Gratius interdum neque natura ipsa requirit,
Si non aurea sunt iuvenum simulacra per aedes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur,
Nec domus argento fulget auroque renidet
Nec citharae reboant laqueata aurataque tecta,
Cum tamen inter se prostrati in gramine molli
Propter aquae rivum sub ramis arboris altae
Non magnis opibus iucunde corpora curant,
Praesertim cum tempestas adridet et anni
Tempora conspergunt viridantis floribus herbas.
Nec calidae citius decedunt corpore febres,
Textilibus si in picturis ostroque rubenti
Iacteris, quam si in plebeia veste cubandum est.

v. 1-36.

XXV.

Τὰ πόρρω.

NAM saepe in colli tondentes pabula laeta
Lanigerae reptant pecudes quo quamque vocantes
Invitant herbae gemmantes rore recenti,
Et satiati agni ludunt blandeque coruscant;
Omnia quae nobis longe confusa videntur
Et velut in viridi candor consistere colli.
Praeterea magnae legiones cum loca cursu
Camporum complent belli simulacra cientes,
Fulgor ibi ad caelum se tollit totaque circum
Aere renidescit tellus supterque virum vi
Excitur pedibus sonitus clamoreque montes
Icti reiectant voces ad sidera mundi,
Et circumvolitant equites mediosque repente
Tramittunt valido quatientes impete campos.
Et tamen est quidam locus altis montibus unde
Stare videntur et in campis consistere fulgor.

v. 317-332.

XXVI.

Vacca amissam prolem requirens.

NAM saepe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras
Sanguinis expirans calidum de pectore flumen;

At mater viridis saltus orbata peragrans
Noscit humi pedibus vestigia pressa bisulcis,
Omnia convisens oculis loca si queat usquam
Conspicere amissum fetum, completque querellis
Frondiferum nemus absistens et crebra revisit
Ad stabulum desiderio perfixa iuvenci,
Nec tenerae salices atque herbae rore vigentes
Fluminaque illa queunt summis labentia ripis
Oblectare animum subitamque avertere curam,
Nec vitulorum aliae species per pabula laeta
Derivare queunt animum curaque levare:
Usque adeo quiddam proprium notumque requirit.

v. 352-366.

XXVII.

Semina esse infinita.

SED quasi naufragiis magnis multisque coortis
Disiectare solet magnum mare transtra guberna
Antemnas proram malos tonsasque natantis,
Per terrarum omnis oras fluitantia aplustra
Ut videantur et indicium mortalibus edant,
Infidi maris insidias virisque dolumque
Ut vitare velint, neve ullo tempore credant
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti,
Sic tibi si finita semel primordia quaedam
Constitues, aevom debebunt sparsa per omnem

Disiectare aestus diversi materiai,
Numquam in concilium ut possint compulsa coire
Nec remorari in concilio nec crescere adaucta.

v. 552-564.

XXVIII.

Mundum senescere.

SIC igitur magni quoque circum moenia mundi
Expugnata dabunt labem putrisque ruinas.
Iamque adeo fracta est aetas effetaque tellus
Vix animalia parva creat quae cuncta creavit
Saecla deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud, ut opinor, enim mortalia saecla superne
Aurea de caelo demisit funis in arva
Nec mare nec fluctus plangentis saxa crearunt,
Sed genuit tellus eadem quae nunc alit ex se.
Praeterea nitidas fruges vinetaque laeta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit,
Ipsa dedit dulcis fetus et pabula laeta;
Quae nunc vix nostro grandescunt aucta labore,
Conterimusque boves et viris agricolarum,
Conficimus ferrum vix arvis suppeditati:
Usque adeo parcunt fetus augentque labore.
Iamque caput quassans grandis suspirat arator
Crebrius, incassum manuum cecidisse labores,
Et cum tempora temporibus praesentia confert
Praeteritis, laudat fortunas saepe parentis

Et crepat, anticum genus ut pietate repletum
Perfacile angustis tolerarit finibus aevom,
Cum minor esset agri multo modus ante viritim.
Tristis item vetulae vitis sator atque vietae
Temporis incusat momen caelumque fatigat,
Nec tenet omnia paulatim tabescere et ire
Ad capulum spatio aetatis defessa vetusto.

v. 1148-1174.

XXIX.

Lib. III.—*Epicuri laudes.*

TU, pater, es rerum inventor, tu patria nobis
Suppeditas praecepta, tuisque ex, inclute, chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simul ac ratio tua coepit vociferari
Naturam rerum, divina mente coorta,
Diffugiunt animi terrores, moenia mundi
Discedunt, totum video per inane geri res.
Apparet divum numen sedesque quietae
Quas neque concutiunt venti nec nubila nimbis
Aspergunt, neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat semperque innubilus aether
Integit, et large diffuso lumine rident.
Omnia suppeditat porro natura, neque ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.

At contra nusquam apparent Acherusia templa
Nec tellus obstat quin omnia dispiciantur,
Sub pedibus quaecumque infra per inane geruntur.
His ibi me rebus quaedam divina voluptas
Percipit adque horror, quod sic natura tua vi
Tam manifesta patens ex omni parte retecta est.

v. 9-30.

XXX.

De Mortis contemptione.

PROINDE ubi se videas hominem indignarier ipsum,
Post mortem fore ut aut putescat corpore posto
Aut flammis interfiat malisve ferarum,
Scire licet non sincerum sonere atque subesse
Caecum aliquem cordi stimulum, quamvis neget ipse
Credere se quemquam sibi sensum in morte futurum.
Non, ut opinor, enim dat quod promittit et unde,
Nec radicitus e vita se tollit et eicit,
Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
Vivus enim sibi cum proponit quisque futurum,
Corpus uti volucres lacerent in morte feraeque,
Ipse sui miseret; neque enim se dividit illim,
Nec removet satis a proiecto corpore et illum
Se fingit sensuque suo contaminat astans.
Hinc indignatur se mortalem esse creatum,
Nec videt in vera nullum fore morte alium se
Qui possit vivus sibi se lugere peremptum

Stansque iacentem se lacerari urive dolere.
Nam si in morte malumst malis morsuque ferarum
Tractari, non invenio qui non sit acerbum
Ignibus inpositum calidis torrescere flammis
Aut in melle situm suffocari atque rigere
Frigore, cum summo gelidi cubat aequore saxi,
Urgerive superne obtritum pondere terrae.
‘ Iam iam non domus accipiet te laeta, neque uxor
Optima nec dulces occurrent oscula nati
Praeripere et tacita pectus dulcedine tangent.
Non poteris factis florentibus esse, tuisque
Praesidium. Misero misere’ aiunt ‘ omnia ademit
Una dies infesta tibi tot praemia vitae.’
Illud in his rebus non addunt ‘ nec tibi earum
Iam desiderium rerum super insidet una.’
Quod bene si videant animo dictisque sequantur,
Dissoluant animi magno se angore metuque.
‘ Tu quidem ut es leto sopitus, sic eris aevi
Quod superest cunctis privatu’ doloribus aegris ;
At nos horrifico cinefactum te prope busto
Insatiabiliter deflevimus, aeternumque
Nulla dies nobis maerorem e pectore demet.’
Illud ab hoc igitur quaerendum est, quid sit amari
Tanto opere, ad somnum si res redit atque quietem,
Cur quisquam aeterno possit tabescere luctu.
Hoc etiam faciunt ubi discubuere tenentque
Pocula saepe homines et inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant ‘ brevis hic est fructus homullis ;
Iam fuerit neque post umquam revocare licebit.’
Tamquam in morte mali cum primis hoc sit eorum,

Quod sitis exurat miseros atque arida torres,
Aut aliae cuius desiderium insideat rei.
Nec sibi enim quisquam tum se vitamque requirit,
Cum pariter mens et corpus sopita quiescunt.
Nam licet aeternum per nos sic esse soporem,
Nec desiderium nostri nos adficit ullum.
Et tamen haudquaquam nostros tunc illa per artus
Longe ab sensiferis primordia motibus errant,
Cum correptus homo ex somno se colligit ipse.
Multo igitur mortem minus ad nos esse putandumst,
Si minus esse potest quam quod nil esse videmus;
Maior enim turbae disiectus materiai
Consequitur leto nec quisquam expergitus exstat,
Frigida quem semel est vitai pausa secuta.
  Denique si vocem rerum natura repente
Mittat et hoc alicui nostrum sic increpet ipsa
'Quid tibi tanto operest, mortalis, quod nimis aegris
Luctibus indulges? quid mortem congemis ac fles?
Nam gratis anteacta fuit tibi vita priorque,
Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda perfluxere atque ingrata interiere:
Cur non ut plenus vitae conviva recedis
Aequo animoque capis securam, stulte, quietem?
Sin ea quae fructus cumque es periere profusa
Vitaque in offensust, cur amplius addere quaeris,
Rursum quod pereat male et ingratum occidat omne,
Non potius vitae finem facis atque laboris?
Nam tibi praeterea quod machiner inveniamque,
Quod placeat, nil est: eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus iam marcet et artus

Confecti languent, eadem tamen omnia restant,
Omnia si pergas vivendo vincere saecla,
Atque etiam potius, si numquam sis moriturus,'
Quid respondemus, nisi iustam intendere litem
Naturam et veram verbis exponere causam?
Grandior hic vero si iam, seniorque queratur
Atque obitum lamentetur miser amplius aequo,
Non merito inclamet magis et voce increpet acri?
'Aufer abhinc lacrimas, balatro, et compesce querellas.
Omnia perfunctus vitai praemia marces.
Sed quia semper aves quod abest, praesentia temnis,
Inperfecta tibi elapsast ingrataque vita,
Et nec opinanti mors ad caput adstitit ante
Quam satur ac plenus possis discedere rerum.
Nunc aliena tua tamen aetate omnia mitte
Aequo animoque agedum mage sis concede: necessest.'
Iure, ut opinor, agat, iure increpet inciletque;
Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper, et ex aliis aliud reparare necessest.
Nec quisquam in barathrum nec Tartara deditur atra:
Materies opus est ut crescant postera saecla;
Quae tamen omnia te vita perfuncta sequentur;
Nec minus ergo ante haec quam tu cecidere, cadentque.
Sic alid ex alio numquam desistet oriri
Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

v. 870-971.

XXXI.

Strenua inertia.

SI possent homines, proinde ac sentire videntur
Pondus inesse animo quod se gravitate fatiget,
E quibus id fiat causis quoque noscere et unde
Tanta mali tamquam moles in pectore constet,
Haut ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus
Quid sibi quisque velit nescire et quaerere semper
Commutare locum quasi onus deponere possit.
Exit saepe foras magnis ex aedibus ille,
Esse domi quem pertaesumst, subitoque revertit,
Quippe foris nilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad villam praecipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans;
Oscitat extemplo, tetigit cum limina villae,
Aut abit in somnum gravis atque oblivia quaerit,
Aut etiam properans urbem petit atque revisit.

v. 1060-1067.

XXXII.

LIB. IV.—*De suo carmine.*

AVIA Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo. Iuvat integros accedere fontis
Atque haurire, iuvatque novos decerpere flores,
Insignemque meo capiti petere inde coronam

Unde prius nulli velarint tempora musae;
Primum quod magnis doceo de rebus et artis
Religionum animum nodis exsolvere pergo,
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musaeo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur;
Nam veluti pueris absinthia taetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum aetas inprovida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absinthi laticem deceptaque non capiatur,
Sed potius tali pacto recreata valescat,
Sic ego nunc, quoniam haec ratio plerumque videtur
Tristior esse quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac, volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram
Et quasi musaeo dulci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum percipis omnem
Naturam rerum ac persentis utilitatem.

v. 1-25.

XXXIII.

Nubes.

SED ne forte putes ea demum sola vagari,
Quaecumque ab rebus rerum simulacra recedunt,
Sunt etiam quae sponte sua gignuntur et ipsa

Constituuntur in hoc caelo qui dicitur aer,
Quae multis formata modis sublime feruntur
Nec speciem mutare suam liquentia cessant
Et cuiusque modi formarum vertere in oras;
Ut nubes facile interdum concrescere in alto
Cernimus et mundi speciem violare serenam
Aera mulcentes motu. Nam saepe Gigantum
Ora volare videntur et umbram ducere late,
Interdum magni montes avolsaque saxa
Montibus anteire et solem succedere praeter,
Inde alios trahere atque inducere belua nimbos.

v. 129-142.

XXXIV.

Sensuum fidei omnem Veritatem inniti.

DENIQUE ut in fabrica, si pravast regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum,
Omnia mendose fieri atque obstipa necesse est,
Prava cubantia prona supina atque absona tecta,
Iam ruere ut quaedam videantur velle, ruantqué
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis,
Sic igitur ratio tibi rerum prava necessest
Falsaque sit, falsis quaecumque ab sensibus ortast.

v. 513-521.

XXXV.

Echo.

SEX etiam aut septem loca vidi reddere voces,
Unam cum iaceres : ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes iterabant docta referri.
Haec loca capripedes satyros nymphasque tenere
Finitimi fingunt et faunos esse locuntur,
Quorum noctivago strepitu ludoque iocanti
Adfirmant volgo taciturna silentia rumpi
Chordarumque sonos fieri dulcisque querellas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Et genus agricolum late sentiscere, quom Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans
Unco saepe labro calamos percurrit hiantis,
Fistula silvestrem ne cesset fundere musam.

v. 577-589.

XXXVI.

LIB. V.—*Mundum vitio laborare.*

PRINCIPIO quantum caeli tegit impetus ingens,
Inde avidei partem montes silvaeque ferarum
Possedere, tenent rupes vastaeque paludes
Et mare quod late terrarum distinet oras.
Inde duas porro prope partis fervidus ardor
Adsiduusque geli casus mortalibus aufert.

Quod superest arvi, tamen id natura sua vi
Sentibus obducat, ni vis humana resistat
Vitai causa valido consueta bidenti
Ingemere et terram pressis proscindere aratris.
Si non fecundas vertentes vomere glebas
Terraique solum subigentes cimus ad ortus,
Sponte sua nequeant liquidas existere in auras;
Et tamen interdum magno quaesita labore
Cum iam per terras frondent atque omnia florent,
Aut nimiis torret fervoribus aetherius sol
Aut subiti peremunt imbris gelidaeque pruinae,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.
Praeterea genus horriferum natura ferarum
Humanae genti infestum terraque marique
Cur alit atque auget? cur anni tempora morbos
Adportant? quare mors immatura vagatur?
Tum porro puer, ut saevis proiectus ab undis
Navita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit,
Vagituque locum lugubri complet, ut aecumst
Cui tantum in vita restet transire malorum.
At variae crescunt pecudes armenta feraeque
Nec crepitacillis opus est nec cuiquam adhibendast
Almae nutricis blanda atque infracta loquella,
Nec varias quaerunt vestes pro tempore caeli,
Denique non armis opus est, non moenibus altis,
Qui sua tutentur, quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit naturaque daedala rerum.

v. 200-234.

XXXVII.

Anni Tempora.

IT ver et Venus, et veris praenuntius ante
Pennatus graditur zephyrus, vestigia propter
Flora quibus mater praespargens ante viai
Cuncta coloribus egregiis et odoribus opplet.
Inde loci sequitur calor aridus et comes una
Pulverulenta Ceres et etesia flabra aquilonum.
Inde autumnus adit, graditur simul Euhius Euan.
Inde aliae tempestates ventique secuntur,
Altitonans Volturnus et auster fulmine pollens.
Tandem bruma nives adfert pigrumque rigorem,
Prodit hiemps, sequitur crepitans hanc dentibus algor.
v. 737-747.

XXXVIII.

Mitescunt saecula.

INDE casas post quam ac pellis ignemque pararunt,
Et mulier coniuncta viro concessit in unum
Conubium, prolemque ex se videre creatam,
Tum genus humanum primum mollescere coepit.
Ignis enim curavit ut alsia corpora frigus
Non ita iam possent caeli sub tegmine ferre,
Et Venus inminuit viris puerique parentum

Blanditiis facile ingenium fregere superbum.
Tunc et amicitiem coeperunt iungere aventes
Finitimi inter se nec laedere nec violari,
Et pueros commendarunt muliebreque saeclum,
Vocibus et gestu cum balbe significarent
Imbecillorum esse aecum misererier omnis.

v. 1011-1023.

XXXIX.

Divum Formido.

O GENUS infelix humanum, talia divis
Cum tribuit facta atque iras adiunxit acerbas!
Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaque nobis
Volnera, quas lacrimas peperere minoribu' nostris!
Nec pietas ullast velatum saepe videri
Vertier ad lapidem atque omnis accedere ad aras
Nec procumbere humi prostratum et pandere palmas
Ante deum delubra nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum nec votis nectere vota,
Sed mage pacata posse omnia mente tueri.
Nam cum suspicimus magni caelestia mundi
Templa, super stellisque micantibus aethera fixum,
Et venit in mentem solis lunaeque viarum,
Tunc aliis oppressa malis in pectora cura
Illa quoque expergefactum caput erigere infit,
Nequae forte deum nobis inmensa potestas
Sit, vario motu quae candida sidera verset.

Temptat enim dubiam mentem rationis egestas,
Ecquaenam fuerit mundi genitalis origo,
Et simul ecquae sit finis, quoad moenia mundi
Solliciti motus hunc possint ferre laborem,
An divinitus aeterna donata salute
Perpetuo possint aevi labentia tractu
Inmensi validas aevi contemnere viris.
Praeterea cui non animus formidine divum
Contrahitur, cui non correpunt membra pavore,
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremit et magnum percurrunt murmura caelum?
Non populi gentesque tremunt, regesque superbi
Corripiunt divum percussi membra timore,
Nequid ob admissum foede dictumve superbe
Poenarum grave sit solvendi tempus adultum ?

v. 1194-1225.

XL.

Lib. VI.—*Pestis Attica.*

NEC requies erat ulla mali : defessa iacebant
Corpora. Mussabat tacito medicina timore,
Quippe patentia cum totiens ardentia morbis
Lumina versarent oculorum expertia somno.
Multaque praeterea mortis tum signa dabantur,
Perturbata animi mens in maerore metuque,
Triste supercilium, furiosus voltus et acer,
Sollicitae porro plenaeque sonoribus aures,

Creber spiritus aut ingens raroque coortus,
Sudorisque madens per collum splendidus umor.

* * * * * * *

Praeterea iam pastor et armentarius omnis
Et robustus item curvi moderator aratri
Languebat, penitusque casa contrusa iacebant
Corpora paupertate et morbo dedita morti.
Exanimis pueris super exanimata parentum
Corpora nonnumquam posses retroque videre
Matribus et patribus natos super edere vitam.
Nec minimam partem ex agris is maeror in urbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia conveniens ex omni morbida parte.—
Confertos ita acervatim mors accumulabat.
Multa siti protracta viam per proque voluta
Corpora silanos ad aquarum strata iacebant.

v. 1178-1187, 1252-1265.

G. VALERII CATULLI.

XLI.

Luctus in Morte Passeris.

LUGETE, o Veneres Cupidinesque,
Et quantum est hominum venustiorum.
Passer mortuus est meae puellae,
Passer, deliciae meae puellae,
Quem plus illa oculis suis amabat :

Nam mellitus erat suamque norat
Ipsam tam bene, quam puella matrem,
Nec sese a gremio illius movebat,
Sed circumsiliens modo huc modo illuc
Ad solam dominam usque pipilabat.
Qui nunc it per iter tenebricosum
Illuc, unde negant redire quenquam.
At vobis male sit, malae tenebrae
Orci, quae omnia bella devoratis:
Tam bellum mihi passerem abstulistis.
Vae factum male! vae misello passer,
Tua nunc opera meae puellae
Flendo turgiduli rubent ocelli.

XLII.

Phuseli Dedicatio.

PHASELUS ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse navium celerrimus,
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequisse praeterire, sive palmulis
Opus foret volare sive linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare litus insulasve Cycladas
Rhodumque nobilem horridamque Thraciam,
Propontida trucemve Ponticum sinum,
Ubi iste post phaselus antea fuit
Comata silva: nam Cytorio in iugo
Loquente saepe sibilum edidit coma.

Amastri Pontica et Cytore buxifer,
Tibi haec fuisse et esse cognitissima
Ait phaselus: ultima ex origine
Tuo stetisse dicit in cacumine,
Tuo imbuisse palmulas in aequore,
Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse, laeva sive dextera
Vocaret aura, sive utrunque Iuppiter
Simul secundus incidisset in pedem;
Neque ulla vota litoralibus deis
Sibi esse facta, cum veniret a marei
Novissimo hunc ad usque limpidum lacum.
Sed haec prius fuere: nunc recondita
Senet quiete seque dedicat tibi,
Gemelle Castor et gemelle Castoris.

XLIII.

Ad Lesbiam.

QUAERIS, quot mihi basiationes
Tuae, Lesbia, sint satis superque.
Quam magnus numerus Libyssae harenae
Lasarpiciferis iacet Cyrenis,
Oraclum Iovis inter aestuosi
Et Batti veteris sacrum sepulcrum,
Aut quam sidera multa, cum tacet nox,
Furtivos hominum vident amores,
Tam te basia multa basiare
Vesano satis et super Catullo est,
Quae nec pernumerare curiosi
Possint nec mala fascinare lingua.

XLIV.

De Acme et Septimio.

ACMEN Septimius suos amores
Tenens in gremio 'mea' inquit 'Acme,
Ni te perdite amo atque amare porro
Omnes sum assidue paratus annos
Quantum qui pote plurimum perire,
Solus in Lybia Indiaque tosta
Caesio veniam obvius leoni.'
Hoc ut dixit, Amor sinistra ut ante,
Dextram sternuit approbationem.

At Acme leviter caput reflectens,
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore saviata,
'Sic,' inquit 'mea vita Septimille,
Huic uni domino usque serviamus,
Ut multo mihi maior acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.'
Hoc ut dixit, Amor sinistra ut ante,
Dextram sternuit approbationem.

Nunc ab auspicio bono profecti
Mutuis animis amant amantur.
Unam Septimius misellus Acmen
Mavult quam Syrias Britanniasque:
Uno in Septimio fidelis Acme
Facit delicias libidinisque.
Quis ullos homines beatiores
Vidit, quis Venerem auspicatiorem?

XLV.

Ad Sirmionem Paeninsulam.

PAENE Insularum, Sirmio, insularumque
Ocelle, quascunque in liquentibus stagnis
Marique vasto fert uterque Neptumnus;
Quam te libenter quamque laetus inviso,
Vix mi ipse credens Thuniam atque Bithunos
Liquisse campos et videre te in tuto!
O quid solutis est beatius curis?
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus larem ad nostrum,
Desideratoque acquiescimus lecto.
Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
Salve o venusta Sirmio, atque hero gaude:
Gaudete vosque o Lydiae lacus undae:
Ridete quicquid est domi cachinnorum.

XLVI.

Ad se ipsum, de adventu veris.

IAM ver egelidos refert tepores,
Iam caeli furor aequinoctialis
Iocundis Zephyri silescit aureis.
Linquantur Phrygii, Catulle, campi
Nicaeaeque ager uber aestuosae:
Ad claras Asiae volemus urbes.
Iam mens praetrepidans avet vagari

Iam laeti studio pedes vigescunt.
O dulces comitum valete coetus,
Longe quos simul a domo profectos
Diversae variae viae reportant.

XLVII.

Ad Cornificium.

MALEST, Cornifici, tuo Catullo,
Malest, me hercule! et laboriose,
Et magis magis in dies et horas.
Quem tu, quod minimum facillimumque est,
Qua solatus es allocutione?
Irascor tibi. Sic meos amores?
Paulum quid lubet allocutionis,
Maestius lacrimis Simonideis.

XLVIII.

Ad Lesbiam.

ILLE mi par esse deo videtur,
Ille, si fas est, superare divos,
Qui sedens adversus identidem te
Spectat et audit

Dulce ridentem, misero quod omnis
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi

. . . .

Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma demanat, sonitu suopte
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.

Otium, Catulle, tibi molestum est:
Otio exultas nimiumque gestis.
Otium et reges prius et beatas
Perdidit urbes.

XLIX.

In nuptias Iuniae et Mallii.

COLLIS o Heliconiei
Cultor, Uraniae genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, o Hymenaee Hymen,
O Hymen Hymenaee,

Cinge tempora floribus
Suave olentis amaraci,
Flammeum cape laetus, huc
Huc veni, niveo gerens
Luteum pede soccum,

Excitusque hilari die
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate taedam.

Namque Iunia Mallio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
  Nubet alite virgo,

Floridis velut enitens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Amadryades deae
Ludicrum sibi rosido
  Nutriunt humore.

Quare age, huc aditum ferens
Perge linquere Thespiae
Rupis Aonios specus,
Nympha quos super irrigat
  Frigerans Aganippe,

Ac domum dominam voca
Coniugis cupidam novi,
Mentem amore revinciens,
Ut tenax edera huc et huc
  Arborem implicat errans.

Vosque item simul, integrae
Virgines, quibus advenit
Par dies, agite in modum
Dicite 'O Hymenaee Hymen,
  Hymen O Hymenaee,'

* * * *

Flere desine. Non tibi, A-
runculeia, periculum est,
Ne qua femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
  Viderit venientem.

Talis in vario solet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris, abit dies :
  Prodeas, nova nupta.

* * * *

En tibi domus ut potens
Et beata viri tui,
Quae tibi sine serviat
(Io Hymen Hymenaee io,
  Io Hymen Hymenaee)

Usque dum tremulum movens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenaee io,
  Io Hymen Hymenaee.

* * * *

Torquatus volo parvulus
Matris e gremio suae
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem
  Semihiante labello.

Sit suo similis patri
Mallio et facile inscieis
Noscitetur ab omnibus,
Et pudicitiam suae
  Matris indicet ore.

Talis illius a bona
Matre laus genus approbet,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
  Fama Penelopeo.

L.

Virgines.

UT flos in septis secretus nascitur hortis,
  Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
  Quem mulcent aurae, firmat sol, educat imber;
Multi illum pueri, multae optavere puellae:
Idem cum tenui carptus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullae optavere puellae:
Sic virgo, dum intacta manet, dum cara suis est;
Cum castum amisit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec cara puellis.
  Hymen o Hymenaee, Hymen ades o Hymenaee!

LI.

Attis.

SUPER alta vectus Attis celeri rate maria,
Phrygium ut nemus citato cupide pede tetigit,
Adiitque opaca silvis redimita loca deae,
Stimulatus ibi furenti rabie, vagus animis,—
Etiam recente terrae sola sanguine maculans
Niveis citata cepit manibus leve typanum,
Typanum, tubam Cybelles, tua, mater, initia,
Quatiensque terga taurei teneris cava digitis,
Canere haec suis adorta est tremebunda comitibus.
'Agite ite ad alta, Gallae, Cybeles nemora simul,
Simul ite, Dindimenae dominae vaga pecora,
Aliena quae petentes velut exules loca,
Sectam meam executae duce me mihi comites,
Rapidum salum tulistis truculentaque pelagi,
Et corpus evirastis Veneris nimio odio,
Hilarate aere citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat: simul ite, sequimini
Phrygiam ad domum Cybelles, Phrygia ad nemora deae,
Ubi cymbalûm sonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,
Ubi capita Maenades vi iaciunt ederigerae,
Ubi sacra sancta acutis ululatibus agitant,
Ubi suevit illa divae volitare vaga cohors,
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.'

Simul haec comitibus Attis cecinit notha mulier,
Thiasus repente linguis strepitantibus ululat,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant,
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda simul anhelans vaga vadit animam agens
Comitata tympano Attis per opaca nemora dux,
Veluti iuvenca vitans onus indomita iugi:
Rapidae ducem sequuntur Gallae properipedem.
Itaque, ut domum Cybelles tetigere lassulae,
Nimio e labore somnum capiunt sine Cerere.
Piger his labante langore oculos sopor operit:
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed ubi oris aurei Sol radiantibus oculis
Lustravit aethera album, sola dura, mare ferum,
Pepulitque noctis umbras vegetis sonipedibus,
Ibi Sompnus excitum Attin fugiens citus abiit:
Trepidante eum recepit dea Pasithea sinu.
Ita de quiete molli rapida sine rabie
Simul ipse pectore Attis sua facta recoluit,
Liquidaque mente vidit sine queis ubique foret,
Animo aestuante rusum reditum ad vada tetulit.
Ibi maria vasta visens lacrimantibus oculis,
Patriam allocuta maestast ita voce miseriter.

'Patria o mei creatrix, patria o mea genetrix,
Ego quam miser relinquens, dominos ut herifugae
Famuli solent, ad Idae tetuli nemora pedem,
Ut aput nivem et ferarum gelida stabula forem
Et earum omnia adirem furibunda latibula,
Ubinam aut quibus locis te positam, patria, reor?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,

Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota haec ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palaestra, stadio et gymnasiis?
Miser ah miser, querendum est etiam atque etiam anime.
Quod enim genus figuraest, ego non quod obierim?
Ego mulier, ego adolescens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnasei fui flos, ego eram decus olei:
Mihi ianuae frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi esset orto mihi Sole cubiculum.
Ego nunc deum ministra et Cybeles famula ferar?
Ego Maenas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
Ego viridis algida Idae nive amicta loca colam?
Ego vitam agam sub altis Phrygiae columinibus,
Ubi cerva silvicultrix, ubi aper nemorivagus?
Iam iam dolet quod egi, iam iamque paenitet.'
Roseis ut huic labellis sonitus citus abiit,
Geminas deorum ad aures nova nuntia referens,
Ibi vincta iuga resolvens Cybele leonibus
Laevumque pecoris hostem stimulans ita loquitur.
'Agedum' inquit 'age ferox i, face ut hunc furor agitet,
Face uti furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit.
Age caede terga cauda, tua verbera patere,
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent,
Rutilam ferox torosa cervice quate iubam.'
Ait haec minax Cybelle religatque iuga manu.

Ferus ipse sese adhortans rapidum incitat animo,
Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.
At ubi humida albicantis loca litoris adiit,
Tenerumque vidit Attin prope marmora pelagi,
Facit impetum: ille demens fugit in nemora fera:
Ibi semper omne vitae spatium famula fuit.
Dea, magna dea, Cybelle, dea, domina Dindimei,
Procul a mea tuos sit furor omnis, hera, domo:
Alios age incitatos, alios age rabidos.

LII.

Ariadne.

QUEM procul ex alga maestis Minois ocellis
Saxea ut effigies bacchantis, prospicit, eheu,
Prospicit et magnis curarum fluctuat undis,
Non flavo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta levi velatum pectus amictu,
Non tereti strophio lactentis vincta papillas,
Omnia quae toto delapsa e corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus salis alludebant.
Set neque tum mitrae neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curans toto ex te pectore, Theseu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente.
Ah misera, assiduis quam luctibus externavit
Spinosas Erycina serens in pectore curas,
Illa tempestate, ferox quo ex tempore Theseus

Egressus curvis e litoribus Piraei
Att-igit iniusti regis Cortynia tecta.

* * * * *

Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo
Regia, quam suavis expirans castus odores
Lectulus in molli complexu matris alebat,
Quales Eurotae progignunt flumina myrtus,
Aurave distinctos educit verna colores,
Non prius ex illo flagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit corpore flammam
Funditus atque imis exarsit tota medullis.
Heu misere exagitans immiti corde furores
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces,
Quaeque regis Golgos quaeque Idalium frondosum,
Qualibus incensam iactastis mente puellam
Fluctibus in flavo saepe hospite suspirantem!
Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quanto saepe magis fulgore expalluit auri!
Cum saevum cupiens contra contendere monstrum
Aut mortem oppeteret Theseus aut praemia laudis.
Non ingrata tamen frustra munuscula divis
Promittens tacito succendit vota labello.
Nam velut in summo quatientem brachia Tauro
Quercum aut conigeram sudanti cortice pinum
Indomitum turbo contorquens flamine robur,
Eruit (illa procul radicitus exturbata
Prona cadit, lateque et cominus obvia frangens),
Sic domito saevum prostravit corpore Theseus
Nequicquam vanis iactantem cornua ventis.

Inde pedem sospes multa cum laude reflexit
Errabunda regens tenui vestigia filo,
Ne labyrintheis e flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobservabilis error.

* * * * * *

Saepe illam perhibent ardenti corde furentem
Clarisonas imo fudisse e pectore voces,
Ac tum praeruptos tristem conscendere montes,
Unde aciem in pelagi vastos protenderet aestus,
Tum tremuli salis adversas procurrere in undas
Mollia nudatae tollentem tegmina surae,
Atque haec extremis maestam dixisse querelis,
Frigidulos udo singultus ore cientem.

'Siccine me patriis avectam, perfide, ab aris,
Perfide, deserto liquisti in litore, Theseu?
Siccine discedens neglecto numine divum
Inmemor ah devota domum periuria portas?
Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi nulla fuit clementia praesto,
Inmite ut nostri vellet miserescere pectus?
At non haec quondam nobis promissa dedisti
Voce: mihi non haec miserae sperare iubebas,
Sed connubia laeta, sed optatos hymenaeos,
Quae cuncta aerei discerpunt irrita venti.
Tum iam nulla viro iuranti femina credat,
Nulla viri speret sermones esse fideles;
Quis dum aliquid cupiens animus praegestit apisci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed simul ac cupidae mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.

Certe ego te in medio versantem turbine leti
Eripui, et potius germanum amittere crevi,
Quam tibi fallaci supremo in tempore deessem.
Pro quo dilaceranda feris dabor alitibusque
Praeda, neque iniacta tumulabor mortua terra.
  Quaenam te genuit sola sub rupe leaena,
Quod mare conceptum spumantibus expuit undis,
Quae Syrtis, quae Scylla rapax, quae vasta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci praemia vita?
Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
Saeva quod horrebas prisci praecepta parentis,
At tamen in vestras potuisti ducere sedes,
Quae tibi iocundo famularer serva labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,
Purpureave tuum consternens veste cubile.
Sed quid ego ignaris nequicquam conquerar auris,
Externata malo, quae nullis sensibus auctae
Nec missas audire queunt nec reddere voces?
Ille autem prope iam mediis versatur in undis,
Nec quisquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis insultans extremo tempore saeva
Fors etiam nostris invidit questibus auris.
Iuppiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnosia Cecropiae tetigissent litora puppes,
Indomito nec dira ferens stipendia tauro
Perfidus in Creta religasset navita funem,
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Consilia, in nostris requiesset sedibus hospes!

LXIV. 60-75, 86-115, 124-176.

LIII.

Bacchantes.

AT parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thiaso Satyrorum et Nysigenis Silenis,
Te quaerens, Ariadna, tuoque incensus amore.
Qui tum alacres passim lymphata mente furebant
Euohe bacchantes, euohe capita inflectentes.
Harum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos,
Pars e divulso iactabant membra iuvenco,
Pars sese tortis serpentibus incingebant,
Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
Orgia, quae frustra cupiunt audire profani,
Plangebant aliae proceris tympana palmis,
Aut tereti tenuis tinnitus aere ciebant,
Multis raucisonos efflabant cornua bombos
Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.

v. 251-269.

LIV.

Spectatorum discessus.

TALIBUS amplifice vestis decorata figuris
Pulvinar complexa suo velabat amictu.
Quae postquam cupide spectando Thessala pubes
Expleta est, sanctis coepit decedere divis.
Hic, qualis flatu placidum mare matutino

Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas,
Aurora exoriente vagi sub limina Solis,
Quae tarde primum clementi flamine pulsae
Procedunt, leviter resonant plangore cachinni,
Post vento crescente magis magis increbrescunt,
Purpureaque procul nantes ab luce refulgent;
Sic tum vestibuli linquentes regia tecta
At se quisque vago passim pede discedebant.

v. 265—277.

LV.

Parcae.

INTEREA infirmo quatientes corpora motu
Veridicos Parcae coeperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens undique vestis
Candida purpurea talos incinxerat ora,
At roseo niveae residebant vertice vittae,
Aeternumque manus carpebant rite laborem.
Laeva colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prono in pollice torquens
Libratum tereti versabat turbine fusum,
Atque ita decerpens aequabat semper opus dens,
Laneaque aridulis haerebant morsa labellis,
Quae prius in levi fuerant extantia filo:
Ante pedes autem candentis mollia lanae
Vellera virgati custodibant calathisci.

v. 305-319.

LVI.

Ad se ipsum.

SIQVA recordanti benefacta priora voluptas
Est homini, cum se cogitat esse pium,
Nec sanctam violasse fidem, nec foedere in ullo
Divum ad fallendos numine abusum homines,
Multa parata manent in longa aetate, Catulle,
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quaecunque homines bene cuiquam aut dicere possunt
Aut facere, haec a te dictaque factaque sunt,
Omnia quae ingratae perierunt credita menti.
Quare iam te cur amplius excrucies?
Quin tu animo offirmas atque istinc te ipse reducis?
Et deis invitis desinis esse miser?
Difficile est longum subito deponere amorem.
Difficile est, verum hoc qua lubet efficias:
Una salus haec est, hoc est tibi pervincendum,
Hoc facias, sive id non pote sive pote.
O dii, si vestrum est misereri, aut si quibus unquam
Extremam iam ipsa in morte tulistis opem,
Me miserum aspicite et, si vitam puriter egi,
Eripite hanc pestem perniciemque mihi,
Sei mihi surrepens imos ut torpor in artus
Expulit ex omni pectore laetitias.

Non iam illud quaero, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis est, esse pudica velit:
Ipse valere opto et tetrum hunc deponere morbum.
O dii, reddite mi hoc pro pietate mea.

LVII.

Ad Calvum de Quintilia.

SI quicquam mutis gratum acceptumve sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores
Atque olim missas flemus amicitias,
Certe non tanto mors immatura dolorei'st
Quintiliae, quantum gaudet amore tuo.

LVIII.

Ad Mallium.

QUALIS in aerei perlucens vertice montis
Rivus muscoso prosilit e lapide,
Qui cum de prona praeceps est valle volutus,
Per medium densi transit iter populi,

Dulce viatori lasso in sudore levamen,
  Cum gravis exustos aestus hiulcat agros :
Hic, velut in nigro iactatis turbine nautis
  Lenius aspirans aura secunda venit
Iam prece Pollucis, iam Castoris implorata,
  Tale fuit nobis Mallius auxilium.
v. 59-68.

LIX.

Inferiae ad Fratris tumulum.

MULTAS per gentes et multa per aequora vectus
  Advenio has miseras, frater, ad inferias,
Ut te postremo donarem munere mortis
  Et mutam nequicquam alloquerer cinerem,
Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum,
  Heu miser indigne frater adempte mihi,
Nunc tamen interea haec prisco quae more parentum
  Tradita sunt tristi munere ad inferias,
Accipe fraterno multum manantia fletu,
  Atque in perpetuum, frater, ave atque vale.

C. IULII CAESARIS.

LX.

In P. Terentium Afrum.

TU quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
Poneris, et merito puri sermonis amator;
Lenibus atque utinam scriptis coniuncta foret vis,
Comica ut aequato virtus polleret honore
Cum Graecis, neque in hac despectus parte iaceres!
Unum hoc maceror, et doleo tibi deesse, Terenti.

DECIMI LABERII.

LXI.

Prologus.

NECESSITAS, cuius cursus transversi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me detrusisti paene extremis sensibus?
Quem nulla ambitio, nulla unquam largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla auctoritas
Movere potuit in iuventa de statu,
Ecce in senecta ut facile labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita

Submissa placide, blandiloquens oratio.
Etenim ipsi di negare cui nihil potuerunt,
Hominem me denegare quis posset pati ?
Ego bis tricenis annis actis sine nota
Eques romanus ex lare egressus meo
Domum revortar mimus. Nimirum hoc die
Uno plus vixi mihi quam vivendum fuit.
Fortuna, immoderata in bono aeque atque in malo,
Si tibi erat libitum, litterarum laudibus
Florens cacumen nostrae famae frangere,
Cur, cum vigebam membris praeviridantibus,
Satisfacere populo et tali cum poteram viro,
Non flexibilem me concurvasti, ut carperes ?
Nunc me quo deiicis ? quid ad scenam adfero ?
Decorem formae an dignitatem corporis,
Animi virtutem an vocis iucundae sonum ?
Ut hedera serpens vires arboreas necat,
Ita me vetustas amplexu annorum enecat.
Sepulcri similis nihil nisi nomen retineo.

ANTHOLOGIA LATINA.

LIBER II.

P. VERGILII MARONIS.

LXII.

Bucolica. Ecl. iv.

Pollio.

SICELIDES Musae, paulo maiora canamus!
Non omnis arbusta iuvant humilesque myricae;
Si canimus silvas, silvae sint Consule dignae.
Ultima Cymaei venit iam carminis aetas:
Magnus ab integro saeclorum nascitur ordo.
Iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna;
Iam nova progenies caelo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina: tuus iam regnat Apollo.

Teque adeo decus hoc aevi, te Consule, inibit,
Pollio, et incipient magni procedere menses;
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Inrita perpetua solvent formidine terras.
Ille deum vitam accipiet divisque videbit
Permixtos heroas et ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu
Errantis hederas passim cum bacchare tellus
Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsae lacte domum referent distenta capellae
Ubera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet et serpens, et fallax herba veneni
Occidet; Assyrium volgo nascetur amomum.
At simul heroum laudes et facta parentis
Iam legere et quae sit poteris cognoscere virtus,
Molli paulatim flavescet campus arista,
Incultisque rubens pendebit sentibus uva,
Et durae quercus sudabunt roscida mella.
Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,
Quae temptare Thetim ratibus, quae cingere muris
Oppida, quae iubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys, et altera quae vehat Argo
Delectos heroas; erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
Hinc, ubi iam firmata virum te fecerit aetas,
Cedet et ipse mari vector, nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcem;

Robustus quoque iam tauris iuga solvet arator;
Nec varios discet mentiri lana colores,
Ipse sed in pratis aries iam suave rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto;
Sponte sua sandyx pascentis vestiet agnos.
Talia saecla, suis dixerunt, currite, fusis
Concordes stabili fatorum numine Parcae.
Adgredere o magnos—aderit iam tempus—honores,
Cara deum soboles, magnum Iovis incrementum!
Aspice convexo nutantem pondere mundum,
Terrasque tractusque maris caelumque profundum,
Aspice, venturo laetantur ut omnia saeclo!
O mihi tam longae maneat pars ultima vitae,
Spiritus et, quantum sat erit tua dicere facta:
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quamvis atque huic pater adsit,
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
Pan etiam, Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.
Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem:
Matri longa decem tulerunt fastidia mentes;
Incipe, parve puer: cui non risere parentes,
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

LXIII.

Bucolica. Ecl. ix.

Lycidas. Moeris.

Lycidas.

QUO te, Moeri, pedes? an, quo via ducit, in urbem?
M. O Lycida, vivi pervenimus, advena nostri,
Quod numquam veriti sumus, ut possessor agelli
Diceret: Haec mea sunt; veteres migrate coloni.
Nunc victi, tristes, quoniam Fors omnia versat,
Hos illi—quod nec vertat bene—mittimus haedos.
L. Certe equidem audieram, qua se subducere colles
Incipiunt, mollique iugum demittere clivo,
Usque ad aquam et veteris, iam fracta cacumina, fagos
Omnia carminibus vestrum servasse Menalcan.
M. Audieras, et fama fuit; sed carmina tantum
Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
Quod nisi me quacumque novas incidere lites
Ante sinistra cava monuisset ab ilice cornix,
Nec tuus hic Moeris, nec viveret ipse Menalcas.
L. Heu, cadit in quemquam tantum scelus? heu, tua nobis
Paene simul tecum solatia rapta, Menalca?

Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret, aut viridi fontis induceret umbra?
Vel quae sublegi tacitus tibi carmina nuper,
Cum te ad delicias ferres, Amaryllida, nostras?
"Tityre, dum redeo—brevis est via—pasce capellas,
Et potum pastas age, Tityre, et inter agendum
Occursare capro, cornu ferit ille, caveto."
M. Immo haec, quae Varo necdum perfecta canebat:
"Vare, tuum nomen, superet modo Mantua nobis,
Mantua, vae, miserae nimium vicina Cremonae,
Cantantes sublime ferent ad sidera cycni."
L. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos,
Sic cytiso pastae distendant ubera vaccae,
Incipe, si quid habes. Et me fecere poetam
Pierides; sunt et mihi carmina; me quoque dicunt
Vatem pastores; sed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinna
Digna, sed argutos inter strepere anser olores.
M. Id quidem ago et tacitus, Lycida, mecum ipse voluto,
Si valeam meminisse; neque est ignobile carmen.
"Huc ades, o Galatea; quis est nam ludus in undis?
Hic ver purpureum, varios hic flumina circum
Fundit humus flores, hic candida populus antro
Imminet, et lentae texunt umbracula vites;
Huc ades; insani feriant sine litora fluctus."

L. Quid, quae te pura solum sub nocte canentem
Audieram? numeros memini, si verba tenerem.
M. "Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce Dionaei processit Caesaris astrum,
Astrum, quo segetes gauderent frugibus, et quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.
Insere, Daphni, piros; carpent tua poma nepotes."
Omnia fert aetas, animum quoque: saepe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles:
Nunc oblita mihi tot carmina; vox quoque Moerim
Iam fugit ipsa; lupi Moerim videre priores.
Sed tamen ista satis referet tibi saepe Menalcas.
L. Caussando nostros in longum ducis amores.
Et nunc omne tibi stratum silet aequor, et omnes,
Aspice, ventosi ceciderunt murmuris aurae;
Hinc adeo media est nobis via; namque sepulchrum
Incipit adparere Bianòris: hic, ubi densas
Agricolae stringunt frondes, hic, Moeri, canamus;
Hic haedos depone, tamen veniemus in urbem.
Aut si, nox pluviam ne colligat ante, veremur,
Cantantes licet usque—minus via laedit—eamus;
Cantantes ut eamus, ego hoc te fasce levabo.
M. Desine plura, puer, et, quod nunc instat, agamus;
Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.

LXIV.

Georgicon. Lib. i.

Labor.

NEC tamen, haec cum sint hominumque boumque labores
Versando terram experti, nihil inprobus anser
Strymoniaeque grues et amaris intiba fibris
Officiant aut umbra nocet. Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda,
Nec torpere gravi passus sua regna veterno.
Ante Iovem nulli subigebant arva coloni;
Ne signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quaerebant, ipsaque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Praedarique lupos iussit, pontumque moveri,
Mellaque decussit foliis, ignemque removit,
Et passim rivis currentia vina repressit,
Ut varias usus meditando extunderet artis
Paulatim, et sulcis frumenti quaereret herbam,
Ut silicis venis abstrusum excuderet ignem.
Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas;
Navita tum stellis numeros et nomina fecit,
Pleiadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton;
Tum laqueis captare feras, et fallere visco
Inventum, et magnos canibus circumdare saltus.

Atque alius latum funda iam verberat amnem,
Alta petens, pelagoque alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor atque argutae lamina serrae,—
Nam primi cuneis scindebant fissile lignum—
Tum variae venere artes. Labor omnia vicit
Inprobus et duris urguens in rebus egestas.

v. 118-146.

LXV.

Tempestas.

QUID tempestates autumni et sidera dicam,
Atque, ubi iam breviorque dies et mollior aestas,
Quae vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver,
Spicea iam campis cum messis inhorruit, et cum
Frumenta in viridi stipula lactentia turgent?
Saepe ego, cum flavis messorem induceret arvis
Agricola et fragili iam stringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere proelia vidi,
Quae gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublimem expulsam eruerent; ita turbine nigro
Ferret hiemps culmumque levem stipulasque volantis.
Saepe etiam inmensum caelo venit agmen aquarum,
Et foedam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectae ex alto nubes; ruit arduus aether,
Et pluvia ingenti sata laeta boumque labores
Diluit; inplentur fossae, et cava flumina crescunt
Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus aequor.
Ipse Pater media nimborum in nocte corusca

Fulmina molitur dextra; quo maxuma motu
Terra tremit, fugere ferae, et mortalia corda
Per gentis humilis stravit pavor; ille flagranti
Aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deiicit; ingeminant austri et densissimus imber;
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.

v. 311-334.

LXVI.

Prodigia.

SOL tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
Audeat? Ille etiam caecos instare tumultus
Saepe monet, fraudemque et operta tumescere bella.
Ille etiam exstincto miseratus Caesare Romam,
Cum caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaque aeternam timuerunt saecula noctem.
Tempore quamquam illo tellus quoque et aequora ponti,
Obscenaeque canes, inportunaeque volucres
Signa dabant. Quotiens Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam,
Flammarumque globos liquefactaque volvere saxa!
Armorum sonitum toto Germania caelo
Audiit; insolitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoque per lucos volgo exaudita silentis,
Ingens, et simulacra modis pallentia miris
Visa sub obscurum noctis; pecudesque locutae,

Infandum! sistunt amnes, terraeque dehiscunt,
Et maestum inlacrimat templis ebur, aeraque sudant.
Proluit insano contorquens vertice silvas
Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnis
Cum stabulis armenta tulit. Nec tempore eodem
Tristibus aut extis fibrae adparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessavit, et altae
Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.
Non alias caelo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri totiens arsere cometae.
Ergo inter sese paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi;
Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro
Emathiam et latos Haemi pinguescere campos.
Scilicet et tempus veniet, cum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra robigine pila,
Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanis,
Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulchris.
Di patrii, Indigetes, et Romule Vestaque mater,
Quae Tuscum Tiberim et Romana Palatia servas
Hunc saltem everso iuvenem succurrere saeclo
Ne prohibete! Satis iam pridem sanguine nostro
Laomedonteae luimus periuria Troiae;
Iam pridem nobis caeli te regia, Caesar,
Invidet, atque hominum queritur curare triumphos;
Quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem,
Tam multae scelerum facies; non ullus aratro

Dignus honos; squalent abductis arva colonis,
Et curvae rigidum falces conflantur in ensem.
Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum;
Vicinae ruptis inter se legibus urbes
Arma ferunt; saevit toto Mars impius orbe;
Ut cum carceribus sese effudere quadrigae,
Addunt in spatia, et frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

v. 463-514.

LXVII.

Georgicon. Lib. ii.

Italiae laudes.

SED neque Medorum silvae, ditissima terra,
Nec pulcher Ganges atque auro turbidus Hermus
Laudibus Italiae certent, non Bactra, neque Indi,
Totaque turiferis Panchaia pinguis arenis.
Haec loca non tauri spirantes naribus ignem
Invertere satis inmanis dentibus hydri,
Nec galeis densisque virum seges horruit hastis;
Sed gravidae fruges et Bacchi Massicus humor
Inplevere; tenent oleae armentaque laeta.
Hinc bellator equus campo sese arduus infert;
Hinc albi, Clitumne, greges et maxuma taurus
Victima, saepe tuo perfusi flumine sacro,
Romanos ad templa deum duxere triumphos.
Hic ver adsiduum atque alienis mensibus aestas;
Bis gravidae pecudes, bis pomis utilis arbos.

At rabidae tigres absunt et saeva leonum
Semina, nec miseros fallunt aconita legentis,
Nec rapit inmensos orbis per humum, neque tanto
Squameus in spiram tractum se colligit anguis.
Adde tot egregias urbes operumque laborem,
Tot congesta manu praeruptis oppida saxis,
Fluminaque antiquos subterlabentia muros.
An mare, quod supra, memorem, quodque adluit infra?
Anne lacus tantos, te, Lari maxume, teque,
Fluctibus et fremitu adsurgens Benace marino?
An memorem portus Lucrinoque addita claustra
Atque indignatum magnis stridoribus aequor,
Iulia qua ponto longe sonat unda refuso
Tyrrhenusque fretis inmittitur aestus Avernis?
Haec eadem argenti rivos aerisque metalla
Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
Haec genus acre virum, Marsos, pubemque Sabellam,
Adsuetumque malo Ligurem, Volscosque verutos
Extulit, haec Decios, Marios, magnosque Camillos,
Scipiadas duros bello, et te, maxume Caesar,
Qui nunc extremis Asiae iam victor in oris
Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virum; tibi res antiquae laudis et artis
Ingredior, sanctos ausus recludere fontis,
Ascraeumque cano Romana per oppida carmen.

v. 134-176.

LXVIII.

Vinea.

COLLIBUS an plano melius sit ponere vitem,
Quaere prius. Si pinguis agros metabere campi,
Densa sere; in denso non segnior ubere Bacchus;
Sin tumulis adclive solum collisque supinos,
Indulge ordinibus, nec setius omnis in unguem
Arboribus positis secto via limite quadret.
Ut saepe ingenti bello cum longa cohortes
Explicuit legio, et campo stetit agmen aperto,
Directaeque acies, ac late fluctuat omnis
Aere renidenti tellus, necdum horrida miscent
Proelia, sed dubius mediis Mars errat in armis;
Omnia sint paribus numeris dimensa viarum;
Non animum modo uti pascat prospectus inanem,
Sed quia non aliter viris dabit omnibus aequas
Terra, neque in vacuum poterunt se extendere rami.

v. 273-287.

LXIX.

Ver.

VER adeo frondi nemorum, ver utile silvis,
Vere tument terrae et genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fecundis imbribus Aether
Coniugis in gremium laetae descendit, et omnis
Magnus alit, magno commixtus corpore, fetus.

Avia tum resonant avibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus;
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arva sinus; superat tener omnibus humor;
Inque novos soles audent se gramina tuto
Credere; nec metuit surgentis pampinus austros
Aut actum caelo magnis aquilonibus imbrem,
Sed trudit gemmas et frondes explicat omnis.
Non alios prima crescentis origine mundi
Inluxisse dies aliumve habuisse tenorem
Crediderim: ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, et hibernis parcebant flatibus Euri:
Cum primae lucem pecudes hausere, virumque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Inmissaeque ferae silvis et sidera caelo.

v. 323-342.

LXX.

Vitae rusticae laudes.

O FORTUNATOS nimium, sua si bona norint,
Agricolas, quibus ipsa, procul discordibus armis,
Fundit humo facilem victum iustissima tellus!
Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit aedibus undam,
Nec varios inhiant pulchra testudine postis,
Inlusasque auro vestes, Ephyreiaque aera,
Alba neque Assyrio fucatur lana veneno,
Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:

At secura quies et nescia fallere vita,
Dives opum variarum, at latis otia fundis,
Speluncae, vivique lacus, at frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni
Non absunt; illic saltus ac lustra ferarum,
Et patiens operum exiguoque adsueta iuventus,
Sacra deum, sanctique patres; extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Me vero primum dulces ante omnia Musae,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
Accipiant, caelique vias et sidera monstrent,
Defectus solis varios, lunaeque labores,
Unde tremor terris, qua vi maria alta tumescant
Obiicibus ruptis rursusque in se ipsa residant,
Quid tantum Oceano properent se tinguere soles
Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.
Sin, has ne possim naturae accedere partis,
Frigidus obstiterit circum praecordia sanguis,
Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes;
Flumina amem silvasque inglorius. O, ubi campi
Spercheusque, et virginibus bacchata Lacaenis
Taygeta! o, qui me gelidis convallibus Haemi
Sistat, et ingenti ramorum protegat umbra!
Felix, qui potuit rerum cognoscere caussas,
Atque metus omnis et inexorabile fatum
Subiecit pedibus strepitumque Acherontis avari!
Fortunatus et ille, deos qui novit agrestis,
Panaque Silvanumque senem Nymphasque sorores
Illum non populi fasces, non purpura regum
Flexit et infidos agitans discordia fratres,

Aut coniurato descendens Dacus ab Histro,
Non res Romanae perituraque regna; neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut invidit habenti.
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponte tulere sua, carpsit; nec ferrea iura
Insanumque forum aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta caeca, ruuntque
In ferrum, penetrant aulas et limina regum;
Hic petit exscidiis urbem miserosque Penatis,
Ut gemma bibat et Sarrano dormiat ostro;
Condit opes alius, defossoque incubat auro;
Hic stupet attonitus Rostris; hunc plausus hiantem
Per cuneos geminatus enim plebisque patrumque
Corripuit; gaudent perfusi sanguine fratrum,
Exsilioque domos et dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quaerunt sub sole iacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro:
Hinc anni labor, hinc patriam parvosque Penatis
Sustinet, hinc armenta boum meritosque iuvencos.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut fetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi,
Proventuque oneret sulcos atque horrea vincat.
Venit hiemps, teritur Sicyonia baca trapetis,
Glande sues laeti redeunt, dant arbuta silvae;
Et varios ponit fetus autumnus, et alte
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
Interea dulces pendent circum oscula nati,
Casta pudicitiam servat domus, ubera vaccae
Lactea demittunt, pinguesque in gramine laeto
Inter se adversis luctantur cornibus haedi.

Ipse dies agitat festos, fusus que per herbam,
Ignis ubi in medio et socii cratera coronant,
Te, libans, Lenaee, vocat, pecorisque magistris
Velocis iaculi certamina ponit in ulmo,
Corporaque agresti nudant praedura palaestrae.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
Hanc Remus et frater, sic fortis Etruria crevit
Scilicet et rerum facta est pulcherrima Roma,
Septemque una sibi muro circumdedit arces.
Ante etiam sceptrum Dictaei regis, et ante
Impia quam caesis gens est epulata iuvencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat:
Necdum etiam audierant inflari classica, necdum
Inpositos duris crepitare incudibus enses.

v. 458-540.

LXXI.

Georgicon Lib. iii.

Exordium.

TE quoque, magna Pales, et te memorande canemus
Pastor ab Amphryso, vos, silvae amnesque Lycaei.
Cetera, quae vacuas tenuissent carmine mentes,
Omnia iam volgata: quis aut Eurysthea durum,
Aut inlaudati nescit Busiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer et Latonia Delos,
Hippodameque, humeroque Pelops insignis eburno,
Acer equis? Temptanda via est, qua me quoque possim

Tollere humo victorque virum volitare per ora.
Primus ego in patriam mecum, modo vita supersit,
Aonio rediens deducam vertice Musas,
Primus Idumaeas referam tibi, Mantua, palmas,
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius et tenera praetexit arundine ripas.
In medio mihi Caesar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego et Tyrio conspectus in ostro
Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus;
Cuncta mihi, Alpheum linquens lucosque Molorchi,
Cursibus et crudo decernet Graecia caestu.
Ipse, caput tonsae foliis ornatus olivae,
Dona feram. Iam nunc sollemnis ducere pompas
Ad delubra iuvat caesosque videre iuvencos,
Vel scaena ut versis discedat frontibus, utque
Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto
Gangaridum faciam victorisque arma Quirini,
Atque hic undantem bello magnumque fluentem
Nilum ac navali surgentis aere columnas.
Addam urbes Asiae domitas pulsumque Niphaten
Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis,
Et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea
Bisque triumphatas utroque ab litore gentis.

v. 1-33.

LXXII.

ὦκα διέπρησσον πεδίοιο.

NONNE vides, cum praecipiti certamine campum
Corripuere ruuntque effusi carcere currus,
Cum spes arrectae iuvenum, exsultantiaque haurit
Corda pavor pulsans? Illi instant verbere torto
Et proni dant lora; volat vi fervidus axis;
Iamque humiles, iamque elati sublime videntur
Aera per vacuum ferri, atque adsurgere in auras;
Nec mora, nec requies; at fulvae nimbus arenae
Tollitur; humescunt spumis flatuque sequentum:
Tantus amor laudum, tantae est victoria curae.

v. 103-112.

LXXIII.

Nomades Scythaeque.

QUID tibi pastores Libyae, quid pascua versu
Prosequar, et raris habitata mapalia tectis?
Saepe diem noctemque et totum ex ordine mensem
Pascitur itque pecus longa in deserta sine ullis
Hospitiis: tantum campi iacet. Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectumque Laremque
Armaque Amyclaeumque canem Cressamque pharetram;

Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Iniusto sub fasce viam cum carpit, et hosti
Ante exspectatum positis stat in agmine castris.
At non, qua Scythiae gentes Maeotiaque unda,
Turbidus et torquens flaventis Hister arenas,
Quaque redit medium Rhodope porrecta sub axem.
Illic clausa tenent stabulis armenta, nec ullae
Aut herbae campo adparent aut arbore frondes,
Sed iacet aggeribus niveis informis et alto
Terra gelu late, septemque adsurgit in ulnas.
Semper hiemps, semper spirantes frigora cauri.
Tum sol pallentis haud umquam discutit umbras,
Nec cum invectus equis altum petit aethera, nec cum
Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.
Concrescunt subitae currenti in flumine crustae,
Undaque iam tergo ferratos sustinet orbis,
Puppibus illa prius, patulis nunc hospita plaustris;
Aeraque dissiliunt volgo, vestesque rigescunt
Indutae, caeduntque securibus humida vina,
Et totae solidam in glaciem vertere lacunae
Stiriaque inpexis induruit horrida barbis.

v. 339 366.

LXXIV.

Bos moribundus.

ECCE autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit et mixtum spumis vomit ore cruorem
Extremosque ciet gemitus. It tristis arator,

Maerentem abiungens fraterna morte iuvencum,
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non umbrae altorum nemorum, non mollia possunt
Prata movere animum, non, qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis; at ima
Solvuntur latera, atque oculos stupor urguet inertis,
Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
Quid labor aut benefacta iuvant? quid vomere terras
Invertisse gravis? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulae nocuere repostae:
Frondibus et victu pascuntur simplicis herbae,
Pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
Flumina, nec somnos abrumpit cura salubris.

v. 515-530.

LXXV.

Georgicon. Lib. iv.

Horti.

ATQUE equidem, extremo ni iam sub fine laborum
Vela traham et terris festinem advertere proram,
Forsitan et, pinguis hortos quae cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Paesti,
Quoque modo potis gauderent intiba rivis
Et virides apio ripae, tortusque per herbam
Cresceret in ventrem cucumis; nec sera comantem
Narcissum aut flexi tacuissem vimen acanthi
Pallentisque hederas et amantis litora myrtos.
Namque sub Oebaliae memini me turribus altis,

Qua niger humectat flaventia culta Galaesus,
Corycium vidisse senem, cui pauca relicti
Iugera ruris erant, nec fertilis illa iuvencis,
Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus albaque circum
Lilia verbenasque premens vescumque papaver,
Regum aequabat opes animis, seraque revertens
Nocte domum dapibus mensas onerabat inemptis.
Primus vere rosam atque autumno carpere poma,
Et cum tristis hiemps etiamnum frigore saxa
Rumperet et glacie cursus frenaret aquarum,
Ille comam mollis iam tondebat hyacinthi,
Aestatem increpitans seram zephyrosque morantis.
Ergo apibus fetis idem atque examine multo
Primus abundare et spumantia cogere pressis
Mella favis; illi tiliae atque uberrima pinus;
Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
Induerat, totidem autumno matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit ulmos
Eduramque pirum et spinos iam pruna ferentis
Iamque ministrantem platanum potantibus umbras.

v. 116-146.

LXXVI.

Apes.

PRAETEREA regem non sic Aegyptos et ingens
Lydia, nec populi Parthorum aut Medus Hydaspes
Observant. Rege incolumi mens omnibus una est;

Amisso rupere fidem, constructaque mella
Diripuere ipsae et cratis solvere favorum.
Ille operum custos, illum admirantur, et omnes
Circumstant fremitu denso stipantque frequentes,
Et saepe attollunt humeris, et corpora bello
Obiectant pulchramque petunt per volnera mortem.
His quidam signis atque haec exempla secuti
Esse apibus partem divinae mentis et haustus
Aetherios dixere; deum namque ire per omnis
Terrasque tractusque maris caelumque profundum;
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenuis nascentem arcessere vitas;
Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri
Omnia, nec morti esse locum, sed viva volare
Sideris in numerum atque alto succedere caelo.

v. 210-227.

LXXVII.

Cyrenes Regia.

CARMINE quo captae dum fusis mollia pensa
Devolvunt, iterum maternas inpulit auris
Luctus Aristaei, vitreisque sedilibus omnes
Obstipuere; sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens summa flavum caput extulit unda,
Et procul: O gemitu non frustra exterrita tanto,
Cyrene soror, ipse tibi, tua maxuma cura,
Tristis Aristaeus Penei genitoris ad undam
Stat lacrimans, et te crudelem nomine dicit.
Huic percussa nova mentem formidine mater,

Duc, age, duc ad nos; fas illi limina divom
Tangere, ait. Simul alta iubet discedere late
Flumina, qua iuvenis gressus inferret. At illum
Curvata in montis faciem circumstetit unda
Accepitque sinu vasto misitque sub amnem.
Iamque domum mirans genetricis et humida regna
Speluncisque lacus clausos, lucosque sonantis,
Ibat, et ingenti motu stupefactus aquarum
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diversa locis, Phasimque, Lycumque,
Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus,
Unde pater Tiberinus, et unde Aniena fluenta,
Saxosusque sonans Hypanis, Mysusque Caicus,
Et gemina auratus taurino cornua voltu
Eridanus, quo non alius per pinguia culta
In mare purpureum violentior effluit amnis.

v. 348-373.

LXXVIII.

Eurydice amissa.

IAMQUE pedem referens casus evaserat omnis,
Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
Pone sequens,—namque hanc dederat Proserpina legem—
Cum subita incautum dementia cepit amantem,
Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes:
Restitit, Eurydicenque suam, iam luce sub ipsa,
Inmemor, heu! victusque animi respexit. Ibi omnis

Effusus labor, atque inmitis rupta tyranni
Foedera, terque fragor stagnis auditus Avernis.
Illa, Quis et me, inquit, miseram, et te perdidit, Orpheu,
Quis tantus furor? En iterum crudelia retro
Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
Iamque vale: feror ingenti circumdata nocte,
Invalidasque tibi tendens, heu non tua, palmas!
Dixit, et ex oculis subito, ceu fumus in auras
Cummixtus tenuis, fugit diversa, neque illum,
Prensantem nequiquam umbras et multa volentem
Dicere, praeterea vidit; nec portitor Orci
Amplius obiectam passus transire paludem.
Quid faceret? quo se rapta bis coniuge ferret?
Quo fletu Manis, qua Numina voce moveret?
Illa quidem Stygia nabat iam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent ex ordine menses
Rupe sub aeria deserti ad Strymonis undam
Flevisse, et gelidis haec evolvisse sub antris,
Mulcentem tigris et agentem carmine quercus;
Qualis populea maerens philomela sub umbra
Amissos queritur fetus, quos durus arator
Observans nido inplumis detraxit; at illa
Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat, et maestis late loca questibus inplet.
Nulla Venus, non ulli animum flexere hymenaei.
Solus Hyperboreas glacies Tanaimque nivalem
Arvaque Rhipaeis numquam viduata pruinis
Lustrabat, raptam Eurydicen atque inrita Ditis
Dona querens; spretae Ciconum quo munere matres

Inter sacra deum nocturnique orgia Bacchi
Discerptum latos iuvenem sparsere per agros.
Tum quoque marmorea caput a cervice revolsum
Gurgite cum medio portans Oeagrius Hebrus
Volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen! anima fugiente vocabat;
Eurydicen toto referebant flumine ripae.

v. 485-527.

LXXIX.

Aeneidos. Lib. I.

λιμένος πολυβενθέος ἐντὸς ἵκοντο.

EST in secessu longo locus: insula portum
Efficit obiectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur inque sinus scindit sese unda reductos;
Hinc atque hinc vastae rupes geminique minantur
In caelum scopuli, quorum sub vertice late
Aequora tuta silent; tum silvis scaena coruscis
Desuper horrentique atrum nemus imminet umbra;
Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum,
Intus aquae dulces vivoque sedilia saxo,
Nympharum domus: hic fessas non vincula navis
Ulla tenent, unco non alligat ancora morsu.

v. 159-169.

LXXX.

Aeneidos. Lib. II.

Sinon.

CUNCTA equidem tibi, Rex, fuerit quodcumque, fatebor
Vera, inquit; neque me Argolica de gente negabo;
Hoc primum; nec, si miserum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque inproba finget.
Fando aliquod si forte tuas pervenit ad auris
Belidae nomen Palamedis et incluta fama
Gloria, quem falsa sub proditione Pelasgi
Insontem infando indicio, quia bella vetabat,
Demisere neci, nunc cassum lumine lugent:
Illi me comitem et consanguinitate propinquum
Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.
Dum stabat regno incolumis regumque vigebat
Consiliis, et nos aliquod nomenque decusque
Gessimus. Invidia postquam pellacis Ulixi—
Haud ignota loquor—superis concessit ab oris
Adflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
Et casum insontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens, et me, fors si qua tulisset,
Si patrios umquam remeassem victor ad Argos,
Promisi ultorem, et verbis odia aspera movi.
Hinc mihi prima mali labes, hinc semper Ulixes
Criminibus terrere novis, hinc spargere voces

In volgum ambiguas, et quaerere conscius arma.
Nec requievit enim, donec Calchante ministro—
Sed quid ego haec autem nequiquam ingrata revolvo?
Quidve moror, si omnis uno ordine habetis Achivos,
Idque audire sat est? Iamdudum sumite poenas;
Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae.
Tum vero ardemus scitari et quaerere caussas,
Ignari scelerum tantorum artisque Pelasgae.
Prosequitur pavitans, et ficto pectore fatur:
Saepe fugam Danai Troia cupiere relicta
Moliri et longo fessi discedere bello;
Fecissentque utinam! saepe illos aspera ponti
Interclusit hiemps, et terruit Auster euntis.
Praecipue, cum iam hic trabibus contextus acernis
Staret equus, toto sonuerunt aethere nimbi.
Suspensi Eurypylum scitantem oracula Phoebi
Mittimus, isque adytis haec tristia dicta reportat:
"Sanguine placastis ventos et virgine caesa,
Cum primum Iliacas, Danai, venistis ad oras;
Sanguine quaerendi reditus, animaque litandum
Argolica." Volgi quae vox ut venit ad auris,
Obstipuere animi, gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor, cui fata parent, quem poscat Apollo.
Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios; quae sint ea numina divom,
Flagitat. Et mihi iam multi crudele canebant
Artificis scelus, et taciti ventura videbant.
Bis quinos silet ille dies, tectusque recusat
Prodere voce sua quemquam aut opponere morti.

Vix tandem, magnis Ithaci clamoribus actus,
Conposito rumpit vocem, et me destinat arae.
Adsensere omnes, et, quae sibi quisque timebat,
Unius in miseri exitium conversa tulere.
Iamque dies infanda aderat; mihi sacra parari,
Et salsae fruges, et circum tempora vittae;
Eripui, fateor, leto me, et vincula rupi,
Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva
Delitui, dum vela darent, si forte dedissent.
Nec mihi iam patriam antiquam spes ulla videndi,
Nec dulcis natos exoptatumque parentem;
Quos illi fors et poenas ob nostra reposcent
Effugia, et culpam hanc miserorum morte piabunt.
Quod te per superos et conscia numina veri,
Per, si qua est, quae restet adhuc mortalibus usquam
Intemerata fides, oro, miserere laborum
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
His lacrimis vitam damus, et miserescimus ultro.
Ipse viro primus manicas atque arta levari
Vincla iubet Priamus, dictisque ita fatur amicis;
Quisquis es, amissos hinc iam obliviscere Graios;
Noster eris, mihique haec edissere vera roganti:
Quo molem hanc inmanis equi statuere? quis auctor?
Quidve petunt? quae religio? aut quae machina belli?
Dixerat. Ille, dolis instructus et arte Pelasga,
Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas:
Vos, aeterni ignes, et non violabile vestrum
Testor numen, ait, vos arae ensesque nefandi,
Quos fugi, vittaeque deum, quas hostia gessi:

Fas mihi Graiorum sacrata resolvere iura,
Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
Si qua tegunt; teneor patriae nec legibus ullis.
Tu modo promissis maneas, servataque serves
Troia fidem, si vera feram, si magna rependam.
  Omnis spes Danaum et coepti fiducia belli
Palladis auxiliis semper stetit. Impius ex quo
Tydides sed enim scelerumque inventor Ulixes,
Fatale adgressi sacrato avellere templo
Palladium, caesis summae custodibus arcis,
Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi divae contingere vittas,
Ex illo fluere ac retro sublapsa referri
Spes Danaum, fractae vires, aversa deae mens.
Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.
Vix positum castris simulacrum: arsere coruscae
Luminibus flammae arrectis, salsusque per artus
Sudor iit, terque ipsa solo—mirabile dictu—
Emicuit, parmamque ferens hastamque trementem.
Extemplo temptanda fuga canit aequora Calchas,
Nec posse Argolicis exscindi Pergama telis,
Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago et curvis secum avexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenas,
Arma deosque parant comites, pelagoque remenso
Inprovisi aderunt. Ita digerit omina Calchas.
Hanc pro Palladio moniti, pro numine laeso
Effigiem statuere, nefas quae triste piaret.
Hanc tamen inmensam Calchas attollere molem
Roboribus textis caeloque educere iussit,

Ne recipi portis, aut duci in moenia posset,
Neu populum antiqua sub religione tueri.
Nam si vestra manus violasset dona Minervae,
Tum magnum exitium—quod di prius omen in ipsum
Convertant!—Priami imperio Phrygibusque futurum;
Sin manibus vestris vestram ascendisset in urbem,
Ultro Asiam magno Pelopea ad moenia bello
Venturam, et nostros ea fata manere nepotes.
  Talibus insidiis periurique arte Sinonis
Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,
Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinae.

v. 77-198.

LXXXI.

Laocoon.

HIC aliud maius miseris multoque tremendum
Obiicitur magis, atque inprovida pectora turbat.
Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos,
Sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta—
Horresco referens—inmensis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt;
Pectora quorum inter fluctus arrecta iubaeque
Sanguineae superant undas; pars cetera pontum
Pone legit sinuatque inmensa volumine terga;
Fit sonitus spumante salo. Iamque arva tenebant,

Ardentisque oculos suffecti sanguine et igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus visu exsangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt; et primum parva duorum
Corpora natorum serpens amplexus uterque
Inplicat et miseros morsu depascitur artus;
Post ipsum, auxilio subeuntem ac tela ferentem,
Corripiunt, spirisque ligant ingentibus; et iam
Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
Terga dati, superant capite et cervicibus altis.
Ille simul manibus tendit divellere nodos,
Perfusus sanie vittas atroque veneno,
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Qualis mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus et incertam excussit cervice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt saevaeque petunt Tritonides arcem,
Sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur.

v. 199-227.

LXXXII.

Hectoris umbra.

TEMPUS erat, quo prima quies mortalibus aegris
Incipit et dono divom gratissima serpit.
In somnis, ecce, ante oculos maestissimus Hector
Visus adesse mihi, largosque effundere fletus,
Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes traiectus lora tumentis.
Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo

Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli,
Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignis!
Squalentem barbam et concretos sanguine crinis
Volneraque illa gerens, quae circum plurima muros
Accepit patrios. Ultro flens ipse videbar
Compellare virum et maestas expromere voces:
O lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum,
Quae tantae tenuere morae? quibus Hector ab oris
Exspectate venis? ut te post multa tuorum
Funera, post varios hominumque urbisque labores
Defessi aspicimus! quae caussa indigna serenos
Foedavit voltus? aut cur haec volnera cerno?
Ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,
Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu fuge, nate dea, teque his, ait, eripe flammis.
Hostis habet muros; ruit alto a culmine Troia.
Sat patriae Priamoque datum: si Pergama dextra
Defendi possent, etiam hac defensa fuissent:
Sacra suosque tibi commendat Troia Penatis:
Hos cape fatorum comites, his moenia quaere
Magna, pererrato statues quae denique ponto.
Sic ait, et manibus vittas Vestamque potentem
Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

v. 268-297.

LXXXII.

Priami mors.

LIMEN erat caecaeque fores et pervius usus
Tectorum inter se Priami, postesque relicti
A tergo, infelix qua se, dum regna manebant,
Saepius Andromache ferre incomitata solebat
Ad soceros, et avo puerum Astyanacta trahebat.
Evado ad summi fastigia culminis, unde
Tela manu miseri iactabant inrita Teucri.
Turrim in praecipiti stantem summisque sub astra
Eductam tectis, unde omnis Troia videri
Et Danaum solitae naves et Achaia castra,
Adgressi ferro circum, qua summa labantis
Iuncturas tabulata dabant, convellimus altis
Sedibus, inpulimusque; ea lapsa repente ruinam
Cum sonitu trahit et Danaum super agmina late
Incidit. Ast alii subeunt, nec saxa, nec ullum
Telorum interea cessat genus.
Vestibulum ante ipsum primoque in limine Pyrrhus
Exsultat, telis et luce coruscus aena;
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc, positis novus exuviis nitidusque iuventa,
Lubrica convolvit sublato pectore terga
Arduus ad solem, et linguis micat ore trisulcis.
Una ingens Periphas et equorum agitator Achillis,

Armiger Automedon, una omnis Scyria pubes
Succedunt tecto, et flammas ad culmina iactant.
Ipse inter primos correpta dura bipenni
Limina perrumpit, postisque a cardine vellit
Aeratos; iamque excisa trabe firma cavavit
Robora, et ingentem lato dedit ore fenestram.
Adparet domus intus, et atria longa patescunt;
Adparent Priami et veterum penetralia regum,
Armatosque vident stantis in limine primo.

At domus interior gemitu miseroque tumultu
Miscetur, penitusque cavae plangoribus aedes
Femineis ululant; ferit aurea sidera clamor.
Tum pavidae tectis matres ingentibus errant,
Amplexaeque tenent postis atque oscula figunt.
Instat vi patria Pyrrhus; nec claustra, neque ipsi
Custodes sufferre valent; labat ariete crebro
Ianua, et emoti procumbunt cardine postes.
Fit via vi; rumpunt aditus, primosque trucidant
Inmissi Danai, et late loca milite conplent.
Non sic, aggeribus ruptis cum spumeus amnis
Exiit oppositasque evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnis
Cum stabulis armenta trahit. Vidi ipse furentem
Caede Neoptolemum geminosque in limine Atridas;
Vidi Hecubam centumque nurus, Priamumque per aras
Sanguine foedantem, quos ipse sacraverat, ignis.
Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum,
Barbarico postes auro spoliisque superbi,
Procubuere; tenent Danai, qua deficit ignis.

Forsitan et, Priami fuerint quae fata, requiras.
Urbis uti captae casum convolsaque vidit
Limina tectorum et medium in penetralibus hostem,
Arma diu senior desueta trementibus aevo
Circumdat nequiquam humeris, et inutile ferrum
Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostis.
Aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
Ingens ara fuit iuxtaque veterrima laurus,
Incumbens arae atque umbra conplexa Penatis.
Hic Hecuba et natae nequiquam altaria circum,
Praecipites atra ceu tempestate columbae,
Condensae et divom amplexae simulacra sedebant.
Ipsum autem sumptis Priamum iuvenalibus armis
Ut vidit, Quae mens tam dira, miserrime coniunx,
Inpulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tempus eget; non, si ipse meus nunc adforet Hector.
Huc tandem concede; haec ara tuebitur omnis,
Aut moriere simul. Sic ore effata recepit
Ad sese et sacra longaevum in sede locavit.
Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
Unus natorum Priami, per tela, per hostis
Porticibus longis fugit, et vacua atria lustrat
Saucius: illum ardens infesto volnere Pyrrhus
Insequitur, iam iamque manu tenet et premit hasta:
Ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
Hic Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,

Non tamen abstinuit, nec voci iraeque pepercit:
At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
Di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
Persolvant grates dignas et praemia reddant
Debita, qui nati coram me cernere letum
Fecisti et patrios foedasti funere voltus.
At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit Priamo; sed iura fidemque
Supplicis erubuit, corpusque exsangue sepulchro
Reddidit Hectoreum, meque in mea regna remisit.
Sic fatus senior, telumque inbelle sine ictu
Coniecit, rauco quod protinus aere repulsum
Et summo clipei nequiquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus: Referes ergo haec et nuntius ibis
Pelidae genitori; illi mea tristia facta
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.
Nunc morere. Hoc dicens altaria ad ipsa trementem
Traxit et in multo lapsantem sanguine nati,
Inplicuitque comam laeva, dextraque coruscum
Extulit ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
Haec finis Priami fatorum; hic exitus illum
Sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisque superbum
Regnatorem Asiae. Iacet ingens litore truncus,
Avolsumque humeris caput, et sine nomine corpus.

v. 453-558.

LXXXIII.

Aeneidos. Lib. iv.

Aenean Dido exprobrat.

AT regina dolos—quis fallere possit amantem?—
Praesensit, motusque excepit prima futuros,
Omnia tuta timens. Eadem impia Fama furenti
Detulit armari classem cursumque parari.
Saevit inops animi, totamque incensa per urbem
Bacchatur, qualis commotis excita sacris
Thyias, ubi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia nocturnusque vocat clamore Cithaeron.
Tandem his Aenean compellat vocibus ultro:
  Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum
Posse nefas, tacitusque mea decedere terra?
Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,
Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
Quin etiam hiberno moliris sidere classem,
Et mediis properas aquilonibus ire per altum,
Crudelis? Quid? si non arva aliena domosque
Ignotas peteres, et Troia antiqua maneret,
Troia per undosum peteretur classibus aequor?
Mene fugis? Per ego has lacrimas dextramque tuam te—
Quando aliud mihi iam miserae nihil ipsa reliqui—
Per connubia nostra, per inceptos hymenaeos,
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam

Dulce meum, miserere domus labentis et istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni
Odere, infensi Tyrii; te propter eundem
Exstinctus pudor et, qua sola sidera adibam,
Fama prior. Cui me moribundam deseris, hospes?
Hoc solum nomen quoniam de coniuge restat.
Quid moror? an mea Pygmalion dum moenia frater
Destruat, aut captam ducat Gaetulus Iarbas?
Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
Ante fugam suboles, si quis mihi parvulus aula
Luderet Aeneas, qui te tamen ore referret,
Non equidem omnino capta ac deserta viderer.

* * * * * * *

Talia dicentem iamdudum aversa tuetur,
Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis, et sic accensa profatur:
Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide; sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanaeque admorunt ubera tigres.
Nam quid dissimulo? aut quae me ad maiora reservo?
Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lacrimas victus dedit, aut miseratus amantem est?
Quae quibus anteferam? Iam iam nec maxuma Iuno,
Nec Saturnius haec oculis pater aspicit aequis.
Nusquam tuta fides. Eiectum litore, egentem
Excepi et regni demens in parte locavi;
Amissam classem, socios a morte reduxi.

Heu furiis incensa feror ! Nunc augur Apollo,
Nunc Lyciae sortes, nunc et Iove missus ab ipso
Interpres divom fert horrida iussa per auras.
Scilicet is Superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat. Neque te teneo, neque dicta refello ;
I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.
Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt,
Supplicia hausurum scopulis, et nomine Dido
Saepe vocaturum. Sequar atris ignibus absens,
Et, cum frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus umbra locis adero. Dabis, inprobe, poenas.
Audiam, et haec Manis veniet mihi fama sub imos.

v. 296-330, 362-387.

LXXXIV.

Certa mori.

TUM vero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat ; taedet caeli convexa tueri.
Quo magis inceptum peragat lucemque relinquat,
Vidit, turicremis cum dona imponeret aris—
Horrendum dictu—latices nigrescere sacros
Fusaque in obscenum se vertere vina cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.
Praeterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niveis et festa fronde revinctum ;
Hinc exaudiri voces et verba vocantis
Visa viri, nox cum terras obscura teneret ;

Solaque culminibus ferali carmine bubo
Saepe queri et longas in fletum ducere voces;
Multaque praeterea vatum praedicta priorum
Terribili monitu horrificant. Agit ipse furentem
In somnis ferus Aeneas: semperque relinqui
Sola sibi, semper longam incomitata videtur
Ire viam et Tyrios deserta quaerere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et solem geminum et duplicis se ostendere Thebas;
Aut Agamemnonius scaenis agitatus Orestes
Armatam facibus matrem et serpentibus atris
Cum fugit, ultricesque sedent in limine Dirae.

v. 450-473.

LXXXV.

Nox.

NOX erat, et placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, silvaeque et saeva quierant
Aequora, cum medio volvuntur sidera lapsu,
Cum tacet omnis ager, pecudes pictaeque volucres,
Quaeque lacus late liquidos, quaeque aspera dumis
Rura tenent, somno positae sub nocte silenti
Lenibant curas, et corda oblita laborum.
At non infelix animi Phoenissa, nec umquam
Solvitur in somnos, oculisve aut pectore noctem
Accipit: ingeminant curae, rursusque resurgens
Saevit amor, magnoque irarum fluctuat aestu.

v. 522-532.

LXXXVI.

Ipsa sua Dido concidit usa manu.

AT trepida, et coeptis inmanibus effera Dido,
Sanguineam volvens aciem, maculisque trementis
Interfusa genas, et pallida morte futura,
Interiora domus inrumpit limina, et altos
Conscendit furibunda rogos, ensemque recludit
Dardanium, non hos quaesitum munus in usus.
Hic, postquam Iliacas vestes notumque cubile
Conspexit, paulum lacrimis et mente morata,
Incubuitque toro, dixitque novissima verba:
Dulces exuviae, dum fata deusque sinebat,
Accipite hanc animam, meque his exsolvite curis.
Vixi, et, quem dederat cursum fortuna, peregi;
Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
Urbem praeclaram statui; mea moenia vidi;
Ulta virum, poenas inimico a fratre recepi;
Felix, heu nimium felix, si litora tantum
Numquam Dardaniae tetigissent nostra carinae!
Dixit, et, os inpressa toro, Moriemur inultae?
Sed moriamur, ait. Sic, sic iuvat ire sub umbras.
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus, et nostrae secum ferat omina mortis.
Dixerat; atque illam media inter talia ferro
Conlapsam aspiciunt comites, ensemque cruore
Spumantem, sparsasque manus. It clamor ad alta

Atria; concussam bacchatur Fama per urbem.
Lamentis gemituque et femineo ululatu
Tecta fremunt; resonat magnis plangoribus aether.
Non aliter, quam si inmissis ruat hostibus omnis
Karthago aut antiqua Tyros, flammaeque furentes
Culmina perque hominum volvantur perque deorum.

v. 642-671.

LXXXVII.

Aeneidos. Lib. vi.

Sibylla.

EXCISUM Euboicae latus ingens rupis in antrum,
Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum;
Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllae.
Ventum erat ad limen, cum virgo, Poscere fata
Tempus, ait; deus, ecce, deus! Cui talia fanti
Ante fores subito non voltus, non color unus,
Non comptae mansere comae; sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument; maiorque videri,
Nec mortale sonans, adflata est numine quando
Iam propiore dei. Cessas in vota precesque,
Tros, ait, Aenea? cessas? neque enim ante dehiscent,
Attonitae magna ora domus. Et talia fata
Conticuit. Gelidus Teucris per dura cucurrit
Ossa tremor, funditque preces rex pectore ab imo.

v. 42-55.

LXXXVIII.

Averni fauces.

DI, quibus inperium est animarum, Umbraeque silentes,
Et Chaos, et Phlegethon, loca nocte tacentia late,
Sit mihi fas audita loqui; sit numine vestro
Pandere res alta terra et caligine mersas.
Ibant obscuri sola sub nocte per umbram,
Perque domos Ditis vacuas et inania regna:
Quale per incertam lunam sub luce maligna
Est iter in silvis, ubi caelum condidit umbra
Iuppiter, et rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus Orci
Luctus et ultrices posuere cubilia Curae;
Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et Metus, et malesuada Fames, ac turpis Egestas,
Terribiles visu formae, Letumque, Labosque;
Tum consanguineus Leti Sopor, et mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverso in limine Bellum,
Ferreique Eumenidum thalami, et Discordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

v. 264-281.

LXXXIX.

Dido Aeneae conspectum fugit.

INTER quas Phoenissa recens a volnere Dido
Errabat silva in magna; quam Troius heros

Ut primum iuxta stetit adgnovitque per umbras
Obscuram, qualem primo qui surgere mense
Aut videt, aut vidisse putat per nubila Lunam,
Demisit lacrimas, dulcique adfatus amore est:
Infelix Dido, verus mihi nuntius ergo
Venerat exstinctam, ferroque extrema secutam?
Funeris heu tibi caussa fui? Per sidera iuro,
Per superos et si qua fides tellure sub ima est,
Invitus, regina, tuo de litore cessi.
Sed me iussa deum, quae nunc has ire per umbras,
Per loca senta situ cogunt noctemque profundam,
Inperiis egere suis; nec credere quivi
Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.
Siste gradum, teque aspectu ne subtrahe nostro.
Quem fugis? extremum fato, quod te adloquor, hoc est.
Talibus Aeneas ardentem et torva tuentem
Lenibat dictis animum, lacrimasque ciebat.
Illa solo fixos oculos aversa tenebat,
Nec magis incepto voltum sermone movetur,
Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.
Tandem corripuit sese, atque inimica refugit
In nemus umbriferum, coniunx ubi pristinus illi
Respondet curis aequatque Sychaeus amorem.
Nec minus Aeneas, casu concussus iniquo,
Prosequitur lacrimis longe, et miseratur euntem.

v. 450-476.

XC.

Elysium.

HIS demum exactis, perfecto munere divae,
Devenere locos laetos et amoena virecta
Fortunatorum nemorum sedesque beatas.
Largior hic campos aether et lumine vestit
Purpureo, solemquo suum, sua sidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palaestris,
Contendunt ludo et fulva luctantur arena;
Pars pedibus plaudunt choreas et carmina dicunt.
Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
Iamque eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.
Hic genus antiquum Teucri, pulcherrima proles,
Magnanimi heroes, nati melioribus annis,
Ilusque Assaracusque et Troiae Dardanus auctor.
Arma procul currusque virum miratur inanis.
Stant terra defixae hastae, passimque soluti
Per campum pascuntur equi. Quae gratia currûm
Armorumque fuit vivis, quae cura nitentis
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.
Conspicit, ecce, alios dextra laevaque per herbam
Vescentis laetumque choro Paeana canentis
Inter odoratum lauri nemus, unde superne
Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.
Hic manus ob patriam pugnando volnera passi,
Quique sacerdotes casti, dum vita manebat,

Quique pii vates et Phoebo digna locuti,
Inventas aut qui vitam excoluere per artis,
Quique sui memores alios fecere merendo;
Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.

v. 637-665.

XCI.

Anima Mundi.

PRINCIPIO caelum ac terras camposque liquentis
Lucentemque globum Lunae Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem et magno se corpore miscet.
Inde hominum pecudumque genus vitaeque volantum
Et quae marmoreo fert monstra sub aequore pontus.
Igneus est ollis vigor et caelestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant
Terrenique hebetant artus moribundaque membra.
Hinc metuunt cupiuntque, dolent gaudentque, neque auras
Dispiciunt clausae tenebris et carcere caeco.
Quin et supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris nec funditus omnes
Corporeae excedunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur poenis, veterumque malorum

Supplicia expendunt: aliae panduntur inanis
Suspensae ad ventos; aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni;
Quisque suos patimur Manis; exinde per amplum
Mittimur Elysium, et pauci laeta arva tenemus;
Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumque relinquit
Aetherium sensum atque aurai simplicis ignem.
Has omnis, ubi mille rotam volvere per annos,
Lethaeum ad fluvium deus evocat agmine magno,
Scilicet inmemores supera ut convexa revisant
Rursus et incipiant in corpora velle reverti.

v. 724-751.

XCII.

Romanae gentis gloria.

QUIN et avo comitem sese Mavortius addet
Romulus, Assaraci quem sanguinis Ilia mater
Educet. Viden', ut geminae stant vertice cristae,
Et pater ipse suo superum iam signat honore?
En, huius, nate, auspiciis illa inclutа Roma
Inperium terris, animos aequabit Olympo,
Septemque una sibi muro circumdabit arces,
Felix prole virum: qualis Berecyntia mater
Invehitur curru Phrygias turrita per urbes,
Laeta deum partu, centum conplexa nepotes,
Omnis caelicolas, omnis supera alta tenentis.
Huc geminas nunc flecte acies, hanc aspice gentem

Romanosque tuos. Hic Caesar et omnis Iuli
Progenies, magnum caeli ventura sub axem.
Hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis,
Augustus Caesar, Divi genus, aurea condet
Saecula qui rursus Latio regnata per arva
Saturno quondam; super et Garamantas et Indos
Proferet inperium; iacet extra sidera tellus,
Extra anni solisque vias, ubi caelifer Atlas,
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Huius in adventum iam nunc et Caspia regna
Responsis horrent divom et Maeotia tellus,
Et septemgemini turbant trepida ostia Nili.
Nec vero Alcides tantum telluris obivit,
Fixerit aeripedem cervam licet, aut Erymanthi
Pacarit nemora, et Lernam tremefecerit arcu;
Nec, qui pampineis victor iuga flectit habenis,
Liber, agens celso Nysae de vertice tigris.
Et dubitamus adhuc virtute extendere viris,
Aut metus Ausonia prohibet consistere terra?
Quis procul ille autem ramis insignis olivae
Sacra ferens? Nosco crinis incanaque menta
Regis Romani, primam qui legibus urbem
Fundabit, Curibus parvis et paupere terra
Missus in inperium magnum. Cui deinde subibit,
Otia qui rumpet patriae residesque movebit
Tullus in arma viros et iam desueta triumphis
Agmina. Quem iuxta sequitur iactantior Ancus,
Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris.
Vis et Tarquinios reges, animamque superbam

Ultoris Bruti, fascesque videre receptos ?
Consulis inperium hic primus saevasque secures
Accipiet, natosque pater nova bella moventis,
Ad poenam pulchra pro libertate vocabit.
Infelix ! Utcumque ferent ea facta minores,
Vincet amor patriae laudumque inmensa cupido.
Quin Decios Drusosque procul saevumque securi
Aspice Torquatum et referentem signa Camillum.
Illae autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
Concordes animae nunc et dum nocte premuntur,
Heu quantum inter se bellum, si lumina vitae
Attigerint, quantas acies stragemque ciebunt!
Aggeribus socer Alpinis atque arce Monoeci
Descendens, gener adversis instructus Eois.
Ne, pueri, ne tanta animis adsuescite bella,
Neu patriae validas in viscera vertite viris;
Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo,
Proiice tela manu, sanguis meus!—
Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum, caesis insignis Achivis.
Eruet ille Argos Agamemnoniasque Mycenas,
Ipsumque Aeaciden, genus armipotentis Achilli,
Ultus avos Troiae, templa et temerata Minervae.
Quis te, magne Cato, tacitum, aut te, Cosse, relinquat ?
Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli,
Scipiadas, cladem Libyae, parvoque potentem
Fabricium, vel te sulco, Serrane, serentem ?
Quo fessum rapitis, Fabii ? tu Maxumus ille es,
Unus qui nobis cunctando restituis rem.

Excudent alii spirantia mollius aera,
Credo equidem, vivos ducent de marmore voltus,
Orabunt caussas melius, caelique meatus
Describent radio et surgentia sidera dicent:
Tu regere inperio populos, Romane, memento;
Hae tibi erunt artes; pacisque inponere morem,
Parcere subiectis, et debellare superbos.
Sic pater Anchises, atque haec mirantibus addit:
Aspice, ut insignis spoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros supereminet omnis!
Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,
Sistet, eques sternet Poenos Gallumque rebellem,
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
Atque hic Aeneas; una namque ire videbat
Egregium forma iuvenem et fulgentibus armis,
Sed frons laeta parum, et deiecto lumina voltu:
Quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?
Filius, anne aliquis magna de stirpe nepotum?
Qui strepitus circa comitum! quantum instar in ipso!
Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.
Tum pater Anchises, lacrimis ingressus obortis:
O gnate, ingentem luctum ne quaere tuorum;
Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra,
Esse sinent. Nimium vobis Romana propago
Visa potens, Superi, propria haec si dona fuissent.
Quantos ille virum magnam Mavortis ad urbem
Campus aget gemitus! vel quae, Tiberine, videbis
Funera, cum tumulum praeterlabere recentem!
Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos

In tantum spe tollet avos, nec Romula quondam
Ullo se tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas, heu prisca fides, invictaque bello
Dextera! non illi se quisquam inpune tulisset
Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem,
Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
Heu, miserande puer! si qua fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris. Manibus date lilia plenis,
Purpureos spargam flores, animamque nepotis
His saltem adcumulem donis, et fungar inani
Munere.— v. 777-886.

XCIII.

Aeneidos. Lib. vii.

Tiberinus.

IAMQUE rubescebat radiis mare, et aethere ab alto
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis:
Cum venti posuere, omnisque repente resedit
Flatus, et in lento luctantur marmore tonsae.
Atque hic Aeneas ingentem ex aequore lucum
Prospicit. Hunc inter fluvio Tiberinus amoeno,
Verticibus rapidis, et multa flavus arena,
In mare prorumpit. Variae circumque supraque
Adsuetae ripis volucres et fluminis alveo
Aethera mulcebant cantu, lucoque volabant.
Flectere iter sociis terraeque advertere proras
Inperat, et laetus fluvio succedit opaco.

v. 25-36.

XCIV.

Belli portae.

MOS erat Hesperio in Latio, quem protinus urbes
Albanae coluere sacrum, nunc maxuma rerum
Roma colit, cum prima movent in proelia Martem,
Sive Getis inferre manu lacrimabile bellum
Hyrcanisque Arabisve parant, seu tendere ad Indos
Auroramque sequi Parthosque reposcere signa:
Sunt geminae Belli portae, sic nomine dicunt,
Religione sacrae et saevi formidine Martis;
Centum aerei claudunt vectes aeternaque ferri
Robora, nec custos absistit limine Ianus;
Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnae,
Ipse Quirinali trabea cinctuque Gabino
Insignis reserat stridentia limina Consul;
Ipse vocat pugnas, sequitur tum cetera pubes,
Aereaque adsensu conspirant cornua rauco.
Hoc et tum Aeneadis indicere bella Latinus
More iubebatur tristisque recludere portas.
Abstinuit tactu pater, aversusque refugit
Foeda ministeria, et caecis se condidit umbris.
Tum regina deum caelo delapsa morantis
Inpulit ipsa manu portas, et cardine verso
Belli ferratos rumpit Saturnia postis.
Ardet inexcita Ausonia atque inmobilis ante;
Pars pedes ire parat campis, pars arduus altis

Pulverulentus equis furit; omnes arma requirunt.
Pars levis clipeos et spicula lucida tergent
Arvina pingui, subiguntque in cote secures;
Signaque ferre iuvat, sonitusque audire tubarum.

v. 601-628.

XCV.

Aeneidos. Lib. viii.

Pugna Actiaca.

IN medio classis aeratas, Actia bella,
Cernere erat; totumque instructo Marte videres
Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.
Hinc Augustus agens Italos in proelia Caesar
Cum Patribus Populoque, Penatibus et magnis Dis,
Stans celsa in puppi; geminas cui tempora flammas
Laeta vomunt, patriumque aperitur vertice sidus.
Parte alia ventis et dis Agrippa secundis
Arduus agmen agens; cui, belli insigne superbum,
Tempora navali fulgent rostrata corona.
Hinc ope barbarica variisque Antonius armis,
Victor ab Aurorae populis et litore rubro,
Aegyptum virisque Orientis et ultima secum
Bactra vehit; sequiturque, nefas! Aegyptia coniunx.
Una omnes ruere, ac totum spumare reductis
Convolsum remis rostrisque tridentibus aequor.
Alta petunt; pelago credas innare revolsas
Cycladas, aut montis concurrere montibus altos:
Tanta mole viri turritis puppibus instant.

Stuppea flamma manu telisque volatile ferrum
Spargitur: arva nova Neptunia caede rubescunt.
Regina in mediis patrio vocat agmina sistro:
Necdum etiam geminos a tergo respicit anguis.
Omnigenumque deum monstra et latrator Anubis
Contra Neptunum et Venerem contraque Minervam
Tela tenent. Saevit medio in certamine Mavors
Caelatus ferro, tristesque ex aethere Dirae;
Et scissa gaudens vadit Discordia palla,
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.
Actius haec cernens arcum intendebat Apollo
Desuper: omnis eo terrore Aegyptus et Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabaei.
Ipsa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare, et laxos iam iamque inmittere funis.
Illam inter caedes pallentem morte futura
Fecerat Ignipotens undis et Iapyge ferri;
Contra autem magno maerentem corpore Nilum,
Pandentemque sinus et tota veste vocantem
Caeruleum in gremium latebrosaque flumina victos.

v. 675-713.

XCVI.

Aeneidos. Lib. ix.

Par nobile.

NISUS erat portae custos, acerrimus armis,
Hyrtacides, comitem Aeneae quem miserat Ida
Venatrix, iaculo celerem levibusque sagittis;

Et iuxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
Non fuit Aeneadum Troiana neque induit arma,
Ora puer prima signans intonsa iuventa.
His amor unus erat, pariterque in bella ruebant;
Tum quoque communi portam statione tenebant.
Nisus ait: Dine hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale, an sua cuique deus fit dira cupido?
Aut pugnam, aut aliquid iamdudum invadere
magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
Cernis, quae Rutulos habeat fiducia rerum:
Lumina rara micant; somno vinoque soluti
Procubuere; silent late loca. Percipe porro,
Quid dubitem, et quae nunc animo sententia surgat.
Aenean acciri omnes, populusque patresque,
Exposcunt, mittique viros, qui certa reportent.
Si, tibi quae posco, promittunt,—nam mihi facti
Fama sat est,—tumulo videor reperire sub illo
Posse viam ad muros et moenia Pallantea.
Obstipuit magno laudum percussus amore
Euryalus; simul his ardentem adfatur amicum:
Mene igitur socium summis adiungere rebus,
Nise, fugis? solum te in tanta pericula mittam?
Non ita me genitor, bellis adsuetus Opheltes,
Argolicum terrorem inter Troiaeque labores
Sublatum erudiit: nec tecum talia gessi,
Magnanimum Aenean et fata extrema secutus:
Est hic, est animus lucis contemptor, et istum
Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.

* * * * * * *

Silva fuit late dumis atque ilice nigra
Horrida, quam densi conplerant undique sentes;
Rara per occultos lucebat semita calles.
Euryalum tenebrae ramorum onerosaque praeda
Inpediunt, fallitque timor regione viarum.
Nisus abit; iamque inprudens evaserat hostis
Atque locos, qui post Albae de nomine dicti
Albani, tum rex stabula alta Latinus habebat:
Ut stetit, et frustra absentem respexit amicum:
Euryale infelix, qua te regione reliqui?
Quave sequar, rursus perplexum iter omne revolvens
Fallacis silvae? Simul et vestigia retro
Observata legit, dumisque silentibus errat.
Audit equos, audit strepitus et signa sequentum.
Nec longum in medio tempus, cum clamor ad auris
Pervenit, ac videt Euryalum; quem iam manus omnis,
Fraude loci et noctis, subito turbante tumultu,
Oppressum rapit et conantem plurima frustra.
Quid faciat? qua vi iuvenem, quibus audeat armis
Eripere? an sese medios moriturus in enses
Inferat, et pulchram properet per volnera mortem?
Ocius adducto torquens hastile lacerto,
Suspiciens altam ad Lunam, sic voce precatur:
Tu, dea, tu praesens nostro succurre labori,
Astrorum decus et nemorum Latonia custos;
Si qua tuis umquam pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi;

Hunc sine me turbare globum, et rege tela per auras.
Dixerat, et toto connixus corpore ferrum
Coniicit. Hasta volans noctis diverberat umbras,
Et venit aversi in tergum Sulmonis, ibique
Frangitur, ac fisso transit praecordia ligno.
Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus, et longis singultibus ilia pulsat.
Diversi circumspiciunt. Hoc acrior idem
Ecce aliud summa telum librabat ab aure.
Dum trepidant, iit hasta Tago per tempus utrumque,
Stridens, traiectoque haesit tepefacta cerebro.
Saevit atrox Volscens, nec teli conspicit usquam
Auctorem, nec quo se ardens inmittere possit.
Tu tamen interea calido mihi sanguine poenas
Persolves amborum, inquit; simul ense recluso
Ibat in Euryalum. Tum vero exterritus, amens,
Conclamat Nisus: nec se celare tenebris
Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem:
Me, me, adsum, qui feci, in me convertite ferrum,
O Rutuli! mea fraus omnis; nihil iste nec ausus,
Nec potuit; caelum hoc et conscia sidera testor;
Tantum infelicem nimium dilexit amicum.
Talia dicta dabat; sed viribus ensis adactus
Transabiit costas et candida pectora rumpit.
Volvitur Euryalus leto, pulchrosque per artus
It cruor, inque humeros cervix conlapsa recumbit:
Purpureus veluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens, lassove papavera collo
Demisere caput, pluvia cum forte gravantur.

At Nisus ruit in medios, solumque per omnis
Volscentem petit; in solo Volscente moratur.
Quem circum glomerati hostes hinc comminus atque
hinc
Proturbant. Instat non setius, ac rotat ensem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit adverso, et moriens animam abstulit hosti.
Tum super exanimum sese proiecit amicum
Confossus, placidaque ibi demum morte quievit.
Fortunati ambo! si quid mea carmina possunt,
Nulla dies umquam memori vos eximet aevo,
Dum domus Aeneae Capitoli inmobile saxum
Accolet, inperiumque pater Romanus habebit.

v. 176-206, 381-449.

XCVII.

τῆς δ' ἐλελίχθη γυῖα, χαμαὶ δὲ οἱ ἔκπεσε κερκίς.

INTEREA pavidam volitans pennata per
urbem
Nuntia Fama ruit, matrisque adlabitur
auris
Euryali. At subitus miserae calor ossa reliquit;
Excussi manibus radii, revolutaque pensa.
Evolat infelix, et femineo ululatu,
Scissa comam, muros amens atque agmina cursu
Prima petit, non illa virum, non illa pericli
Telorumque memor; caelum dehinc questibus
implet:

Hunc ego te, Euryale, aspicio? tune ille senectae
Sera meae requies, potuisti linquere solam,
Crudelis? nec te, sub tanta pericula missum,
Adfari extremum miserae data copia matri?
Heu, terra ignota canibus date praeda Latinis
Alitibusque iaces! nec te tua funera mater
Produxi, pressive oculos, aut volnera lavi,
Veste tegens, tibi quam noctes festina diesque
Urguebam et tela curas solabar anilis.
Quo sequar? aut quae nunc artus avulsaque membra
Et funus lacerum tellus habet? Hoc mihi de te,
Nate, refers? hoc sum terraque marique secuta?
Figite me, si qua est pietas, in me omnia tela
Coniicite, o Rutuli, me primam absumite ferro;
Aut tu, magne pater divom miserere tuoque
Invisum hoc detrude caput sub Tartara telo,
Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.

v. 473-497.

XCVIII.

Aeneidos. Lib. x.

ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

TALIBUS orabat Iuno, cunctique fremebant
Caelicolae adsensu vario; ceu flamina prima
Cum deprensa fremunt silvis, et caeca volutant
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.

Tum Pater omnipotens, rerum cui prima potestas,
Infit; eo dicente deum domus alta silescit,
Et tremefacta solo tellus; silet arduus aether;
Tum Zephyri posuere; premit placida aequora
pontus.
Accipite ergo animis atque haec mea figite dicta.
Quandoquidem Ausonios coniungi foedere Teucris
Haud licitum, nec vestra capit discordia finem:
Quae cuique est fortuna hodie, quam quisque secat
spem,
Tros Rutulusve fuat, nullo discrimine habebo,
Seu fatis Italum castra obsidione tenentur,
Sive errore malo Troiae monitisque sinistris.
Nec Rutulos solvo. Sua cuique exorsa laborem
Fortunamque ferent. Rex Iuppiter omnibus idem.
Fata viam invenient. Stygii per flumina fratris
Per pice torrentis atraque voragine ripas
Adnuit, et totum nutu tremefecit Olympum.
Hic finis fandi. Solio tum Iuppiter aureo
Surgit, caelicolae medium quem ad limina ducunt.
v. 96-117.

XCIX.

Pallantis mors.

AUDIIT Alcides iuvenem, magnumque sub
imo
Corde premit gemitum lacrimasque effun
dit inanis.
Tum Genitor natum dictis adfatur amicis:

Stat sua cuique dies; breve et inreparabile tempus
Omnibus est vitae; sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. Troiae sub moenibus altis
Tot gnati cecidere deum; quin occidit una
Sarpedon, mea progenies. Etiam sua Turnum
Fata vocant, metasque dati pervenit ad aevi.
Sic ait, atque oculos Rutulorum reiicit arvis;
At Pallas magnis emittit viribus hastam,
Vaginaque cava fulgentem diripit ensem.
Illa volans, humeris surgunt qua tegmina summa,
Incidit, atque viam clipei molita per oras,
Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.
Hic Turnus ferro praefixum robur acuto
In Pallanta diu librans iacit, atque ita fatur:
Aspice, num mage sit nostrum penetrabile telum.
Dixerat; at clipeum, tot ferri terga, tot aeris,
Quem pellis totiens obeat circumdata tauri,
Vibranti medium cuspis transverberat ictu,
Loricaeque moras et pectus perforat ingens.
Ille rapit calidum frustra de volnere telum:
Una eademque via sanguis animusque sequuntur.
Corruit in volnus; sonitum super arma dedere;
Et terram hostilem moriens petit ore cruento.
Quem Turnus super adsistens:
Arcades, haec, inquit, memores mea dicta referte
Euandro: Qualem meruit, Pallanta remitto.
Quisquis honos tumuli, quidquid solamen humandi
est,
Largior. Haud illi stabunt Aeneia parvo
Hospitia. Et laevo pressit pede, talia fatus,

Exanimem, rapiens inmania pondera baltei,
Inpressumque nefas : una sub nocte iugali
Caesa manus iuvenum foede, thalamique cruenti ;
Quae Clonus Eurytides multo caelaverat auro ;
Quo nunc Turnus ovat spolio gaudetque potitus.
   Nescia mens hominum fati sortisque futurae,
Et servare modum, rebus sublata secundis !
Turno tempus erit, magno cum optaverit emptum
Intactum Pallanta, et cum spolia ista diemque
Oderit. At socii multo gemitu lacrimisque
Inpositum scuto referunt Pallanta frequentes.
O dolor atque decus magnum rediture parenti!
Haec te prima dies bello dedit, haec eadem aufert,
Cum tamen ingentis Rutulorum linquis acervos !

v. 464-509.

c.

Aeneidos. Lib. xi.

Metabus.

PULSUS ob invidiam regno virisque superbas
Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe,
Infantem fugiens media inter proelia belli
Sustulit exsilio comitem, matrisque vocavit
Nomine Casmillae, mutata parte, Camillam.
Ipse sinu prae se portans iuga longa petebat
Solorum nemorum; tela undique saeva premebant,

Et circumfuso volitabant milite Volsci.
Ecce, fugae medio, summis Amasenus abundans
Spumabat ripis; tantus se nubibus imber
Ruperat. Ille, innare parans, infantis amore
Tardatur, caroque oneri timet. Omnia secum
Versanti subito vix haec sententia sedit:
Telum inmane, manu valida quod forte gerebat
Bellator, solidum nodis et robore cocto,
Huic natam, libro et silvestri subere clausam,
Implicat, atque habilem mediae circumligat hastae;
Quam dextra ingenti librans ita ad aethera fatur:
Alma, tibi hanc, nemorum cultrix, Latonia virgo,
Ipse pater famulam voveo: tua prima per auras
Tela tenens supplex hostem fugit. Accipe, testor,
Diva, tuam, quae nunc dubiis committitur auris.
Dixit, et adducto contortum hastile lacerto
Inmittit; sonuere undae; rapidum super amnem
Infelix fugit in iaculo stridente Camilla.
At Metabus, magna propius iam urguente caterva,
Dat sese fluvio, atque hastam cum virgine victor
Gramineo donum Triviae de caespite vellit.
Non illum tectis ullae, non moenibus urbes
Accepere, neque ipse manus feritate dedisset:
Pastorum et solis exegit montibus aevum.
Hic natam in dumis interque horrentia lustra
Armentalis equae mammis et lacte ferino,
Nutribat, teneris inmulgens ubera labris.
Utque pedum primis infans vestigia plantis
Institerat, iaculo palmas armavit acuto,
Spiculaque ex humero parvae suspendit et arcum.

Pro crinali auro, pro longae tegmine pallae,
Tigridis exuviae per dorsum a vertice pendent.
Tela manu iam tum tenera puerilia torsit,
Et fundam tereti circum caput egit habena,
Strymoniamque gruem, aut album deiecit olorem.
Multae illam frustra Tyrrhena per oppida matres
Optavere nurum; sola contenta Diana
Aeternum telorum et virginitatis amorem
Intemerata colit.

v. 539-584.

CI.

Aeneas ad certamen provocatur.

AT pater Aeneas, audito nomine Turni,
Deserit et muros, et summas deserit arces,
Praecipitatque moras omnis, opera omnia rumpit,
Laetitia exsultans, horrendumque intonat armis :
Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse, coruscis
Cum fremit ilicibus, quantus, gaudetque nivali
Vertice se attollens pater Appenninus ad auras.
Iam vero et Rutuli certatim et Troes et omnes
Convertere oculos Itali, quique alta tenebant
Moenia, quique imos pulsabant ariete muros,
Armaque deposuere humeris. Stupet ipse Latinus
Ingentis, genitos diversis partibus orbis,
Inter se coiisse viros et cernere ferro.

* * * * *

Iuppiter ipse duas aequato examine lances

Sustinet, et fata inponit diversa duorum,
Quem damnet labor, et quo vergat pondere letum.
Emicat, hic, inpune putans, et corpore toto
Alte sublatum consurgit Turnus in ensem,
Et ferit. Exclamant Troes trepidique Latini,
Arrectaeque amborum acies. At perfidus ensis
Frangitur, in medioque ardentem deserit ictu,
Ni fuga subsidio subeat. Fugit ocior Euro,
Ut capulum ignotum dextramque aspexit inermem.
Fama est, praecipitem, cum prima in proelia iunctos
Conscendebat equos, patrio mucrone relicto,
Dum trepidat, ferrum aurigae rapuisse Metisci;
Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
Suffecit; postquam arma dei ad Volcania ventum est,
Mortalis mucro, glacies ceu futilis, ictu
Dissiluit; fulva resplendet fragmen arena.
Ergo amens diversa fuga petit aequora Turnus,
Et nunc huc, inde huc incertos inplicat orbis;
Undique enim Teucri densa inclusere corona,
Atque hinc vasta palus, hinc ardua moenia cingunt.
Nec minus Aeneas, quamquam tardante sagitta
Interdum genua impediunt cursumque recusant,
Insequitur, trepidique pedem pede fervidus urguet;
Inclusum veluti si quando flumine nactus
Cervum aut puniceae saeptum formidine pennae
Venator cursu canis et latratibus instat;
Ille autem, insidiis et ripa territus alta,
Mille fugit refugitque vias: at vividus Umber

Haeret hians, iam iamque tenet, similisque tenenti
Increpuit malis, morsuque elusus inani est.
v. 697-709; v. 725-755.

CII.

Turni mors.

NEC plura effatus, saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens campo quod forte iacebat,
Limes agro positus, litem ut discerneret arvis;
Vix illud lecti bis sex cervice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus;
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem,
Altior insurgens et cursu concitus heros.
Sed neque currentem se nec cognoscit euntem,
Tollentemve manu saxumque inmane moventem;
Genua labant, gelidus concrevit frigore sanguis.
Tum lapis ipse viri, vacuum per inane volutus,
Nec spatium evasit totum, neque pertulit ictum.
Ac velut in somnis, oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequiquam avidos extendere cursus
Velle videmur, et in mediis conatibus aegri
Succidimus; non lingua valet, non corpore notae
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur:
Sic Turno, quacumque viam virtute petivit,
Successum dea dira negat. Tum pectore sensus
Vertuntur varii; Rutulos adspectat et urbem,
Cunctaturque metu, telumque instare tremescit;

Nec, quo se eripiat, nec, qua vi tendat in hostem,
Nec currus usquam videt aurigamque sororem.
Cunctanti telum Aeneas fatale coruscat,
Sortitus fortunam oculis, et corpore toto
Eminus intorquet. Murali concita numquam
Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti
Dissultant crepitus. Volat atri turbinis instar
Exitium dirum hasta ferens, orasque recludit
Loricae et clipei extremos septemplicis orbis.
Per medium stridens transit femur. Incidit ictus
Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
Consurgunt gemitu Rutuli, totusque remugit
Mons circum, et vocem late nemora alta remittunt.
Ille humilis supplexque oculos dextramque precantem
Protendens, Equidem merui, nec deprecor, inquit;
Utere sorte tua. Miseri te si qua parentis
Tangere cura potest, oro,—fuit et tibi talis
Anchises genitor—Dauni miserere senectae,
Et me, seu corpus spoliatum lumine mavis,
Redde meis. Vicisti, et victum tendere palmas
Ausonii videre; tua est Lavinia coniunx:
Ulterius ne tende odiis. Stetit acer in armis
Aeneas, volvens oculos, dextramque repressit;
Et iam iamque magis cunctantem flectere sermo
Coeperat, infelix humero cum adparuit alto
Balteus et notis fulserunt cingula bullis
Pallantis pueri, victum quem volnere Turnus
Straverat atque humeris inimicum insigne gerebat.
Ille, oculis postquam saevi monumenta doloris

Exuviasque hausit, furiis accensus, et ira
Terribilis: Tune hinc spoliis indute meorum
Eripiare mihi? Pallas te hoc volnere, Pallas
Immolat, et poenam scelerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens ferrum adverso sub pectore condit
Fervidus. Ast illi solvuntur frigore membra,
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

v. 896-952.

QUINTI HORATII FLACCI.

CIII.

Ad L. Sestium.

SOLVITUR acris hiemps grata vice veris
    et favoni,
  Trahuntque siccas machinae carinas,
Ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
  Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente luna,
  Iunctaeque nymphis gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graves
    Cyclopum
  Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
  Aut flore, terrae quem ferunt solutae;
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
  Seu poscat agna sive malit haedo.

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turris. O beate Sesti,
Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulaeque Manes,
Et domus exilis Plutonia : quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
Nunc omnis et mox virgines tepebunt.

Carminum, I. iv.

CIV.

Ad Pyrrham.

QUIS multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro ?
Cui flavam religas comam
Simplex munditiis ? Heu quotiens fidem
Mutatosque deos flebit et aspera
Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea,
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat, nescius aurae
Fallacis. Miseri, quibus
Intemptata nites. Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

v.

CV.

Ad Leuconoen.

TU ne quaesieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
Temptaris numeros. Ut melius, quicquid erit, pati,
Seu plures hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. Sapias, vina liques et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas: carpe diem quam minimum credula postero.

XI.

CVI.

Ad Vergilium.

QUIS desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubris
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor
Urget? cui Pudor et Iustitiae soror
Incorrupta Fides nudaque Veritas
Quando ullum inveniet parem!
Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior quam tibi, Vergili.

Tu, frustra pius, heu non ita creditum
  Poscis Quintilium deos.
Quid si Threïcio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem?
Num vanae redeat sanguis imagini,
  Quam virga semel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
Durum: sed levius fit patientia,
  Quicquid corrigere est nefas.

xxiv.

CVII.

Cleopatra.

NUNC est bibendum, nunc pede libero
  Pulsanda tellus, nunc saliaribus
  Ornare pulvinar deorum
    Tempus erat dapibus, sodales.

Antehac nefas depromere Caecubum
Cellis avitis, dum Capitolio
  Regina dementis ruinas,
    Funus et imperio parabat

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
  Sperare fortunaque dulci
    Ebria: sed minuit furorem

Vix una sospes navis ab ignibus,
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar ab Italia volantem

Remis adurgens, accipiter velut
Mollis columbas aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis

Fatale monstrum; quae generosius
Perire quaerens nec muliebriter
Expavit ensem nec latentes
Classe cita reparavit oras,

Ausa et iacentem visere regiam
Voltu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,

Deliberata morte ferocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

xxxvii.

CVIII.

Ad C. Asinium Pollionem.

MOTUM ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos
Ludumque Fortunae gravisque
Principum amicitias et arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus aleae,
Tractas et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Paulum severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne maestis praesidium reis
Et consulenti, Pollio, curiae,
Cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt:
Iam fulgor armorum fugacis
Terret equos equitumque vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.
Iuno, et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens

Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthae.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia proelia
Testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?
Qui gurges aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?
Quae caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis, Musa procax, iocis
Ceae retractes munera neniae,
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

Carminum II. i.

CIX.

Ad Maecenatem.

CUR me querellis exanimas tuis?
Nec dis amicum est nec mihi te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
A! te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus aeque nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,

Utcunque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec chimaerae spiritus igneae,
Nec si resurgat centimanus Gyas,
Divellet umquam: sic potenti
Iustitiae placitumque parcis.
Seu libra seu me scorpios aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae capricornus undae,
Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum: te Iovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit volucrisque fati
Tardavit alas, cum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Aedemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

xvii.

CX.

Ad Caesarem Augustum.

IUSTUM et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida neque auster,
Dux inquieti turbidus Hadriae
Nec fulminantis magna manus Iovis:
Si fractus illabatur orbis,
Inpavidum ferient ruinae.
Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus arces attigit igneas,
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres indocili iugum
Collo trahentes, hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum elocuta consiliantibus
Iunone Divis: ' Ilion, Ilion
Fatalis incestusque iudex
Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castaeque damnatum Minervae,
Cum populo et duce fraudulento.
Iam nec Lacaenae splendet adulterae
Famosus hospes, nec Priami domus

Periura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit,
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit: protinus et gravis
Iras et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo: illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Sucos et adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto
Insultet armentum et catulos ferae
Celent inultae, stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus,
Aurum inrepertum et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicumque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae pluviique rores.

Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii
Rebusque fidentes avitae
Tecta velint reparare Troiae.
Troiae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Coniuge me Iovis et sorore.
Ter si resurgat murus aeneus
Auctore Phoebo, ter pereat meis
Excisus Argivis, ter uxor
Capta virum puerosque ploret.'
Non hoc iocosae conveniet lyrae :
Quo, musa, tendis ? desine pervicax
Referre sermones deorum et
Magna modis tenuare parvis.

Carminum III. iii.

CXI.

Regulus.

FERTUR pudicae coniugis osculum
Parvosque natos ut capitis minor
Ab se removisse et virilem
Torvus humi posuisse vultum,

Donec labantis consilio patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque maerentis amicos
Egregius properaret exul.

Atqui sciebat quae sibi barbarus
Tortor pararet; non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos
Et populum reditus morantem,

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros
Aut Lacedaemonium Tarentum.

v. 41-56.

CXII.

Ad Aristium Fuscum.

INTEGER vitae scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra,

Sive per Syrtis iter aestuosas
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem:

Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis,
Nec Iubae tellus generat, leonum
Arida nutrix.

Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulae malusque
Iuppiter urget;

Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

I. xxii.

CXIII.

Ad Lydiam.

DONEC gratus eram tibi
Nec quisquam potior bracchia candidae
Cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

'Donec non alia magis
Arsisti neque erat Lydia post Chloen,
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.'

Me nunc Thressa Chloe regit
Dulcis docta modos et citharae sciens,
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.

'Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.'

Quid si prisca redit Venus
  Diductosque iugo cogit aeneo?
Si flava excutitur Chloe,
  Reiectaeque patet ianua Lydiae?

'Quamquam sidere pulchrior
  Ille est, tu levior cortice et improbo
Iracundior Hadria,
  Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

ix.

CXIV.

Hypermnestra.

AUDIAT Lyde scelus atque notas,
  Virginum poenas et inane lymphae
  Dolium fundo pereuntis imo
    Seraque fata,

Quae manent culpas etiam sub Orco.
Impiae nam quid potuere maius?
Impiae sponsos potuere duro
    Perdere ferro.

Una de multis face nuptiali
Digna periurum fuit in parentem
Splendide mendax et in omne virgo
    Nobilis aevum,

'Surge,' quae dixit iuveni marito,
'Surge, ne longus tibi somnus unde
Non times detur; socerum et scelestas
Falle sorores,

Quae, velut nactae vitulos leaenae,
Singulos eheu lacerant: ego illis
Mollior nec te feriam neque intra
Claustra tenebo.

Me pater saevis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci;
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.

I, pedes quo te rapiunt et aurae,
Dum favet nox et Venus, i secundo
Omine et nostri memorem sepulcro
Scalpe querellam.'

xi. 25-52.

CXV.

Ad fontem Bandusiae.

O FONS Bandusiae splendidior vitro,
Dulci digne mero non sine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus

Primis et venerem et proelia destinat,
Frustra: nam gelidos inficiet tibi
  Rubro sanguine rivos
    Lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora caniculae
Nescit tangere, tu frigus amabile
  Fessis vomere tauris
    Praebes et pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
  Saxis, unde loquaces
    Lymphae desiliunt tuae.

xiii.

CXVI.

Ad Bacchum.

QUO me, Bacche, rapis tui
  Plenum? quae nemora aut quos agor in specus
Velox mente nova? quibus
  Antris egregii Caesaris audiar
Aeternum meditans decus
  Stellis inserere et consilio Iovis?
Dicam insigne, recens adhuc,
  Indictum ore alio. Non secus in iugis
Exsomnis stupet euhias,
  Hebrum prospiciens et nive candidam

Thracen ac pede barbaro
  Lustratam Rhodopen, ut mihi devio
Ripas et vacuum nemus
  Mirari libet. O naiadum potens
Baccharumque valentium
  Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
  Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O Lenaee, sequi deum
  Cingentem viridi tempora pampino.

XXV.

CXVII.

Europa.

SIS licet felix ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas,
Teque nec laevus vetet ire picus
    Nec vaga cornix.

Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. Ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
    Peccet iapyx.

Hostium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis austri et
Aequoris nigri fremitum et trementis
    Verbere ripas.

Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus et scatentem
Beluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum et
Debitae Nymphis opifex coronae,
Nocte sublustri nihil astra praeter
Vidit et undas.

Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: 'pater, o relictum
Filiae nomen pietasque', dixit,
'Victa furore!

Unde quo veni? Levis una mors est
Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe commissum, an vitiis carentem
Ludit imago

Vana, quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?

Siquis infamem mihi nunc iuvencum
Dedat iratae, lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.

Impudens liqui patrios penates,
Impudens Orcum moror. O deorum
Si quis haec audis, utinam inter errem
Nuda leones.

Antequam turpis macies decentis
Occupet malas teneraeque sucus
Defluat praedae, speciosa quaero
Pascere tigres.

Vilis Europe, pater urget absens:
Quid mori cessas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta
Laedere collum.

Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age te procellae
Crede veloci, nisi erile mavis
Carpere pensum

Regius sanguis, dominaeque tradi
Barbarae paelex.'—Aderat querenti
Perfidum ridens Venus et remisso
Filius arcu.

Mox, ubi lusit satis: 'Abstineto,'
Dixit 'irarum calidaeque rixae,
Cum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.

Uxor invicti Iovis esse nescis?
Mitte singultus, bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
Nomina ducet.'

xxvii.

CXVIII.

Ad Maecenatem.

TYRRHENA regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Maecenas, rosarum et
Pressa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me est. Eripe te morae,
Ne semper udum Tibur et Aefulae
Declive contempleris arvum et
Telegoni iuga parricidae.
Fastidiosam desere copiam et
Molem propinquam nubibus arduis;
Omitte mirari beatae
Fumum et opes strepitumque Romae.
Plerumque gratae divitibus vices
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Cenae sine aulaeis et ostro
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedae pater
Ostendit ignem, iam procyon furit
Et stella vesani leonis,
Sole dies referente siccos;
Iam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quaerit et horridi

Dumeta Silvani, caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu civitatem quis deceat status
Curas et urbi sollicitus times
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus,
Ridetque si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest memento
Componere aequus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos
Stirpesque raptas et pecus et domos
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies quietos
Inritat amnes. Ille potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem
Dixisse 'vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato
Vel sole puro; non tamen irritum
Quodcunque retro est efficiet, neque
Diffinget infectumque reddet
Quod fugiens semel hora vexit.'
Fortuna saevo laeta negotio et
Ludum insolentem ludere pertinax
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

Laudo manentem: si celeres quatit
Pinnas, resigno quae dedit et mea
Virtute me involvo probamque
Pauperiem sine dote quaero.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriae Tyriaeque merces
Addant avaro divitias mari.
Tum me biremis praesidio scaphae
Tutum per Aegaeos tumultus
Aura feret geminusque Pollux.

xxix.

CXIX.

Ad Iulum Antonium.

PINDARUM quisquis studet aemulari,
Iule, ceratis ope Daedalea
Nititur pinnis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audacis nova dithyrambos
Verba devolvit numerisque fertur
Lege solutis,

Seu deos regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta
Morte Centauri, cecidit tremendae
    Flamma chimaerae,
Sive quos Elea domum reducit
Palma caelestis pugilemve equumve
Dicit et centum potiore signis
    Munere donat,
Flebili sponsae iuvenemve raptum
Plorat, et vires animumque moresque
Aureos educit in astra nigroque
    Invidet Orco.
Multa Dircaeum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quotiens in altos
Nubium tractus : ego apis Matinae
    More modoque,
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvus
    Carmina fingo.
Concines maiore poeta plectro
Caesarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum merita decorus
    Fronde Sygambros;
Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique divi
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
    Tempora priscum.
Concines laetosque dies et urbis
Publicum ludum super impetrato

Fortis Augusti reditu forumque
    Litibus orbum.
Tum meae, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars, et 'o sol
Pulcher, o laudande' canam recepto
    Caesare felix.
Teque, dum procedis, io Triumphe,
Non semel dicemus, io Triumphe,
Civitas omnis, dabimusque divis
    Tura benignis.
Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis iuvenescit herbis
    In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
    Cetera fulvus.

Carminum IV. ii.

CXX.

Ad Melpomenen.

QUEM tu, Melpomene, semel
    Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
    Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
    Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
    Quod regum tumidas contuderit minas,

Ostendet Capitolio;
Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt,
Et spissae nemorum comae
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romae, principis urbium,
Dignatur suboles inter amabiles
Vatum ponere me choros,
Et iam dente minus mordeor invido.
O testudinis aureae
Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

iii.

CXXI.

Ad Augustum.

DIVIS orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuae, dux bone, patriae:
Instar veris enim vultus ubi tuus
Adfulsit populo, gratior it dies
Et soles melius nitent.
Ut mater iuvenem, quem notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora

Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,
Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore dimovet:
Sic desideriis icta fidelibus
Quaerit patria Caesarem.
Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navitae,
Culpari metuit fides,
Nullis polluitur casta domus stupris,
Mos et lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperae,
Culpam poena premit comes.
Quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen,
Quis, Germania quos horrida parturit
Fetus, incolumi Caesare? quis ferae
Bellum curet Hiberiae?
Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina redit laetus et alteris
Te mensis adhibet deum;
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, et laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris
Et magni memor Herculis.
'Longas o utinam, dux bone, ferias
Praestes Hesperiae' dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Cum sol Oceano subest.

CXXII.

Ad Torquatum.

DIFFUGERE nives, redeunt iam gramina campis
Arboribusque comae;
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina praetereunt;
Gratia cum nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Inmortalia ne speres, monet annus et almum
Quae rapit hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
Interitura, simul
Pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant caelestia lunae;
Nos ubi decidimus
Quo pater Aeneas, quo Tullus dives et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?
Cuncta manus avidas fugient heredis, amico
Quae dederis animo.
Cum semel occideris et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.

Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
  Liberat Hippolytum,
Nec Lethaea valet Theseus abrumpere car°
  Vincula Pirithoo.

vii.

CXXIII.

Epodon Lib.

Alfius.

BEATUS ille qui procul negotiis,
  Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis
  Solutus omni fenore,
Neque excitatur classico miles truci,
  Neque horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
  Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
  Altas maritat populos,
Aut in reducta valle mugientium
  Prospectat errantis greges,
Inutilisque falce ramos amputans
  Feliciores inserit,
Aut pressa puris mella condit amphoris
  Aut tondet infirmas oves:
Vel cum decorum mitibus pomis caput
  Autumnus agris extulit,
Ut gaudet insitiva decerpens pira,
  Certantem et uvam purpurae,

Qua muneretur te, Priape, et te, pater
  Silvane, tutor finium.
Libet iacere modo sub antiqua ilice,
  Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquae,
  Queruntur in silvis aves,
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
  Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hibernus Iovis
  Imbres nivesque comparat,
Aut trudit acris hinc et hinc multa cane
  Apros in obstantis plagas,
Aut amite levi rara tendit retia,
  Turdis edacibus dolos,
Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
  Iucunda captat praemia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
  Haec inter obliviscitur?
Quodsi pudica mulier in partem iuvet
  Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
  Pernicis uxor Apuli,
Sacrum vetustis extruat lignis focum
  Lassi sub adventum viri,
Claudensque textis cratibus laetum pecus
  Distenta siccet ubera,
Et horna dulci vina promens dolio,
  Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina iuverint conchylia
  Magisve rhombus aut scari,

Siquos Eois intonata fluctibus
 Hiemps ad hoc vertat mare;
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
 Non attagen Ionicus
Iucundior quam lecta de pinguissimis
 Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis et gravi
 Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa terminalibus,
 Vel haedus ereptus lupo.
Has inter epulas ut iuvat pastas oves
 Videre properantes domum,
Videre fessos vomerem inversum boves
 Collo trahentes languido,
Positosque vernas, ditis examen domus,
 Circum renidentes Lares.'
Haec ubi locutus fenerator Alfius,
 Iam iam futurus rusticus,
Omnem redegit idibus pecuniam,
 Quaerit kalendis ponere.

ii.

CXXIV.

Ad Amicos.

HORRIDA tempestas caelum contraxit, et imbres
 Nivesque deducunt Iovem : nunc mare, nunc siluae
Threicio Aquilone sonant: rapiamus, amici,
 Occasionem de die, dumque virent genua

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
  Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
  Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
  Levare diris pectora sollicitudinibus,
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
  'Invicte mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
  Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
Unde tibi reditum certo subtegmine parcae
  Rupere, nec mater domum caerula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
  Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.'

xiii.

CXXV.

Ad Populum Romanum.

ALTERA iam teritur bellis civilibus aetas,
  Suis et ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
  Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae nec Spartacus acer
  Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera caerulea domuit Germania pube
  Parentibusque abominatus Hannibal,
Impia perdemus devoti sanguinis aetas,
  Ferisque rursus occupabitur solum.

Barbarus heu cineres insistet victor, et urbem
  Eques sonante verberabit ungula,
Quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini
  (Nefas videre) dissipabit insolens.
Forte quid expediat communiter aut melior pars
  Malis carere quaeritis laboribus:
Nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
  Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares patrios, habitandaque fana
  Apris reliquit et rapacibus lupis,
Ire, pedes quocunque ferent, quocunque per undas
  Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet, an melius quis habet suadere? secunda
  Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in haec: simul imis saxa renarint
  Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
  Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Appenninus,
  Novaque monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuvet ut tigres subsidere cervis,
  Adulteretur et columba miluo,
Credula nec ravos timeant armenta leones,
  Ametque salsa levis hircus aequora.
Haec et quae poterunt reditus abscindere dulcis
  Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et expes
  Inominata perprimat cubilia.
Vos quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
  Etrusca praeter et volate litora.

Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
  Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
  Et imputata floret usque vinea,
Germinat et numquam fallentis termes olivae,
  Suamque pulla ficus ornat arborem,
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
  Levis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
  Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
  Neque intumescit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur, ut neque largis
  Aquosus eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glaebis,
  Utrumque rege temperante caelitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
  Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
  Laboriosa nec cohors Ulixei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
  Gregem aestuosa torret impotentia.
Iuppiter illa piae secrevit litora genti,
  Ut inquinavit aere tempus aureum;
Aere, dehinc ferro duravit secula, quorum
  Piis secunda vate me datur fuga.

XVI.

CXXVI.

Satirarum. Lib. i. Sat. ix.

IBAM forte via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, totus in illis.
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu 'Quid agis, dulcissime rerum?'
'Suaviter, ut nunc est,' inquam, 'et cupio omnia, quae vis.'
Cum adsectaretur: 'Num quid vis?' occupo. At ille
'Noris nos,' inquit; 'docti sumus.' Hic ego 'Pluris
Hoc' inquam 'mihi eris.' Misere discedere quaerens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos
Manaret talos. 'O te, Bolane, cerebri
'Felicem' aiebam tacitus, cum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
Nil respondebam, 'Misere cupis,' inquit, 'abire:
Iamdudum video; sed nil agis; usque tenebo;
Prosequar hinc quo nunc iter est tibi.' 'Nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere non tibi notum;
Trans Tiberim longe cubat is, prope Caesaris hortos.'
'Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.'

Demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus,
Cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille
'Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies: nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invideat quod et Hermogenes ego canto.'
Interpellandi locus hic erat: 'Est tibi mater,
Cognati, quîs te salvo est opus?' 'Haud mihi quisquam:
Omnis composui.' 'Felices! Nunc ego resto.
Confice: namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit divina mota anus urna:
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces,
Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas.'
Ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei
Praeterita, et casu tunc respondere vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
'Si me amas,' inquit, 'paulum hic ades.' 'Inteream, si
Aut valeo stare aut novi civilia iura:
Et propero quo scis.' 'Dubius sum, quid faciam,' inquit,
'Tene relinquam an rem.' 'Me, sodes.' 'Non faciam' ille,
Et praecedere coepit. Ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. 'Maecenas quomodo tecum?'
Hinc repetit: 'paucorum hominum et mentis bene sanae.'

'Nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere. Dispeream, ni
Summosses omnis.' 'Non isto vivimus illic
Quo tu rere, modo: domus hac nec purior ulla est
Nec magis his aliena malis; nil mi officit' inquam,
'Ditior hic aut est quia doctior; est locus uni
Cuique suus.' 'Magnum narras, vix credibile.'
'Atqui
Sic habet.' Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse.' 'Velis tantummodo: quae tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit, eoque
Difficilis aditus primos habet.' 'Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quaeram;
Occurram in triviis; deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.' Haec dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus. 'Unde venis?' et
'Quo tendis?' rogat et respondet. Vellere coepi,
Et prensare manu lentissima bracchia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare; meum iecur urere bilis.
'Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum.' 'Memini bene, sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata: vin tu

Curtis Iudaeis oppedere?' 'Nulla mihi,' inquam,
'Religio est.' 'At mi: sum paulo infirmior, unus
Multorum: ignosces: alias loquar.' Huncine solem
Tam nigrum surrexe mihi! Fugit inprobus ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius et 'Quo tu turpissime?' magna
Inclamat voce, et 'Licet antestari?' Ego vero
Oppono auriculam. Rapit in ius: clamor utrimque,
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

CXXVII.

Epistol. Lib. i.

Ad Albium Tibullum.

ALBI, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat,
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore: di tibi formam,
Di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula maius alumno,
Qui sapere et fari possit quae sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter et iras

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet quae non sperabitur hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

iv.

CXXVIII.

Ad librum suum.

VERTUMNUM Ianumque, liber, spectare videris,
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti clavis et grata sigilla pudico,
Paucis ostendi gemis et communia laudas,
Non ita nutritus. Fuge quo descendere gestis.
Non erit emisso reditus tibi. 'Quid miser egi?
Quid volui?' dices ubi quid te laeserit; et scis
In breve te cogi, cum plenus languet amator.
Quodsi non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romae, donec te deserat aetas:
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus, ut ille
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cum tibi sol tepidus pluris admoverit aures,

Me libertino natum patre, et in tenui re,
Maiores pennas nido extendisse loqueris,
Ut quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis urbis belli placuisse domique;
Corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum siquis te percontabitur aevum
Me quater undenos sciat implevisse decembris,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

XX.

ALBIUS TIBULLUS.

CXXIX.

Lib. i. Elegia i.

O QUANTUM est auri pereat potiusque smaragdi,
  Quam fleat ob nostras ulla puella vias.
Te bellare decet terra, Messala, marique,
  Ut domus hostiles praeferat exuvias:
Me retinent vinctum formosae vincla puellae,
  Et sedeo duras ianitor ante fores.
Non ego laudari curo, mea Delia: tecum
  Dum modo sim, quaeso segnis inersque vocer.
Te spectem, suprema mihi cum venerit hora,
  Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis et arsuro positum me, Delia, lecto,
  Tristibus et lacrimis oscula mixta dabis.

Flebis: non tua sunt duro praecordia ferro
Vincta, nec in tenero stat tibi corde silex.
Illo non iuvenis poterit de funere quisquam
Lumina, non virgo, sicca referre domum.
Tu Manes ne laede meos, sed parce solutis
Crinibus et teneris, Delia, parce genis.
Interea, dum fata sinunt, iungamus amores:
Iam veniet tenebris Mors adoperta caput.

v. 51-70.

CXXX.

Elegia iii.

IBITIS Aegaeas sine me, Messala, per undas,
O utinam memores ipse cohorsque mei:
Me tenet ignotis aegrum Phaeacia terris:
Abstineas avidas, Mors precor atra, manus.
Abstineas, Mors atra, precor: non hic mihi mater
Quae legat in maestos ossa perusta sinus,
Non soror, Assyrios cineri quae dedat odores
Et fleat effusis ante sepulchra comis,
Delia non usquam; quae me cum mitteret urbe,
Dicitur ante omnes consuluisse deos.
Illa sacras pueri sortes ter sustulit: illi
Rettulit e triviis omina certa puer.
Cuncta dabant reditus: tamen est deterrita nunquam,
Quin fleret nostras prospiceretque vias.
Ipse ego solator, cum iam mandata dedissem,
Quaerebam tardas anxius usque moras.

Aut ego sum causatus aves aut omina dira,
  Saturnive sacrum me tenuisse diem.
O quotiens ingressus iter mihi tristia dixi
  Offensum in porta signa dedisse pedem!
Audeat invito ne quis discedere Amore,
  Aut sciat egressum se prohibente deo.

*   *   *   *   *

At tu casta precor maneas, sanctique pudoris
  Assideat custos sedula semper anus.
Haec tibi fabellas referat positaque lucerna
  Deducat plena stamina longa colo,
Ac circa gravibus pensis affixa puella
  Paulatim somno fessa remittat opus.
Tum veniam subito, nec quisquam nuntiet ante,
  Sed videar caelo missus adesse tibi.
Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos,
  Obvia nudato, Delia, curre pede.
Hoc precor, hunc illum nobis Aurora nitentem
  Luciferum roseis candida portet equis.

v. 1-22; 83-94.

CXXXI.

Lib. ii. Elegia i.

Ruris laudes.

GENTIS Aquitanae celeber Messala triumphis
  Et magna intonsis gloria victor avis,
Huc ades aspiraque mihi, dum carmine nostro
  Redditur agricolis gratia caelitibus.
Rura cano rurisque deos. His vita magistris
  Desuevit querna pellere glande famen:
Illi compositis primum docuere tigillis
  Exiguam viridi fronde operire domum,
Illi etiam tauros primi docuisse feruntur
  Servitium et plaustro supposuisse rotam.
Tunc victus abiere feri, tunc consita pomus,
  Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas,
Aurea tunc pressos pedibus dedit uva liquores
  Mixtaque securo est sobria lympha mero.
Rura ferunt messes, calidi cum sideris aestu
  Deponit flavas annua terra comas.
Rure levis verno flores apis ingerit alveo,
  Compleat ut dulci sedula melle favos.
Agricola assiduo primum satiatus aratro
  Cantavit certo rustica verba pede,
Et satur arenti primum est modulatus avena
  Carmen, ut ornatos diceret ante deos,
Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti
  Primus inexperta duxit ab arte choros.

v. 33-56.

CXXXII.

Elegia iv.

Nemesis.

HIC mihi servitium video dominamque paratam :
  Iam mihi, libertas illa paterna, vale.
Servitium sed triste datur, teneorque catenis,
  Et nunquam misero vincla remittit Amor,
Et seu quid merui seu quid peccavimus, urit.
  Uror io : remove, saeva puella, faces.
O ego ne possim tales sentire dolores,
  Quam mallem in gelidis montibus esse lapis,
Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
  Naufraga quam vasti tunderet unda maris !
Nunc et amara dies et noctis amarior umbra est :
  Omnia nam tristi tempora felle madent.
Nec prosunt elegi nec carminis auctor Apollo :
  Illa cava pretium flagitat usque manu.
Ite procul, Musae, si non prodestis amanti :
  Non ego vos, ut sint bella canenda, colo,
Nec refero solisque vias et qualis, ubi orbem
  Complevit, versis Luna recurrit equis.
Ad dominam faciles aditus per carmina quaero :
  Ite procul, Musae, si nihil ista valent.

v. 1-20.

CXXXIII.

Lib. iv. Elegia ii.

Sulpicia.

SULPICIA est tibi culta tuis, Mars magne, Kalendis;
Spectatum e caelo, si sapis, ipse veni.
Hoc Venus ignoscet: at tu, violente, caveto
Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
Illius ex oculis, cum vult exurere divos,
Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam, quicquid agit, quoquo vestigia movit,
Componit furtim subsequiturque Decor.
Seu solvit crines, fusis decet esse capillis:
Seu compsit, comptis est veneranda comis.
Urit, seu Tyria voluit procedere palla:
Urit, seu nivea candida veste venit.
Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo
Mille habet ornatus, mille decenter habet.
Sola puellarum digna est, cui mollia caris
Vellera det succis bis madefacta Tyros,
Possideatque, metit quicquid bene olentibus arvis
Cultor odoratae dives Arabs segetis,
Et quascunque niger rubro de litore gemmas
Proximus eois colligit Indus aquis.
Hanc vos, Pierides, festis cantate kalendis,
Et testudinea Phoebe superbe lyra.
Hoc solemne sacrum: multos hoc sumet in annos:
Dignior est vestro nulla puella choro.

CXXXIV.

Elegia iv.

Deprecatio ad Phoebum.

HUC ades et tenerae morbos expelle puellae,
Huc ades, intonsa Phoebe superbe coma.
Crede mihi, propera: nec iam te, Phoebe, pigebit
Formosae medicas applicuisse manus.
Effice ne macies pallentes occupet artus,
Neu notet informis candida membra color,
Et quodcunque mali est et quicquid triste timemus,
In pelagus rapidis evehat amnis aquis.
Sancte, veni, tecumque feras, quicunque sapores,
Quicunque et cantus corpora fessa levant:
Neu iuvenem torque, metuit qui fata puellae,
Votaque pro domina vix numeranda facit.
Interdum vovet, interdum, quod langueat illa,
Dicit in aeternos aspera verba deos.
Pone metum, Cerinthe: deus non laedit amantes.
Tu modo semper ama: salva puella tibi est:
Nil opus est fletu: lacrimis erit aptius uti,
Si quando fuerit tristior illa tibi.
At nunc tota tua est, te solum candida secum
Cogitat, et frustra credula turba sedet.
Phoebe, fave: laus magna tibi tribuetur in uno
Corpore servato restituisse duos.

Iam celeber, iam laetus eris, cum debita reddet
  Certatim sanctis laetus uterque focis.
Tunc te felicem dicet pia turba deorum,
  Optabunt artes et sibi quisque tuas.

DOMITII MARSI.

CXXXV.

Epitaphium Albii Tibulli.

TE quoque Virgilio comitem non aequa, Tibulle,
  Mors iuvenem campos misit in Elysios,
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
  Aut caneret forti regia bella pede.

SEX. AURELII PROPERTII.

Liber i.

CXXXVI.

Ad Cynthiam.

QUID iuvat ornato procedere, vita, capillo,
  Et tenues Coa veste movere sinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha,
  Teque peregrinis vendere muneribus,
Naturaeque decus mercato perdere cultu,
  Nec sinere in propriis membra nitere bonis?

Crede mihi, non ulla tuae est medicina figurae :
  Nudus Amor formae non amat artificem.
Aspice quos summittit humus formosa colores;
  Ut veniant hederae sponte sua melius,
Surgat et in solis formosius arbutus antris,
  Et sciat indociles currere lympha vias.
Litora nativis collucent picta lapillis,
  Et volucres nulla dulcius arte canunt.
Non sic Leucippis succendit Castora Phoebe,
  Pollucem cultu non Hilaira soror,
Non, Idae et cupido quondam discordia Phoebo,
  Eveni patriis filia litoribus,
Nec Phrygium falso traxit candore maritum
  Avecta externis Hippodamia rotis;
Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
  Qualis Apelleis est color in tabulis.
Non illis studium vulgo conquirere amantes;
  Illis ampla satis forma pudicitia.
Non ego nunc vereor, ne sim tibi vilior istis:
  Uni si qua placet, culta puella sat est,
Cum tibi praesertim Phoebus sua carmina donet
  Aoniamque libens Calliopea lyram,
Unica nec desit iocundis gratia verbis,
  Omnia quaeque Venus quaeque Minerva probat.
His tu semper eris nostrae gratissima vitae,
  Taedia dum miserae sint tibi luxuriae.

Eleg. ii.

CXXXVII.

Hylas.

NAMQUE ferunt olim Pagases navalibus Argo
  Egressam longe Phasidos isse viam;
Et iam praeteritis labentem Athamantidos undis
  Mysorum scopulis adplicuisse ratem.
Hic manus heroum, placidis ut constitit oris,
  Mollia composita litora fronde tegit.
At comes invicti iuvenis processerat ultra
  Raram sepositi quaerere fontis aquam.
Hunc duo sectati fratres, Aquilonia proles,
  Hunc super et Zetes, hunc super et Calais,
Oscula suspensis instabant carpere palmis,
  Oscula et alterna ferre supina fuga.
Ille sub extrema pendens secluditur ala,
  Et volucres ramo submovet insidias.
Iam Pandioniae cessit genus Orithyiae:
  Ah dolor! ibat Hylas, ibat Hamadryasin.
Hic erat Arganthi Pege sub vertice montis
  Grata domus Nymphis humida Thyniasin,
Quam supra nullae pendebant debita curae
  Roscida desertis poma sub arboribus,
Et circum irriguo surgebant lilia prato
  Candida, purpureis mixta papaveribus.
Quae modo decerpens tenero pueriliter ungui
  Proposito florem praetulit officio;

Et modo formosis incumbens nescius undis
  Errorem blandis tardat imaginibus.
Tandem haurire parat demissis flumina palmis
  Innixus dextro plena trahens humero:
Cuius ut accensae Dryades candore puellae
  Miratae solitos destituere choros,
Prolapsum leviter facili traxere liquore:
  Tum sonitum rapto corpore fecit Hylas.
Cui procul Alcides iterat responsa: sed illi
  Nomen ab extremis fontibus aura refert.
His, o Galle, tuos monitus servabis amores
  Formosum Nymphis credere visus Hylan.

Eleg. xx.

CXXXVIII.

Liber iii.

De Amore.

QUICUMQUE ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,
  Nonne putas miras hunc habuisse manus?
Hic primum vidit sine sensu vivere amantes,
  Et levibus curis magna perire bona.
Idem non frustra ventosas addidit alas,
  Fecit et humano corde volare deum;
Scilicet alterna quoniam iactamur in unda,
  Nostraque non ullis permanet aura locis.
Et merito hamatis manus est armata sagittis,
  Et pharetra ex humero Gnosia utroque iacet;

Ante ferit quoniam, tuti quam cernimus hostem,
  Nec quisquam ex illo vulnere sanus abit.
In me tela manent, manet et puerilis imago;
  Sed certe pennas perdidit ille suas:
Evolat heu! nostro quoniam de pectore nusquam,
  Assiduusque meo sanguine bella gerit.
Quid tibi iocundum siccis habitare medullis?
  Si pudor est, alio traiice tela tua.
Intactos isto satius tentare veneno:
  Non ego, sed tenuis vapulat umbra mea;
Quam si perdideris, quis erit qui talia cantet?
  Haec mea Musa levis gloria magna tua est,
Quae caput et digitos et lumina nigra puellae,
  Et canit ut soleant molliter ire pedes.

Eleg. iii.

CXXXIX.

Ad Cynthiam, de insomnio naufragii.

VIDI te in somnis fracta, mea vita, carina
  Ionio lassas ducere rore manus,
Et quaecumque in me fueras mentita, fateri,
  Nec iam humore graves tollere posse comas;
Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen,
  Aurea quam molli tergore vexit ovis.
Quam timui, ne forte tuum mare nomen haberet,
  Atque tua labens navita fleret aqua!
Quae tum ego Neptuno, quae tum cum Castore fratri,
  Quaeque tibi excepi iam dea Leucothoe!

At tu, vix primas extollens gurgite palmas,
  Saepe meum nomen iam peritura vocas.
Quod si forte tuos vidisset Glaucus ocellos,
  Esses Ionii facta puella maris,
Et tibi ob invidiam Nereides increpitarent,
  Candida Nesaeë, caerula Cymothoë.
Sed tibi subsidio delphinum currere vidi,
  Qui, puto, Arioniam vexerat ante lyram.
Iamque ego conabar summo me mittere saxo,
  Cum mihi discussit talia visa metus.

* * * * *

Seu mare per longum mea cogitet ire puella,
  Hanc sequar et fidos una aget aura duos.
Unum litus erit sopitis, unaque tecto
  Arbor, et ex una saepe bibemus aqua,
Et tabula una duos poterit componere amantes,
  Prora cubile mihi, seu mihi puppis erit.
Omnia perpetiar; saevus licet urgeat Eurus,
  Velaque in incertum frigidus Auster agat,
Quotcumque et venti miserum vexastis Ulixen,
  Et Danaum Euboico litore mille rates,
Et qui movistis duo litora, cum rudis Argus
  Dux erat ignoto missa columba mari;
Illa meis tantum non umquam desit ocellis,
  Incendat navem Iuppiter ipse licet.
Certe isdem nudi pariter iactabimur oris:
  Me licet unda ferat, te modo terra tegat.
Sed non Neptunus tanto crudelis amori,
  Neptunus fratri par in amore Iovi.

Eleg. xviii. 1-20; 29-46.

CXL.

Liber iv.

Poemata solum vacare morte.

ORPHEA detinuisse feras et concita dicunt
Flumina Threicia sustinuisse lyra;
Saxa Cithaeronis Thebas agitata per artem
Sponte sua in muri membra coisse ferunt;
Quin etiam, Polypheme, fera Galatea sub Aetna
Ad tua rorantes carmina flexit equos.
Miremur, nobis et Baccho et Apolline dextro,
Turba puellarum si mea verba colit?
Quod non Taenariis domus est mihi fulta columnis,
Nec camera auratas inter eburna trabes;
Nec mea Phaeacas aequant pomaria silvas,
Non operosa rigat Martius antra liquor:
At Musae comites, et carmina cara legenti,
Et defessa choris Calliopea meis.
Fortunata, meo si qua es celebrata libello!
Carmina erunt formae tot monumenta tuae.
Nam neque Pyramidum sumptus ad sidera ducti,
Nec Iovis Elei caelum imitata domus,
Nec Mausolei dives fortuna sepulcri
Mortis ab extrema conditione vacant.
Aut illis flamma aut imber subducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent;
At non ingenio quaesitum nomen ab aevo
Excidet: ingenio stat sine morte decus.

Eleg. ii.

CXLI.

De morte Paeti ob avaritiam.

ERGO sollicitae tu causa, Pecunia, vitae es:
Per te immaturum mortis adimus iter.
Tu vitiis hominum crudelia pabula praebes;
Semina curarum de capite orta tuo.
Tu Paetum ad Pharios tendentem lintea portus
Obruis insano terque quaterque mari.
Nam dum te sequitur, primo miser excidit aevo,
Et nova longinquis piscibus esca natat;
Et mater non iusta piae dare debita terrae,
Nec pote cognatos inter humare rogos;
Sed tua nunc volucres astant super ossa marinae;
Nunc tibi pro tumulo Carpathium omne mare est.

*   *   *   *   *

Ite, rates curvas et leti texite causas!
Ista per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat: fatis adiecimus undas;
Fortunae miseras auximus arte vias.
Ancora te teneat, quem non tenuere Penates?
Quid meritum dicas, cui sua terra parum est?
Ventorum est, quodcumque paras: haud ulla carina
Consenuit; fallit portus et ipse fidem.
Natura insidias pontum substravit avaris;
Ut tibi succedat, vix semel esse potest.

Saxa triumphales fregere Capharea puppes,
  Naufraga cum vasto Graecia tracta salo est.
Paullatim socium iacturam flevit Ulixes,
  In mare cui soliti non valuere doli.
Quod si contentus patrio bove verteret agros,
  Verbaque duxisset pondus habere mea,
Viveret ante suos dulcis conviva Penates,
  Pauper, at in terra, nil ubi flere potest.
Non tulit hic Paetus stridorem audire prcoellae,
  Et duro teneras laedere fune manus,
Sed thyio thalamo aut Oricia terebintho
  Effultum pluma versicolore caput.
Huic fluctus vivo radicitus abstulit ungues,
  Et miser invisam traxit hiatus aquam;
Hunc parvo ferri vidit nox improba ligno;
  Paetus ut occideret, tot coiere mala.
Flens tamen extremis dedit haec mandata querelis,
  Cum moribunda niger clauderet ora liquor:
'Di maris Aegaei quos sunt penes aequora, Venti,
  Et quaecumque meum degravat unda caput,
Quo rapitis miseros primae lanuginis annos?
  Attulimus longas in freta vestra manus.
Ah miser alcyonum scopulis adfligar acutis;
  In me caeruleo fuscina sumpta deo est.
At saltem Italiae regionibus evehat aestus;
  Hoc de me sat erit si modo matris erit.'
Subtrahit haec fantem torta vertigine fluctus;
  Ultima quae Paeto voxque diesque fuit.
O centum aequoreae Nereo genitore puellae,
  Et tu materno tacta dolore Thetis,

Vos decuit lasso supponere brachia mento;
  Non poterat vestras ille gravare manus.
At tu, saeve Aquilo, numquam mea vela videbis;
  Ante fores dominae condar oportet iners.

Eleg. vii. 1-12; 29-72.

CXLII.

De natali Cynthiae.

MIRABAR, quidnam misissent mane Camenae,
  Ante meum stantes sole rubente torum.
Natalis nostrae signum misere puellae,
  Et manibus faustos ter crepuere sonos.
Transeat hic sine nube dies, stent aere venti,
  Ponat et in sicco molliter unda minas.
Adspiciam nullos hodierna luce dolentes,
  Et Niobes lacrimas supprimat ipse lapis.
Alcyonum positis requiescant ora querelis;
  Increpet absumptum nec sua mater Itym.
Tuque, o cara mihi, felicibus edita pennis,
  Surge, et poscentes iusta precare Deos.
Ac primum pura somnum tibi discute lympha,
  Et nitidas presso pollice finge comas.
Dein qua primum oculos cepisti veste Properti,
  Indue, nec vacuum flore relinque caput;
Et pete, qua polles, ut sit tibi forma perennis,
  Inque meum semper stent tua regna caput.
Inde coronatas ubi ture piaveris aras,
  Luxerit et tota flamma secunda domo,

Sit mensae ratio, noxque inter pocula currat,
Et crocino naris murreus ungat onyx.
Tibia nocturnis succumbat rauca choreis,
Et sint nequitiae libera verba tuae;
Dulciaque ingratos adimant convivia somnos;
Publica vicinae perstrepat aura viae.
Sit sors et nobis talorum interprete iactu,
Quem gravibus pennis verberet ille Puer.
Cum fuerit multis exacta trientibus hora,
Noctis et instituet sacra ministra Venus,
Annua solvamus thalamo sollemnia nostro,
Natalisque tui sic peragamus iter.

Eleg. x.

CXLIII.

Morum simplicitas.

FELIX Eois lex funeris una maritis,
Quos Aurora suis rubra colorat equis.
Namque ubi mortifero iacta est fax ultima lecto,
Uxorum fusis stat pia turba comis,
Et certamen habent leti, quae viva sequatur
Coniugium: pudor est non licuisse mori.
Ardent victrices et flammae pectora praebent,
Inponuntque suis ora perusta viris.
Hic genus infidum nuptarum, hic nulla puella
Nec fida Evadne nec pia Penelope.

Felix agrestum quondam pacata iuventus,
  Divitiae quorum messis et arbor erant.
Illis munus erat decussa Cydonia ramo
  Et dare puniceis plena canistra rubis,
Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre
  Lilia virgineos lucida per calathos,
Et portare suis vestitas frondibus uvas
  Aut variam plumae versicoloris avem.
His tum blanditiis furtiva per antra puellae
  Oscula silvicolis empta dedere viris.

Eleg. xiii. 15-34.

CXLIV.

Defletur mors Marcelli.

CLAUSUS ab umbroso qua alludit Pontus Averno,
  Fumida Baiarum stagna tepentis aquae,
Qua iacet et Troiae tubicen Misenus arena,
  Et sonat Herculeo structa labore via,
Hic, ubi, mortales dextra cum quaereret urbes,
  Cymbala Thebano concrepuere deo,—
At nunc, invisae magno cum crimine Baiae,
  Quis deus in vestra constitit hostis aqua?
His pressus Stygias vultum demisit in undas,
  Errat et in vestro spiritus ille lacu.
Quid genus, aut virtus, aut optima profuit illi
  Mater, et amplexum Caesaris esse focos?

Aut modo tam pleno fluitantia vela theatro,
  Et per maternas omnia gesta manus?
Occidit, et misero steterat vigesimus annus:
  Tot bona tam parvo clausit in orbe dies.
I nunc, tolle animos, et tecum finge triumphos,
  Stantiaque in plausum tota theatra iuvent.
Attalicas supera vestes, atque omnia magnis
  Gemmea sint ludis: ignibus ista dabis.
Sed tamen huc omnes, huc primus et ultimus ordo:
  Est mala, sed cunctis ista terenda via est.
Exoranda canis tria sunt latrantia colla;
  Scandenda est torvi publica cymba senis.
Ille licet ferro cautus se condat et aere,
  Mors tamen inclusum protrahit inde caput.
Nirea non facies, non vis exemit Achillem,
  Croesum aut, Pactoli quas parit humor, opes.
Hic olim ignaros luctus populavit Achivos,
  Atridae magno cum stetit alter amor.
At tibi nauta, pias hominum qui traiicit umbras,
  Huc animae portet corpus inane tuae,
Qua Siculae victor telluris Claudius et qua
  Caesar ab humana cessit in astra via.

Eleg. xviii.

CXLV.

Liber v.

Epistola Arethusae ad Lycotam.

HAEC Arethusa suo mittit mandata Lycotae,
Cum totiens absis, si potes esse meus.
Si qua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,
Haec erit e lacrimis facta litura meis;
Aut si qua incerto fallet te littera tractu,
Signa meae dextrae iam morientis erunt.
* * * * *
At mihi cum noctes induxit vesper amaras,
Si qua relicta iacent, osculor arma tua.
Tum queror in toto non sidere pallia lecto,
Lucis et auctores non dare carmen aves.
Noctibus hibernis castrensia pensa laboro,
Et Tyria in radios vellera secta suos.
Et disco, qua parte fluat vincendus Araxes,
Quot sine aqua Parthus milia currat equus.
Conor et e tabula pictos ediscere mundos,
Qualis et haec docti sit positura dei;
Quae tellus sit lenta gelu, quae putris ab aestu,
Ventus in Italiam qui bene vela ferat.
Assidet una soror, curis et pallida nutrix
Peierat hiberni temporis esse moras.
Felix Hippolyte! nuda tulit arma papilla,
Et texit galea barbara molle caput.

Romanis utinam patuissent castra puellis!
Essem militiae sarcina fida tuae;
Nec me tardarent Scythiae iuga, cum Pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas.
Omnis amor magnus, sed aperto in coniuge maior:
Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem.
Nam mihi quo Poenis tibi purpura fulgeat ostris,
Crystallusque meas ornet aquosa manus?
Omnia surda tacent, rarisque adsueta kalendis
Vix aperit clausos una puella Lares.
Glaucidos et catulae vox est mihi grata querentis:
Illa tui partem vindicat una toro.
Flora sacella tego, verbenis compita velo,
Et crepat ad veteres herba Sabina focos.
Sive in finitimo gemuit stans noctua tigno,
Seu voluit tangi parca lucerna mero,
Illa dies hornis caedem denuntiat agnis,
Succinctique calent ad nova lucra popae.
Ne, precor, ascensis tanti sit gloria Bactris,
Raptave odorato carbasa lina duci,
Plumbea cum tortae sparguntur pondera fundae,
Subdolus et versis increpat arcus equis.
Sed, tua sic domitis Parthae telluris alumnis
Pura triumphantis hasta sequatur equos!
Incorrupta mei conserva foedera lecti.
Hac ego te sola lege redisse velim.
Armaque cum tulero portae votiva Capenae,
Subscribam, SALVO GRATA PUELLA VIRO.

Eleg. iii. 1-6; 29-72.

CXLVI.

Fabula Tarpeiae.

TARPEIUM nemus et Tarpeiae turpe sepulcrum
Fabor et antiqui limina capta Iovis.
Lucus erat felix hederoso conditus antro,
Multaque nativis obstrepit arbor aquis;
Silvani ramosa domus, quo dulcis ab aestu
Fistula poturas ire iubebat oves.
Hunc Tatius fontem vallo praecingit acerno,
Fidaque suggesta castra coronat humo.
Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
Cum quateret lento murmure saxa Iovis,
Atque ubi nunc terris dicuntur iura subactis,
Stabant Romano pila Sabina foro?
Murus erant montes; ubi nunc est Curia septa,
Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
Hinc Tarpeia deae fontem libavit: at illi
Urgebat medium fictilis urna caput.
Et satis una malae potuit mors esse puellae,
Quae voluit flammas fallere, Vesta, tuas?
Vidit arenosis Tatium proludere campis
Pictaque per flavas arma levare iubas.
Obstupuit regis facie et regalibus armis,
Interque oblitas excidit urna manus.
Saepe illa immeritae causata est omina lunae,
Et sibi tinguendas dixit in amne comas.

Romanis utinam patuissent castra puellis!
  Essem militiae sarcina fida tuae;
Nec me tardarent Scythiae iuga, cum Pater altas
  Africus in glaciem frigore nectit aquas.
Omnis amor magnus, sed aperto in coniuge maior:
  Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem.
Nam mihi quo Poenis tibi purpura fulgeat ostris,
  Crystallusque meas ornet aquosa manus?
Omnia surda tacent, rarisque adsueta kalendis
  Vix aperit clausos una puella Lares.
Glaucidos et catulae vox est mihi grata querentis
  Illa tui partem vindicat una toro.
Flora sacella tego, verbenis compita velo,
  Et crepat ad veteres herba Sabina focos.
Sive in finitimo gemuit stans noctua tigno,
  Seu voluit tangi parca lucerna mero,
Illa dies hornis caedem denuntiat agnis,
  Succinctique calent ad nova lucra popae.
Ne, precor, ascensis tanti sit gloria Bactris,
  Raptave odorato carbasa lina duci,
Plumbea cum t[illegible]rgantur pondera fun
  Subdolus e[illegible]t arcus equis.
Sed, tua si[illegible]telluris alumnis
  Pura t[illegible]equatur equos!
Incorr[illegible]dera lecti.
  Ha[illegible]isse velim.
Arm[illegible]rtae votiva Capenae
  C[illegible]RATA PUELLA VIRO.

Eleg. iii. 1-6 | 2

[illegible]ARPE[illegible] [illegible]

Fabor et [illegible]

[illegible] felix [illegible]

[illegible] nativis [illegible]

[illegible] domus, [illegible]

[illegible] ire [illegible]

[illegible] fontem vallis [illegible]

[illegible] castra [illegible]

[illegible] fuit, [illegible]

[illegible] dicuntur [illegible]

[illegible] Sabina [illegible]

[illegible] nunc [illegible]

[illegible]rmura

[illegible]ram :

[illegible]rvos

Saepe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
  Romula ne faciem laederet hasta Tati.
Dumque subit primo Capitolia nubila fumo,
  Rettulit hirsutis brachia secta rubis;
Et sua Tarpeia residens ita flevit ab arce
  Vulnera, vicino non patienda Iovi:
'Ignes castrorum et Tatiae praetoria turmae
  Et formosa oculis arma Sabina meis,
O utinam ad vestros sedeam captiva Penates,
  Dum captiva mei conspicer arma Tati.
Romani montes, et montibus addita Roma,
  Et valeat probro Vesta pudenda meo.
Ille equus, ille meos in castra reponet amores,
  Cui Tatius dextras collocat ipse iubas.
Quid mirum in patrios Scyllam saevisse capillos
  Candidaque in saevos inguina versa canes?
Prodita quid mirum fraterni cornua monstri,
  Cum patuit lecto stamine torta via?
Quantum ego sum Ausoniis crimen factura puellis,
  Improba virgineo lecta ministra foco!
Pallados extinctos si quis mirabitur ignes,
  Ignoscat: lacrimis spargitur ara meis.
Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur urbe:
  Tu cape spinosi rorida terga iugi.
Lubrica tota via est et perfida; quippe tacentes
  Fallaci celat limite semper aquas.
O utinam magicae nossem cantamina Musae!
  Haec quoque formoso lingua tulisset opem.
Te toga picta decet, non quem sine matris honore
  Nutrit inhumanae dura papilla lupae.

Sive hospes, pariamve tua regina sub aula,
  Dos tibi non humilis prodita Roma venit.
Si minus, at raptae ne sint impune Sabinae,
  Me rape, et alterna lege repende vices.
Commissas acies ego possum solvere; nuptae,
  Vos medium palla foedus inite mea.
Adde, Hymenaee, modos; tubicen fera murmura conde;
  Credite, vestra meus molliet arma torus.
Et iam quarta canit venturam buccina lucem,
  Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt.
Experiar somnum; de te mihi somnia quaeram:
  Fac venias oculis umbra benigna meis.'
Dixit, et incerto permisit brachia somno,
  Nescia vae furiis accubuisse novis.
Nam Vesta, Iliacae felix tutela favillae,
  Culpam alit, et plures condit in ossa faces.
Illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta
  Strymonis abscisso fertur aperta sinu.
Urbi festus erat;—dixere Palilia patres,
  Hic primus coepit moenibus esse dies;
Annua pastorum convivia, lusus in urbe,
  Cum pagana madent fercula divitiis,
Cumque super raros foeni flammantis acervos
  Traiicit immundos ebria turba pedes.
Romulus excubias decrevit in otia solvi,
  Atque intermissa castra silere tuba.
Hoc Tarpeia suum tempus rata convenit hostem;
  Pacta ligat, pactis ipsa futura comes.
Mons erat ascensu dubius, festoque remissus.

Saepe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
Romula ne faciem laederet hasta Tati.
Dumque subit primo Capitolia nubila fumo,
Rettulit hirsutis brachia secta rubis;
Et sua Tarpeia residens ita flevit ab arce
Vulnera, vicino non patienda Iovi:
'Ignes castrorum et Tatiae praetoria turmae
Et formosa oculis arma Sabina meis,
O utinam ad vestros sedeam captiva Penates,
Dum captiva mei conspicer arma Tati.
Romani montes, et montibus addita Roma,
Et valeat probro Vesta pudenda meo.
Ille equus, ille meos in castra reponet amores,
Cui Tatius dextras collocat ipse iubas.
Quid mirum in patrios Scyllam saevisse capillos
Candidaque in saevos inguina versa canes?
Prodita quid mirum fraterni cornua monstri,
Cum patuit lecto stamine torta via?
Quantum ego sum Ausoniis crimen factura puellis,
Improba virgineo lecta ministra foco!
Pallados extinctos si quis mirabitur ignes,
Ignoscat: lacrimis spargitur ara meis.
Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur urbe:
Tu cape spinosi rorida terga iugi.
Lubrica tota via est et perfida; quippe tacentes
Fallaci celat limite semper aquas.
O utinam magicae nossem cantamina Musae!
Haec quoque formoso lingua tulisset opem.
Te toga picta decet, non quem sine matris honore
Nutrit inhumanae dura papilla lupae.

Sive hospes, pariamve tua regina sub aula,
  Dos tibi non humilis prodita Roma venit.
Si minus, at raptae ne sint impune Sabinae,
  Me rape, et alterna lege repende vices.
Commissas acies ego possum solvere; nuptae,
  Vos medium palla foedus inite mea.
Adde, Hymenaee, modos; tubicen fera murmura
    conde;
  Credite, vestra meus molliet arma torus.
Et iam quarta canit venturam buccina lucem,
  Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt.
Experiar somnum; de te mihi somnia quaeram:
  Fac venias oculis umbra benigna meis.'
Dixit, et incerto permisit brachia somno,
  Nescia vae furiis accubuisse novis.
Nam Vesta, Iliacae felix tutela favillae,
  Culpam alit, et plures condit in ossa faces.
Illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta
  Strymonis abscisso fertur aperta sinu.
Urbi festus erat;—dixere Palilia patres,
  Hic primus coepit moenibus esse dies;
Annua pastorum convivia, lusus in urbe,
  Cum pagana madent fercula divitiis,
Cumque super raros foeni flammantis acervos
  Traiicit immundos ebria turba pedes.
Romulus excubias decrevit in otia solvi,
  Atque intermissa castra silere tuba.
Hoc Tarpeia suum tempus rata convenit hostem;
  Pacta ligat, pactis ipsa futura comes.
Mons erat ascensu dubius, festoque remissus.

Nec mora, vocalis occupat ense canes.
Omnia praebebant somnos: sed Iuppiter unus
Decrevit poenis invigilare tuis.
Prodiderat portaeque fidem patriamque iacentem,
Nubendique petit, quem velit ipsa, diem.
At Tatius—neque enim sceleri dedit hostis honorem—
'Nube,' ait, 'et regni scande cubile mei.'
Dixit, et ingestis comitum superobruit armis.
Haec, virgo, officiis dós erat apta tuis.
A duce Tarpeio mons est cognomen adeptus.
O vigil, iniustae praemia sortis habes.

Eleg. iv.

CXLVII.

De pugna Actiaca navali.

SACRA facit vates; sint ora faventia sacris,
Et cadat ante meos icta iuvenca focos.
Cera Philetaeis certet Romana corymbis,
Et Cyrenaeas urna ministret aquas.
Costum molle date et blandi mihi turis honores,
Terque focum circa laneus orbis eat.
Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna cadis.
Ite procul fraudes! alio sint aere noxae:
Pura novum vati laurea mollit iter.
Musa, Palatini referemus Apollinis aedem:
Res est, Calliope, digna favore tuo.
Caesaris in nomen ducuntur carmina: Caesar
Dum canitur, quaeso, Iuppiter ipse vaces.

Est Phoebi fugiens Athamana ad litora portus,
  Qua sinus Ioniae murmura condit aquae,
Actia Iuleae pelagus monumenta carinae,
  Nautarum votis non operosa via.
Huc mundi coiere manus; stetit aequore moles
  Pinea, nec remis aequa favebat avis.
Altera classis erat Teucro damnata Quirino,
  Pilaque feminea turpiter acta manu.
Hinc Augusta ratis plenis Iovis omine velis,
  Signaque iam patriae vincere docta suae.
Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus;
  Armorum radiis picta tremebat aqua;
Cum Phoebus linquens stantem se vindice Delon—
  Nam tulit iratos mobilis una Notos—
Astitit Augusti puppim super, et nova flamma
  Luxit in obliquam ter sinuata facem.
Non ille attulerat crines in colla solutos,
  Aut testudineae carmen inerme lyrae;
Sed quali aspexit Pelopeum Agamemnona vultu,
  Egessitque avidis Dorica castra rogis:
Aut qualis flexos solvit Pythona per orbes
  Serpentem, imbelles quem timuere lyrae.
Mox ait, 'O longa mundi servator ab Alba,
  Auguste, Hectoreis cognite maior avis,
Vince mari: iam terra tua est: tibi militat arcus,
  Et favet ex humeris hoc onus omne meis.
Solve metu patriam, quae nunc te vindice freta
  Imposuit prorae publica vota tuae.
Quam nisi defendes, murorum Romulus augur
  Ire Palatinas non bene vidit aves.

Et nimium remis audent; proh turpe Latinis,
  Principe te, fluctus regia vela pati!
Nec te, quod classis centenis remiget alis,
  Terreat: invito labitur illa mari.
Quodque vehunt prorae Centaurica saxa minantis,
  Tigna cava et pictos experiere metus.
Frangit et attollit vires in milite causa;
  Quae nisi iusta subest, excutit arma pudor.
Tempus adest, committe rates: ego temporis auctor
  Ducam laurigera Iulia rostra manu.'
Dixerat, et pharetrae pondus consumit in arcus:
  Proxima post arcus Caesaris hasta fuit.
Vincit Roma fide Phoebi; dat femina poenas;
  Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.
At pater Idalio miratur Caesar ab astro:
  'Sum deus, et nostri sanguinis ista fides.'
Prosequitur cantu Triton, omnesque marinae
  Plauserunt circa libera signa deae.
Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,
  Hoc unum, iusso non moritura die.
Di melius: quantus mulier foret una triumphus,
  Ductus erat per quas ante Iugurtha vias.
Actius hinc traxit Phoebus monumenta, quod eius
  Una decem vicit missa sagitta rates.
Bella satis cecini: citharam iam poscit Apollo
  Victor, et ad placidos exuit arma choros.
Candida nunc molli subeant convivia luco,
  Blanditiaeque fluant per mea colla rosae;
Vinaque fundantur praelis elisa Falernis,
  Terque lavet nostras spica Cilissa comas.

Ingenium potis irritet Musa poetis:
  Bacche, soles Phoebo fertilis esse tuo.
Ille paludosos memoret servire Sicambros:
  Cepheam hic Meroen fuscaque regna canat.
Hic referat sero confessum foedere Parthum:
  Reddat signa Remi: mox dabit ipse sua.
Sive aliquid pharetris Augustus parcet Eois,
  Differat in pueros ista tropaea suos.
Gaude, Crasse, nigras si quid sapis inter arenas;
  Ire per Euphraten ad tua busta licet.
Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
  Iniiciat radios in mea vina dies.

Eleg. vi.

CXLVIII.

Defuncta Cornelia Paullum alloquitur.

DESINE, Paulle, meum lacrimis urgere sepulcrum:
  Panditur ad nullas ianua nigra preces.
Cum semel infernas intrarunt funera leges,
  Non exorato stant adamante viae.
Te licet orantem fuscae deus audiat aulae,
  Nempe tuas lacrimas litora surda bibent.
Vota movent Superos,—ubi portitor aera recepit,
  Obserat herbosos lurida porta rogos.
Sic maestae cecinere tubae, cum subdita nostrum
  Detraheret lecto fax inimica caput.
Quid mihi coniugium Paulli, quid currus avorum
  Profuit aut famae pignora tanta meae?

Num minus immites habuit Cornelia Parcas?
  En sum, quod digitis quinque levatur, onus.
Damnatae noctes, et vos vada lenta paludes,
  Et quaecumque meos implicat unda pedes,
Immatura licet, tamen huc non noxia veni.
  Det pater hinc umbrae mollia iura meae.
Aut si quis posita iudex sedet Aeacus urna,
  In mea sortita vindicet ossa pila.
Assideant fratres, iuxta Minoida sellam
  Eumenidum intento turba severa foro.
Sisyphe, mole vaces; taceant Ixionis orbes;
  Fallax Tantaleo corripiare liquor;
Cerberus et nullas hodie petat improbus umbras,
  Et iaceat tacita lapsa catena sera.
Ipsa loquor pro me. Si fallo, poena sororum
  Infelix humeros urgeat urna meos.
Si cui fama fuit per avita tropaea decori,
  Afra Numantinos regna loquuntur avos.
Altera maternos exaequat turba Libones,
  Et domus est titulis utraque fulta suis.
Mox, ubi iam facibus cessit praetexta maritis,
  Vinxit et acceptas altera vitta comas;
Iungor, Paulle, tuo, sic discessura, cubili:
  In lapide huic uni nupta fuisse legar.
Testor maiorum cineres tibi, Roma, verendos,
  Sub quorum titulis, Africa, tonsa iaces,
Et Persen proavi simulantem pectus Achillis,
  Quique tuas proavo fregit Achille domos,
Me neque censurae legem mollisse, nec ulla
  Labe mea vestros erubuisse focos.

Non fuit exuviis tantis Cornelia damnum:
  Quin erat et magnae pars imitanda domus.
Nec mea mutata est aetas; sine crimine tota est:
  Viximus insignes inter utramque facem.
Mi natura dedit leges a sanguine ductas,
  Ne possem melior iudicis esse metu.
Quaelibet austeras de me ferat urna tabellas:
  Turpior assessu non erit ulla meo.
Vel tu, quae tardam movisti fune Cybellen,
  Claudia, turritae rara ministra deae;
Vel cui, commissos cum Vesta reposceret ignes,
  Exhibuit vivos carbasus alba focos.
Nec te, dulce caput, mater Scribonia, laesi.
  In me mutatum quid nisi fata velis?
Maternis laudor lacrimis urbisque querelis,
  Defensa et gemitu Caesaris ossa mea.
Ille sua nata dignam vixisse sororem
  Increpat; et lacrimas vidimus ire deo.
Et tamen emerui generosos vestis honores,
  Nec mea de sterili facta rapina domo.
Tu, Lepide, et tu, Paulle, meum post fata levamen,
  Condita sunt vestro lumina nostra sinu.
Vidimus et fratrem sellam geminasse curulem,
  Consule quo facto tempore rapta soror.
Filia, tu specimen censurae nata paternae,
  Fac teneas unum, nos imitata, virum,
Et serie fulcite genus. Mihi cymba volenti
  Solvitur, aucturis tot mea fata meis.
Haec est feminei merces extrema triumphi,
  Laudat ubi emeritum libera fama rogum.

Nunc tibi commendo, communia pignora, natos.
  Haec cura et cineri spirat inusta meo.
Fungere maternis vicibus, pater. Illa meorum
  Omnis erit collo turba ferenda tuo.
Oscula cum dederis tua flentibus, adiice matris.
  Tota domus coepit nunc onus esse tuum.
Et si quid doliturus eris, sine testibus illis:
  Cum venient, siccis oscula falle genis.
Sat tibi sint noctes, quas de me, Paulle, fatiges,
  Somniaque in faciem credita saepe meam.
Atque, ubi secreto nostra ad simulacra loqueris,
  Ut responsurae singula verba iace.
Seu tamen adversum mutarit ianua lectum,
  Sederit et nostro cauta noverca toro,
Coniugium, pueri, laudate et ferte paternum:
  Capta dabit vestris moribus illa manus.
Nec matrem laudate nimis; collata priori
  Vertet in offensas libera verba suas.
Seu memor ille mea contentus manserit umbra,
  Et tanti cineres duxerit esse meos,
Discite venturam iam nunc sentire senectam,
  Caelibis ad curas nec vacet ulla via.
Quod mihi detractum est, vestros accedat ad annos:
  Prole mea Paullum sic iuvet esse senem.
Et bene habet: nunquam mater lugubria sumpsi;
  Venit in exequias tota caterva meas.
Causa perorata est. Flentes me surgite testes,
  Dum pretium vitae grata rependit humus.
Moribus et caelum patuit; sim digna merendo,
  Cuius honoratis ossa vehantur equis.

Eleg. xi.

P. OVIDIUS NASO.

CXLIX.

Hypermnestra Lynceo.

MITTIT Hypermnestra de tot modo fratribus uni.
  Cetera nuptarum crimine turba iacet.
Clausa domo teneor gravibusque coercita vinclis:
  Est mihi supplicii causa, fuisse piam.
Quod manus extimuit iugulo demittere ferrum,
  Sum rea. Laudarer, si scelus ausa forem.
Esse ream praestat, quam sic placuisse parenti.
  Non piget inmunes caedis habere manus.
Me pater igne licet, quem non violavimus, urat,
  Quaeque aderant sacris, tendat in ora faces:
Aut illo iugulet, quem non bene tradidit ensem,
  Ut qua non cecidit vir nece, nupta cadam:
Non tamen, ut dicant morientia 'paenitet' ora,
  Efficiet. Non est, quam piget esse piam.
Paeniteat sceleris Danaum saevasque sorores.
Hic solet eventus facta nefanda sequi.
Cor pavet admonitu temeratae sanguine noctis,
  Et subitus dextrae praepedit orsa tremor.
Quam tu caede putes fungi potuisse mariti,
  Scribere de facta non sibi caede timet.
Sed tamen experiar. Modo facta crepuscula terris,
  Ultima pars lucis, primaque noctis erat:

Ducimur Inachides magni sub tecta Pelasgi,
  Et socer armatas accipit ipse nurus.
Undique conlucent praecinctae lampades auro:
  Dantur in invitos impia tura focos:
Vulgus 'Hymen, Hymenaee' vocant. Fugit ille vocantis:
  Ipsa Iovis coniunx cessit ab urbe sua.
Ecce mero dubii, comitum clamore frequentes,
  Flore novo madidas impediente comas,
In thalamos laeti—thalamos, sua busta!—feruntur
  Strataque corporibus, funere digna, premunt.
Iamque cibo vinoque graves somnoque iacebant,
  Securumque quies alta per Argos erat:
Circum me gemitus morientum audire videbar—
  Et tamen audieram, quodque verebar, erat.
Sanguis abit, mentemque calor corpusque relinquit,
  Inque novo iacui frigida facta toro.
Ut leni zephyro graciles vibrantur aristae,
  Frigida populeas ut quatit aura comas,
Aut sic, aut etiam tremui magis. Ipse iacebas,
  Quaeque tibi dederam vina, soporis erant.
Excussere metum violenti iussa parentis:
  Erigor, et capio tela tremente manu.
Non ego falsa loquar. Ter acutum sustulit ensem,
  Ter male sublato reccidit ense manus.
Admovi iugulo—sine me tibi vera fateri—
  Admovi iugulo tela paterna tuo:
Sed timor et pietas crudelibus obstitit ausis,
  Castaque mandatum dextra refugit opus.

Iamque patrem famulosque patris lucemque timebam.
Expulerunt somnos haec mea dicta tuos,
'Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus!
Nox tibi, ni properas, ista perennis erit.'
Territus exsurgis. Fugit omnis inertia somni.
Aspicis in timida fortia tela manu.
Quaerenti causam 'dum nox sinit, effuge' dixi:
'Dum nox atra sinit, tu fugis, ipsa moror.'
Mane erat, et Danaus generos ex caede iacentis
Dinumerat. Summae criminis unus abes.
Fert male cognatae iacturam mortis in uno,
Et queritur facti sanguinis esse parum.
Abstrahor a patriis pedibus, raptamque capillis—
Haec meruit pietas praemia—carcer habet.
At tu, siqua piae, Lynceu, tibi cura sororis,
Quaeque tibi tribui munera, dignus habes,
Vel fer opem, vel dede neci. Defunctaque vita
Corpora furtivis insuper adde rogis,
Et sepeli lacrimis perfusa fidelibus ossa,
Sculptaque sint titulo nostra sepulchra brevi,
'Exul Hypermnestra—pretium pietatis iniquum—
Quam mortem fratri depulit, ipsa tulit.'
Scribere plura libet. Sed pondere lapsa catenae
Est manus, et vires subtrahit ipse timor.

v. 1-50.

CL.

Sappho Phaoni.

ECQUID, ut adspecta est studiosae littera dextrae,
  Protinus est oculis cognita nostra tuis,
An, nisi legisses auctoris nomina Sapphus,
  Hoc breve nescires unde movetur opus?
Forsitan et quare mea sint alterna, requiris,
  Carmina, cum lyricis sim magis apta modis.
Flendus amor meus est. Elegeïa flebile carmen:
  Non facit ad lacrimas barbitos ulla meas.—
Ecce, iacent collo sparsi sine lege capilli,
  Nec premit articulos lucida gemma meos.
Veste tegor vili: nullum est in crinibus aurum,
  Non Arabum noster rore capillus olet.
Cui colar infelix, aut cui placuisse laborem?
  Ille mei cultus unicus auctor abest.
Molle meum levibusque cor est violabile telis,
  Et semper causa est, cur ego semper amem.
Sive ita nascenti legem dixere Sorores,
  Nec data sunt vitae fila severa meae,
Sive abeunt studia in mores, artisque magistra
  Ingenium nobis molle Thalia facit.—
Est nitidus, vitroque magis perlucidus omni,
  Fons sacer: hunc multi numen habere putant:
Quem supra ramos extendit aquatica lotos,
  Una nemus, tenero caespite terra viret.

Hic ego cum lassos posuissem fletibus artus,
Constitit ante oculos Naias una meos:
Constitit, et dixit, ‘Quoniam non ignibus aequis
Ureris, Ambracia est terra petenda tibi.’
Phoebus ab excelso, quantum patet, adspicit aequor:
Actaeum populi Leucadiumque vocant:
Hinc se Deucalion Pyrrhae succensus amore,
Misit, et illaeso corpore pressit aquas:
Nec mora, versus Amor tetigit lentissima mersi
Pectora, Deucalion igne levatus erat.
Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam
Leucada, nec saxo desiluisse time.’
Ut monuit, cum voce abiit. Ego territa surgo,
Nec gravidae lacrimas continuere genae.
Ibimus, o Nymphe, monstrataque saxa petemus.
Sit procul insano victus amore timor.

v. 1-8, 74-84, 157-176.

CLI.

Amorum.

Lib. i. Elegia iii.

ACCIPE, per longos tibi qui deserviat annos:
Accipe, qui pura norit amare fide.
Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina, si nostri sanguinis auctor eques,

Nec meus innumeris renovatur campus aratris,
  Temperat et sumptus parcus uterque parens:
At Phoebus comitesque novem vitisque repertor
  Hinc faciunt; At me qui tibi donat, Amor,
Et nulli cessura fides, sine crimine mores,
  Nudaque simplicitas purpureusque pudor.
Non mihi mille placent. Non sum desultor amoris:
  Tu mihi, siqua fides, cura perennis eris.
Tecum quos dederint annos mihi fila sororum,
  Vivere contingat, teque dolente mori.
Te mihi materiem felicem in carmina praebe,
  Provenient causa carmina digna sua.
Carmine nomen habent exterrita cornibus Io
  Et quam fluminea lusit adulter ave,
Quaeque super pontum simulato vecta iuvenco
  Virginea tenuit cornua vara manu.
Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem,
  Iunctaque semper erunt nomina nostra tuis.

v. 4-26.

CLII.

Ripae ulterioris amore.

AMNIS, arundinibus limosas obsite ripas,
  Ad dominam propero. Siste parumper aquas!
Nec tibi sunt pontes, nec quae sine remigis ictu
  Concava traiecto cumba rudente vehat.
Parvus eras, memini, nec te transire refugi,
  Summaque vix talos contigit unda meos.

Nunc ruis adposito nivibus de monte solutis,
  Et turpi crassas gurgite volvis aquas.
Quid properasse iuvat, quid parca dedisse quieti
  Tempora, quid nocti conseruisse diem,
Si tamen hic standum est, si non datur artibus ullis
  Ulterior nostro ripa premenda pedi?
Nunc ego quas habuit pinnas Danaeïus heros,
  Terribili densum cum tulit angue caput,
Nunc opto currum, de quo Cerialia primum
  Semina venerunt in rude missa solum.
Prodigiosa loquor veterum mendacia vatum.
  Nec tulit haec umquam, nec feret ulla dies.
Tu potius, ripis effuse capacibus amnis,—
  Sic aeternus eas—labere fine tuo!
Non eris invidiae, torrens, mihi crede, ferendae,
  Si dicar per te forte retentus amans.
Flumina deberent iuvenes in amore iuvare:
  Flumina senserunt ipsa, quid esset amor.
Inachus in Melie Bithynide pallidus isse
  Dicitur et gelidis incaluisse vadis.
Cornua si tua nunc ubi sint, Acheloë, requiram,
  Herculis irata fracta querere manu.
Nec tanti Calydon, nec tota Aetolia tanti
  Una tamen tanti Deianira fuit.
Ille fluens dives septena per ostia Nilus,
  Qui patriam tantae tam bene celat aquae,
Fertur in Euadne collectam Asopide flammam
  Vincere gurgitibus non potuisse suis.—
Te quoque credibile est aliqua caluisse puella:
  Sed nemora et silvae crimina vestra tegunt.

Dum loquor, increvit latis spatiosius undis,
Nec capit admissas alveus altus aquas.
Quid mecum, furiose, tibi? quid mutua differs
Gaudia? quid coeptum, rustice, rumpis iter?
Quid, si legitimum flueres, si nobile flumen,
Si tibi per terras maxima fama foret?
Nomen habes nullum, rivis collecte caducis,
Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
Fontis habes instar pluviamque nivesque solutas,
Quas tibi divitias pigra ministrat hiemps.
Aut lutulentus agis brumali tempore cursus,
Aut premis arentem pulverulentus humum.
Quis te tum potuit sitiens haurire viator?
Quis dixit grata voce 'perennis eas?'
Damnosus pecori curris, damnosior agris.
Forsitan haec alios, me mea damna movent.
Huic ego—vae demens!—narrabam fluminum amores?
Iactasse indigne nomina tanta pudet.
Nescio quem hunc spectans Acheloon et Inachon amnem
Et potui nomen, Nile, referre tuum?
At tibi pro meritis, opto, non candide torrens,
Sint rapidi soles siccaque semper hiemps.

Lib. iii. *Eleg.* vi.

CLIII.

Tibulli mortem deflet.

MEMNONA si mater, mater ploravit Achillem,
Et tangunt magnas tristia fata deas,
Flebilis indignos, Elegeia, solve capillos.
A, nimis ex vero nunc tibi nomen erit!
Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus
Ardet in extructo, corpus inane, rogo.
Ecce, puer Veneris fert eversamque pharetram,
Et fractos arcus et sine luce facem.
Aspice, demissis ut eat miserabilis alis,
Pectoraque infesta tundat aperta manu.
Excipiunt lacrimas sparsi per colla capilli,
Oraque singultu concutiente sonant.
Fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
Egressum tectis, pulcher Iule, tuis.
Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
Quam iuveni rupit cum ferus inguen aper.
At sacri vates et divum cura vocamur!
Sunt etiam, qui nos numen habere putent!
Scilicet omne sacrum mors inportuna profanat.
Omnibus obscuras inicit illa manus.—
Carminibus confide bonis. Iacet, ecce, Tibullus:
Vix manet e toto parva quod urna capit.
Tene, sacer vates, flammae rapuere rogales,
Pectoribus pasci nec timuere tuis?

Aurea sanctorum potuissent templa deorum
  Urere, quae tantum sustinuere nefas.
Avertit vultus Erycis quae possidet arces.
  Sunt quoque, qui lacrimas continuisse negant.
Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus
  Ignotum vili supposuisset humo.
Hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
  Mater, et in cineres ultima dona tulit:
Hinc soror in partem misera cum matre doloris
  Venit, inornatas dilaniata comas:
Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
  Oscula, nec solos destituere rogos.
Delia descendens 'felicius' inquit 'amata
  Sum tibi. Vixisti, dum tuus ignis eram.'
Cui Nemesis 'quid' ait 'tibi sunt mea damna dolori?
  Me tenuit moriens deficiente manu.'
Si tamen e nobis aliquid nisi nomen et umbra
  Restat, in Elysia valle Tibullus erit.
Obvius huic venias, hedera iuvenalia cinctus
  Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.
Tu quoque, si falsum est temerati crimen amici,
  Sanguinis atque animae prodige Galle tuae.
His comes umbra tua est. Siqua est modo corporis umbra,
  Auxisti numeros, culte Tibulle, pios.
Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna,
  Et sit humus cineri non onerosa tuo!

Eleg. ix. 1-20; 39-68.

CLIV.

Remedia Amoris.

TEMPORIS ars medicina fere est. Data tempore prosunt,
  Et data non apto tempore vina nocent.
Quin etiam accendas vitia, inritesque vetando;
  Temporibus si non adgrediare suis.
Ergo ubi visus eris nostrae medicabilis arti,
  Fac monitis fugias otia prima meis.
Haec, ut ames, faciunt: haec, quod fecere, tuentur:
  Haec sunt iucundi causa cibusque mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
  Contemtaeque iacent et sine luce, faces.
Quam platanus vino gaudet, quam populus unda,
  Et quam limosa canna palustris humo,
Tam Venus otia amat. Qui finem quaeris amoris—
  Cedit amor rebus—res age, tutus eris.
Languor, et inmodici sub nullo vindice somni,
  Aleaque, et multo tempora quassa mero
Eripiunt omnes animis sine vulnere nervos.
  Adfluit incautis insidiosus Amor.
Desidiam puer ille sequi solet. Odit agentes.
  Da vacuae menti, quo teneatur, opus.
Sunt fora: sunt leges: sunt, quos tuearis, amici:
  Vade per urbanae splendida castra togae.
Vel tu sanguinei iuvenalia munera Martis
  Suscipe: deliciae iam tibi terga dabunt.

v. 131-154.

CLV.

Metamorphoseon. Lib. ii.

Solis regia.

REGIA Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro flammasque imitante pyropo,
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valvae.
Materiam superabat opus: Nam Mulciber illic
Aequora caelarat, medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, caelumque, quod imminet orbi.
Caeruleos habet unda Deos, Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balaenarumque prementem
Aegaeona suis immania terga lacertis,
Doridaque et natas, quarum pars nare videtur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos;
Pisce vehi quaedam. Facies non omnibus una,
Nec diversa tamen: qualem decet esse sororum.
Terra viros urbesque gerit silvasque ferasque
Fluminaque et Nymphas et cetera numina ruris.
Haec super inposita est caeli fulgentis imago,
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneïa limite proles
Venit, et intravit dubitati tecta parentis,
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,

Consistitque procul : neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phoebus claris lucente zmaragdis.
A dextra laevaque Dies et Mensis et Annus
Saeculaque et positae spatiis aequalibus Horae,
Verque novum stabat cinctum florente corona,
Stabat nuda Aestas et spicea serta gerebat,
Stabat et Autumnus, calcatis sordidus uvis,
Et glacialis Hiemps, canos hirsuta capillos.

v. 1-30.

CLVI.

Liber iii.

Cadmus.

IAMQUE venenifero sanguis manare palato
Coeperat et virides aspergine tinxerat herbas :
Sed leve vulnus erat, quia se retrahebat ab ictu ;
Laesaque colla dabat retro, plagamque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat :
Donec Agenorides coniectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, et fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, et imae
Parte flagellari gemuit sua robora caudae.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subito audita est ; neque erat cognoscere promptum

Unde, sed audita est, 'Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem spectas? et tu spectabere serpens.'
Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat, gelidoque comae terrore rigebant.
Ecce viri fautrix, superas delapsa per auras,
Pallas adest, motaeque iubet supponere terrae
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret et ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
Inde, fide maius! glebae coepere moveri,
Primaque de sulcis acies apparuit hastae,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri pectusque onerataque bracchia telis
Existunt, crescitque seges clipeata virorum.
Sic ubi tolluntur festis aulaea theatris,
Surgere signa solent, primumque ostendere vultus,
Cetera paulatim: placidoque educta tenore
Tota patent, imoque pedes in margine ponunt.

v. 85-114.

CLVII.

Liber xi.

Somni spelunca.

EST prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni:
Quo numquam radiis oriens mediusve cadensve
Phoebus adire potest. Nebulae caligine mixtae

Exhalantur humo, dubiaeque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanaeve sonum reddunt convicia linguae.
Muta quies habitat. Saxo tamen exit ab imo
Rivus aquae Lethes, per quem cum murmure labens,
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent
Innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit, et spargit per opacas humida terras.
Ianua, ne verso stridores cardine reddat,
Nulla domo tota: custos in limine nullus.
At medio torus est, ebeno sublimis in atra,
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipse Deus membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, eiectas litus arenas.

v. 592-615.

CLVIII.

Liber xii.

Famae domus.

ORBE locus medio est inter terrasque fretumque
Caelestesque plagas, triplicis confinia mundi:
Unde quod est usquam, quamvis regionibus absit,

Inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce:
Innumerosque aditus ac mille foramina tectis
Addidit, et nullis inclusit limina portis.
Nocte dieque patet. Tota est ex aere sonanti:
Tota fremit, vocesque refert, iteratque, quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed parvae murmura vocis;
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis
Esse solent: qualemve sonum, cum Iuppiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet: veniunt leve vulgus, euntque:
Mixtaque cum veris passim commenta vagantur
Milia rumorum, confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt alio, mensuraque ficti
Crescit, et auditis aliquid novus adicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque Laetitia est, consternatique Timores,
Seditioque recens, dubioque auctore Susurri.
Ipsa quid in caelo rerum pelagoque geratur
Et tellure, videt, totumque inquirit in orbem.

v. 39-63.

CLIX.

Liber xv.

Aetatis tempora.

QUID ? non in species succedere quattuor annum
Aspicis, aetatis peragentem imitamina nostrae ?
Nam tener et lactens puerique simillimus aevo
Vere novo est, tunc herba recens et roboris expers
Turget, et insolida est, et spe delectat agrestes.
Omnia tunc florent, florumque coloribus almus
Ludit ager, neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in aestatem post ver robustior annus,
Fitque valens iuvenis. Neque enim robustior aetas
Ulla, nec uberior, nec quae magis ardeat ulla est.
Excipit autumnus, posito fervore iuventae
Maturus mitisque inter iuvenemque senemque
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis hiemps tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper requieque sine ulla
Corpora vertuntur: nec quod fuimusve sumusve,
Cras erimus. Fuit illa dies, qua semina tantum,
Spesque hominum primae materna habitavimus alvo.
Artifices natura manus admovit, et angi
Corpora visceribus distentae condita matris

Noluit, eque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans :
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum :
Paulatimque tremens et nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine nervis.
Inde valens veloxque fuit, spatiumque iuventae
Transit, et emeritis medii quoque temporis annis
Labitur occiduae per iter declive senectae.
Subruit haec aevi demoliturque prioris
Robora : fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas aspexit aniles,
Tyndaris, et secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

v. 199-236.

CLX.

Fastorum Lib. ii.

Lucretia.

CINGITUR interea Romanis Ardea signis,
  Et patitur lentas obsidione moras.
Dum vacat, et metuunt hostes committere pugnam,
  Luditur in castris, otia miles agit.
Tarquinius iuvenis socios dapibusque meroque
  Accipit ; ex illis rege creatus ait :

'Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
Nec sinit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus est socialis? et ecquid
Coniugibus nostris mutua cura sumus?'
Quisque suam laudat: studiis certamina crescunt
Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit cui dederat clarum Collatia nomen:
'Non opus est verbis, credite rebus,' ait.
'Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus!'
Dicta placent, frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos: regalia protinus illi
Tecta petunt; custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis
Inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia. Nebat;
Ante torum calathi lanaque mollis erat.
Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant
Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
'Mittenda est domino, nunc, nunc properate, puellae,
Quamprimum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen auditis? nam plura audire potestis;
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades; melioribus, Ardea, restas,
Improba, quae nostros cogis abesse viros.
Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ille
Est meus, et stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, et morior, quotiens pugnantis imago
Me subit, et gelidum pectora frigus habet.'

Desinit in lacrimas, intentaque fila remittit,
In gremio vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrimae decuere pudicae,
Et facies animo dignaque parque fuit.
'Pone metum, venio,' coniunx ait. Illa revixit,
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea iuvenis furiales regius ignis
Concipit, et caeco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli,
Quique aderat nulla factus ab arte decor:
Verba placent, et vox, et quod corrumpere non est;
Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantus lucis praenuntius ales,
Cum referunt iuvenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic sedit, sic culta fuit, sic stamina nevit,
Neglectae collo sic iacuere comae.
Hos habuit vultus, haec illi verba fuerunt,
Hic color, haec facies, hic decor oris erat.
Ut solet a magno fluctus languescere flatu;
Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet,
Sic, quamvis aberat placitae praesentia formae,
Quem dederat praesens forma, manebat amor.

v. 721-778.

CLXI.

Anna Perenna.

IACTATUR tumidas exul Phoenissa per
  undas,
 Umidaque opposita lumina veste tegit.
Tunc primum Dido felix est dicta sorori,
 Et quaecumque aliquam corpore pressit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine litus
 Puppis, et expositis omnibus hausta perit.
Iam pius Aeneas regno nataque Latini
 Auctus erat, populos miscueratque duos.
Litore dotali solo comitatus Achate
 Secretum nudo dum pede carpit iter,
Aspicit errantem, nec credere sustinet Annam
 Esse. Quid in Latios illa veniret agros?
Dum secum Aeneas, 'Anna est!' exclamat Achates.
 Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
 Ante oculos miserae fata sororis erant.
Sensit, et adloquitur trepidam Cythereïus heros:
 Flet tamen admonitu motus, Elissa, tui.
'Anna, per hanc iuro, quam quondam audire solebas
 Tellurem fato prosperiore dari,
Perque deos comites, hac nuper sede locatos,
 Saepe meas illos increpuisse moras.
Nec timui de morte tamen: metus afuit iste.
 Hei mihi! credibili fortior illa fuit.

Ne refer. Aspexi non illo pectore digna
  Volnera, Tartareas ausus adire domos.
At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
  Sive deus, regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elissae.
  Nomine grata tuo, grata sororis, eris.'
Talia dicenti,—neque enim spes altera restat—
  Credidit, errores exposuïtque suos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus,
  Incipit Aeneas: cetera turba silet.
'Hanc tibi cur tradam, pia causa, Lavinia coniunx,
  Est mihi: consumpsi naufragus huius opes.
Orta Tyro est, regnum Libyca possedit in ora:
  Quam precor ut carae more sororis ames.'
Omnia promittit, falsumque Lavinia vulnus
  Mente premit tacita, dissimulatque fremens.
Donaque cum videat praeter sua lumina ferri
  Multa palam, mitti clam quoque multa putat.
Non habet exactum, quid agat. Furialiter odit,
  Et parat insidias, et cupit ulta mori.
Nox erat. Ante torum visa est adstare sororis
  Squalenti Dido sanguinolenta coma,
Et 'Fuge ne dubita, maestum, fuge' dicere 'tectum.'
  Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exilit, et velox humili super arva fenestra
  Se iacit: audacem fecerat ipse timor.
Quaque metu rapitur, tunica velata recincta
  Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
  Creditur, et stagnis occuluisse suis.

Sidonis interea magno clamore per agros
  Quaeritur. Apparent signa notaeque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
  Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
Ipsa loqui visa est: 'Placidi sum Nympha Numici;
  Amne perenne latens Anna Perenna vocor.'

Lib. III. v. 595-654.

CLXII.

Flora loquitur.

VERE fruor semper; semper nitidissimus annus.
  Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris;
  Aura fovet, liquidae fonte rigatur aquae.
Hunc meus implevit generoso flore maritus,
  Atque ait, 'Arbitrium tu, dea, floris habe.'
Saepe ego digestos volui numerare colores,
  Nec potui; numero copia maior erat.
Roscida cum primum foliis excussa pruina est,
  Et variae radiis intepuere comae,
Conveniunt pictis incinctae vestibus Horae,
  Inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus accedunt Charites, nectuntque coronas,
  Sertaque caelestes implicitura comas.

Prima per immensas sparsi nova semina gentes;
  Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de sanguine florem;
  Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos:
  Infelix, quod non alter et alter eras!

Lib. v. v. 207-226.

CLXIII.

Tristium. Lib. iii. Eleg. vii.

Ad filiam Perillam.

VADE salutatum, subito perarata, Perillam,
  Littera, sermonis fida ministra mei!
Aut illam invenies dulci cum matre sedentem,
  Aut inter libros Pieridasque suas.
Quicquid aget, cum te scierit venisse, relinquet,
  Nec mora, quid venias quidve, requiret, agam.
Vivere me dices, sed sic, ut vivere nolim,
  Nec mala tam longa nostra levata mora:
Et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti,
  Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, studiis communibus ecquid inhaeres,
  Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum fatis mores natura pudicos
  Et raras dotes ingeniumque dedit.

Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
  Ne male fecundae vena periret aquae.
Primus id aspexi teneris in virginis annis,
  Utque pater natae duxque comesque fui.
Ergo si remanent ignes tibi pectoris idem,
  Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc fortuna retardet,
  Postque meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam:
  Saepe tui iudex, saepe magister eram:
Aut ego praebebam factis modo versibus aures,
  Aut, ubi cessaras, causa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
  Tu quoque sis poenae facta ruina meae.
Pone, Perilla, metum. Tantummodo femina non sit
  Devia, nec scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiae remove, doctissima, causas,
  Inque bonas artes et tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis,
  Rugaque in antiqua fronte senilis erit:
Inicietque manum formae damnosa senectus,
  Quae strepitum passu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet 'Fuit haec formosa,' dolebis,
  Et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt tibi opes modicae, cum sis dignissima magnis:
  Finge sed inmensis censibus esse pares,
Nempe dat id cuicumque libet fortuna rapitque,
  Irus et est subito, qui modo Croesus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tenemus
  Pectoris exceptis ingeniique bonis.

En ego, cum patria caream vobisque domoque,
  Raptaque sint, adimi quae potuere mihi,
Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque:
  Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
Quilibet hanc saevo vitam mihi finiat ense,
  Me tamen extincto fama superstes erit,
Dumque suis septem victrix de montibus orbem
  Prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
  Effuge venturos, qua potes, usque rogos!

CLXIV.

Elegia xii.

TRIGORA iam Zephyri minuunt, annoque peracto
  Longior intepuit visa Tomitis hiemps:
Inpositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
  Tempora nocturnis aequa diurna facit.
Iam violas puerique legunt hilaresque puellae,
  Rustica quas nullo terra serente vehit.
Prataque pubescunt variorum flore colorum:
  Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malae crimen matris deponat hirundo,
  Sub trabibus cunas tectaque parva facit.
Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
  Exserit e tepida molle cacumen humo.
Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul a Getico litore vitis abest.

Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
  Nam procul a Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic, iunctisque ex ordine ludis
  Cedunt verbosi garrula bella fori.
Lusus equis nunc est, levibus nunc luditur armis:
  Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus:
Nunc ubi perfusa est oleo labente iuventus,
  Defessos artus Virgine tinguit aqua.
Scena viget, studiisque favor distantibus ardet,
  Cumque tribus resonant terna theatra foris.
O quater, o quotiens non est numerare, beatum,
  Non interdicta cui licet Urbe frui!
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
  Quaeque lacu duro non fodiuntur aquae:
Nec mare concrescit glacie, nec ut ante, per Histrum
  Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
  Hospitaque in Ponti litore puppis erit.
Sedulus occurram nautae, dictaque salute,
  Quid veniat, quaeram, quisve quibusve locis.
Ille quidem, mirum ni de regione propinqua
  Non nisi vicinas tutus ararit aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita transit,
  Litora rarus in haec portubus orba venit.
Sive tamen Graeca scierit, sive ille Latina
  Voce loqui, certe gratior usus erit.
Fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
  Huc aliquem certo vela dedisse noto.
Quisquis is est, memori rumorem voce referre
  Et fieri famae parsque gradusque potest.

Is, precor, auditos possit narrare triumphos
Caesaris et Latio reddita vota Iovi:
Teque, rebellatrix, tandem, Germania, magni
Triste caput pedibus supposuisse ducis.
Haec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
Ille meae domui protinus hospes erit.
Hei mihi! iamne domus Scythico Nasonis in orbe est?
Iamque suum mihi dat pro lare poena locum?
Di facite, ut Caesar non hic penetrale domumque,
Hospitium poenae sed velit esse meae!

CLXV.

De vita sua.

TEMPORIS illius colui fovique poetas,
Quotque aderant vates, rebar adesse deos.
Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque necet serpens, quae iuvet herba, Macer.
Saepe suos solitus recitare Propertius ignes,
Iure sodalicio qui mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambis
Dulcia convictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum. Nec amara Tibullo
Tempus amicitiae fata dedere meae.

Successor fuit hic tibi, Galle: Propertius illi:
  Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Utque ego maiores, sic me coluere minores,
  Notaque non tarde facta Thalia mea est.
Carmina cum primum populo iuvenilia legi,
  Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per Urbem
  Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi. Sed quae vitiosa putavi,
  Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tunc quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi,
  Iratus studio carminibusque meis.
Molle Cupidineis nec inexpugnabile telis
  Cor mihi, quodque levis causa moveret, erat.
Cum tamen hic essem, minimoque accenderer igne,
  Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Paene mihi puero nec digna nec utilis uxor
  Est data, quae tempus per breve nupta fuit.
Illi successit, quamvis sine crimine coniunx,
  Non tamen in nostro firma futura toro.
Ultima, quae mecum seros permansit in annos,
  Sustinuit coniunx exulis esse viri.
Filia me mea bis prima fecunda iuventa,
  Sed non ex uno coniuge, fecit avum.
Et iam complerat genitor sua fata, novemque
  Addiderat lustris altera lustra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
  Ille fuit. Matri proxima iusta tuli.

Felices ambo, tempestiveque sepultos,
  Ante diem poenae quod periere meae;
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
  Sum miser, et de me quod doluere nihil!

Lib. iv. *Eleg.* x.

ANTHOLOGIA LATINA.

LIBER III.

PHAEDRUS THRAX.

CLXVI.

Ex sutore medicus.

MALUS cum sutor, inopia deperditus,
Medicinam ignoto facere coepisset loco,
Et venditaret falso antidotum nomine;
Verbosis acquisivit sibi famam strophis.
Hic cum iaceret morbo confectus gravi
Rex urbis, eius experiendi gratia
Scyphum poposcit: fusa dein simulans aqua
Antidoto miscere illius se toxicum,
Combibere iussit ipsum posito praemio.
Timore mortis ille tum confessus est,
Non artis ulla medicae se prudentia,
Verum stupore vulgi factum nobilem.
Rex advocata concione haec edidit:

Quantae putatis esse vos dementiae,
Qui capita vestra non dubitatis credere,
Cui calceandos nemo commisit pedes ?
 Hoc pertinere vere ad illos dixerim,
Quorum stultitia quaestus impudentiae est.

Fabularum, Lib. I. xiv.

CLXVII.

Muli et latrones.

MULI gravati sarcinis ibant duo:
Unus ferebat fiscos cum pecunia,
Alter tumentes multo saccos hordeo.
Ille, onere dives, celsa cervice eminet,
Clarumque collo iactat tintinnabulum;
Comes quieto sequitur et placido gradu.
Subito latrones ex insidiis advolant,
Interque caedem ferro mulum trusitant,
Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum.
Spoliatus igitur casus cum fleret suos,
Equidem, inquit alter, me contemtum gaudeo
Nam nihil amisi, nec sum laesus vulnere.
 Hoc argumento tuta est hominum tenuitas,
Magnae periclo sunt opes obnoxiae.

II. vii.

CLXVIII.

Homo et asinus.

QUIDAM immolasset verrem cum sancto Herculi,
Cui pro salute votum debebat sua,
Asello iussit reliquias poni hordei.
Quas aspernatus ille sic locutus est:
Tuum libenter prorsus appeterem cibum,
Nisi, qui nutritus illo est, iugulatus foret.
Huius respectu fabulae deterritus,
Periculosum semper reputavi lucrum.
Sed dicis, Qui rapuere divitias, habent.
Numeremus agedum, qui deprensi perierint:
Maiorem turbam punitorum reperies,—
Paucis temeritas est bono, multis malo.

A. PERSIUS FLACCUS.

CLXIX.

Semper ego auditor tantum?

SECUIT Lucilius urbem,
Te Lupe, te Muci, et genuinum fregit in illis.
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, et admissus circum praecordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.

Men mutire nefas? nec clam, nec cum scrobe?—
  'Nusquam.'—
Hic tamen infodiam: 'vidi, vidi ipse, libelle:
Auriculas asini quis non habet?'—Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino
Iratum Eupolidem praegrandi cum sene palles,
Adspice et haec, si forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferveat aure.

Sat. I. v. 114-126.

CLXX.

Immunis aram si tetigit manus—

HUNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci,
Quae nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra:
Haud cuivis promptum est, murmurque humilesque susurros
Tollere de templis, et aperto vivere voto.

* * * * * *

Aurum vasa Numae Saturniaque impulit aera,
Vestalesque urnas, et Tuscum fictile mutat.
O curvae in terris animae, et caelestium inanes!
Quid iuvat hoc, templis nostros immittere mores,
Et bona dis ex hac scelerata ducere pulpa?
Haec sibi corrupto casiam dissolvit olivo,

Haec Calabrum coxit vitiato murice vellus:
Haec baccam conchae rasisse, et stringere venas
Ferventis massae crudo de pulvere iussit.
Peccat et haec, peccat: vitio tamen utitur; at vos
Dicite, pontifices, in sancto quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatae a virgine pupae.
Quin damus id superis, de magna quod dare lance
Non possit magni Messallae lippa propago:
Compositum ius fasque animo, sanctosque recessus
Mentis, et incoctum generoso pectus honesto,
Haec cedo, ut admoveam templis, et farre litabo.

Sat. II. v. 1-7; 59-75.

CLXXI.

Video meliora proboque,
Deteriora sequor.

MAGNE pater divum, saevos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Moverit ingenium, ferventi tincta veneno:
Virtutem videant, intabescantque relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt aera iuvenci,
Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter cervices terruit, *Imus,*
Imus praecipites, quam si sibi dicat, et intus
Palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?
Saepe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Discere, non sano multum laudanda magistro,
Quae pater adductis sudans audiret amicis.

Iure: etenim id summum, quid dexter senio ferret,
Scire erat in voto, damnosa canicula quantum
Raderet, angustae collo non fallier orcae,
Neu quis callidior buxum torquere flagello.
  Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
Quaeque docet sapiens bracatis illita Medis
Porticus, insomnis quibus et detonsa iuventus
Invigilat, siliquis et grandi pasta polenta;
Et tibi quae Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monstravit limite callem.
Stertis adhuc? laxumque caput compage soluta
Oscitat hesternum, dissutis undique malis?
Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum,
An passim sequeris corvos testaque lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?

Sat. III. v. 35-62.

CLXXII.

Concordes animae.

HIS ego centenas ausim deposcere voces,
  Ut, quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
Voce traham pura, totumque hoc verba resignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.
  Cum primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit,
Cum blandi comites, totaque impune Subura
Permisit sparsisse oculos iam candidus umbo,
Cumque iter ambiguum est, et vitae nescius error

Deducit trepidas ramosa in compita mentes,
Me tibi supposui. Teneros tu suscipis annos
Socratico, Cornute, sinu. Tum fallere sollers
Apposita intortos extendit regula mores,
Et premitur ratione animus, vincique laborat,
Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes;
Unum opus, et requiem pariter disponimus ambo,
Atque verecunda laxamus seria mensa.
Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo
Consentire dies, et ab uno sidere duci;
Nostra vel aequali suspendit tempora Libra
Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
Dividit in Geminos concordia fata duorum,
Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una:
Nescio quod, certe est, quod me tibi temperat, astrum.—
At te nocturnis iuvat impallescere chartis:
Cultor enim iuvenum purgatas inseris aures
Fruge Cleanthea. Petite hinc iuvenesque senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis.
'Cras hoc fiet.'—Idem cras fiet.—'Quid, quasi magnum,
Nempe diem donas?'—Sed cum lux altera venit,
Iam cras hesternum consumsimus; ecce aliud cras
Egerit hos annos, et semper paulum erit ultra.
Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno
Vertentem sese, frustra sectabere, canthum,
Cum rota posterior curras, et in axe secundo.

Sat. v. v. 26-51; 62-72.

L. ANNAEUS SENECA.

CLXXIII.

Medea. Act. ii.—*Medea, Nutrix.*

Nutrix.

SISTE furialem impetum,
Alumna. Vix te tacita defendit quies.
Med. Fortuna fortes metuit, ignavos premit.
Nutr. Tunc est probanda, si locum virtus habet.
Med. Nunquam potest non esse virtuti locus.
Nutr. Spes nulla monstrat rebus afflictis viam.
Med. Qui nil potest sperare, desperet nihil.
Nutr. Abiere Colchi: coniugis nulla est fides,
Nihilque superest opibus e tantis tibi.
Med. Medea superest. Hic mare et terras vides,
Ferrumque, et ignes, et Deos, et fulmina.
Nutr. Rex est timendus.
Med. Rex meus fuerat pater.
Nutr. Non metuis arma?
Med. Sint licet terra edita.
Nutr. Moriere.
Med. Cupio.
Nutr. Profuge.
Med. Poenituit fugae.
Medea fugiam?
Nutr. Mater es.
Med. Cui sim, vides.
Nutr. Profugere dubitas?

Med. Fugiam: at ulciscar prius.
Nutr. Vindex sequetur.
Med. Forsan inveniam moras.
Nutr. Compesce verba; parce iam demens minis,
Animosque minue. Tempori aptari decet.
Med. Fortuna opes auferre, non animum, potest.

v. 155-174.

CHORUS.

Quod fuit huius
Pretium cursus? Aurea pellis,
Maiusque mari Medea malum,
Merces prima digna carina.
Nunc iam cessit pontus, et omnes
Patitur leges; non Palladia
Compacta manu regum referens
Inclita remos quaeritur Argo:
Quaelibet altum cymba pererrat;
Terminus omnis motus, et urbes
Muros terra posuere novos.
Nil, qua fuerat sede, reliquit
Pervius orbis.
Indus gelidum potat Araxem:
Albim Persae, Rhenumque bibunt.
Venient annis secula seris,
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, et ingens pateat tellus,
Tethysque novos detegat orbes,
Nec sit terris ultima Thule.

v. 360-379.

CLXXIV.

Troades. Act v.

Astyanactis mors.

Nuntius.

EST una magna turris e Troia super
Assueta Priamo: cuius e fastigio
Summisque pinnis arbiter belli sedens
Regebat acies. Turre in hac blando sinu
Fovens nepotem, cum metu versos gravi
Danaos fugaret Hector et ferro et face,
Paterna puero bella monstrabat senex. —
Per spatia late plena sublimi gradu
Incedit Ithacus, parvulum dextra trahens
Priami nepotem; nec gradu segni puer
Ad alta pergit moenia. Ut summa stetit
Pro turre, vultus huc et huc acres tulit,
Intrepidus animo. Qualis ingentis ferae
Parvus tenerque fetus, et nondum potens
Saevire dente, iam tamen tollit minas,
Morsusque inanes tentat, atque animis tumet:
Sic ille dextra prensus hostili puer
Ferox, superne moverat vulgum ac duces,
Ipsumque Ulyssen. Non flet e turba omnium,
Qui fletur: ac dum verba fatidici et preces
Concipit Ulysses vatis, et saevos ciet
Ad sacra superos, sponte desiluit sua
In media Priami regna.

M. ANNAEUS LUCANUS.

CLXXV.

Pharsalia. Lib. i.

Caussae Belli Civilis.

FERT animus caussas tantarum expromere rerum,
Immensumque aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
Invida fatorum series, summisque negatum
Stare diu; nimioque graves sub pondere lapsus;
Nec se Roma ferens. Sic cum compage soluta
Saecula tot mundi suprema coegerit hora,
Antiquum repetent iterum chaos omnia; mixtis
Sidera sideribus concurrent: ignea pontum
Astra petent: tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum: fratri contraria Phoebe
Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totaque discors
Machina divulsi turbabit foedera mundi.
In se magna ruunt: laetis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum. Nec gentibus ullis
Commodat in populum, terrae pelagique potentem,
Invidiam Fortuna suam. Tu caussa malorum,
Facta tribus dominis communis, Roma, nec umquam

In turbam missi feralia foedera regni.
O male concordes nimiaque cupidine caeci,
Quid miscere iuvat vires, orbemque tenere
In medio? Dum terra fretum, terramque levabit
Aër, et longi volvent Titana labores,
Noxque diem caelo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. Nec gentibus ullis
Credite, nec longe fatorum exempla petantur.
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus pontusque furoris
Tunc erat: exiguum dominos commisit asylum.
Temporis angusti mansit concordia discors;
Paxque fuit non sponte ducum. Nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter, undas
Qui secat et geminum gracilis mare separat Isthmos
Nec patitur conferre fretum; si terra recedat,
Ionium Aegaeo franget mare: sic, ubi, saeva
Arma ducum dirimens, miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carras,
Parthica Romanos solverunt damna furores.
Plus illa vobis acie, quam creditis, actum est,
Arsacidae: bellum victis civile dedistis.
Dividitur ferro regnum: populique potentis,
Quae mare, quae terras, quae totum continet orbem,
Non cepit fortuna duos. Nam pignora iuncti
Sanguinis et diro ferales omine taedas
Abstulit ad manes, Parcarum, Iulia, saeva

Intercepta manu. Quodsi tibi fata dedissent
Maiores in luce moras, tu sola furentes
Inde virum poteras atque hinc retinere parentem,
Armatasque manus excusso iungere ferro,
Ut generos mediae soceris iunxere Sabinae.
Morte tua discussa fides, bellumque movere
Permissum ducibus. Stimulos dedit aemula virtus.

v. 67-120.

CLXXVI.

Pompeii Caesarisque mores.

TU, nova ne veteres obscurent facta triumphos,
Et victis cedat piratica laurea Gallis,
Magne, times: te iam series usus que laborum
Erigit, impatiensque loci fortuna secundi.
Nec quemquam iam ferre potest Caesarve priorem
Pompeiusve parem. Quis iustius induit arma,
Scire nefas: magno se iudice quisque tuetur:
Victrix caussa deis placuit, sed victa Catoni.
Nec coiere pares: alter, vergentibus annis
In senium, longoque togae tranquillior usu,
Dedidicit iam pace ducem; famaeque petitor,
Multa dare in vulgus; totus popularibus auris
Impelli, plausuque sui gaudere theatri:
Nec reparare novas vires, multumque priori
Credere fortunae. Stat magni nominis umbra:
Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuvias veteres populi sacrataque gestans

Dona ducum, nec iam validis radicibus haerens,
Pondere fixa suo est; nudosque per aëra ramos
Effundens, trunco, non frondibus efficit umbram;
Et quamvis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum silvae firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Caesare tantum
Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia virtus
Stare loco: solusque pudor, non vincere bello.
Acer et indomitus; quo spes, quoque ira vocasset,
Ferre manum, et numquam temerando parcere ferro:
Successus urgere suos, instare favori
Numinis: impellens quidquid sibi summa petenti
Obstaret, gaudensque viam fecisse ruina.
Qualiter expressum ventis per nubila fulmen
Aetheris impulsi sonitu mundique fragore
Emicuit, rupitque diem, populosque paventes
Terruit, obliqua praestringens lumina flamma:
In sua templa furit: nullaque exire vetante
Materia, magnamque cadens, magnamque revertens
Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.
Hae ducibus caussae suberant: sed publica belli
Semina, quae populos semper mersere potentes.
Namque ut opes mundo nimias fortuna subacto
Intulit et rebus mores cessere secundis,
Praedaque et hostiles luxum suasere rapinae:
Non auro, tectisque modus: mensasque priores
Aspernata fames: cultus, gestare decoros

Vix nuribus, rapuere mares: fecunda virorum
Paupertas fugitur; totoque accersitur orbe,
Quo gens quaeque perit. Tum longos iungere fines
Agrorum, et quondam duro sulcata Camilli
Vomere, et antiquos Curiorum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuvaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde irae faciles; et, quod suasisset egestas,
Vile nefas; magnumque decus, ferroque petendum,
Plus patria potuisse sua; mensuraque iuris
Vis erat: hinc leges et plebis scita coactae,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni:
Hinc rapti fasces pretio, sectorque favoris
Ipse sui populus; letalisque ambitus urbi,
Annua venali referens certamina Campo:
Hinc usura vorax, avidumque in tempora fenus.
Et concussa fides, et multis utile bellum.

v. 121-182.

CLXXVII.

Caesar ad Rubiconem.

IAM gelidas Caesar cursu superaverat Alpes,
Ingentesque animo motus, bellumque futurum
Ceperat. Ut ventum est parvi Rubiconis ad undas,
Ingens visa duci Patriae trepidantis imago
Clara per obscuram vultu maestissima noctem,
Turrigero canos effundens vertice crines,

Caesarie lacera, nudisque adstare lacertis,
Et gemitu permixta loqui: 'Quo tenditis ultra?
Quo fertis mea signa, viri? Si iure venitis,
Si cives, huc usque licet.' Tum perculit horror
Membra ducis; riguere comae, gressusque coercens
Languor in extrema tenuit vestigia ripa.
Mox ait: 'O magnae qui moenia prospicis urbis
Tarpeia de rupe, Tonans, Phrygiique penates
Gentis Iuleae, et rapti secreta Quirini,
Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba,
Vestalesque foci, summique o numinis instar
Roma, fave coeptis. Non te furialibus armis
Persequor. En, adsum, victor terraque marique
Caesar, ubique tuus, liceat modo, nunc quoque, miles.
Ille erit, ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.'
Inde moras solvit belli, tumidumque per amnem
Signa tulit propere. Sicut squalentibus arvis
Aestiferae Libyes viso leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram;
Mox ubi se saevae stimulavit verbere caudae
Erexitque iubas, vasto et grave murmur hiatu
Infremuit: tum, torta levis si lancea Mauri
Haereat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum, tanti securus vulneris, exit.

Fonte cadit modico, parvisque impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum fervida canduit aestas:
Perque imas serpit valles, et Gallica certus
Limes ab Ausoniis disterminat arva colonis.
Tum vires praebebat hiemps, atque auxerat undas

Tertia iam gravido pluvialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutae flatibus Alpes.
Primus in obliquum sonipes opponitur amnem,
Excepturus aquas: molli tum cetera rumpit
Turba vado faciles iam fracti fluminis undas.
Caesar ut adversam, superato gurgite, ripam
Attigit, Hesperiae vetitis et constitit arvis:
'Hic,' ait, 'hic pacem temerataque iura relinquo;
Te, Fortuna, sequor. Procul hinc iam foedera sunto.
Credidimus fatis. Utendum est iudice bello.'

v. 183-227.

CLXXVIII.

Romae luctus.

ERGO ubi concipiunt, quantis sit cladibus orbi
Constatura fides superûm, ferale per urbem
Iustitium: latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.
Tunc questus tenuere suos, magnusque per omnes
Errabat sine voce dolor. Sic funere primo
Attonitae tacuere domus, cum corpora nondum
Conclamata iacent, nec mater crine soluto
Exigit ad saevos famularum brachia planctus:
Sed cum membra premit fugiente rigentia vita,
Vultusque exanimes, oculosque in morte natantes,

Necdum est ille dolor, sed iam metus: incubat amens,
Miraturque malum. Cultus matrona priores
Deposuit: maestaeque tenent delubra catervae.
Hae lacrymis sparsere deos, hae pectora duro
Adfixere solo: lacerasque in limine sacro
Attonitae fudere comas, votisque vocari
Adsuetas crebris feriunt ululatibus aures.

Lib. II. v. 16-33.

CLXXIX.

Cato.

HI mores, haec duri immota Catonis
Secta fuit: servare modum, finemque tenere,
Naturamque sequi, patriaeque impendere vitam;
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epulae, vicisse famem; magnique penates,
Submovisse hiemem tecto: pretiosaque vestis,
Hirtam membra super Romani more Quiritis
Induxisse togam: Venerisque huic maximus usus,
Progenies; Urbi pater est, Urbique maritus:
Iustitiae cultor, rigidi servator honesti:
In commune bonus: nullosque Catonis in actus
Subrepsit partemque tulit sibi nata voluptas.

v. 380-391.

CLXXX.

Lucus Massiliae vicinus.

LUCUS erat longo numquam violatus ab aevo,
Obscurum cingens connexis aëra ramis,
Et gelidas alte submotis solibus umbras.
Hunc non ruricolae Panes, nemorumque potentes
Silvani Nymphaeque tenent, sed barbara ritu
Sacra deûm, structae diris altaribus arae;
Omnisque humanis lustrata cruoribus arbos,
Si qua fidem meruit superos mirata vetustas,
Illis et volucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare ferae: nec ventus in illas
Incubuit silvas, excussaque nubibus atris
Fulgura: non ullis frondem praebentibus auris
Arboribus suus horror inest. Tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, simulacraque maesta deorum
Arte carent, caesisque extant informia truncis.
Ipse situs putrique facit iam robore pallor
Attonitos: non vulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,
Quos timeant non nosse deos. Iam fama ferebat
Saepe cavas motu terrae mugire cavernas,
Et procumbentes iterum consurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia silvae,
Roboraque amplexos circumfluxisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,

Sed cessere deis. Medio cum Phoebus in axe est,
Aut caelum nox atra tenet, pavet ipse sacerdos
Accessus, dominumque timet deprendere luci.
Hanc iubet immisso silvam procumbere ferro:
Nam vicina operi, belloque intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes.
Sed fortes tremuere manus, motique verenda
Maiestate loci, si robora sacra ferirent,
In sua credebant redituras membra secures.
Implicitas magno Caesar torpore cohortes
Ut vidit, primus raptam librare bipennem
Ausus, et aëriam ferro proscindere quercum,
Effatur, merso violata in robora ferro:
'Iam ne quis vestrûm dubitet subvertere silvam,
Credite me fecisse nefas.' Tunc paruit omnis
Imperiis non sublato secura pavore
Turba, sed expensa superorum et Caesaris ira.

Lib. III. v. 399-439.

CLXXXI.

Curio.

QUID nunc rostra tibi prosunt turbata, forumque,
Unde tribunicia plebeius signifer arte
Arma dabas populis? quid prodita iura senatus,
Et gener atque socer bello concurrere iussi?
Ante iaces, quam dira duces Pharsalia confert,
Spectandumque tibi bellum civile negatum est.

Has urbi miserae vestro de sanguine poenas
Nempe datis? luitis iugulo sic arma, potentes?
Felix Roma quidem, civesque habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quam vindicta placet. Libycas en nobile corpus
Pascit aves nullo contectus Curio busto.
At tibi nos (quando non proderit ista silere,
A quibus omne aevi senium sua fama repellit,)
Digna damus, iuvenis, meritae praeconia vitae.
Haud alium tanta civem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt saecula, postquam
Ambitus, et luxus et opum metuenda facultas
Transverso mentem dubiam torrente tulerunt:
Momentumque fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spoliis, et Caesaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sulla potens, Mariusque ferox, et Cinna cruentus,
Caesareaeque domus series, cui tanta potestas
Concessa est: Emere omnes, hic vendidit urbem.

Lib. IV. v. 799-824.

CLXXXII.

ἄπλοια.

SIDERA prima poli, Phoebo labente sub undas,
Exierant, et luna suas iam fecerat umbras:
Cum pariter solvere rates, tortosque rudentes

Laxavere sinus : et flexo navita cornu
Obliquat laevo pede carbasa, summaque pandens
Suppara velorum perituras colligit auras.
Ut primum levior propellere lintea ventus
Incipit, exiguumque tument, mox reddita malo
In mediam cecidere ratem : terraque relicta
Non valet ipsa sequi puppes, quae vexerat, aura.
Aequora lenta iacent, alto torpore ligata.
Pigrius immotis haesere paludibus undae.

Ib. v. 424-435.

CLXXXIII.

Sextus Thessalam veneficam consulit.

ADDIDIT et carmen, quo, quidquid consulit, umbram
Scire dedit. Maestum, fletu manante, cadaver,
'Tristia non equidem Parcarum stamina,' dixit,
'Adspexi, tacitae revocatus ab aggere ripae :
Quod tamen e cunctis mihi noscere contigit umbris,
Effera Romanos agitat discordia manes,
Impiaque infernam ruperunt arma quietem.
Elysias alii sedes, ac Tartara maesta
Diversi liquere duces : quid fata pararent,
Hi fecere palam. Tristis felicibus umbris
Vultus erat. Vidi Decios, natumque patremque,
Lustrales bellis animas, flentemque Camillum,
Et Curios ; Sullam de te, Fortuna, querentem.

Deplorat Libycis perituram Scipio terris
Infaustam sobolem. Maior, Carthaginis hostis,
Non servituri maeret Cato fata nepotis.
Solum te, Consul depulsis prime tyrannis
Brute, pias inter gaudentem vidimus umbras.
Abruptis Catilina minax fractisque catenis
Exsultat, Mariique truces, nudique Cethegi.
Vidi ego laetantes, popularia nomina, Drusos;
Legibus immodicos, ausosque ingentia Gracchos.
Aeternis chalybum nodis, et carcere Ditis
Constrictae plausere manus, camposque piorum
Poscit turba nocens. Regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes, abruptaque saxa
Asperat, et durum vinclis adamanta, paratque
Poenam victori. Refer haec solatia tecum,
O iuvenis, placido manes patremque domumque
Exspectare sinu, regnique in parte serena
Pompeio servare locum. Nec gloria parvae
Sollicitet vitae: veniet, quae misceat omnes
Hora duces. Properate mori, magnoque superbi
Quamvis e parvis animo descendite bustis,
Et Romanorum manes calcate deorum.
Quem tumulum Nili, quem Tybridis adluat unda,
Quaeritur, et ducibus tantum de funere pugna est.
Tu fatum ne quaere tuum cognoscere: Parcae,
Me reticente, dabunt: tibi certior omnia vates
Ipse canet Siculis genitor Pompeius in arvis.'

Lib. VI. v. 775-814.

CLXXXIV.

Prodigia die quo pugnatum est visa.

QUID mirum, populos, quos lux extrema manebat,
Lymphato trepidasse metu? praesaga malorum
Si data mens homini est; Tyriis qui Gadibus hospes
Adiacet, Armeniumque bibit Romanus Araxen,
Sub quocumque die, quocumque est sidere mundi,
Maeret, et ignorat caussas, animumque dolentem
Corripit; Emathiis quid perdat nescius arvis.
Euganeo, si vera fides memorantibus, augur
Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
Atque Antenorei dispergitur unda Timavi,
'Venit summa dies, geritur res maxima,' dixit:
'Impia concurrunt Pompeii et Caesaris arma;'
Seu tonitrus ac tela Iovis praesaga notavit,
Aethera seu totum discordi obsistere caelo
Perspexitque polos: seu lumen in aethere maestum
Solis in obscuro pugnam pallore notavit.
Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit
Thessalicum natura diem: si cuncta perito
Augure mens hominum caeli nova signa notasset,
Spectari toto potuit Pharsalia mundo.
O summos hominum, quorum Fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis caelum omne vacavit!
Haec et apud seras gentes populosque nepotum,
Sive sua tantum venient in saecula fama,

Sive aliquid magnis nostri quoque cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesque metusque simul, perituraque vota movebunt:
Adtonitique omnes veluti venientia fata
Non transmissa legent, et adhuc tibi, Magne, favebunt.

Lib. vii. v. 185-213.

CLXXXV.

Omnia ademit
Una dies.

TUNC omne Latinum
Fabula nomen erit: Gabios Veiosque Coramque
Pulvere vix tectae poterunt monstrare ruinae,
Albanosque patres Laurentinosque penates
Rus vacuum, quod non habitet, nisi nocte coacta,
Invitus, questusque Numam iussisse, senator.
Non aetas haec carpsit edax, monimentaque rerum
Putria destituit: crimen civile videmus,
Tot vacuas urbes. Generis quo turba redacta est
Humani? Toto populi qui nascimur orbe,
Nec muros implere viris, nec possumus agros.
Urbs nos una capit: vincto fossore coluntur
Hesperiae segetes: stat tectis putris avitis
In nullos ruitura domus: nulloque frequentem
Cive suo Romam sed mundi faece repletam,
Cladis eo dedimus, ne tanto in corpore bellum

Iam posset civile geri. Pharsalia tanti
Caussa mali. Cedant feralia nomina Cannae,
Et damnata diu Romanis Allia fastis.
Tempora signavit leviorum Roma malorum :
Hunc voluit nescire diem. Pro tristia fata!
Aëra pestiferum tractu, morbosque fluentes,
Insanamque famem, permissasque ignibus urbes,
Moeniaque in praeceps laturos plena tremores
Hi possent explere viri, quos undique traxit
In miseram Fortuna necem, dum munera longi
Explicat eripiens aevi, populosque ducesque
Constituit campis : per quos tibi, Roma, ruenti
Ostendat, quam magna cadas. Quo latius orbem
Possedit, citius per prospera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis:
Te geminum Titan procedere vidit in axem.
Haud multum terrae spatium restabat Eoae,
Ut tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret aether,
Omniaque errantes stellae Romana viderent.
Sed retro tua fata tulit, par omnibus annis
Emathiae funesta dies. Hac luce cruenta
Effectum, ut Latios non horreat India fasces,
Nec vetitos errare Dahas in moenia ducat,
Sarmaticumque premat succinctus consul aratrum.
Quod semper saevas debet tibi Parthia poenas,
Quod fugiens civile nefas, redituraque numquam
Libertas, ultra Tigrim Rhenumque recessit.—
Ah! toties nobis iugulo quaesita, vagatur,
Germanum Scythicumque bonum, nec respicit ultra
Ausoniam : vellem, populis incognita nostris,

Vulturis ut primum laevo fundata volatu
Romulus infami complevit moenia luco,
Usque ad Thessalicas servisses, Roma, ruinas.

Ib. v. 391-439.

CLXXXVI.

Thessalia.

THESSALIA, infelix, quo tanto crimine tellus
Laesisti superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis premerent? Quod sufficit aevum
Immemor ut donet belli tibi damna vetustas?
Quae seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos violabis vomere manes?
Ante novae venient acies, scelerique secundo
Praestabis nondum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum vertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, et qui radice vetusta
Effudere suas, victis compagibus, urnas:
Plus cinerum Haemoniae sulcis telluris aratur,
Pluraque ruricolis feriuntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset litore funem
Navita, nec terram quisquam movisset arator,
Romani bustum populi: fugerentque coloni
Umbrarum campos: gregibus dumeta carerent:
Nullusque auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam;
Ac, velut impatiens hominum, vel solis iniqui
Limite, vel glacie, nuda atque ignota iaceres,

Si non prima nefas belli, sed sola, tulisses.
O superi, liceat terras odisse nocentes.
Quid totum premitis, quid totum absolvitis orbem?
Hesperiae clades, et flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, et Leucas puros fecere Philippos.

Ib. v. 847-872.

CLXXXVII.

Pompeii Apotheosis.

AT non in Pharia manes iacuere favilla,
Nec cinis exiguus tantam compescuit umbram:
Prosiluit busto, semiustaque membra relinquens
Degeneremque rogum, sequitur convexa Tonantis.
Qua niger astriferis connectitur axibus aër;
Quaque patet terras inter lunaeque meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita patientes aetheris imi
Fecit, et aeternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec ture sepulti
Perveniunt. Illic postquam se lumine vero
Inplevit, stellasque vagas miratur, et astra
Fixa polis, vidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiae campos, et signa cruenti
Caesaris, ac sparsas volitavit in aequore classes;
Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti
Sedit, et invicti posuit se mente Catonis.

Lib. ix. v. 1-18.

CLXXXVIII.

Laudat Pompeium Cato.

NON tamen ad Magni pervenit gratius umbras
Omne quod in superos audet convicia vulgus,
Pompeiumque deis obicit, quam pauca Catonis
Verba, sed a pleno venientia pectore veri.
'Civis obît,' inquit, 'multo maioribus impar
Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis aevo,
Cui non ulla fuit iusti reverentia; salva
Libertate potens, et solus plebe parata
Privatus servire sibi, rectorque senatus,
Sed regnantis, erat. Nil belli iure poposcit:
Quaeque dari voluit, voluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes, sed plura retentis
Intulit: invasit ferrum, sed ponere norat.
Praetulit arma togae: sed pacem armatus amavit.
Iuvit sumta ducem, iuvit dimissa potestas.
Casta domus, luxuque carens, corruptaque numquam
Fortuna domini. Clarum et venerabile nomen
Gentibus, et multum nostrae quod proderat urbi.
Olim vera fides, Sulla Marioque receptis,
Libertatis obît: Pompeio rebus ademto,
Nunc et ficta perit. Non iam regnare pudebit:
Nec color imperii, nec frons erit ulla senatus.
O felix, cui summa dies fuit obvia victo,

Et cui quaerendos Pharium scelus obtulit enses!
Forsitan in soceri potuisset vivere regno.
Scire mori, sors prima viris, sed proxima cogi.
Et mihi si fatis aliena in iura venimus,
Fac talem, Fortuna, Iubam: non deprecor hosti
Servari, dum me servet cervice recisa.'

Ib. v. 186-214.

CLXXXIX.

Cato per Libyam iter faciens.

ILLE, deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis e pectore voces:
'Quid quaeri, Labiene, iubes? An liber in armis
Occubuisse velim potius, quam regna videre?
An sit vita nihil, sed longa? an differat aetas?
An noceat vis ulla bono? Fortunaque perdat
Opposita virtute minas? laudandaque velle
Sit satis, et numquam successu crescat honestum?
Scimus, et haec nobis non altius inseret Ammon.
Haeremus cuncti superis, temploque tacente,
Nil facimus non sponte dei: nec vocibus ullis
Numen eget: dixitque semel nascentibus auctor
Quidquid scire licet: sterilesne elegit arenas,
Ut caneret paucis, mersitque hoc pulvere verum:
Estne dei sedes, nisi terra, et pontus, et aër,
Et caelum, et virtus? Superos quid quaerimus ultra?
Iuppiter est, quodcumque vides, quocumque moveris.

Sortilegis egeant dubii, semperque futuris
Casibus ancipites: me non oracula certum,
Sed mors certa facit. Pavido fortique cadendum est:
Hoc satis est dixisse Iovem.' Sic ille profatus
Servataque fide templi, discedit ab aris,
Non exploratum populis Ammona relinquens.
Ipse manu sua pila gerit; praecedit anheli
Militis ora pedes: monstrat tolerare vapores,
Non iubet; et nulla vehitur cervice supinus
Carpentoque sedens. Somni parcissimus ipse est,
Ultimus haustor aquae. Cum tandem fonte reperto
Indiga cogatur latices potare iuventus,
Stat, dum lixa bibat. Si veris magna paratur
Fama bonis, et si successu nuda remoto
Inspicitur virtus, quidquid laudamus in ullo
Maiorum, fortuna fuit. Quis Marte secundo,
Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes Libyaeque extrema triumphum
Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru
Scandere Pompeii, quam frangere colla Iugurthae.

Ib. v. 564-600.

P. PAPINIUS STATIUS.

CXC.

Silvarum, Lib. II. i.

In Glauciam Atedii Melioris libertum.

QUOD tibi praerepti, Melior, solamen alumni,
Improbus ante rogos et adhuc vivente favilla
Ordiar? abruptis etiamnunc flebile venis
Vulnus hiat, magnaeque patet via lubrica plagae.
Quum iam egomet cantus et verba medentia saevus
Consero, tu planctus lamentaque fortia mavis,
Odistique chelyn surdaque averteris aure.
Intempesta cano: citius me tigris abactis
Fetibus orbatique velint audire leones.
Nec si tergeminum Sicula de virgine carmen
Affluat, aut silvis chelys intellecta ferisque,
Mulceat insanos gemitus. Stat pectore demens
Luctus, et admoto latrant praecordia tactu.

v. 1-13.

* * * * *

Fas mihi sanctorum venia dixisse parentum,
Tuque, oro, natura, sinas, cui prima per orbem
Iura animis sancire datum: non omnia sanguis
Proximus aut serie generis demissa propago

Alligat; interius nova saepe adscitaque serpunt
Pignora connexis. Natos genuisse necesse est,
At legisse iuvat. Tenero sic blandus Achilli
Semifer Haemonium vincebat Pelea Chiron.
Nec genitor Peleus natum comitatus in arma
Troica, sed caro Phoenix haerebat alumno.
Optabat longe reditus Pallantis ovantes
Evander, fidus pugnas spectabat Acoetes.
Quumque procul nitidis genitor cessaret ab astris,
Fluctivagus volucrem comebat Persea Dictys.

v. 82-95.

* * * * *

Septima lux, et iam frigentia lumina torpent,
Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.
Ille tamen, Parcis fragiles urgentibus annos,
Te vultu moriente videt, linguaque cadente
Murmurat; in te omnes vacui iam pectoris efflat
Relliquias, solum meminit solumque vocantem
Exaudit, tibique ora movet, tibi verba relinquit,
Et prohibet gemitus consolaturque dolentem.
Gratum est, Fata, tamen, quod non mors lenta iacentis
Exedit puerile decus, manesque subivit
Integer et nullo temeratus corpora damno,
Qualis erat. Quid ego exequias, et prodiga flammis
Dona loquar maestoque ardentia funera luxu?
Quod tibi purpureo tristis torus aggere crevit,
Quod Cilicum flores, quod munera graminis Indi,
Quodque Arabes, Phariique Palaestinique liquores
Arsuram lavere comam? Cupit omnia ferre

Prodigus et totos Melior succendere census,
Desertas exosus opes; sed non capit ignis
Invidus, atque arctae desunt in munera flammae.
Horror habet sensus. Qualem te funere summo
Atque rogum iuxta, Melior placidissime quondam,
Extimui! tune ille hilaris comisque videri?
Unde animi saevaeque manus, et barbarus horror?
Tu modo fusus humi lucem aversaris iniquam;
Nunc torvus pariter vestes et pectora rumpis,
Dilectosque premis visus, et frigida lambis
Oscula. Erant illic genitor materque iacentis
Maesta; sed attoniti te spectavere parentes.

v. 146-165.

* * * * *

Quid mihi gaudenti proles Cyllenia virga
Nuntiat? Estne aliquid tam saevo in tempore laetum?
'Noverat effigiem generosique ardua Blaesi
Ora puer, dum saepe domi nova serta ligantem
Te videt et similes tergentem pectore curas.
Hunc ubi Lethaei lustrantem gurgitis oras
Ausonios inter proceres seriemque Quirini
Agnovit, timide primum vestigia iungit
Accessu tacito summosque lacessit amictus,
Inde magis sequitur; neque enim magis ille trahentem
Spernit et ignota credit de stirpe nepotum.
Mox ubi delicias et rari pignus amici
Sensit et amissi puerum solatia Blaesi,
Tollit humo magnaque ligat cervice diuque

Ipse manu gaudens vehit, et quae munera mollis
Elysii, steriles ramos mutasque volucres
Porxit et obtuso pallentes germine flores.
Nec prohibet meminisse tui, sed pectora blandus
Miscet et alternum pueri partitur amorem.'

Hic finis rapto! Quin tu iam vulnera sedas
Et tollis mersum luctu caput? omnia functa
Aut moritura vides, obeunt noctesque diesque,
Astraque, nec solidis prodest sua machina terris.
Nam populos, mortale genus, plebisque caducae
Quis fleat interitus? Hos bella, hos aequora poscunt,
His amor exitio, furor his et saeva cupido;
Ut sileam morbos: hos ora rigentia Brumae,
Illos inplacido letalis Sirius igni,
Hos manet imbrifero pallens autumnus hiatu.
Quidquid habet ortus, finem timet. Ibimus omnes,
Ibimus: inmensis urnam quatit Aeacus ulnis.

Ast hic, quem gemimus, felix, hominesque deosque
Et dubios casus et caecae lubrica vitae
Effugit, inmunis fati. Non ille rogavit,
Non timuit meruitve mori. Nos anxia plebes,
Nos miseri, quibus unde dies suprema, quis aevi
Exitus, incertum, quibus instet fulmen ab astris,
Quae nubes fatale sonent. Nil flecteris istis?
Sed flectere libens. Ades huc emissus ab atro
Limite, cui soli cuncta inpetrare facultas,
Glaucia; nam insontes animas nec portitor arcet
Nec dirae comes ille ferae. Tu pectora mulce,

Tu prohibe manare genas noctesque beatas
Dulcibus alloquiis et vivis vultibus inple;
Et periisse nega desolatamque sororem,
Qui potes, et miseros perge insinuare parentes.

v. 189-234.

CXCI.

II. *Villa Surrentina Pollii Felicis.*

EST inter notos Sirenum nomine muros
Saxaque Tyrrhenae templis onerata Minervae
Celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
Qua Bromio dilectus ager, collesque per altos
Uritur et praelis non invidet uva Falernis.

v. 1-5.

* * * * *

His favit natura locis, his victa colenti
Cessit et ignotos docilis mansuevit in usus.
Mons erat hic, ubi plana vides, et lustra fuerunt,
Quae nunc tecta subis; ubi nunc nemora ardua cernis,
Hic nec terra fuit. Domuit possessor, et illum
Formantem rupes expugnantemque secuta
Gaudet humus. Nunc cerne iugum discentia saxa
Intrantesque domos iussumque recedere montem.
Iam Methymnaei vatis manus et chelys una
Thebais et Getici cedat tibi gloria plectri.
Et tu saxa moves, et te nemora alta sequuntur.
Quid referam veteres ceraeque aerisque figuras?

Si quid Apellei gaudent animasse colores,
Si quid adhuc vacua, tamen admirabile, Pisa
Phidiacae rasere manus, quod ab arte Myronis,
Aut Polycleteo iussum est quod vivere caelo.
Aeraque ab Isthmiacis auro potiora favillis,
Ora ducum et vatum sapientumque ora priorum,
Quos tibi cura sequi, quos toto pectore sentis,
Expers curarum atque animum virtute quieta
Compositus semperque tuus. Quid mille revolvam
Culmina visendique vices? Sua cuique voluptas,
Atque omni proprium thalamo mare, transque iacentem
Nerea diversis servit sua terra fenestris.
Haec videt Inarimen, illi Prochyta aspera paret:
Armiger hac magni patet Hectoris, inde malignum
Aëra respirat pelago circumflua Nesis,
Inde vagis omen felix Euboea carinis,
Quaeque ferit curvos exserta Megalia fluctus.
Angitur et domino contra recubante proculque
Surrentina tuus spectat praetoria Limon.

v. 52-82.

* * * * *

Saepe per autumnum iam pubescente Lyaeo
Conscendit scopulos noctisque occulta sub umbra
Palmite maturo rorantia lumina tersit
Nereis et dulcis rapuit de collibus uvas.
Saepe et vicino sparsa est vindemia fluctu,
Et Satyri cecidere vadis, nudamque per undas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.
Sis felix, tellus, dominis ambobus in annos

Mygdonii Pyliique senis, nec nobile mutes
Servitium, nec te cultu Tirynthia vincat
Aula Dicarcheique sinus, nec saepius istis
Blanda Therapnaei placeant vineta Galesi.
Hic ubi sidereas exercet Pollius artes,
Seu volvit monitus, quos dat Gargettius auctor,
Seu nostram quatit ille chelyn, seu dissona nectit
Carmina, sive minax ultorem stringit iambon;
Huc levis e scopulis meliora ad carmina Siren
Advolat, huc motis audit Tritonia cristis.
Tunc rapidi ponunt flatus, maria ipsa vetantur
Obstrepere, emergunt pelago doctamque trahuntur
Ad chelyn et blandi scopulis delphines aderrant.
Vive, Midae gazis et Lydo ditior auro,
Troica et Euphratea super diademata felix,
Quem non ambigui fasces, non mobile vulgus,
Non leges, non castra tenent, qui pectore magno
Spemque metumque domas, vitio sublimior omni,
Exemptus fatis indignantemque repellis
Fortunam; dubium quem non in turbine rerum
Deprendet suprema dies, sed abire paratum
Ac plenum vita. Nos, vilis turba, caducis
Deservire bonis semperque optare parati,
Spargimur in casus. Celsa tu mentis ab arce
Despicis errantes, humanaque gaudia rides.

v. 100-132.

CXCII.

VII. *Genethliacon Lucani.*

LUCANI proprium diem frequentet
Quisquis collibus Isthmiae Diones,
Docto pectora concitatus oestro,
Pendentis bibit ungulae liquorem.—
Lucanum canimus, favete linguis,
Vestra est ista dies, favete, Musae,
Dum qui vos geminas tulit per artes
Et vinctae pede vocis et solutae,
Romani colitur chori sacerdos.
Felix heu nimis et beata tellus,
Quae pronos Hyperionis meatus
Summis oceani vides in undis,
Stridoremque rotae cadentis audis,
Quae Tritonide fertiles Athenas
Unctis, Baetica, provocas trapetis,
Lucanum potes inputare terris.
Hoc plus quam Senecam dedisse mundo
Aut dulcem generasse Gallionem.
Attollat refluos in astra fontes
Graio nobilior Melete Baetis.
Baetin, Mantua, provocare noli.
Natum protinus atque humum per ipsam
Primo murmure dulce vagientem
Blando Calliope sinu recepit.
Tum primum posito remissa luctu
Longos Orpheos exuit dolores

Et dixit: 'Puer o dicate Musis,
Longaevos cito transiture vates,
Non tu flumina, nec greges ferarum,
Nec plectro Geticas movebis ornos,
Sed septem iuga, Martiumque Tibrim,
Et doctos equites et eloquente
Cantu purpureum trahes senatum.

v. 1-4. v. 19-47.

* * * * *

Mox coepta generosior iuventa
Albos ossibus Italis Philippos
Et Pharsalica bella detonabis,
Quod fulmen ducis inter arma divi,
Libertate gravem pia Catonem,
Et gratum popularitate Magnum.
Tu Pelusiaci scelus Canopi
Deflebis pius et Pharo cruenta
Pompeio dabis altius sepulcrum.
'Haec primo iuvenis canes sub aevo
Ante annos culicis Maroniani.
Cedet Musa rudis ferocis Enni
Et docti furor arduus Lucreti,
Et qui per freta duxit Argonautas,
Et qui corpora prima transfigurat.
Quid maius loquor? Ipsa te Latinis
Aeneis venerabitur canentem.

v. 64-80.

* * * * *

'O saevae nimium gravesque Parcae!
O numquam data fata longa summis!

Cur plus, ardua, casibus patetis ?
Cur saeva vice magna non senescunt ?
Sic natum Nasamonii Tonantis
Post ortus obitusque fulminatos
Angusto Babylon premit sepulcro.
Sic fixum Paridis manu trementi
Peliden Thetis obruit cadentem.
Sic ripis ego murmurantis Hebri
Non mutum caput Orpheos sequebar,
Sic et tu—rabidi nefas tyranni !—
Iussus praecipitem subire Lethen,
Dum pugnas canis arduaque voce
Das solatia grandibus sepulcris,
O dirum scelus ! o scelus ! tacebis.'
Sic fata est leviterque decidentes
Abrasit lacrimas nitente plectro.

At tu, seu rapidum poli per axem
Famae curribus arduis levatus,
Qua surgunt animae potentiores,
Terras despicis et sepulcra rides
Seu pacis merito nemus reclusum
Felix Elysiis tenes in oris,
Quo Pharsalica turba congregatur,
Et te nobile carmen insonantem
Pompeii comitantur et Catones :—
Tu magna sacer et superbus umbra
Nescis Tartaron, et procul nocentum
Audis verbera, pallidumque visa
Matris lampade respicis Neronem,—

Adsis lucidus et vocante Polla

Unum, quaeso, diem deos silentum
Exores : solet hoc patere limen
Ad nuptas redeuntibus maritis.
  Haec te non thyasis procax dolosis
Falsi numinis induit figura,
Ipsum sed colit et frequentat ipsum
Imis altius insitum medullis,
Ac solatia vana subministrat
Vultus, qui simili notatus auro
Stratis praenitet, incubatque somno
Securae. Procul hinc abite mortes,
Haec vitae genitalis est origo.
Cedat luctus atrox genisque manent
Iam dulces lacrimae, dolorque festus
Quidquid fleverat ante, nunc adoret.

v. 89-135.

CXCIII.

Silvarum. Lib. v. iii.

Epicedion in patrem suum.

AT tu seu membris emissus in ardua tendis
  Fulgentesque plagas rerumque elementa
    recenses,
Quis deus, unde ignes, quae ducat semita solem,
Quae minuat Phoeben quaeque integrare latentem
Causa queat, doctique modos extendis Arati,
Seu tu Lethaei secreto in gramine campi
Concilia heroum iuxta manesque beatos,
Maeonium Ascraeumque senem, non segnior umbra

Accolis alternumque sonas et carmina misces :
Da vocem magno, pater, ingeniumque dolori.—
  Felix ille patrem vacuis circumdedit ulnis,
Vellet et Elysia quamvis in sede locatum
Abripere et Danaas iterum portare per umbras ;
Temptantem et vivos molitum in Tartara gressus
Detulit infernae vates longaeva Dianae.
Si chelyn Odrysiam pigro transmisit Averno
Causa minor, si Thessalicis Admetus in oris,
Si coniux retro Phylaceida rettulit umbram,
Cur nihil exoret, genitor, chelys aut tua manes,
Aut mea ? Fas mihi sit patrios contingere vultus,
Fas iunxisse manus, et lex quaecumque sequatur.
  At vos, umbrarum reges aeternaque Iuno—
Si laudanda precor—taedas auferte comasque
Eumenidum : nullo sonet asper ianitor ore!
Centaurosque Hydraeque greges Scyllaeaque monstra
Aversae celent valles, umbramque senilem
Invitet ripis, discussa plebe, supremis
Vector, et in media componat molliter alga.

v. 19-28. 271-288.

CXCIV.

Thebaidos. Lib. iii.

Amphiaraus auguria capit.

HUC adverte animum ; clara regione profundi
Aetheros innumeri statuerunt agmina cygni,

Sive hos Strymonia Boreas eiecit ab Arcto,
Seu fecunda refert placidi clementia Nili.
Fixerunt cursus, hac rere in imagine Thebas.
Nam sese inmoti gyro atque in pace silentes
Ceu muris valloque tenent. Sed fortior ecce
Adventat per inane cohors; septem ordine fulvo
Armigeros summi Iovis exultante caterva
Intuor, Inachii sunt hi tibi, concipe, reges.
Invasere globum nivei gregis, uncaque pandunt
Caedibus ora novis et strictis unguibus instant.
  Cernis inexperto rorantes sanguine ventos,
Et plumis stillare diem, quam saeva repente
Victores agitat leto Iovis ira sinistri?
Hic excelsa petens subita face solis inarsit
Submisitque animos, illum vestigia adortum
Maiorum volucrum tenerae deponitis alae.
Hic hosti inplicitus pariter ruit, hunc fuga retro
Volvit agens sociae linquentem fata catervae.
Hic nimbo glomeratus obit, hic praepete viva
Pascitur inmoriens: spargit cava nubila sanguis.
Quid furtim lacrimas? illum, venerande Melampu
Qui cadit, agnosco.

v. 524-547.

CXCV.

Hypsipyle, Archemoro in gramine deposito,
Argivis aquas ostendit.

AT puer in gremio vernae telluris et alto
Gramine, nunc faciles sternit procursibus herbas
In vultum nitens; caram modo lactis egeno
Nutricem clangore ciens iterumque renidens,
Et teneris meditans verba inluctantia labris,
Miratur nemorum strepitus, aut obvia carpit,
Aut patulo trahit ore diem, nemorisque malorum
Inscius et vitae multum securus inerrat.
Sic tener Odrysia Mavors nive, sic puer ales
Vertice Maenalio, talis per litora reptans
Inprobus Ortygiae latus inclinabat Apollo.
Illi per dumos et opaca virentibus umbris
Devia pars cingunt, pars arcta plebe sequuntur,
Praecelerantque ducem. Medium subit illa per agmen
Non humili festina modo; iamque amne propinquo
Rauca sonat vallis, saxosumque inpulit aures
Murmur; ibi exultans conclamat ab agmine primo,
Sicut erat, levibus tollens vexilla maniplis
Argus, 'Aquae!' longusque virum super ora cucurrit
Clamor, 'Aquae!' Sic Ambracii per litora ponti

Nauticus in remis iuvenum monstrante magistro
Fit sonus, inque vicem contra percussa reclamat
Terra, salutatus cum Leucada pandit Apollo.
  Incubuere vadis passim discrimine nullo
Turba simul primique, nequit secernere mixtos
Aequa sitis, frenata suis in curribus intrant
Armenta, et pleni dominis armisque feruntur
Quadrupedes; hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
Saxa, nec inplicitos fluvio reverentia reges
Proterere, aut mersisse vado clamantis amici
Ora. Fremunt undae, longusque a fontibus amnis
Diripitur, modo lene virens et gurgite puro
Perspicuus, nunc sordet aquis egestus ab imo
Alveus; inde toros riparum et proruta turbant
Gramina, iam crassus coenoque et pulvere torrens,
Quamquam expleta sitis, bibitur tamen. Agmina bello
Decertare putes, iustumque in gurgite Martem
Perfurere, et captam tolli victoribus urbem.

Lib. iv. v. 786-823.

CXCVI.

Hypsipyles dolor.

AC velut aligerae sedem fetusque parentis
  Cum piger umbrosa populatus in ilice serpens,
Illa redit, querulaeque domus mirata quietem

Stat super inpendens advectosque horrida maesto
Excutit ore cibos, cum solus in arbore cara
Sanguis et errantes per capta cubilia plumae.
Ut laceros artus gremio miseranda recepit
Intexitque comis, tandem laxata dolore
Vox invenit iter, gemitusque in verba soluti:
'O mihi desertae natorum dulcis imago,
Archemore, o rerum et patriae solamen ademptae
Servitiique decus, qui te, mea gaudia, sontes
Extinxere dei, modo quem digressa reliqui
Lascivum et prono vexantem gramina cursu?
Heu ubi siderei vultus? ubi verba ligatis
Inperfecta sonis, risusque et murmura soli
Intellecta mihi? quotiens tibi Lemnon et Argo
Sueta loqui et longa somnum suadere querela?
Sic equidem luctus solabar et ubera parvo
Iam materna dabam, cui nunc venit irritus ori
Lactis, et infelix in vulnera liquitur imber.
Nosco deos: o dura mei praesagia somni
Nocturnique metus, et numquam inpune per umbras
Attonitae mihi visa Venus! quos arguo divos?
Ipsa ego te—quid enim timeam moritura fateri?
Exposui fatis. Quae mentem insania traxit?
Tantane me tantae tenuere oblivia curae?
Dum patrios casus famaeque exorsa retracto
Ambitiosa meae, pietas haec magna, fidesque!
Exsolvi tibi, Lemne, nefas; ubi letifer anguis,
Ferte, duces, meriti si qua est mihi gratia duri,
Si quis honos dictis, aut vos extinguite ferro,
Ne tristes dominos orbamque inimica revisam

Eurydicen, quamquam haud illi mea cura dolendo
Cesserit. Hocne ferens onus inlaetabile matris
Transfundam gremio? quae me prius ima sub umbras
Mergat humus?' Simul haec terraque et sanguine vultum
Sordida magnorum circa vestigia regum
Vertitur, et tacite maerentibus inputat undas.

Lib. v. v. 599-637.

CXCVII.

Eurydice.

TALIA vociferans alia de parte gementem
Hypsipylen, neque enim illa comas nec pectora servat,
Agnovit longe, et socium indignata dolorem:
'Hoc saltem, o proceres, tuque o, cui pignore nostro
Partus honos, prohibete nefas, auferte supremis
Invisam exequiis. Quid se funesta parenti
Miscet et in nostris spectatur et ipsa ruinis?
Cui luget complexa suos?' Sic fata repente
Concidit, abruptisque obmutuit ore querelis.
Non secus ac primo fraudatum lacte iuvencum,
Cui trepidae vires et solus ab ubere sanguis,
Seu fera, seu duras avexit pastor ad aras;

Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu,
Nunc armenta movet vacuosque interrogat agros;
Tunc piget ire domum, maestoque novissima campo
Exit et oppositas inpasta avertitur herbas.
Lib. vi. v. 177-192.

CXCVIII.

Amphiarai mors.

DESILUIT maerens, lacrimasque avertit Apollo.
Tunc vero ingemuit currusque orbique iugales.
Non aliter caeco nocturni turbine Cori
Scit peritura ratis, quum iam damnata sororis
Igne Therapnaei fugerunt carbasa fratres.
Iamque recessurae paulatim horrescere terrae
Summaque terga quati, graviorque effervere pulvis
Coeperat; inferno mugit iam murmure campus.
Bella putant trepidi bellique hunc esse fragorem,
Hortanturque gradus; alius tremor arma virosque
Mirantesque inclinat equos; iam frondea nutant
Culmina, iam muri, ripisque Ismenos apertis
Effugit; exciderunt irae, nutantia figunt
Tela solo, dubiasque vagi nituntur in hastas
Comminus, inque vicem viso pallore recedunt.
Sic ubi navales miscet super aequora pugnas
Contempto Bellona mari, si forte benigna
Tempestas; sibi quisque cavent, ensesque recondit

Mors alia, et socii pacem fecere timores.
Talis erat campo belli fluitantis imago.
  Sive laborantes concepto flamine terrae
Ventorum rabiem et clausum eiecere furorem,
Exedit seu putre solum carpsitque terendo
Unda latens, sive hac volventis machina caeli
Incubuit, sive omne fretum Neptunia movit
Cuspis et extremas gravius mare torsit in oras,
Seu vati datus ille fragor, seu terra minata est
Fratribus; ecce alte praeceps humus ore profundo
Dissilit, inque vicem tremuerunt sidera et umbrae.
Illum ingens haurit specus, et transire parantes
Mergit equos; non arma manu, non frena remisit,
Sicut erat, rectos defert in Tartara currus.
Respexitque cadens caelum campumque coire
Ingemuit, donec levior distantia rursus
Miscuit arva tremor, lucemque exclusit Averno.

Lib. VII. V. 789-823.

CXCIX.

Achilleidos. Lib. i.

Thetis Achillem ad Scyrum defert.

HAEC placet, haec timidae tellus tutissima matri.
  Qualis vicino volucris iam sedula partu
Iamque timens, qua fronde domum suspendat inanem,
Provident hinc ventos, hinc anxia cogitat angues,

Hinc homines, tandem dubiae placet umbra, novisque
Vix stetit in ramis et protinus arbor amatur.
Altera consilio superest, tristemque fatigat
Cura deam, natum ipsa sinu complexa per undas,
An magno Tritone ferat ventosque volucres
Advocet, an pelago solitam Thaumantida pasci.
Elicit inde fretis et murice frenat acuto
Delphinas biiuges, quos illi maxima Tethis
Gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora
Nutrierat. Nullis vada per Neptunia glaucae
Tantus honor formae nandique potentia, nec plus
Pectoris humani; iubet hos subsistere pleno
Litore, ne nudae noceant contagia terrae.
Ipsa dehinc toto resolutum pectore Achillem
—Qui pueris sopor—Haemonii de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas et iussa tacere
Litora. Monstrat iter toto quae fulserat orbe
Cynthia; prosequitur divam celeresque recursus
Securus pelagi Chiron rogat, udaque celat
Lumina et abreptos subito iam iamque latentes
Erecto prospectat equo, qua cana parumper
Spumant signa fugae et liquido perit orbita ponto.
Illum non alias rediturum ad Thessala Tempe
Iam tristis Pholoe, iam nubilus ingemit Othrys,
Et tenuis Sperchios aquis speluncaque docti
Muta senis. Quaerunt puerilia carmina Fauni,
Et sperata diu plorant conubia Nymphae.

v. 211-241.

CC.

Achilles in Lycomedis aulam inductus.

NEC turba piarum
Scyriadum cessat nimio defigere visu
Virginis ora novae, quantum cervice comisque
Emineat, quantumque humeros ac pectora fundat.
Dehinc sociare choros castisque accedere sacris
Hortantur, ceduntque loco et contingere gaudent.
Qualiter Idaliae volucres, ubi mollia frangunt
Nubila, iam longum caeloque domoque gregatae,
Si iunxit pennas diversoque hospita tractu
Venit avis, cunctae primum mirantur et horrent;
Mox propius propiusque volant, atque aere in ipso
Paulatim fecere suam plausuque secundo
Circumeunt hilares et ad alta cubilia ducunt.

v. 366-378.

CCI.

Manifestus Achilles.

ARMA vident magnoque putant donata parenti.
At ferus Aeacides, radiantem ut comminus orbem

Caelatum pugnas, saevis et forte rubentem
Bellorum maculis acclinem et conspicit hastam;
Infremuit torsitque genas, et fronte relicta
Surrexere comae; nusquam mandata parentis,
Nusquam occultus amor, totoque in pectore Troia
est.

Ut leo, materno quum raptus ab ubere mores
Accepit pectique iubas hominemque vereri
Edidicit, nullasque ruit nisi iussus in iras,
Si semel adverso radiavit lumine ferrum,
Eiurata fides domitorque inimicus, in illum
Prima fames, timidoque pudet servisse magistro.

Ut vero accessit propius luxque aemula vultum
Reddidit et simili se tandem vidit in auro,
Horruit erubuitque simul. Tunc acer Ulixes
Admotus lateri submissa voce: 'Quid haeres?
Scimus,' ait, 'tu semiferi Chironis alumnus,
Tu caeli pelagique nepos; te Dorica classis,
Te tua suspensis expectat Graecia signis,
Ipsaque iam dubiis nutant tibi Pergama muris.
Eia, age, rumpe moras; sine perfida palleat Ide,
Et iuvet haec audire patrem, pudeatque dolosam
Sic pro te timuisse Thetin.' Iam pectus amictu
Laxabat, quum grande tuba, sic iussus, Agyrtes
Insonuit; fugiunt disiectis undique donis,
Inplorantque patrem commotaque proelia credunt.
Illius intactae cecidere a pectore vestes.
Iam clipeus breviorque manu consumitur hasta,—
Mira fides!—Ithacumque humeris excedere visus
Aetolumque ducem: tantum subita arma calorque

Martius horrenda confundit luce penates.
Inmanisque gradu, ceu protinus Hectora poscens,
Stat medius trepidante domo.

Lib. II. v. 177-210.

M. VALERIUS MARTIALIS.

CCII.

Paete non dolet. Plin. iii. 16.

CASTA suo gladium cum traderet Arria Paeto,
Quem de visceribus strinxerat ipsa suis,
'Si qua fides, vulnus quod feci non dolet,' inquit;
'Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.'

Epigrammaton, lib. I. xiii.

CCIII.

Ad Iulium.

O MIHI post nullos, Iuli, memorande sodales,
Si quid longa fides canaque iura valent,
Bis iam paene tibi consul tricesimus instat,
Et numerat paucos vix tua vita dies.
Non bene distuleris videas quod posse negari,
Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
Expectant curaeque catenatique labores,
Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.

Haec utraque manu complexuque assere toto:
  Saepe fluent imo sic quoque lapsa sinu.
Non est, crede mihi, sapientis dicere 'Vivam:'
  Sera nimis vita est crastina: vive hodie.

xv.

CCIV.

De spectaculo Scaevolae.

QUI nunc Caesareae lusus spectatur arenae,
  Temporibus Bruti gloria summa fuit.
Aspicis, ut teneat flammas poenaque fruatur
  Fortis et attonito regnet in igne manus!
Ipse sui spectator adest, et nobile dextrae
  Funus amat: totis pascitur illa sacris.
Quod nisi rapta foret nolenti poena, parabat
  Saevior in lassos ire sinistra focos.
Scire piget post tale decus, quid fecerit ante:
  Quam vidi, satis est hanc mihi nosse manum.

Lib. VIII. XXX.

CCV.

De Porcia.

CONIUGIS audisset fatum cum Porcia Bruti
  Et subtracta sibi quaereret arma dolor,
'Nondum scitis,' ait, 'mortem non posse negari?
  Credideram, fatis hoc docuisse patrem.'
Dixit et ardentes avido bibit ore favillas:
  I nunc et ferrum, turba molesta, nega.

Lib. I. xlii.

CCVI.

In M. Antonium.

ANTONI Phario nil obiecture Pothino
  Et levius tabula, quam Cicerone nocens:
Quid gladium demens Romana stringis in ora?
  Hoc admisisset nec Catilina nefas.
Impius infando miles corrumpitur auro,
  Et tantis opibus vox tacet una tibi.
Quid prosunt sacrae pretiosa silentia linguae?
  Incipient omnes pro Cicerone loqui.

Lib. v. lxix.

CCVII.

Ad Quintilianum.

QUINTILIANE, vagae moderator summe iuventae,
  Gloria Romanae, Quintiliane, togae,
Vivere quod propero pauper nec inutilis annis,
  Da veniam: properat vivere nemo satis.
Differat hoc patrios optat qui vincere census,
  Atriaque immodicis artat imaginibus.
Me focus et nigros non indignantia fumos
  Tecta iuvant, et fons vivus, et herba rudis.
Sit mihi verna satur, sit non doctissima coniunx,
  Sit nox cum somno, sit sine lite dies.

Lib. II. xc.

CCVIII.

Ad Laetinum.

MENTIRIS iuvenem tinctis, Laetine, capillis,
Tam subito corvus, qui modo cygnus eras.
Non omnes fallis; scit te Proserpina canum:
Personam capiti detrahet illa tuo.

Lib. III. xliii.

CCIX.

Ad Euphemum.

PRIMA salutantes atque altera conterit hora,
Exercet raucos tertia causidicos:
In quintam varios extendit Roma labores,
Sexta quies lassis, septima finis erit:
Sufficit in nonam nitidis octava palaestris,
Imperat extructos frangere nona toros:
Hora libellorum decima est, Eupheme, meorum,
Temperat ambrosias cum tua cura dapes,
Et bonus aetherio laxatur nectare Caesar
Ingentique tenet pocula parca manu.
Tunc admitte iocos: gressu timet ire licenti
Ad matutinum nostra Thalia Iovem.

Lib. IV. viii.

CCX.

De nuptiis Pudentis et Claudiae.

CLAUDIA, Rufe, meo nubit Peregrina
Pudenti:
Macte esto taedis, o Hymenaee, tuis.
Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Massica Theseis tam bene vina favis;
Nec melius teneris iunguntur vitibus ulmi,
Nec plus lotos aquas, litora myrtus amat.
Candida perpetuo reside, Concordia, lecto,
Tamque pari semper sit Venus aequa iugo.
Diligat illa senem quondam, sed et ipsa marito
Tum quoque cum fuerit, non videatur anus.

xiii.

CCXI.

Ad Silium Italicum.

SILI, Castalidum decus sororum,
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore perfidosque
Astus Hannibalis levesque Poenos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paulum seposita severitate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis sonat hinc et hinc fritillis,
Et ludit tropa nequiore talo,
Nostris otia commoda Camenis,

Nec torva lege fronte, sed remissa
Lascivis madidos iocis libellos.
Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

xiv.

CCXII.

Mons Vesevus.

HIC est pampineis viridis modo Vesbius umbris,
Presserat hic madidos nobilis uva lacus.
Haec iuga, quam Nysae colles plus Bacchus amavit,
Hoc nuper Satyri monte dedere choros.
Haec Veneris sedes, Lacedaemone gratior illi,
Hic locus Herculeo numine clarus erat.
Cuncta iacent flammis et tristi mersa favilla:
Nec superi vellent hoc licuisse sibi.

xliv.

CCXIII.

De hortis Iulii Martialis.

IULI iugera pauca Martialis
Hortis Hesperidum beatiora
Longo Ianiculi iugo recumbunt:
Lati collibus imminent recessus
Et planus modico tumore vertex
Caelo perfruitur sereniore,
Et curvas nebula tegente valles

Solus luce nitet peculiari:
Puris leniter admoventur astris
Celsae culmina delicata villae.
Hinc septem dominos videre montes
Et totam licet aestimare Romam,
Albanos quoque Tusculosque colles
Et quodcunque iacet sub urbe frigus,
Fidenas veteres brevesque Rubras,
Et quod virgineo cruore gaudet
Annae pomiferum nemus Perennae.
Illinc Flaminiae Salariaeque
Gestator patet essedo tacente,
Ne blando rota sit molesta somno,
Quem nec rumpere nauticum celeuma,
Nec clamor valet helciariorum,
Cum sit tam prope Mulvius, sacrumque
Lapsae per Tiberim volent carinae.
Hoc rus, seu potius domus vocanda est,
Commendat dominus: tuam putabis;
Tam non invida tamque liberalis,
Tam comi patet hospitalitate.
Credas Alcinoi pios Penates,
Aut facti modo divitis Molorchi.
Vos nunc omnia parva qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur
Vel Praeneste domate pendulamque
Uni dedite Setiam colono:
Dum me iudice praeferantur istis
Iuli iugera pauca Martialis.

lxiv.

CCXIV.

De Vestino.

CUM gravis extremas Vestinus duceret horas
Et iam per Stygias esset iturus aquas,
Ultima volventes oravit pensa sorores,
Ut traherent parva stamina pulla mora.
Iam sibi defunctus caris dum vivit amicis,
Moverunt tetricas tam pia vota deas.
Tunc largas partitus opes a luce recessit
Seque mori post hoc credidit ille senem.

lxxiii.

CCXV.

Ad librum suum.

SI vis auribus Atticis probari,
Exhortor moneoque te, libelle,
Ut docto placeas Apollinari.
Nil exactius eruditiusque est,
Sed nec candidius benigniusque:
Si te pectore, si tenebit ore,
Nec rhonchos metues maligniorum,
Nec scombris tunicas dabis molestas.
Si damnaverit, ad salariorum
Curras scrinia protinus licebit,
Inversa pueris arande charta.

lxxxvi.

CCXVI.

De Nanneio.

SEDERE primo solitus in gradu semper
Tunc, cum liceret occupare, Nanneius,
Bis excitatus terque transtulit castra,
Et inter ipsas paene tertius sellas
Post Gaiumque Luciumque consedit.
Illinc cucullo prospicit caput tectus
Oculoque ludos spectat indecens uno.
Et hinc miser deiectus in viam transit,
Subsellioque semifultus extremo
Et male receptus altero genu iactat,
Equiti sedere Leïtoque se stare.

Lib. v. xiv.

CCXVII.

Ad Iulium Martialem.

SI tecum mihi, care Martialis,
Securis liceat frui diebus,
Si disponere tempus otiosum
Et verae pariter vacare vitae:
Nec nos atria, nec domos potentum,
Nec lites tetricas forumque triste
Nossemus, nec imagines superbas;
Sed gestatio, fabulae, libelli,
Campus, porticus, umbra, virgo, thermae,

Haec essent loca semper, hi labores.
Nunc vivit necuter sibi bonosque
Soles effugere atque abire sentit,
Qui nobis pereunt et imputantur.
Quisquam vivere cum sciat, moratur?

xx.

CCXVIII.

Quod datur, non perire.

CALLIDUS effracta nummos fur auferet arca,
Prosternet patrios impia flamma lares:
Debitor usuram pariter sortemque negabit,
Non reddet sterilis semina iacta seges:
Dispensatorem fallax spoliabit amica,
Mercibus extructas obruet unda rates.
Extra fortunam est, si quid donatur amicis:
Quas dederis, solas semper habebis opes.

xlii.

CCXIX.

Ad Postumum.

CRAS te victurum, cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi cras istud, Postume, quando venit?
Quam longe est cras istud? ubi est? aut unde petendum?

Numquid apud Parthos Armeniosque latet?
Iam cras istud habet Priami vel Nestoris annos.
Cras istud quanti, dic mihi, possit emi?
Cras vives: hodie iam vivere, Postume, tardum est:
Ille sapit, quisquis, Postume, vixit heri.

lviii.

CCXX.

Ad Caesarem de rosis.

UT nova dona tibi, Caesar, Nilotica tellus
Miserat hibernas ambitiosa rosas,
Navita derisit Pharios Memphiticus hortos,
Urbis ut intravit limina prima tuae.
Tantus veris honos et odorae gratia Florae,
Tantaque Paestani gloria ruris erat.
Sic quacunque vagus gressumque oculosque ferebat,
Tonsilibus sertis omne rubebat iter.
At tu Romanae iussus iam cedere brumae,
Mitte tuas messes, accipe, Nile, rosas.

Lib. VI. lxxx.

CCXXI.

Apollinari mittit coronam roseam.

I FELIX rosa, mollibusque sertis
Nostri cinge comas Apollinaris.
Quas tu nectere candidas, sed olim,
Sic te semper amet Venus, memento.

Lib. VII. lxxxix.

CCXXII.

Ad Priscum.

UXOREM quare locupletem ducere nolim,
Quaeritis ? Uxori nubere nolo meae.
Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:
Non aliter fiunt femina virque pares.

Lib. VIII. xii.

CCXXIII.

De columba Aretullae.

AERA per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aratullae blanda columba sinus;
Luserat hoc casus, nisi inobservata maneret
Permissaque sibi nollet abire fuga.
Si meliora piae fas est sperare sorori
Et dominum mundi flectere vota valent,
Haec a Sardois tibi forsitan exulis oris,
Fratre reversuro, nuncia venit avis.

xxxii.

CCXXIV.

In Gallicum.

'DIC verum mihi, Marce, dic amabo;
Nil est, quod magis audiam libenter.'
Sic et cum recitas tuos libellos,
Et causam quotiens agis clientis,

Oras, Gallice, me rogasque semper.
Durum est me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo quid sit, audi:
Verum, Gallice, non libenter audis.

lxxvi.

CCXXV.

De Earino, Domitiani Eunucho.

NOMEN habes teneri quod tempora nuncupat anni,
Cum breve Cecropiae ver populantur apes:
Nomen Acidalia meruit quod arundine pingi,
Quod Cytherea sua scribere gaudet acu:
Nomen Erythraeis quod littera facta lapillis,
Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
Quod pinna scribente grues ad sidera tollant:
Quod decet in sola Caesaris esse domo.

Lib. IX. xiii.

CCXXVI.

Ad coronam.

SEU tu Paestanis genita es seu Tiburis arvis,
Seu rubuit tellus Tuscula flore tuo;
Seu Praenestino te vilica legit in horto,
Seu modo Campani gloria ruris eras:
Pulchrior ut nostro videare corona Sabino,
De Nomentano te putet esse meo.

lx.

CCXXVII.

Ad Afrum.

DICERE de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinque diebus Ave.
Non vacat, aut dormit, dictum est bis terque reverso.
Iam satis est, Afer: non vis avere: vale.

vii.

CCXXVIII.

Ad Rufum, captatorem.

CUM me captares, mittebas munera nobis:
Postquam cepisti, das mihi, Rufe, nihil.
Ut captum teneas, capto quoque munera mitte,
De cavea fugiat ne male pastus aper.

lxxxviii.

CCXXIX.

Ad Rhenum de adventu Caesaris.

NYMPHARUM pater amniumque, Rhene,
Quicunque Odrysias bibunt pruinas,
Sic semper liquidis fruaris undis,
Nec te barbara contumeliosi
Calcatum rota conterat bubulci;
Sic et cornibus aureis receptis

Et Romanus eas utraque ripa:
Traianum populis suis et urbi,
Tibris te dominus rogat, remittas.

Lib. x. vii.

CCXXX.

De M. Antonio Primo.

IAM numerat placido felix Antonius aevo
Quindeciens actas Primus Olympiadas
Praeteritosque dies et totos respicit annos,
Nec metuit Lethes iam propioris aquas.
Nulla recordanti lux est ingrata gravisque:
Nulla fuit, cuius non meminisse velit.
Ampliat aetatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vita posse priore frui.

xxiii.

CCXXXI.

De eiusdem imagine.

HAEC mihi quae colitur violis pictura rosisque,
Quos referat voltus, Caediciane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis
Primus: in hoc iuvenem se videt ore senex.
Ars utinam mores animumque effingere posset!
Pulchrior in terris nulla tabella foret.

xxxii.

CCXXXII.

De Formiis.

O TEMPERATAE dulce Formiae litus,
Vos, cum severi fugit oppidum Martis
Et inquietas fessus exuit curas,
Apollinaris omnibus locis praefert.
Non ille sanctae dulce Tibur uxoris,
Nec Tusculanos Algidosve secessus,
Praeneste nec sic Antiumque miratur.
Non blanda Circe Dardanisve Caieta
Desiderantur, nec Marica nec Liris,
Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
Hic summa leni stringitur Thetis vento;
Nec languet aequor, viva sed quies ponti
Pictam phaselon adiuvante fert aura,
Sicut puellae non amantis aestatem
Mota salubre purpura venit frigus.
Nec seta longo quaerit in mari praedam,
Sed e cubiclo lectuloque iactatam
Spectatus alte lineam trahit piscis.
Si quando Nereus sentit Aeoli regnum,
Ridet procellas tuta de suo mensa.
Piscina rhombum pascit et lupos vernas,
Natat ad magistrum delicata muraena;
Nomenculator mugilem citat notum
Et adesse iussi prodeunt senes mulli.
Frui sed istis quando, Roma, permittis?

Quot Formianos imputat dies annus
Negotiosis rebus urbis haerenti?
O ianitores vilicique felices!
Dominis parantur ista, serviunt vobis.

xxx.

CCXXXIII.

Ad Iulium Martialem.

VITAM quae faciant beatiorem,
Iucundissime Martialis, haec sunt:
Res non parta labore, sed relicta;
Non ingratus ager, focus perennis;
Lis nunquam, toga rara, mens quieta;
Vires ingenuae, salubre corpus;
Prudens simplicitas, pares amici;
Convictus facilis, sine arte mensa;
Nox non ebria, sed soluta curis;
Non tristis torus, et tamen pudicus;
Somnus, qui faciat breves tenebras:
Quod sis, esse velis nihilque malis;
Summum nec metuas diem, nec optes.

xlvii.

CCXXXIV.

Ad Avitum.

SAEPE loquar nimium gentes quod, Avite, remotas,
Miraris, Latia factus in urbe senex,
Auriferumque Tagum sitiam patriumque Salonem,
Et repetam saturae sordida rura casae.

Illa placet tellus, in qua res parva beatum
 Me facit et tenues luxuriantur opes.
Pascitur hic, ibi pascit ager; tepet igne maligno
 Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretiosa fames conturbatorque macellus;
 Mensa ibi divitiis ruris operta sui.
Quattuor hic aestate togae pluresve teruntur;
 Auctumnis ibi me quattuor una tegit.
I, cole nunc reges, quidquid non praestat amicus
 Cum praestare tibi possit, Avite, locus.

xcvi.

CCXXXV.

δῶρον ἄδωρον.

DONASTI Lupe, rus sub urbe nobis;
Sed rus est mihi maius in fenestra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare?
In quo ruta facit nemus Dianae,
Argutae tegit ala quod cicadae,
Quod formica die comedit uno,
Clusae cui folium rosae corona est;
In quo non magis invenitur herba,
Quam Cosmi folium piperve crudum;
In quo nec cucumis iacere rectus,
Nec serpens habitare tota possit,
Erucam male pascit hortus unam.
Consumpto moritur culex salicto,
Et talpa est mihi fossor atque arator.
Non boletus hiare, non mariscae

Ridere aut violae patere possunt.
Fines mus populatur et colono
Tanquam sus Calydonius timetur,
Et sublata volantis ungue Prognes
In nido seges est hirundinino;
Non est dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta messis
Et mustum nuce condimus picata.
Errasti, Lupe, littera sed una.
Nam quo tempore praedium dedisti,
Mallem tu mihi prandium dedisses.
Lib. xi. xviii.

CCXXXVI.

De hortis Marcellae uxoris.

HOC nemus, hi fontes, haec textilis umbra supini
Palmitis, hoc riguae ductile flumen aquae,
Prataque, nec bifero cessura rosaria Paesto,
Quodque viret Iani mense, nec alget olus;
Quaeque natat clusis anguilla domestica lymphis,
Quaeque gerit similes candida turris aves:
Munera sunt dominae: post septima lustra reverso
Hos Marcella lares parvaque regna dedit.
Si mihi Nausicaa patrios concederet hortos,
Alcinoo possem dicere, 'Malo meos.'
Lib. XII. xxxi.

CCXXXVII.

In habentem varios mores.

DIFFICILIS facilis, iucundus acerbus es idem:
Nec tecum possum vivere, nec sine te.

xlvii.

CCXXXVIII.

In Tuccam.

SCRIBEBAMUS epos; coepisti scribere: cessi,
Aemula ne starent carmina nostra tuis.
Transtulit ad tragicos se nostra Thalia cothurnos:
Aptasti longum tu quoque syrma tibi.
Fila lyrae movi Calabris exculta Camenis:
Plectra rapis nobis, ambitiose, nova.
Audemus saturas: Lucilius esse laboras.
Ludo leves elegos: tu quoque ludis idem.
Quid minus esse potest? epigrammata fingere coepi:
Hinc etiam petitur iam mea palma tibi.
Elige, quid nolis; quis enim pudor, omnia velle?
Et si quid non vis, Tucca, relinque mihi.

xciv.

CCXXXIX.

Epitaphium Alcimi.

ALCIME, quem raptum domino crescenti-
bus annis
Lavicana levi cespite velat humus,
Accipe non Pario nutantia pondera saxo,
Quae cineri vanus dat ruitura labor,
Sed faciles buxos et opacas palmitis umbras
Quaeque virent lacrimis roscida prata meis.
Accipe, care puer, nostri monimenta doloris:
Hic tibi perpetuo tempore vivet honor.
Cum mihi supremos Lachesis perneverit annos,
Non aliter cineres mando iacere meos.

Lib. I. lxxxviii.

CCXL.

Epitaphium Erotii puellae.

HANC tibi, Fronto pater, genetrix Flac-
cilla, puellam
Oscula commendo deliciasque meas,
Parvula ne nigras horrescat Erotion umbras
Oraque Tartarei prodigiosa canis.
Impletura fuit sextae modo frigora brumae,
Vixisset totidem ni minus illa dies.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos
  Et nomen blaeso garriat ore meum.
Mollia non rigidus cespes tegat ossa, nec illi,
  Terra, gravis fueris: non fuit illa tibi.

Lib. v. xxxiv.

CCXLI.

Epitaphium Glauciae.

LIBERTUS Melioris ille notus,
Tota qui cecidit dolente Roma,
Cari deliciae breves patroni,
Hoc sub marmore Glaucias humatus
Iuncto Flaminiae iacet sepulcro:
Castus moribus, integer pudore,
Velox ingenio, decore felix.
Bis senis modo messibus peractis
Vix unum puer applicabat annum.
Qui fles talia, nil fleas, viator.

Lib. VI. xxviii.

CCXLII.

Epitaphium Scorpi.

ILLE ego sum Scorpus, clamosi gloria Circi,
  Plausus, Roma, tui deliciaeque breves,
Invida quem Lachesis raptum trieteride nona
  Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Lib. x. liii.

CCXLIII.

Epitaphium Paridis pantomimi.

QUISQUIS Flaminiam teris, viator,
Noli nobile praeterire marmor.
Urbis deliciae salesque Nili,
Ars et gratia, lusus et voluptas,
Romani decus et dolor theatri,
Atque omnes Veneres Cupidinesque
Hoc sunt condita, quo Paris, sepulcro.

Lib. XI. xiii.

CCXLIV.

Epitaphium Canaces.

AEOLIDOS Canace iacet hoc tumulata sepulcro,
Ultima cui parvae septima venit hiemps,
Ah scelus, ah facinus! properas quid flere, viator?
Non licet hic vitae de brevitate queri.
Tristius est leto leti genus: horrida voltus
Abstulit et tenero sedit in ore lues,
Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi,
Nec data sunt nigris tota labella rogis.
Si tam praecipiti fuerant ventura volatu,
Debuerunt alia fata venire via.
Sed mors vocis iter properavit cludere blandae,
Ne posset duras flectere lingua deas.

XCI.

CCXLV.

In pietatem Nigrinae.

CAPPADOCUM saevis Antistius occidit oris
Rusticus. O tristi crimine terra nocens!
Rettulit ossa sinu cari Nigrina mariti
Et questa est longas non satis esse vias;
Cumque daret sanctam tumulis, quibus invidet, urnam,
Visa sibi est rapto bis viduata viro.

Lib. IX. XXX.

D. IUNIUS IUVENALIS.

CCXLVI.

Peroratio.

NIL erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas; eadem facient cupientque minores.
Omne in praecipiti vitium stetit, utere velis,
Totos pande sinus. Dicas hic forsitan unde
Ingenium par materiae? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas 'cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius an non?'
Pone Tigellinum, taeda lucebis in illa,

Qua stantes ardent, qui fixo pectore fumant,
Et latum media sulcum deducit harena.'
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis atque illinc despiciet nos ?—
'Cum veniet contra, digito compesce labellum :
Accusator erit qui verbum dixerit : 'hic est.'
Securus licet Aenean Rutulumque ferocem
Committas, nulli gravis est percussus Achilles,
Aut multum quaesitus Hylas urnamque secutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae et lacrimae. Tecum prius ergo voluta
Haec animo ante tubas : galeatum sero duelli
Poenitet.'—Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

Sat. i. v. 147-171.

CCXLVII.

Domitianus.

SURGITUR, et misso proceres exire iubentur
Consilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos et festinare coactos,
Tamquam de Cattis aliquid torvisque Sycambris
Dicturus, tamquam et diversis partibus orbis
Anxia praecipiti venisset epistola pinna.
Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset

Tempora saevitiae, claras quibus abstulit urbi
Illustresque animas impune et vindice nullo !
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Coeperat : hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

Sat. iv. v. 144-154.

CCXLVIII.

Nobilitas sola virtus.

QUID, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quisquam sublimius ? arma tamen vos
Nocturna et flammas domibus templisque paratis,
Ut bracatorum pueri Senonumque minores,
Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul vexillaque vestra coercet.
Hic novus Arpinas, ignobilis et modo Romae
Municipalis eques, galeatum ponit ubique
Praesidium attonitis et in omni monte laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis ac tituli, quantum non Leucade, quantum
Thessaliae campis Octavius abstulit udo
Caedibus assiduis gladio : sed Roma parentem,
Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes, alieno lassus aratro ;
Nodosam post haec frangebat vertice vitem.
Si lentus pigra muniret castra dolabra :
Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum

Excipit, et solus trepidantem protegit urbem,
Atque ideo postquam ad Cimbros stragemque volabant
Qui numquam attigerant maiora cadavera corvi,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen et pro
Omnibus auxiliis atque omni pube Latina
Sufficiunt dis infernis terraeque parenti;
Pluris enim Decii, quam quae servantur ab illis.

Sat. viii. v. 231-258.

CCXLIX.

Seianus.

VISNE salutari sicut Seianus? habere
Tantundem, atque illi summas donare curules,
Illum exercitibus praeponere? tutor haberi
Principis augusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo? vis certe pila cohortes,
Egregios equites et castra domestica? quidni
Haec cupias? et qui nolunt occidere quemquam,
Posse volunt. Sed quae praeclara et prospera tanti,
Ut rebus laetis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, praetextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumve esse potestas,
Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis aedilis Ulubris
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateri

Seianum; nam qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsae turris tabulata, unde altior esset
Casus et impulsae praeceps immane ruinae.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit, et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine caede ac vulnere pauci
Descendunt reges et sicca morte tyranni.

Sat. x. v. 90-113.

CCL.

μή μοι γένοιθ' ἃ βούλομ' ἀλλ' ἃ συμφέρει.

MENANDER.

NIL ergo optabunt homines?—Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quaeque dabunt di.
Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum
Impulsu et caeca magnaque cupidine ducti
Coniugium petimus partumque uxoris; at illis
Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor.
Ut tamen et poscas aliquid, voveasque sacellis
Exta et candiduli divina tomacula porci,
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem,

Qui spatium vitae extremum inter munera ponat
Naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil et potiores
Herculis aerumnas credat saevosque labores
Et Venere et cenis et pluma Sardanapalli.
Monstro quod ipse tibi possis dare; semita certe
Tranquillae per virtutem patet unica vitae.
Nullum numen habes, si sit prudentia; nos te
Nos facimus, Fortuna, deam caeloque locamus.

v. 346-366.

CCLI.

Conscientiae cruciatus.

NULLANE periuri capitis fraudisque nefandae
Poena erit?—Abreptum crede hunc graviore catena
Protinus et nostro—quid plus velit ira?—necari
Arbitrio; manet illa tamen iactura, nec umquem
Depositum tibi sospes erit, sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solacia sanguis.—
At vindicta bonum vita iucundius ipsa.—
Nempe hoc indocti, quorum praecordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia causis
Quantulacumque adeo est occasio, sufficit irae.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptae saeva inter vincla cicutae
Accusatori nollet dare. Plurima felix

Paulatim vitia atque errores exuit omnes,
Prima docet rectum sapientia; quippe minuti
Semper et infirmi est animi exiguique voluptas
Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen
hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos et surdo verbere caedit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Poena autem vehemens ac multo saevior illis,
Quas et Caedicius gravis invenit et Rhadaman-
thus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.

* * * * *

Has patitur poenas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, si conata peregit?
Perpetua anxietas nec mensae tempore cessat,
Faucibus ut morbo siccis interque molares
Difficili crescente cibo; Setina misellus
Expuit, Albani veteris pretiosa senectus
Displicet; ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
Et toto versata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum et violati numinis aras
Et, quod praecipuis mentem sudoribus urget,
Te videt in somnis; tua sacra et maior imago
Humana turbat pavidum cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,

Cum tonat, exanimes primo quoque murmure caeli;
Non quasi fortuitus nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras et iudicet ignis.
Illa nihil nocuit: cura graviore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.

v. 174-198; 208-228.

P. AELIUS HADRIANUS IMPERATOR.

CCLII.

Ad Animam suam.

ANIMULA vagula, blandula,
Hospes comesque corporis,
Quae nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula—
Nec, ut soles, dabis iocos ?

CCLIII.

PERVIGILIUM VENERIS.

CRAS amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Ver novum: ver iam canorum: vere natus est Iovis:
Vere concordant amores: vere nubunt alites,
Et nemus comam resolvit de maritis imbribus.
Cras amorum copulatrix inter umbras arborum

Inplicat casas virentis de flagello myrteo:
Cras Dione iura dicit fulta sublimi throno.

* * * * *

Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Ipsa Troianos penates in Latinos transtulit:
Ipsa Laurentem puellam coniugem nato dedit,
Moxque Marti de sacello dat pudicam virginem,
Unde Ramnes et Quirites proque prole posterum
Romulum patrem crearet et nepotem Caesarem.
Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Rura fecundat voluptas, rura Venerem sentiunt:
Ipse Amor puer Dionae rure natus dicitur:
Hunc ager cum parturiret, ipsa suscepit sinu:
Ipsa florum delicatis educavit osculis.
Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Ipsa gemmis purpurantem pingit annum floridis:
Ipsa surgentes papillas de favoni spiritu
Urget in notos penates: ipsa roris lucidi,
Noctis aura quem relinquit, spargit humentis aquas.

* * * * * *

Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet,
En micant lacrimae trementes de caduco pondere:
Gutta praeceps orbe parvo sustinet casus suos:
En pudorem florulentae prodiderunt purpurae:
Humor ille, quem serenis astra rorant noctibus,
Mane virgineas papillas solvit humenti peplo.

Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Ipsa iussit, mane totae virgines nubant rosae:
Facta Cypridis de cruore deque Amoris osculis
Deque gemmis deque flammis deque solis purpuris.
Cras ruborem, qui latebat veste tectus ignea,
Unico noto marita non pudebit solvere.
Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Ipsa Nymphas diva luco iussit ire myrteo:
It puer comes puellis, nec tamen credi potest
Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.
Ite Nymphae: posuit arma, feriatus est Amor:
Iussus est inermis ire, nudus ire iussus est,
Neu quid arcu neu sagitta neu quid igne laederet.
Sed tamen Nymphae cavete, quod Cupido pulcher est:
Est in armis totus idem, quando nudus est Amor.
Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Conpari Venus pudore mittit ad te virgines:
Una res est quam rogamus: cede virgo Delia,
Ut nemus sit incruentum de ferinis stragibus
Et recentibus virentes ducat umbras floribus.
Vellet ipsam te rogare, si pudicam flecteret:
Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem.
Iam tribus choros videres feriatos noctibus
Congreges inter catervas ire per saltus tuos,
Floreas inter coronas, myrteas inter casas.

Nec Ceres nec Bacchus absunt nec poetarum deus.
Detinenda tota nox est, perviglanda canticis.
Regnet in silvis Dione, tu recede Delia.
Cras ámet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Iussit Hyblaeis tribunal stare diva floribus.
Praeses ipsa iura dicet, adsidebunt Gratiae.
Hybla totos funde flores, quidquid annus adtulit:
Hybla florum sume vestem, quantus Aetnae campus est.
Ruris hic erunt puellae vel puellae montium
Quaeque silvas quaeque lucos quaeque fontes incolunt.
Iussit omnes adsidere mater alitis dei,
Iussit et nudo puellas nil Amori credere.
Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.
Ecce iam subter genestas explicant tauri latus,
Quisque tutus quo tenetur coniugali foedere:
Subter umbras cum maritis ecce balantum greges.
Et canoras non tacere diva iussit alites.
Iam loquaces ore rauco stagna cycni perstrepunt:
Adsonat Terei puella subter umbram populi,
Ut putes motus amoris ore dici musico
Et neges queri sororem de marito barbaro.
Illa cantat, nos tacemus.—Quando ver venit meum?
Quando fiam uti chelidon et tacere desinam?
Perdidi Musam tacendo nec me Apollo respicit:
Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium.
Cras amet qui nunquam amavit, quique amavit cras amet.

RUTILII CLAUDII NAMATIANI.

CCLIV.

De reditu suo itinerarium.

CREBRA relinquendis infigimus oscula portis,
  Inviti superant limina sacra pedes,
Oramus veniam lacrimis et laude litamus,
  In quantum fletus currere verba sinit.—
Exaudi, regina tui pulcherrima mundi,
  Inter sidereos Roma recepta polos!
Exaudi, genetrix hominum genetrixque deorum!
  Non procul a caelo per tua templa sumus.
Te canimus semperque, sinent dum fata, canemus;
  Sospes nemo potest immemor esse tui.
Obruerint citius scelerata oblivia solem,
  Quam tuus ex nostro corde recedat honos.
Nam solis radiis aequalia munera tendis,
  Qua circumfusus fluctuat Oceanus.
Volvitur ipse tibi, qui continet omnia, Phoebus,
  Eque tuis ortos in tua condit equos.
Te non flammigeris Libye tardavit arenis,
  Non armata suo reppulit ursa gelu,
Quantum vitalis natura tetendit in axes,
  Tantum virtuti pervia terra tuae.

Fecisti patriam diversis gentibus unam,
  Profuit iniustis, te dominante, capi;
Dumque offers victis proprii consortia iuris,
  Urbem fecisti quod prius orbis erat.

Lib. I. v. 43-66.

CLAUDIUS CLAUDIANUS.

CCLV.

In Rufinum. Lib. i.

Exordium.

SAEPE mihi dubiam traxit sententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rector, et incerto fluerent mortalia casu.
Nam, cum dispositi quaesissem foedera mundi,
Praescriptosque mari fines, annisque meatus,
Et lucis noctisque vices; tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
Qui variam Phoeben alieno iusserit igni
Compleri, Solemque suo; porrexerit undis
Litora; tellurem medio libraverit axe.
Sed, cum res hominum tanta caligine volvi
Adspicerem, laetosque diu florere nocentes,
Vexarique pios; rursus labefacta cadebat

Religio; causaeque viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo quae currere semina motu
Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna, non arte, regi; quae Numina sensu
Ambiguo, vel nulla putat, vel nescia nostri.
Abstulit hunc tandem Rufini poena tumultum,
Absolvitque Deos: iam non ad culmina rerum
Iniustos crevisse queror: tolluntur in altum,
Ut lapsu graviore ruant.

v. 1-23.

CCLVI.

Rufinus a militibus conclusus.

URBIS ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
Planities vicina patet: nam cetera Pontus
Circuit, exiguo dirimi se tramite passus.
Hic ultrix acies ornatu fulgida Martis
Explicuit cuneos: pedites in parte sinistra
Consistunt; equites illic poscentia cursum
Ora reluctantur pressis sedare lupatis.
Hic alii saevum cristato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit formatque chalybs: coniuncta per artem
Flexilis inductis animatur lamina membris,
Horribilis visu: credas simulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.

Par vestitus equis: ferrata fronte minantur,
Ferratosque levant securi vulneris armos.
Diviso stat quisque loco: metuenda voluptas
Cernenti, pulcherque timor: spirisque remissis
Mansuescunt varii vento cessante dracones.
Augustus veneranda prior vexilla salutat.
Rufinus sequitur, quo fallere cuncta solebat
Callidus affatu; devotaque brachia laudat,
Nomine quemque vocans: natosque patresque reversis
Nuntiat incolumes. Illi, dum plurima ficto
Certatim sermone petunt, extendere longos
A tergo flexus, insperatoque suprema
Circuitu sociare parant: decrescere campus
Incipit, et clipeis in se redeuntia iunctis
Curvo paulatim sinuantur cornua ductu.
Sic ligat immensa virides indagine saltus
Venator: sic attonitos ad litora pisces
Aequoreus populator agit, rarosque plagarum
Contrahit anfractus, et hiantes colligit oras.
Excludunt alios: cingi se fervidus ille
Nescit adhuc, graviterque, apprensa veste, morantem
Increpat Augustum: scandat sublime tribunal;
Participem sceptri, socium declaret honoris.
Cum subito stringunt gladios: vox desuper ingens
Infremuit: 'Nobis etiam, teterrime, nobis
Sperasti famulas imponere posse catenas?
Unde redî, nescis? patiarne audire satelles,
Qui leges aliis libertatemque reduxi?

Bis domitum civile nefas: bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli servire tyranno.'
  Diriguit: spes nulla fugae: seges undique ferri
Circumfusa micat: dextra laevaque revinctus
Haesit, et ensiferae stupuit mucrone coronae.
Ut fera, quae montes nuper dimisit avitos,
Altorumque exsul nemorum damnatur arenae
Muneribus, commota ruit; vir murmure contra
Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
Illa pavet strepitus, cuneosque erecta theatri
Respicit, et tanti miratur sibila vulgi.

Lib. II. v. 348-399.

CCLVII.

De III. Cons. Honorii.

Praefatio.

PARVOS non aquilis fas est educere fetus,
  Ante fidem solis, iudiciumque poli.
Nam pater, excusso saluit cum tegmine proles,
  Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes convertit ad aethera nidos,
  Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, et luce magistra
  Natorum vires ingeniumque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus,
  Unguibus hunc saevis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
  Sustinuitque acie nobiliore diem,

Nutritur, volucrumque potens, et fulminis haeres,
  Gesturus summo tela trisulca Iovi.
Me quoque, Pieriis tentatum saepius antris,
  Audet magna suo mittere Roma Deo.
Iam dominas aures, iam regia tecta, meremur,
  Et chelys, Augusto iudice, nostra sonat.

CCLVIII.

De IV. Cons. Honorii.

Institutio Regia.

SI tibi Parthorum solium Fortuna dedisset,
Care puer, terrisque procul venerandus Eois
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras;
Sufficeret sublime genus, luxuque fluentem
Deside nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanae longe rectoribus aulae
Conditio: virtute decet, non sanguine, niti.
Maior et utilior fato coniuncta potenti,
Vile latens, virtus: quid enim submersa tenebris
Proderit obscuro? veluti sine remige puppis;
Vel lyra, quae reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante
Semet, et incertos animi pacaverit aestus,
Inveniet: longis illuc ambagibus itur.
  Disce orbi, quod quisque sibi. Cum conderet artus
Nostros, aetheriis miscens terrena Prometheus,

Sinceram patrio mentem furatus Olympo,
Continuit claustris, indignantemque revinxit.
Et, cum non aliter possent mortalia fingi,
Adiunxit geminas: illae, cum corpore lapsae,
Intereunt: haec sola manet, bustoque superstes
Evolat: hanc alta capitis fundavit in arce,
Mandatricem operum, prospecturamque labori.
Illas inferius collo, praeceptaque summae
Passuras dominae, digna statione locavit.—
Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
Inconcussa dabit purae sacraria menti.
Tu licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent;
Si metuis, si prava cupis, si duceris ira
Servitii patiere iugum: tolerabis iniquas
Interius leges. Tunc omnia iure tenebis,
Cum poteris rex esse tui. Proclivior usus
In peiora datur: suadetque licentia luxum,
Illecebrisque effrena favet: tum vivere caste
Asperius, cum promta Venus: tum durius irae
Consulitur, cum poena patet: sed comprime motus:
Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat: mentemque domet respectus honesti.

v. 214-238; 255-261.

CCLIX.

De Nuptiis Honorii et Mariae.

Cyprii horti.

MONS latus Eoum Cypri praeruptus obumbrat,
Invius humano gressu; Phariumque cubile
Proteos, et septem despectat cornua Nili.
Hunc neque canentes audent vestire pruinae;
Hunc venti pulsare timent, hunc laedere nimbi.
Luxuriae Venerique vacat. Pars acrior anni
Exsulat: aeterni patet indulgentia veris.
In campum se fundit apex: hunc aurea sepes
Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
Mulciber, ut perhibent, his oscula coniugis emit
Moenibus, et tales uxorius obtulit arces.
Intus rura micant, manibus quae subdita nullis
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono;
Umbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante suos Diva sub iudice cantus.
Quae placuit, fruitur ramis; quae victa, recedit.
Vivunt in Venerem frondes; omnisque vicissim
Felix arbor amat; nutant ad mutua palmae
Foedera: populeo suspirat populus ictu;
Et platani platanis, alnoque assibilat alnus.
Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
Alter, et infusis corrumpit mella venenis,

Unde Cupidineas armavit fama sagittas.
Mile pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
Hos Nymphae pariunt; illum Venus aurea solum
Edidit: ille Deos caelumque et sidera cornu
Temperat, et summos dignatur figere reges:
Hi plebem feriunt. Nec cetera numina desunt.
Hic habitat nullo constricta Licentia nodo,
Et flecti faciles Irae, vinoque madentes
Excubiae, Lacrimaeque rudes, et gratus amantum
Pallor, et in primis titubans Audacia furtis,
Iucundique Metus, et non secura Voluptas;
Et lasciva volant levibus Periuria pennis.
Quos inter petulans alta cervice Iuventas
Excludit Senium luco. Procul atria Divae
Permutant radios, silvaque obstante virescunt.
Lemnius haec etiam gemmis exstruxit et auro,
Admiscens artem pretio, trabibusque zmaragdis
Supposuit caesas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, et iaspide lubrica surgunt
Limina; despectusque solo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area dives
Praebet odoratas messes: hic mitis amomi,
Hic casiae matura seges, Panchaeaque turgent
Cinnama; nec sicca frondescunt vimina costo;
Tardaque sudanti prorepunt balsama ligno.

v. 49-96.

CCLX.

Venus Tritone invecta.

PRORUPIT gurgite torvus
Semifer : undosi verrebant brachia crines.
Hispida tendebat bifido vestigia cornu,
Qua pristis commissa viro. Ter pectora movit :
Iam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
Umbratura Deam retro sinuatur in arcum
Belua : tum vivo squalentia murice terga
Purpureis mollita rosis : hoc navigat ostro
Fulta Venus : niveae delibant aequora plantae.
Prosequitur volucrum late comitatus Amorum ;
Tranquillumque choris quatitur mare : serta per omnem
Neptuni dispersa domum. Cadmeïa ludit
Leucothoë, frenatque rosis delphina Palaemon.

v. 144-156.

CCLXI.

In Eutropium. Lib. i.

Romae indignatio.

HOC mihi Ianiculo positis Etruria castris
Quaesiit, et tantum fluvio Porsenna remotus ?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne ?
Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
Mersit, et attonitum tranavit Cloelia Tibrim ?

Eutropio fasces adservabantur ademti
Tarquiniis? quemcumque meae vexere curules,
Laxato veniat socii spectator Averno.
Impensi sacris Decii, prorumpite bustis,
Torquatique truces, animosaque pauperis umbra
Fabricii; tuque o si forte inferna piorum
Iugera, et Elysias scindis, Serrane, novales:
Poeno Scipiadae, Poeno praeclare Lutati,
Sicania Marcelle ferox, gens Claudia surgat.
Et Curii series; et qui sub iure negasti
Vivere Caesareo, parvo procede sepulcro,
Eutropium passure, Cato. Remeate tenebris,
Agmina Brutorum, Corvinorumque catervae.
Eunuchi vestros habitus, insignia sumunt
Ambigui Romana mares: rapuere tremendas
Hannibali Pyrrhoque togas: flabella perosi,
Adspirant trabeis: iam non umbracula gestant
Virginibus, Latias ausi vibrare secures.

* * * * *

Quid trahor ulterius? Stilicho, quid vincere differs,
Dum certare pudet? nescis quod turpior hostis
Laetitia maiore cadit? piratica Magnum
Erigit: illustrat servilis laurea Crassum.
Annuis: agnosco fremitum, quo palluit Eurus,
Quo Mauri Gildoque ruit. Quid Martia signa
Sollicitas? non est iaculis hastisve petendus:
Conscia succumbent audito verbere terga.
Ut Scytha post multos rediens exercitus annos,
Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes

Iret, et arceret dominos tellure reversos,
Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile reppulit horror
Vulgus, et adductus sub verbera torpuit ensis.

v. 443-465; 500-513.

CCLXII.

De Bello Getico.

Alpes Raeticae.

SED latus, Hesperiae quo Raetia iungitur orae,
Praeruptis ferit astra iugis, panditque terendam
Vix aestate viam. Multi seu Gorgone visa
Obriguere gelu: multos hausere profundae
Vasta mole nives, cumque ipsis saepe iuvencis
Naufraga candenti merguntur plaustra barathro.
Interdum glacie subitam labente ruinam
Mons dedit, et tepidis fundamina subruit Austris
Pendenti malefida solo. Per talia tendit
Frigoribus mediis Stilicho loca. Nulla Lyaei
Pocula; rara Ceres: raptos contentus in armis
Delibasse cibos, madidoque oneratus amictu
Algentem pulsabat equum. Nec mollia fesso
Strata dedere torum: tenebris si caeca repressit
Nox iter, aut spelaea subit metuenda ferarum,
Aut pastorali iacuit sub culmine fultus

Cervicem clipeo. Stat pallidus hospite magno
Pastor, et ignoto praeclarum nomine vultum
Rustica sordenti genetrix ostendit alumno.
  Illa sub horrendis praedura cubilia silvis,
Illi sub nivibus somni, curaeque, laborque
Pervigil, hanc requiem terris, haec otia rebus
Insperata dabant: illae tibi, Roma, salutem
Alpinae peperere casae. Iam foedera gentes
Exuerant, Latiique audita clade feroces
Vindelicos saltus et Norica rura tenebant.
Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falso rumore resolvit,
Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque
Persultat vacuis effrena licentia tectis;
Si reducem dominum fors improvisa revexit,
Haerent attoniti, libertatemque perosus
Conscia servilis praecordia concutit horror.
Sic ducis adspectu cuncti stupuere rebelles.

v. 339-372.

CCLXIII.

Stilicho Romam ingreditur.

IPSO Roma die, nec adhuc ostenditur auctor,
Personuit venisse ducem; laetisque Quirites
Vocibus auspicium certi plausere triumphi,
Muniti Stilichone suo. Quis gaudia vero
Principis, amplexus alacris quis disserat aulae?

Pulveris ambiguam nubem speculamur ab altis
Turribus, incerti, socios apportet an hostes
Ille globus. Mentem suspensa silentia librant:
Donec pulvereo sub turbine sideris instar
Emicuit Stilichonis apex, et cognita fulsit
Canities. Gavisa repens per moenia clamor
Tollitur, 'Ipse venit!' Portas secura per omnes
Turba salutatis effunditur obvia signis.
Non iam delectus miseri, nec, falce per agros
Deposita, iaculum vibrans ignobile messor;
Nec tentat clipeum proiectis sumere rastris,
Bellona ridente Ceres, humilisque novorum
Seditio clamosa ducum: sed vera iuventus,
Verus ductor adest, et vivida Martis imago.

v. 450-458.

CCLXIV.

Alaricus loquitur.

SI non, mentis inops, fraudataque sensibus aetas
Praeberet veniam, numquam haec opprobria linguae
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
Anne, tot Augustos Hebro qui teste fugavi,
Te patiar suadente fugam, cum cesserit omnis
Obsequiis natura meis? Subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita Dii Getici faxint, Manesque parentum,
Ut mea converso relegam vestigia cursu.

Hanc ego vel victor regno, vel morte tenebo
Victus humum. Per tot populos urbesque cucurri:
Fregi Alpes, galeisque Padum victricibus hausi:
Quid restat nisi Roma, mihi? Gens robore nostra
Tunc quoque pollebat, nullis cum fideret armis.
At nunc Illyrici postquam mihi tradita iura,
Meque suum fecere ducem; tot tela, tot enses,
Tot galeas multo Thracum sudore paravi;
Inque meos usus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo iussu Romana coëgi.
Sic me fata fovent! Ipsi, quos omnibus annis
Vastabam, servire dati: nocitura gementes
Arma dabant; flammisque diu mollitus et arte,
In sua damna chalybs fabro lugente rubebat.
Hortantes his adde Deos: non somnia nobis,
Nec volucres; sed clara palam vox edita luco est:
Rumpe omnes, Alarice, moras. Hoc impiger anno,
Alpibus Italiae ruptis, penetrabis ad Urbem.
Huc iter usque datur. Quis iam post talia segnis
Ambigat, aut caelo dubitet parere vocanti?

v. 521-549.

CCLXV.

Pollentina clades.

QUIS tibi nunc, Alarice, dolor, cum Marte perirent
Divitiae, spoliisque diu quaesita supellex,
Pulsaretque tuas ululatus coniugis aures?

Coniugis, invicto quae dudum freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanasque alta famulas cervice petebat?
Scilicet Argolicas Ephyreiadasque puellas
Coeperat, et pulchras iam fastidire Lacaenas.
Sed dea quae nimiis obstat Rhamnusia votis,
Ingemuit, flexitque rotam. Domat aspera victos
Pauperies, unoque die Romana rependit
Quicquid ter denis acies amisimus annis.

O celebranda mihi cunctis Pollentia saeclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!
Virtutis fatale solum, memorabile bustum
Barbariae! nam saepe locis ac finibus illis
Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani stagnis excita supremis
Cimbrica tempestas, aliasque immissa per Alpes,
Isdem procubuit campis. Iam protinus aetas
Adveniens geminae gentis permisceat ossa,
Et duplices signet titulos commune tropaeum:
'Hic Cimbros fortesque Getas, Stilichone peremtos
Et Mario claris ducibus, tegit Itala tellus.
Discite vesanae Romam non temnere gentes.'

v. 623-647.

CCLXVI.

Epithalamium Palladii et Celerinae.

FORTE Venus blando quaesitum frigore somnos
Vitibus intexti gremio successerat antri,
Densaque sidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo: crispatur opaca
Pampinus, et mites undatim ventilat uvas.
Ora decet neglecta sopor: fastidit amictum
Aestus, et exuto translucent pectore frondes.
Idaliae iuxta famulae, triplexque vicissim
Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.
Pennati passim pueri, quo quemque vocavit
Umbra, iacent: fluitant arcus, ramisque propinquis
Pendentes placido suspirant igne pharetrae.
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
Scrutantur nidos avium, vel roscida laeti
Mala legunt donum Veneris, flexusque sequuntur
Palmitis, et summas pennis librantur in ulmos.
Defendunt alii lucum; Dryadasque procaces
Spectandi cupidas, et rustica numina pellunt,
Silvestresque deos; longeque tuentibus antrum
Flammea lascivis intendunt spicula Faunis.
Cum subito varius vicina clamor ab urbe,
Et fausti iuvenum plausus, mistaeque choreis
Auditae per rura lyrae: Celerina per omnes
Italiae canitur montes, omnisque maritum

Palladium resonabat ager. Pervenit ad aures
Vox iucunda deae strepituque excita resedit,
Et reliquum nitido detersit pollice somnum.
Utque erat indigesta comas, turbata capillos,
Mollibus exsurgit stratis, Hymenaeon et omne
Agmen, et innumeros Hymenaeon poscit Amores.
  Hunc Musa genitum legit Cytherea, ducemque
Praefecit thalamis : nullum iunxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere taedas.
  Conspicitur tandem : platano namque ille sub alta
Fusus inaequales cera texebat avenas,
Maenaliosque modos et pastoralia labris
Murmura tentabat relegens, orisque recursu
Dissimilem tenui variabat arundine ventum.
Restitit, ut vidit Venerem, digitisque remissis
Ad terram tacito defluxit fistula lapsu.

v. 1-40.

CCLXVII.

Raptus Proserpinae.

IPSA domum tenero mulcens Proserpina cantu
Irrita texebat rediturae munera matri.
Hic elementorum seriem sedesque paternas
Insignibat acu : veterem qua lege tumultum
Discrevit Natura parens, et semina iustis
Discessere locis. Quidquid leve, fertur in altum :
In medium graviora cadunt : incanduit aether :
Egit flamma polum : fluxit mare : terra pependit.

Nec color unus inest : stellas accendit in auro,
Ostro fundit aquas, attollit litora gemmis:
Filaque mentitos iam iam caelantia fluctus
Arte tument. Credas illidi cautibus algam,
Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.
Addit quinque plagas. Mediam subtemine rubro
Obsessam fervore notat: squalebat adustus
Limes, et assiduo sitiebant stamina sole.
Vitales utrinque duas; quas mitis oberrat
Temperies, habitanda viris: tum fine supremo
Torpentes traxit geminas, brumaque perenni
Foedat, et aeterno contristrat frigore telas.
  Nec non et patrui pingit sacraria Ditis,
Fatalesque sibi manes. Nec defuit omen.
Praescia nam subitis maduerunt fletibus ora.

Lib. i. v. 244-266.

CCLXVIII.

Descensus Averno.

O MALE dilecti flores, despectaque matris
Consilia! o Veneris deprensae serius artes!
Mater, io! seu te Phrygiis in vallibus Idae
Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,
Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, et strictos Curetum respicis enses,
Exitio succurre meo: compesce furentem:
Comprime ferales torvi praedonis habenas.'
  Talibus ille ferox dictis, fletuque decoro,

Vincitur, et primi suspiria sentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrimas detergit amictu,
Et placida maestum solatur voce dolorem :
'Desine funestis animum, Proserpina, curis,
Et vano vexare metu. Maiora dabuntur
Sceptra, nec indigni taedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Servit, et immensum tendit per inane potestas.
Amissum ne crede diem: sunt altera nobis
Sidera, sunt orbes alii: lumenque videbis
Purius; Elysiumque magis mirabere solem,
Cultoresque pios. Illic pretiosior aetas,
Aurea progenies, habitant: semperque tenemus,
Quod Superi meruere semel. Nec mollia desunt
Prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Est etiam lucis arbor praedives opacis,
Fulgentes viridi ramos curvata metallo.
Haec tibi sacra datur: fortunatumque tenebis
Autumnum, et fulvis semper ditabere pomis.
Parva loquor. Quidquid liquidus complectitur aër,
Quidquid alit tellus, quidquid salis aequora verrunt,
Quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
Lunari subiecta globo, qui septimus auras
Ambit, et aeternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia reges,
Deposito luxu, turba cum paupere misti.
Omnia mors aequat. Tu damnatura nocentes;

Tu requiem latura piis; te iudice, sontes
Improba cogentur vitae commissa fateri.
Accipe Lethaeo famulas cum gurgite Parcas.
Sit fatum, quodcumque voles.' Haec fatus, ovantes
Exhortatur equos, et Taenara mitior intrat.

Lib. ii. v. 265-307.

CCLXIX.

De sene Veronensi, qui suburbium nunquam egressus est.

FELIX, qui patriis aevum transegit in agris,
  Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem;
Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,
  Unius numerat saecula longa casae.
Illum non vario traxit Fortuna tumultu;
  Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.
Non freta mercator tremuit, non classica miles:
  Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinae nescius urbis,
  Adspectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non Consule, computat annum:
  Autumnum pomis, ver sibi flore, notat.
Idem condit ager soles, idemque reducit:
  Metiturque suo rusticus orbe diem.
Ingentem meminit parvo qui germine quercum,
  Aequaevumque videt consenuisse nemus.

Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
  Benacumque putat litora rubra lacum.
Sed tamen indomitae vires, firmisque lacertis
  Aetas robustum tertia cernit avum.
Erret, et extremos alter scrutetur Iberos.
  Plus habet hic vitae, plus habet ille viae.

ANICII MANLII SEVERINI BOETHII.

Consolatio Philosophiae.

CCLXX.

Summum nec metuas diem nec optes.

QUISQUIS composito serenus aevo,
Fatum sub pedibus dedit superbum,
Fortunamque tenens utramque rectus
Invictum potuit tenere vultum;
Non illum rabies minaeque Ponti
Versum funditus excitantis aestum;
Nec ruptis quoties vagus caminis
Torquet fumificos Vesevus ignes,
Aut celsas soliti ferire turres
Ardentis via fulminis movebit.
Quid tantum miseri feros tyrannos
Mirantur sine viribus furentes?
Nec speres aliquid nec extimescas,
Exarmaveris impotentis iram:
At quisquis trepidus pavet, vel optat,

Quod non sit stabilis suique iuris,
Abiecit clipeum, locoque motus
Nectit qua valeat trahi catenam.

Lib. i.

CCLXXI.

Habent et numina legem.

QUOD mundus stabili fide
Concordes variat vices;
Quod pugnantia semina
Foedus perpetuum tenent;
Quod Phoebus roseum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Hesperus
Phoebe noctibus imperet;
Ut fluctus avidum mare
Certo fine coerceat,
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos.
Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens
Et caelo imperitans amor.
Hic si frena remiserit,
Quidquid nunc amat invicem
Bellum continuo geret:
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant
Certent solvere machinam.
Hic sancto populos quoque

Iunctos foedere continet :
Hic et coniugii sacrum
Castis nectit amoribus:
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus,
Si vestros animos amor
Quo caelum regitur, regat.

Lib. ii.

CCLXXII.

Fors.

RUPIS Achaemeniae scopulis, ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris et Euphrates uno se fonte resolvunt,
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coeant, cursumque iterum revocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda vadi:
Conveniant puppes, et vulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos :
Quos tamen ipsa vagos terrae declivia casus,
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic quae permissis fluitare videtur habenis,
Fors, patitur frenos, ipsaque lege meat.

Lib. v.

NOTAE.

NOTAE.

LIBER I.

DUPLEX poetarum genus exstitit, per annorum circiter CC spatium, quibus huiusce libri auctores continentur; alterum eorum qui populari sermone usi, vel suis in universum civibus vel vulgo sese commendavere, alterum versus suos auribus elegantioribus accommodantium, Musis magis magisque iam in Latium immigrantibus. Illi, si rudes et inculti videantur, quoties cum aureâ aetate conferuntur, tamen gravitatem, patriae amorem, proprias denique Romanae indolis virtutes ubique prae se ferunt. His e contrario stilus haud paulo venustior contigit: e quibus, Terentius incorruptae Latinitatis integritate et facetiarum urbanitate aequalium suorum iudicium erudire potius quam sequi studuit;—Lucretius, qui ab urbium strepitu in quietos Naturae recessus videtur sese subducere, maiestate quadam sua, et saepius vel uno verbo depingendi quae velit facultate praestat;—Catullus denique affectibus exprimendis et mira dictionis perspicuitate ac simplicitate primas sibi partes vindicat.—Veteres illi licet nativum quendam vigorem potius quam verborum concinnitatem sapiant, pauca tamen inde excerpta huic

libello ideo intexui, ut Latinae poeseos vita quasi ab ipsis incunabulis, donec ad maturitatem ac senectutem suam pervenisset, descripta appareret. Scio huiusmodi reliquias nonnullos minoris aestimare: neque enim Plautini sales ad Horatianam normam exigi possunt. Sed utut haec erunt, sterile certe nullo modo dici potest saeculum, quo tot diversa litterarum genera exorta sunt. Nam cum in tragoediam comoediamque tum etiam in heroicam poesin labor haud mediocris insumptus est. Satira porro, Italae gentis propria, suas origines indidem deduxit. Redolent omnino haec tempora strenui quiddam et nervosi actuosique. Scilicet horrido Saturnio numero successit Ennio auctore epici hexametri usus, et graecissandi consuetudo; id vero nonnisi post certamen acrius dimicatum, quod controversiae inter Troianos Graecosque, qui vocabantur, Henrico nostro VIImo regnante habitae comparari* potest. Poetae et togâ inclaruere, et in rebus bellicis haud raro versati sunt: siquidem Naevius primo Punico bello, quod et ipse celebravit, Lucilius Numantino, stipendia meruit; Ennius autem Ambraciam obsessam oculatus testis descripsit. Iisdem autem viris, licet plerisque peregrinis libertinisque, suarum litterarum initia inchoata atque informata, magna ex parte populus Romanus debuit. Sicut constat plura apud Naevium, Ennium, Lucretium, et Catullum in suos usus Vergilium convertisse.

Ceterum, si quis Latinae poeseos primordia interius scrutari velit, adeat auctores a quibus uberrimè elaborata sunt. Sc. Dunlop, History of Roman Literature, vol. i. Mommsen, Hist. Rom. vol. II. c. xiv.; vol. III. c. xiii. Merivale, Hist. Rom. vol. II. c. xxii. sub fin. Sellar, The Roman Poets of the Republic. Keble, Prael. Acad. xxxii—xxxv. Browne, History of Roman Classical Literature, bk. ii. c. v—ix. Macaulay, Lays of Ancient Rome, Preface. Munro, Lucretius, vol. II.

---

* Terentii Comoediae. Parry. Introduction, p. xvii.

Orcino thesauro. Cf. Shakespeare, 1. I.

'Where alack!
Shall Time's best jewel from *Time's chest* lie hid?'

Cum hoc epitaphio confert Merivale Ennii illud de se elogium (carm. xiv.): 'It would appear that Naevius was the champion of the old Roman literature . . . he contended for the rude purity of the old language assailed in form and substance by innovation on all sides, and he felt that with himself that purity would perish. It was with this feeling, assuredly, that he composed for himself an epitaph, filled with a mournful presentiment of this impending change. The melancholy strain of Naevius is strikingly contrasted with the tone of exultation in which his victorious rival speaks also from his tomb.'—C. xxii. Contra Sellar (c. iii.) Plautum potius quam Ennium epitaphii verba spectare credit.

Hoc epigramma 'plenum superbiae Campanae' dicit Aul. Gellius. Noct. Att. I. xxiv. Naevius exul Uticae obiit. Quantum interesset inter Livium et Naevium Cicero docet. 'Et Odyssea Latina est sic tanquam opus aliquod Daedali, et Livianae fabulae non satis dignae quae iterum legantur: bellum Punicum quasi Myronis opus delectat.' *Brutus.*

Proverbii locum obtinent Naevianae illae sententiae 'laudari a laudato viro.' 'Male parta male dilabuntur.' De numero Saturnio vide omnino Macaulay's Lays, Preface, p. 18-19.

Strobilus Euclionis aulam ex Silvani luco effossam in 1. II.
scenam portat. *Pici* per attractionem pro *Picos.*

Philippus, exemplum regis opulentissimi. 2. —

L. 10. *Perii*, etc. Cf. Molière, *L'Avare*, act IV. sc. vii.

Harpagon. Au voleur! au voleur! à l'assassin! au meurtrier! Justice, juste ciel! Je suis perdu, je suis assassiné. On m'a coupé la gorge, on m'a dérobé mon argent. Qui peut-ce être? Qu'est-il devenu? Où est-il? Où se cache-t-il? Que ferai-je pour le trouver? Où courir? Où

PAG. CARM. ne pas courir? N'est-il point là? N'est-il point ici? Qui est-ce? Arrête. (À lui-même, se prenant par le bras.) Rends-moi mon argent, coquin! Ah! c'est moi! Mon esprit est troublé, et j'ignore où je suis, que je suis, et ce que je fais. Hélas! mon pauvre argent, mon pauvre argent, mon cher ami, on m'a privé de toi! Et puisque tu m'es enlevé, j'ai perdu mon support, ma consolation, ma joie: tout est fini pour moi, et je n'ai plus que faire au monde! Sans toi il m'est impossible de vivre. C'en est fait! je n'en puis plus, je me meurs, je suis mort, je suis enterré. N'y a-t-il personne qui veuille me ressusciter en me rendant mon cher argent, ou en m'apprenant qui l'a pris? Euh? que dites-vous? Ce n'est personne. Il faut, qui que ce soit qui ait fait le coup, qu'avec beaucoup de soin on ait épié l'heure; et l'on a choisi justement le temps que je parlais à mon traître de fils. Sortons. Je veux aller querir la justice, et faire donner la question à toute ma maison: à servantes, à valets, à fils, à fille, et a moi aussi. Que de gens assemblés! Je ne jette mes regards sur personne qui ne me donne des soupçons, et tout me semble mon voleur. Eh! de quoi est-ce qu'on parle là? de celui qui m'a dérobé? Quel bruit fait-on là-haut? Est-ce mon voleur qui y est? De grâce, si l'on sait des nouvelles de mon voleur, je supplie que l'on m'en dise. N'est-il point caché là parmi vous? Ils me regardent tous et se mettent à rire. Vous verrez qu'ils ont part, sans doute, au vol que l'on m'a fait. Allons vite, des commissaires, des archers, des prévôts, des juges, des gênes, des potences et des bourreaux. Je veux faire pendre tout le monde; et si je ne retrouve mon argent, je me pendrai moi-même après.'

2. II. L. 15. *Qui vestitu et creta occultant sese, i. e.* qui cretatis vestibus simulant se esse viros bonos et magistratu dignos. *Atque sedent, i. e.* qui *capite censi* haud essent: hi enim in theatro stabant. Cf. 'si non ubi sedeas locus est, est ubi ambules.' *Capt. Prolog.* II.

3. — L. 3. *me defraudavi*, etc. Cf. Ter. Andr. I. i. 10.

Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suom defraudans genium, comparsit miser.

Philocrates et Tyndarus personas inter se commutaverant, quo facilius Philocrates tamquam servus liberaretur. Hegio comperit ex alio captivo se esse deceptum et pro Philocrate Tyndarum servum retentum. *Weise.* *Fuvitne* ab antiquo *fuo*, ‘qui fuvimus ante Rudini;’ Enn. ap. Cic. de Orat. iii. 42. ‘Tros Rutulusve fuat;’ Verg. Aen. x. 108. *Dierectum*, Anglicè, ‘Go and be hanged;’ id quod cruci affixum, quasi vel *sub dio erectum*, vel *in diversas partes extenso*. Alii ad Graecum, *διάῤῥηκτος* (disruptus) minus rectè referunt, cf. *ἐς κόρακας, οὐκ ἐς φθόρον*; *Tu subsultas*. Cf. 3. III.

ὦ πονηρὰ καρδία
ἐπιχαιρέκακον ὡς εἶ μονον τοῦ σώματος·
ὀρχεῖ γὰρ εὐθὺς, ἂν ἴδῃς δεδοικότα.

ANAXANDRIDIS, *Frag.*

Alide, i.e. Elide. *deruncinatus*, Anglicè, ‘polished off;’ *runcina*, serrae genus.

Ductavit ‘led by the nose,’ ut saepe apud Plautum. *os sublevere offuciis*, tractum a ludo, quo dormientibus ora pinguntur. 4. III.

Mulier Menaechmum Sosiclem fratri simillimum rata suum esse Sosiclem, cum eo expostulat de palla. Ex hac fabulâ Shakespearianam illam Errorum Comoediam pendere constat. 5. IV.

Aetatem, ‘all my life;’ *vidua*, i. e. a viro divisa: Etruscâ linguâ iduare est dividere. *mavelim*, i. e. malim. *mecastor*, i. e. ita me Castor adiuvet, mulierum obtestatio, nonnisi bis terve, idque apud locos dubios, a viris usurpata. — —

L. 6. *monstra quod bibam*, sc. medicamentum. L. 9. *simitu*, i. e. simul. *Parthaone*, Deianirae avo. 6. —

Dum Philolaches eiusque familiaris domi cum suis amoribus comissantur, ex insperato redit pater Philolachis. Servus Tranio efficit ut senex ipse suas aedes fugiat, fingendo monstra in iis videri, unde nomen fabulae Mostellaria, quasi *Monstellaria*, (the Haunted House.) — V.

7. v. L. 4. *natus nemo*, i.e. mortalis nemo.

L. 15. *Faxint cum istoc omine*. Vel per aposiopesin haec intelligenda sunt, i.e. faxint te exsecrabilem, ut 'faxo tali eum mactatum infortunio.' Phormio, v. 9, 39. vel *faxint* hic sensu *conficiendi* usurpatur. Anglicè, 'do for you,' 'finish you off.' Fortasse priora respicit, ita ut *cum* significet 'agreeably to,' 'in accordance with,' cf. 'quod di prius omen in ipsum Convertant!' *Aen.* II. 190.

8. — L. 5. *attigatis* ἀρχαικῶς pro attingatis, *tangite terram* causâ Inferos placandi.

9. — L. 10. *mirum, quin vigilanti diceret.*

Ironicè dictum. Sc. qui fieri potuit, ut qui abhinc annos LX necatus fuit, diceret aliquid filio tuo vigilanti, nam qui loquitur cum vigilante et vidente, is vivus sit, necesse est. *Lambinus.*

L. 23. *Concrepuit foris*, ψοφεῖ. 'De industria factum videtur quo certiores facti sint spectatores novam personam prodituram, vel ut admonerentur ii qui prope fores adstarent, ut loco cederent, cum fores antiquae extrinsecus aperirentur.' Hildyard ad Ter. Men. II. ii. Contra *pultare*, supra, pag. 7, l. 6, semper significat id quod κόπτειν τὴν θύραν.

10. — L. 2. *illisce*, ἀρχαικῶς. Intelligendi illi qui intus sunt.

L. 3. *nimis quam formido*, cf. nott. ad pag. 17, l. 14. *hic me opprimat*, sc. ne senex me deprehendat in mendacio, sive potius occupet rem ante quam possim ad exitum perducere.

L. 7. *Intus*. ita personas disposuit Ritschl. *non me appellabis*. Alloquitur quasi daemonem qui intus sit, tanquam qui eum appellasset.

10. VI. 'Arcturus descends as a star from heaven, and opens the piece, something in the manner of the Angel who usually delivers the prologue in the ancient Italian mysteries,—of the Mercury who frequently recites it in the early secular dramas,—and the Attendant Spirit in the Masque of Comus.'—*Dunlop.*

L. 16. *accidunt*, i. e. cadunt, decidunt.

L. 14. *Iovem se placare posse*, etc. Ita Plato Legg. IV. 716. παρὰ δὲ μιαροῦ δῶρα οὔτε ἄνδρα ἀγαθὸν οὔτε θεὸν ἔστι ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι. 11. VI.

L. 16. *supplicii*, i.e. supplicationis, vel sacrificii. *Retinete*, sc. pietatem et fidem.

Daemones eiusque servus naufragium prospiciunt. 12. VII.

L. 13. *horsum*, i.e. huc vorsum.

L. 19. *capessit*, *cadit*, haec ἀρχαικῶς accipienda monet Weise, pro capessat, cadat, ut *edit*, *duit*.

errationis . . . compendium, i. e. prorsus errare desierit. ‘ might spare the trouble of wandering further.’

L. 1. *de illarum*, sc. cenâ. 13. —

L. 2. *Illis curandum, etc.* illarum tu res curato. Mirum quam inhumanè contraque naturae legem hic loquitur Daemones.

‘ Regalis sane, et digna Aeacidarum genere sententia.’ Cic. de Off. i. 13. Pyrrhus in Italiam venit a. Ch. n. 281. *Non cauponantes bellum*, ‘ not making a gainful trade of war.’ Blomf. apud Gloss. ad Sept. c. Theb. 541; confert Iudic. v. 19, ‘ The kings came and fought . . . they took no gain of money ;’ negatque idem prorsus valere Aeschyli, οὐ καπηλεύσειν μάχην, quod Anglicè vertit, ‘ will fight by wholesale,’ i.e. ‘ will not do it by halves.’ *ferro cernamus*, i.e. decernamus, cf. ἀγῶνα κρῖναι, Ranae, 873. Hoc, ab Ennio, sicut multa alia, mutuatus est Maro, Aen. xii. 709 (p. 135). Cf. quae sequuntur carmina, et vide omnino hac de re, Vergil. Conington, vol. ii. p. 24—26. *era*, i. e. hera. — VIII.

Laudat hunc versum Cicero, De Rep. v. 1, ‘ Vel brevitate, vel veritate, tamquam ex oraculo mihi quodam esse effatus videtur.’ — IX.

Q. Fabius Maximus Dictator, a. Ch. n. 217. Cf. Aen. vi. 846 (p. 120). *Noenum*, i. e. ne unum, ut nihilum, i.e. ne hilum. Antiquè pro *non*. 14. X.

Haec inter Telamonis tragoediae Ennianae fragmenta ponit, sed utrum revera Ennii sint an Ciceronis (de Div. i. 58. 132) dubitat O. Ribbeck. — XI.

14. XII. 'Praeclarum carmen; est enim et rebus et verbis et modis lugubre.'—*Cic. Tusc. Disp.* III. 19.

Cf. Verg. Aen. II. 241, 'O patria, o divom domus Ilium.' Infra Pag. 105. 'Vidi ipse furentem,' etc. Ib. 499. *pater*, Eetio, rex Thebarum.

15. XIII. Saturarum alii IV libros, alii VI Ennio tribuunt. 'Nimirum *altero illo etiam priore saturae genere* Ennianam haud dubie significat Quintilianus* cui cum ceteroquin persimilis esset Varroniana, eo distabat quod et solutam simul et variis carminibus vincta morationem repraesentabat. In aequalium cavillatione et acriore morum censurâ principatum obtinet *Lucilius*, unde poetae qui postea in hoc genere claruere, colorem quendam ac normam materiae receperunt. Quibus cum ille hexametrorum usum praeivisset, inde non iniuria Horatius eius saturae quam et ipse coluit et Persius ac Iuvenalis inventorem Lucilium adpellavit.' *Vahlen*, Quaest. Enn. p. lxxxiii.

— XIV. *panxit maxima facta patrum*, sc. Annalium libros xviii. *volito . . . per ora*. Cf. πολλῶν κείμενος ἐν στόμασι. Theognis, 240, et Verg. Georg. III. 9 (p. 71).

Quintiliani notissimum est de Ennio iudicium. 'Ennium, sicut sacros vetustate lucos, adoremus, in quibus grandia et antiqua robora iam non tantam habent speciem, quantam religionem.'

16. XV. L. 4. *Beasti*: sc. me.

17. — L. 3. *Hinc illae lacrumae*. In proverbio sunt haec verba Ciceroni Pro Cael. 25, et Horatio, Ep. I. xix. 41, qui et Eunuchi initium mutuatus est, Sat. II. iii. 264, 'Exclusit, revocat, redeam, etc.' *quam familiariter*, 'How tenderly!' *i. e.* 'very tenderly.' Cf. 'per pol quam paucos.' Hec. I. i. 1, unde adverbium *perquam*, cf. p. 10, l. 3.

18. XVI. Laudat hanc scenam Cicero de Orat. II. 80. *Quidquid dicunt, laudo:* cf. Iuv. III. 100, Rides, maiore cachinno

---

* Satura quidem tota nostra est: in qua primus insignem laudem adeptus Lucilius. Alterum illud etiam prius saturae genus, sed non sola carminum varietate mixtum condidit Terentius Varro, vir Romanorum eruditissimus. *Quintilian*. X. I. 93.

concutitur, etc. Cf. Hamlet, Act. v. sc. ii. *Osric.* I thank your lordship, 'tis very hot. *Hamlet.* No, believe me, 'tis very cold; the wind is northerly. *Osric.* It is indifferent cold, my lord, indeed, etc. PAG. CARM

Κἂν τι τύχῃ λέγων ὁ Πλούταξ, πάνυ τοῦτ' ἐπαινῶ.
Eupolis, Κόλακες.

Ex qua fabula fortasse nonnihil in suam rem convertit Terentius, sicut et Plautus in simillimo loco, ubi de arte parasiticâ queritur Ergasilus, Capt. iii. 1. L. 12. *philosophorum disciplinae*, i. e. discipuli. 19. XVI.

L. 13. *siet*, i. e. sit. Cic. Orat. xlvii. '*Siet* plenum est: *sit* imminutum: licet utare utroque.' L. 14. *officia fungere*. Cf. Lucr. iii. 941, 'quae fructus cumque es' (p. 37), 'perfunctus praemia' (p. 38). L. 20. *paenitet*, 'I'm not satisfied with the work.' 20. XVII.

L. 22. *in illis exercendis*, sc. servis tuis.

L. 3. *Homo sum*, etc. vide Spectator, n. 502. 21. XVII.

L. 3. *produxi*, i. e. προύπεμψα. 22. XVIII.

L. 5. *mihi cautiost*. 'That is my look out.' 23. —

'Tragoediae scriptores veterum Attius atque Pacuvius clarissimi gravitate sententiarum, verborum pondere, auctoritate personarum.' Quintil. x. 1. 97. 24. XIX.

'It would be impossible to determine from internal evidence alone whether any particular passage came from the lost works of Pacuvius or of Attius. The fragments of these poets are insufficient to explain the grounds on which the critics of the Augustan age awarded the praise of *learning* to Pacuvius, and of *elevation* to Attius.' Sellar. Aliter censet Mommsen, vol. III. p. 449.

Attius, poeta, historicus, grammaticus, apud Ciceronem (cuius familiaris fuit) audit 'gravis et ingeniosus,' apud Ovidium 'animosus.' Duas saltem *praetextatas* fabulas scripsit, cuius generis tragoediae praeter quindecim versus *Æneadarum* sive *Decii*, et quattuor, qui ex Pacuvii

PAG. CARM. *Paulo* supersunt, unicum exemplum hoc *Bruti* fragmentum, quod excerpsi, praestat.

L. 1. *tanta moles*, etc. 'Ille apud Attium pastor, qui navem nunquam antea vidisset, ut procul divinum et novum vehiculum Argonautarum e monte conspexit, primo admirans et perterritus hoc modo loquitur.' Cic. de Nat. Deor. II. 35.

L. 6. *Dum*, Repete ex praecedentibus *credas:* fortasse autem *tum* legendum.

25. XX. L. 13. *bene verruncent*, *i.e.* bene vertant.

26. XXI. Hos versus duriores sanè et poeticâ arte carentes, gravitate tamen insignes citat Lactantius. (Inst. Div. vi. 5); additque 'ab iis definitionibus, quas poeta breviter comprehendit, M. Tullius traxit officia vivendi.'

27. XXII. *Aeneadum genetrix*, etc. Anglicè vertit Spenser :—

'Great Venus! queene of Beautie and of Grace,
The ioy of gods and men, that under skie
Doest fayrest shine, and most adorn thy place;
That with thy smiling look doest pacifie
The raging seas, and makst the stormes to flie,
Thee, goddesse, thee the winds, the clouds do feare;
And when thou spredst thy mantle forth on hie,
The waters play and pleasaut lands appeare,
And heavens laugh, and all the world shews ioyous
cheare.'—*Faerie Queene*, bk. IV. c. x. 44.

De hac Veneris invocatione, vide Sellar, c. IX. 'The association of Venus with Mars in this passage is something more than poetical ornament. It is a symbolical representation of the philosophical idea of Nature, as creating and sustaining the harmonious process of life, by destruction and dissolution in union with a productive and restoring principle.' *saecla*, passim apud Lucretium
28 — pro genera, ita Georg. i. 468 (p. 79). L. 4. *Memmiadae*. C. Memmius Gemellus, Praetor a. Ch. n. 58. C. Caesari et P. Clodio vehementer adversatus est. L. 19. *patriai*

tempore iniquo; primum, qui vocatur, Triumviratum et tempestates inde reipublicae imminentes innuit. PAG. CARM.

L. 3. *prima virorum*. Cf. Aesch. Pers. 1. Περσῶν πιστά. *Princeps*, sc. πρωτότοκος. Cf. 29. XXIII.

> πρώτη σ' ἐκάλεσα πατέρα, καί συ παῖδ' ἐμέ.
> Eur. *Iph. in Aul.* 1220.

Diversas Iphigeniae picturas inter se componit Keble, Prael. Acad. xx. 'Iphigenia Lucretiana capit animum simplici picturâ et dulci quadem ἀφελείᾳ. Eadem contra apud Euripidem nobili et elato sermone, sed paullo forsan ambitiosiore, theatrum percellit.

> οὐκ ἐῶ στάζειν δάκρυ.
> ὑμεῖς δ' ἐπευφημήσατ' ὦ νεάνιδες,
> παιᾶνα τἠμῇ ξυμφορᾷ, Διὸς κόρην
> Ἄρτεμιν· ἴτω δὲ Δαναΐδαις εὐφημία.
> κανᾶ δ' ἐναρχέσθω τις, αἰθέσθω δὲ πῦρ
> προχύταις καθαρσίοισι, καὶ πατὴρ ἐμὸς
> ἐνδεξιούσθω βωμόν· ὡς σωτηρίαν
> Ἕλλησι δώσουσ' ἔρχομαι νικηφόρον.
> ἄγετέ με τὰν Ἰλίου
> καὶ Φρυγῶν ἑλέπτολιν.—*Iph. in Aul.* 1467.

Videte autem ne apud Aeschylum, ex ratione omnium dulcissimâ, quamque eius dramatis summa postulabat, in patre magis mactante, quam in ipsâ victimâ teneantur animi:—

> λιτὰς δὲ καὶ κληδόνας πατρῴους
> παρ' οὐδὲν, αἰῶνα παρθένειόν τ'
> ἔθεντο φιλόμαχοι βραβεῖς.
> φράσεν δ' ἀόζοις πατὴρ μετ' εὐχὰν
> δίκαν χιμαίρας ὕπερθε βωμοῦ
> πέπλοισι περιπετῆ . . . λαβεῖν.—*Ag.* 228.

Accedunt ea quae soli natalis ac securae domus memoriam suavissimè revocant:—

> ἔβαλλ' ἕκαστον θυτήρων, κ. τ. λ.—*Ib.* v. 240.

30. XXIV. L. 10. ***nonne videre*** indignationem significat; ut 'hoc vero non videre!' Cic. Fin. iv. 76.

L. 18. ***Si non aurea sunt***, etc. Cf. Od. VII. 100.

> χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι ἐϋδμήτων ἐπὶ βωμῶν
> ἕστασαν αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες.

31. XXV. L. 4. ***blandeque coruscant;*** 'playfully butt.' Munro, qui citat Iuv. XII. 6. 'frontemque coruscat.'

L. 8. ***belli simulacra.*** Cf. Aen. v. 585. ***Aere renidescit.*** Pendet hinc etiam illud, 'latè fluctuat omnis aere renidenti tellus,' Georg. ii. 282 (p. 83). Quantum Lucretio debeat Vergilius optimè monuerunt, Conington, vol. i. pp. 131, 132. Munro, ad lib. III. 449.

32. XXVI. Locum iure celeberrimum secutus est Maro, Georg. iii. 520, sq. (Pag. 90). Confert Copleston, (Prael. vii.) Statiana illa, item pulcerrima, 'vacuosque interrogat agros,' etc. Pag. 287, Carm. cxcvii. ***absistens*** 'as she desists from her search,' Munro.

32. XXVII. L. 20. ***Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.*** Vid. supra, lib. i. 4, et Catull. 'leviter resonant plangore cachinni.' (p. 65). Cf.

> ποντίων τε κυμάτων ἀνήριθμον γέλασμα.—*Pr. Vinct.* 90.

> 'Many a league
> 'Cheer'd with the grateful smell old Ocean smiles.'
> Milton, *Par. Am.* iv. 164.

> 'The many twinkling smile of Ocean.'—*Keble.*

Vide autem Munro ad i. 8. L. 22. ***aevum . . . omnem.*** Aevus pro aevum, nonnisi apud Plautum et Lucretium, legitur.

33. XXVIII. L. 10. ***Aurea funis.*** Vide Il. VIII. 19, κ. τ. λ.

σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες. ***vix arvis suppeditati,*** 'scarce equal to the tillage of the fields.' Munro, qui citat Plaut. As. 423, 'non queo labori suppeditare.'

L. 16. ***parcunt fetus.*** cf. Plaut. Curc. III. 10.

> Qui homo maturè quaesivit pecuniam
> Nisi *eam* mature parsit, maturè esurit.

L. 7. ***Ad capulum***, i. e. ad feretrum, de quo Servius Aen. XI. 69. 'Latinè capulus dicitur.' 34. XXVIII.

L. 17. ***Apparet divum numen***, etc. — XXIX.

ἀπέβη γλαυκῶπις Ἀθήνη
Οὔλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἔμμεναι· οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται· οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται· ἀλλὰ μαλ' αἴθρη
πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.
τῷ ἐνὶ τέρπονται μάκαρες θεοὶ ἤματα πάντα.

Od. VI. 41.

Illud (ait Keble) non est ausus attingere Lucretius, quo felicissimè Homerus depinxit aestatem quam vocant liquidam, ipsâ meridie :

λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Cf. etiam Aen. vi. 640, pag. 116, Largior hic campos, etc.

L. 8. ***posto***, sc. posito, i. e. vel, humato, ut 'positis iusta feruntur avis,' Fasti, v. 480 ; 'positum corpus,' Aen. ii. 644 ; 'laid out for burial,' vel, ante feras proiecto. L. 10. ***sonere***, antiquè pro sonare, ut apud Accium et Ennium, Vertit Munro, 'You may be sure that his ring betrays a flaw.' L. 13. ***dat quod promittit et unde***, 'He does not grant the conclusion which he professes to grant, nor the principle on which he so professes,' Munro. L. 5. ***in melle situm***, ἐν μέλιτι τεθεὶς, de Agesipolide, Xen. Hell. v. 111. 'Quod meln on habebant, cerâ circumfuderunt.' Corn. Nep. ***Ag***. viii. L. 9. ***dulces occurrent***, etc. Cf. 35. XXX. 36. —

'No children run to lisp their sire's return,
Or climb his knees the envied kiss to share.'

Gray's ***Elegy***.

L. 29. ***fuerit***, cf. Munro. 'sive erimus seu nos fata *fuisse* velint.' ***Tib***. iii. 5. L. 1 ***torres***, 'drought.' pro ***torreat*** Lachmann. Id vocabulum est in glossario Cyrilli . . . similia sunt ***labes***, ***tabes***, etc. L. 22. ***plenus vitae conviva***. Cf. 37. — — —

'Cedat, uti conviva satur.'—Hor. ***Sat***. I. i. 119.

PAG. CARM.

'Vivere si rectè nescis, decede peritis;
Lusisti satis, etc.'—*Ep.* II. ii. 214.

Superiori etiam loco 'domus . . . neque uxor,' similia sunt illa 'Linquenda tellus et domus.' Initium Libri IV. semel atque iterum Flaccus imitatur.

'O quae fontibus integris, etc.'—*Carm.* i. 26, 6.

'Fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitae praecepta beatae.'
Sat. ii. iv. 94.

Infra, cf. inter se 'cecidere cadentque,' et—

'Multa renascentur quae iam cecidere, cadentque
Quae nunc sunt in honore vocabula.' *Ars Poet* 70.

38. XXX. Vide plura apud Munro, p. 513. L. 17. *inciletque*, incilare est *improbare*, ab incieo, i. e. commovere aliquem asperis dictis. L. 21. *Materies opus est;* Lucretius *opus esse* saepius praedicati loco cum nom. quam cum abl. construit. L. 24. *alid* antiquè pro aliud, 'fortior ausit alis.' Cat. lxvi. 28. L. 25. *vitaque mancipio nulli datur omnibus usu*, sc. usufructu. Ita Cic. Tusc. I. xxxix. 'Natura dedit usuram vitae, tamquam pecuniae, nullâ praestitutâ die.' Mancipium idem est quod proprietas, dominium, unde *Res Mancipi.*

39. XXXI. L. 8. *Exit saepe*, etc. Cf. Ennius Trag. Rel. 256.

'Otioso in otio animus nescit quid velit.
Hic itidem est: enim neque domi nunc nos nec militiae sumus:
Imus huc, illuc hinc: cum illuc ventum est ire illinc lubet:
Incerte errat animus, praeter propter vitam vivitur.'

i. e. ut Sellar Anglicè vertit, 'existence goes on outside of real life.' Cf. etiam,

'In his cool hall, with haggard eyes,
The Roman noble lay;

He drove abroad in furious guise,
  Along the Appian way;
He made a feast, drank fierce and fast,
  And crown'd his hair with flowers—
No easier nor no quicker pass'd
  The impracticable hours.'

M. Arnold. *Obermann once more.*

L. 9. *revertit*, cf 'ad eum plerumque revertit,' v. 1153. Vix usquam praesens activi verbi *revertere* intransitivè usurpatur. Fortasse *se* subaudiendum est, id quod in verbis motum significantibus saepius fit. Cf. 'In vada praecipitat,' 'volventibus annis.' Complura exempla in unum congessit Forbiger ad Aen. i. 234. 39. XXXI.

L. 7. *Nam saepe Gigantum*, etc. 'Fuerunt qui putarent haec de Aristophane esse sumpta, qui iudit alicubi festivissimè in formis Nubium :— 41. XXXIII.

ἤδη ποτ' ἀναβλέψας εἶδες νεφέλην Κενταύρῳ ὁμοίαν
ἢ παρδάλει, ἢ λύκῳ ἢ ταύρῳ; Νὴ Δί' ἔγωγ'· εἶτα τι τοῦτο;

Mihi vero magis credibile est, utrumque scriptorem ista hausisse ex nativâ et propriâ venâ. Etenim quidni iudicemus utrumque, quâ erat elegantiâ, solitum fuisse saepius contemplari miracula haec labentium nubium, sive tranquillo seu commoto caelo?' Keble. Est notissimus apud Shakespearum locus. Ant. et Cleop. act IV. sc. xii. 'Sometimes we see a cloud that's dragonish, etc.'

Si pravast regula prima, cf. Eur. *Hipp.* 470, ed Monk, 41. XXXIV.

οὐδ' ἂν στέγην γὰρ, ἧς κατηρεφεῖς δόμοι
καλῶς ἀκριβώσειαν, κ. τ. λ.

Ar. Rhet. I. i. 5, οὐ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον. ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν.

docta referri, Lachmann, pro *dicta*, conferens apud Flaccum, 'amnis Doctus iter melius,' et 'amnis Multa 42. XXXV.

PAG. CARM. mole docendus aprico parcere prato.' *Quorum noctivago strepitu.* Cf.

> ' Faery elves,
> Whose midnight revels, by a forest side,
> Or fountain, some belated peasant sees,
> Or dreams he sees.'—Milton, *Par. Am.* i. 781.

42. XXXVI. *impetus ingens,* ' the vast reach of heaven,' Munro.

43. — L. 17. *Tum porro,* etc. Ita vertit Dryden,—

> ' Thus, like a sailor by a tempest hurl'd
> Ashore, the babe is shipwreck'd on the world:
> Naked he lies, and ready to expire;
> Helpless of all that human wants require;
> Expos'd upon inhospitable earth
> From the first moment of his hapless birth.
> Straight with foreboding cries he fills the room;
> Too true presages of his future doom.'

L. 21. *aecumst,* sc. aequum est, ut infra, p. 45, l. 6.

44. XXXVII. *It Ver,* etc. Cf. Georg ii. 323, sq. (p. 83). Ovid. Fasti, v. 207 (p. 231). *algor,*

> ' Lastly, came Winter cloathed all in frize,
> Chattering his teeth for cold that did him chill;
> Whilst in his hoary beard his breath did freese,'
> Spenser *on Mutabilitie,* c. VII. xxxi.

45. XXXIX. L. 11. *velatum.* Capite aperto Graeci, velato Romani rem divinam faciebant.

L. 15. *votis nectere vota,* ' nail up vow after vow.' Munro. vide eius notam.

46. — L. 8. *Praeterea cui non animus,* etc. cf. Iuv. Sat. xiii. (p. 321).

Poenarum solvendi. vide Munro, et Madvig. Lat. Gr. 413. Obs. 2.

47. XL. *siti protracta,* etc. sc. ex aedibus,—

> ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας.
> Thuc. ii. 52.

L. 2. ***Ipsam***, sc. dominam, more Graecorum qui saepe dominum *αὐτὸν* et dominam *αὐτὴν* vocant. ***Doering***. 48. XLI.

L. 25. ***Loquente . . . sibilum edidit coma***. Cf. — XLII.

> ' As in a poplar grove when a light wind shakes
> A lisping of the innumerous leaf, and dies,
> Each hissing in his neighbour's ear.'
>
> Tennyson, ***The Princess***.

L. 5. ***imbuisse palmulas*** ' first dipped her oars,' *ἐκαίνισε*. Cf. ' Illa rudem cursu prima imbuit Amphitritem.' ***Cat***. lxiv. 10. ' Imbuit auctor opus.' ***Ov***. ' Hoc facetae carmen imbuant aures.' ***Mart***. vii. 26. — —

L. 12. ***limpidum lacum***. sc. Benacum.

L. 20. ***Iovis***. sc. Hammonis. L. 21. ***Batti***, qui Cyrenas condidit, a. Ch. n. 631. 49. XLIII.

L. 5. ***perire***, cf. ' illum deperit impotente amore.' 50. XLIV.

L. 7. ***Caesio***, cf. *λέων ὥς . . γλαυκιόων*. Ib. xx. 172. ' Caesia Palladium ' (i.e. *γλαυκῶπις*.) Lucr. iv. 1161.

L. 8. ***Amor sinistra, ut ante***, etc. ' Love, as ever, pleased, From left to right approval sneezed.' ***Cranstoun***.

L. 9. ***Sternuit***. Hoc omen laeta accipit Penelope (Od. xvii. 544), quae prima mentio fit rei saepius commemoratae, e.g. Theocr. xviii. 16.

> *ὄλβιε γάμβρ' ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι.*

' Me demandez-vous, d'où vient cette coustume de bénir, ceux qui éternuent ? . . . Parce que l'éternument vient de la tête, et est sans blasme ; nous lui faisons cet honneste recueil : ne vous moquez pas de cette subtilité ; elle est, dit on, d'Aristote.' ***Montaigne***. *ἢ διότι ἐκ τοῦ θειοτάτου τῶν περὶ ἡμᾶς, τῆς κεφάλης, ὅθεν ὁ λογισμός ἐστι, γίγνεται.* —Ar. Probl. 33. 7.

L. 14. ***Huic uni domino*** vel Amori, vel potius tibi. Deinde ***sic*** vel ad priora referendum, vel iurisiurandi sensu cum ***ut*** coniungendum.

> ' Sirmio, thou fairest far beneath the sky 51. XLV.
> Of all the isles, and jutting shores, that lie

PAG. CARM

Deeply embosomed in calm inland lake,
Or where the waves of the vast ocean break;
Oh joy of joys, to gaze on thee once more!
I scarce believe that I have left the shore
Of Thynia, and Bithynia's parching plain,
And gaze on thee in safety once again!
Oh, what more sweet than when, from care set free,
The spirit lays its burden down, and we,
With distant travel spent, come home and spread
Our limbs to rest along the wished-for bed;
This, this alone repays such toils as these!
Smile, then, fair Sirmio, and thy master please,—
And you, bright Lydian waves, your dimples trim,
Let every smile of home be wreathed for him!'

Martin.

optimè etiam reddit C. S. Calverley, 'Gem of all isthmuses and isles,' etc. L. 3. *fert*, i. e. sustinet. cf. φέρων τὰ πάντα, Ep. ad Hebr. i. 3. *uterque Neptunus*, stagnorum aequè ac vasti maris praeses. L. 13. *Lydiae lacus undae*, i.e. Lacum Benacum; *Lago di Garda.* Lydiae autem, quia Raeti originem suam ab Etruscis et hi a Lydis ex vulgari veterum opinione repetebant. *Libuae*, Lachmann, Libui enim Galliae Transpadanae tribus.

51. XLVI. *Phrygii campi.* Catullus in Bithyniâ ex cohorte praetoris Memmii fuerat, circiter a. Ch. n. 58.

52. XLVII. Why art thou silent? Is thy love a plant
Of such weak fibre that the treacherous air
Of absence withers, what was once so fair?
Is there no debt to pay, no boon to grant?
Yet have my thoughts for thee been vigilant,
Bound to thy service with unceasing care—
The mind's least generous wish a mendicant,
For nought but what thy happiness could spare.
Speak!—though this soft warm heart, once free to hold
A thousand tender pleasures, thine and mine,
Be left more desolate, more dreary cold
Than a forsaken bird's-nest fill'd with snow

'Mid its own bush of leafless eglantine—
Speak, that my torturing doubts their end may know!
Wordsworth.

'It is very instructive to compare the direct and obvious manner of Catullus with the involved and curious thought of the most reflective of the moderns. The feeling of both poets is equally tender and true; but the one thinks of nothing but the emotion which must have vent: the other, brooding pensively over his own affection and his friend's unkindness, twists the plain sentiment into strange and beautiful shapes, and forces the commonest things of nature into new association with his imaginative grief.'—*North British Review, Feb.* 1862.

lacrimis Simonideis. Quint. x. i. 64, 'Simonidis praecipua in commovendâ miseratione virtus,' id quod ex dulcissimo θρήνων fragmento de Danae apparet.

'Peer for the gods he seems to me, 52. XLVIII.
And mightier, if that may be,
Who sitting face to face with thee
Can there serenely gaze,
Can hear thee sweetly speak the while,
Can see thee, Lesbia, sweetly smile,
Joys that from me my senses wile,
And leave me in a maze.
For, ever, when thy face I view,
My voice is to its task untrue,
My tongue is paralyzed, and through
Each limb a subtle flame
Runs swiftly, murmurs dim arise
Within my ears, across my eyes
A sudden darkness spreads, and sighs
And tremors shake my frame.'
Martin.

Sapphus verba ex nuperrima Bergkii recensione haec sunt.

PAG. CARM.

φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν ὤνηρ, ὅστις ἐνάντιός τοι
ἰζάνει καὶ πλασίον ἆδυ φωνεύ-
σας ὑπακούει

καὶ γελαίσας ἱμερόεν, τό μοι μάν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν·
ὡς γὰρ εὔιδον βροχέως σε, φώνας
οὐδὲν ἔτ' εἴκει·

ἀλλὰ καμ μὲν γλῶσσα ἔαγε, λέπτον δ'
αὔτικα χρῷ πῦρ ὑπαδεδρόμακεν,
ὀππάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημ', ἐπιρρόμ-
βεισι δ' ἄκουαι.

Poet Lyr. Pars III. 1867.

Aptè citat Cranstoun, Tennysoniana illa,

I watch thy grace; and in its place
My heart a charmèd slumber keeps,
While I muse upon thy face.
And a languid fire creeps
Through my veins to all my frame,
Dissolvingly and slowly: soon
From thy rose-red lips my name
Floweth: and then as in a swoon,
With dinning sound my ears are rife,
My tremulous tongue faltereth. *Eleänore.*

53. XLIX. L. 10. *Uraniae genus.* Cf. 'Hunc (sc. Hymenaeum) Musâ genitum.' Claudian Epith. Pall. et Cel. Pag. 347. L. 7.

55. — L. 9. *sed moraris*, etc. Cf. Tennyson:

'But where is she, the bridal flower,
That must be made a wife ere noon?
She enters, glowing like the moon
Of Eden on its bridal bower.'

In Memoriam, sub fin.

L. 16. *Usque dum tremulum*, etc.

'Till hoary age shall steal on thee,
With loitering step, and trembling knee,
And palsied head, that ever bent,
To all in all things nods assent!' *Martin.*

L. 7. *initia.* i.e. quae tuis mysteriis adhibentur. L. 10. 57. LI.
sine cerere, i.e. incenatae. L. 17. *dea Pasithea*, uxor 58. —
Somni, data ei a Iunone (Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων. Il. ξ. 275).

L. 9. *limina tepida*, i.e. tundendo et incubando tepefacta; 59. —
citat Doering, Prop. I. xvi. 22. 'Tristis et in tepido limine somnus erit?'

L. 10. *Quem*, sc. Thesea. L. 22. *Spinosas curas*. Cf. 60. LII.
Matth. xiii. 22, ὁ δὲ εἰς τὰς ἀ κ ά ν θ α ς σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων· καὶ ἡ μ έ ρ ι μ ν α τοῦ αἰῶνος τούτου, κ. τ. λ.

L. 13. *Golgi* urbs Cypri. δέσποιν' ἃ Γολγώς τε καὶ 61. —
Ἰδάλιον ἐφίλασας. Theocr. xv. 100.

L. 15, *in flavo hospite*. Cf. 'Perditus in quadam.' Prop. I. xiii. 7. 'laborantes in uno.' Hor. Od. I. 17, 20.

L. 21. *tacito succendit vota labello*. Vota hoc loco votiva munera videntur significare. Illud autem dubium utrum Ariadne revera sacra fecerit, an metu anxia iam tacita mente ea praeceperit. Arridet coniectura *succepit*.

L. 13, *aris* pro *oris*, Ellis, qui citat ex Apoll. Rhod. 62. —

αἴθε γὰρ εἴην
ἀπροφάτως τότε σοῖσιν ἐφέστιος ἐν μεγάροισιν.

L. 22. *Sed connubia laeta*. Cf. Aen. iv. 316, L. 21. (p. 108). Compluribus in locis hoc pulcerrimum carmen imitatus est Maro, praecipue apud Aen. iv. Cf. 'Curarum fluctuat undis,' cum Aen. iv. 532, 'Irarum fluctuat aestu.' Deinde illa, 'Certe ego te,' etc. 'Quaenam te genuit,' etc. quaeque mox sequuntur, 'Iuppiter Omnipotens,' etc. conferenda sunt cum Aeneae exprobratione a Didone habitâ, 'Eiectum litore, egentem Excepi,' etc. 'Nec tibi diva parens,' etc. (p. 109). 'Felix, heu nimium felix,' etc. (p. 112). Idem magnificam illam comparationem, 'Hic qualis flatu,' etc. sequitur, Georg. iii. 237. Accedit in Labyrinthi descriptione, 'Tecti frustraretur inobservabilis error.' Cf. Aen. v. 588. Iovis iusiurandum, Aen. x. 106. (p. 131.) a Catullo adumbratur:—

'Annuit invictus caelestum numine rector
Quo tunc et tellus atque horrida contremuerunt
Aequora concussitque micantia sidera mundus.'

PAG. CARM. Cum Parcarum illa cantilenâ :—

'Currite ducentes subtegmina currite fusi.'

Cf. similia apud Ecl. iv. (p. 73 l. 6). Supra, illud 'Multae illum pueri,' etc. obversatum est Vergilio cum scriberet :—

'Multae illam frustra Tyrrhena per oppida matres
Optavere."—*Aen.* xi. 581.

Est etiam distichon apud Comam Berenices :—

'Invita, o regina, tuo de vertice cessi,
Invita, adiuro teque tuumque caput.'

quo referenda sunt Aeneae verba :—

'Invitus, regina, tuo de litore cessi.'—*Aen.* vi. 460.

Quantum Lucretio debuerit ipse Catullus in hoc poemate condendo optimè monstravit Munro. Lucr. Ed. 2. p. 477. 478.

63. — L. 1. *versantem*, ut ap. Liv. ii. 46. Q. Fabium inter multas versantem hostium manus. Cf. supra ad c. xxxi.

L. 14. *vestigia*, pro pedibus; 'vestigia primi Alba pedis;' Aen. v. 566. 'ponit uterque In locuplete domo vestigia.' Hor. Sat. II. vi. 102.

L. 17. *auctae*, i.e. praeditae, ut apud Lucretium.

64. LIII. L. 1. *florens volitabat Iacchus.* 'Titian must have had this passage of Catullus in view when he painted the Bacchus and Ariadne of our National Gallery. The circumstance of Bacchus flinging himself from his car towards Ariadne, is a touch due to the painter alone. All the other incidents are to be found in the poet.'—*Martin.*

Multa ex Euripidis Bacchis hic desumpta sunt. Cf.

καταστίκτους δορὰς
ὄφεσι κατεζώσαντο λιχμῶσιν γένυν. v. 697.
ἄλλαι δὲ δαμάλας διεφόρουν σπαράγμασιν. v. 739.

— LIV. L. 19. *Hic qualis flatu*, etc. Felicissimo, ut solet, stilo, haec Anglicè reddidit Martin :—

'As when at early dawn the western breeze
Into a ripple breaks the slumbering seas,

Which gently stirr'd, move slowly on at first, PAG. CARM.
And into gurglings low of laughter burst;
Anon, as fresher blows the rising blast,
The waves crowd onwards faster and more fast,
Floating away till they are lost to sight
Beneath the glow of the empurpled light,
So from the royal halls, and far from view,
Each to his home with wandering steps withdrew.'

flatu matutino. Cf. Aesch. Ag.

λαμπρὸς δ' ἔοικεν ἡλίου πρὸς ἀντολάς
πνέων ἐσήξειν.

L. 1. *Horrificans Zephyrus.* Cf. 65. LIV.

οἵη δὲ Ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἔπι φρὶξ
ὀρνυμένοιο νέον.—*Il.* vii. 63.

Fieri potest ut picturae poesis etiam hic non nihil auxilii — LV. suppeditaverit. Est Florentiae notissima tabula Michaelis Angeli Buonarotti, in qua trium Parcarum nentium figurae adumbrantur.

Pelei et Thetidos nuptiae celebrabantur Pharsali in Thessalia. Parcae, quae in vicinia habitant (*οἰκία ναιετάουσιν ὑπὸ πτυχὶ Παρνησοῖο*), (Hom. Hymn. III. 565), adsunt, epithalamium cantaturae.

L. 13. *roseo.* Vocabulum quod primo quidem adspectu minime aptum videtur, ita tuetur Ellis. 'Opponuntur inter se epitheta. Credo ea Catullum invertisse more Alexandrinorum. Poterant vittae ita cum capillis misceri, ut roseum colorem his darent, ipsae acciperent invicem.'

Duriora sanè haec dixeris si mera versificatio respicitur. 66 LVI. Miram tamen vim habent, utpote quae ex imis quasi medullis hausta, Catullum qualis revera fuerit, nobis repraesentant, nam 'verae voces tum demum (i.e. in adversis rebus) pectore ab imo Eiciuntur et eripitur persona, manet res.'

'Calvus, if those now silent in the tomb 67. LVII.
Can feel the touch of pleasure in our tears,
For those we loved, who perished in their bloom,
And the departed friends of former years;

PAG. CARM.

Oh, then, full surely thy Quintilia's woe,
  For the untimely fate that bade ye part,
Will fade before the bliss she feels to know,
  How very dear she is unto thy heart!'—*Martin.*

Missas legendum fortasse *amissas.* Mittere pro *omittere* saepius, nusquam quod sciam pro *amittere* usurpatur.

68. LVIII. L. 1. *Dulce viatori.* Aesch. Ag. 874.

ὁδοιπόρῳ διψῶντι πηγαῖον ῥέος.

L. 5. *prece Pollucis,* i.e. ad Pollucem.

— LIX. 'Borne o'er the land, and wafted o'er the wave,
I turned me sadly, brother, to thy grave,
There the last tribute to thy name to pay,
And vainly call upon the voiceless clay;
Since by hard fortune thou wast torn from me,
Torn, O my brother, undeservedly!
Receive then these my offerings, the meed
By custom to the mournful tomb decreed:—
Receive them moistened from my gushing eye,
And farewell, brother, to eternity.'

Eton School Magazine, 1847.

De fratre cui ad Rhoeteum humato iusta solvit Catullus ex Bithyniâ rediens, cf.

Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
  Quae tuus in vita dulcis alebat amor,
Quem nunc tam longe non inter nota sepulcra
  Nec prope cognatos compositum cineris,
Sed Troia obscena, Troia infelice sepultum,
  Detinet extremo terra aliena solo. lxviii. 95.

69. LX. Caesar hos versus epigrammati Ciceronis in eundem Terentium opposuit.

— LXI. D. Laberius, Eques Romanus, a Caesare coactus mimum agere, hunc prologum in scenâ dixit. De Laberio omnino consulendus est Milman, *Personae Horatianae.* p. 175-178.

L. 9. *detrusti.* i.e. detrusisti, ut *tristi*, pro trivisti, Cat. lxvi. 30, *accestis*, pro accessistis, Aen. i. 201, *traxe*, pro traxisse, v. 786, *vixet*, pro vixisset, xi. 118, etc. Vide Munro ad Lucr. i. 233.

LIBER II.

BREVISSIMO temporis intervallo poetae qui sequuntur, a superioribus seiuncti sunt. Postero enim anno quam Caesar interfectus est videtur prima Ecloga esse edita. Mirum autem quantum Latina poesis processit, utprimum Vergilius eius quasi antistes exstiterat. Primo enim in ipsa carmina condenda multo maior cura impendi iam coepta est, adeo ut numeri longè elegantiores evaderent. Conferat quispiam cum prioris aevi versibus hexametris idem metrum a Marone pertractatum. Fuerit Lucretio propria maiestas gravitasque, ac mira quaedam saepius vel uno verbo depingendi quae velit facultas: fuerit Catullo vox grandis et plena; tamen in illo sonorum varietatem compositionemque desideramus; huic autem profluens quiddam et canorum aliquando deest, quum versus sanè per se suavissimi, articulis membrisque rarius inter se colligentur. Elegi autem qui apud Catullum incitatiore cursu feruntur, et quasi luxuriantes, in longiores periodos evagantur, ad normam severiorem paulatim exigebantur. Elisio in pentametri caesurâ haud scio an nusquam iam deprehendi possit: in eiusdem fine voces trisyllabae a Tibullo et Propertio frequentius usurpatae, a Nasone nonnisi rarissimè probantur. Fateor tamen mihi arridere licentiam, quam etiam in limatioribus suis carminibus Propertius sumpsit, disticha quatuor vel quinque syllabarum vocibus claudendi: eiusdem auspiciis pentametro gravitas quaedam amplior accessit.

Tibullo* quidem Elegeiae palmam defert Quintilianus. Inest profecto, ut rem a Dissenio† penitus exploratam strictim attingam, mira membrorum concinnitas; propriaeque eius sunt tum oppositiones nervosae tum clarae accurataeque partium distinctiones. Diverso ingenio Propertius, eandem sententiam, velut apud initium carminis ad Paullum inscripti, artificiosius amat alio atque alio modo amplificare.

Deinde sub idem tempus permulta scribendi genera elaborari vel a Graecis adsciscí coepta sunt. Epos perfectum; Horatii auspiciis Satira valdè exornata, ac paene universa Lyrica poesis in Latium inducta est. Ovidio propria laus debetur, anni Romani Fastos in ordinem redactos poeticè tractandi eorumque origines indagandi. Videtur‡ Propertio quoque in animo fuisse huiusmodi opus condere. Omnino post Ianum ab Augusto clausum, propter Maecenatis Messalae ac principis ipsius gratiam, ingenia in Musas propensiora indies fiebant, civiumque mentes assiduis bellis confectae, pacis artes vehementius amplectebantur. Accessit eodem recitandi mos, inductus vel revocatus a C. Asinio Pollione, qui et ipse orator historicus et tragicus, bibliothecam publicam Romae primus condidit. Cuius consuetudinis ea primo ratio fuit, ut de hominum iudicio experimentum fieret. Ingravescere post aliquot annos malum, quod Flaccus§ semel atque iterum perstrinxit. Complurium Augustei aevi scriptorum non nisi nomina hodiè restant. Maximâ laude floruerunt Valgius, Varius, Gallus, Albinovanus. Ex deperditis autem huius temporis operibus duo maxime desideramus, nempe Varii Thyesten et Ovidii Medeam, utrumque a Quintiliano laudatum. Quae quidem fabulae eo acceptiores fuissent, quod tragi-

---

* Instit. Orat. x. i. 93. † De Poesi Tibulli.

‡ Propertius. Paley. Exempla sunt Eleg. v. i. iv. (huius Anth. p. 199.) x.

§ Cf. Ars Poet. 299; Ep. II. i. 108 sq.

corum Latinorum summa est paucitas; ars enim scenica varias ob causas ad Romanae gentis indolem nunquam satis potuit accommodari.

Iam verò, quantam vim victoriae a tot diversis gentibus reportatae in litteras Latinas et in linguam exercuerint, videtur haud omnino praetermittendum, licet res sit longè gravior, quam quae intra has angustias absolvi possit. Ut Romanos concedamus hanc ob causam Graeca exemplaria diligentius secutos esse, eoque pulcriorem in omni genere excellentiae effigiem ob oculos habuisse, ita plus quam decuit, Graecis aliquando mos gestus est. Necesse erat nativi ingenii acies prae splendore veterum poetarum quasi praestringeretur. Necesse erat multa quae ad populi Romani origines pertinerent obsolescerent, multaque externa velut in alienum locum irrumperent. Exempla huius rerum peregrinarum admixtionis apud Ovidii Fastos abundant. Idem ad normam a Parthenio* praestitutam Heroidum Epistolas videtur exegisse. Nihilominus tamen a poetis patrii mores ubique adumbrantur. In verbis a re militari toties translatis bellicosa gentis indoles satis apparet.† Quam penitus autem in scriptorum animis insederit imago Romae, velut ad totius orbis dominationem natae, nemo ignorat. Totâ fere Aeneide ac praesertim apud posteriores libros patriae suae origines

---

* Merivale, Hist. Rom. vol. IV. p. 603.

† E. g. '*Signa movet*" de tauro, Georg. iii. 236. 'Tum demum *movet arma* leo,' Aen. xii. 6. '*Bella* cupit . . . mox ruit in *turmas*,' de tigride, Stat. Theb. ii. 130. 'Corvorum *exercitus*,' Georg. i. 382. 'Phorcique *exercitus* omnis,' Aen. v. 824. 'Ad philosophos me revocas, qui in *aciem* non saepe prodeunt,' Cic. Tusc. II. XXV. 60. '*Cane* Musa *receptus*,' Ov. Trist. IV. ix. 31. 'A quibus (sc. molestiis) *cecinit receptui*,' Cic. Tusc. III. XV. 33. 'Perdidit *arma*, *locum virtutis* deseruit, Hor. Ep. I. xvi. 67. '*Iacto* qui semine *comminus*, arva insequitur,' Georg. i. 104. Cf. Aen. i. 188—193. '*Comminus* obtruncat ferro, (sc. cervos),' Georg. iii. 374. 'Viso leo *comminus* hoste,' Lucan. i. 206. 'Nil cupientium Nudus *castra* peto,' Hor. Od. III. xvi. 22. 'In Epicuri *castra* nos coniecimus,' Cic. ad Div. IX. 20. 'Castra togae,' Ov. Rem. Amor. 152. 'Transtulit castra,' Martial. v. 14. '*Marte* nostro,' Cic. Off. iii. 7, et saepe.

Vergilius consecrat. Hinc pendet praeceptum illud celeberrimum 'regere imperio populos;' series heroum futurorum ab Anchisa apud Inferos commemorata; mos belli indicendi a primis temporibus derivatus; resque praeclarissimè gestae clipeo Aeneae insculptae. Duarum denique comparationum, quas prope dixerim omnium pulcerrimas, altera* a legionis ordine quincunciali, altera† a Romae utpote virorum illustrium altricis magnitudine petitur. Eiusdem argumenti ceteri‡ quoque poetae amantiores fuerunt.

Quod neque decantatis quibusdam Horatii carminibus supersedi, et quod huius libri magna pars ex Vergilio constat, spero id nemini molestum fore. Quorum de praestantiâ ac de Latinae poeseos maturitate viri doctissimi iudicium libet clausulae loco transcribere:—

'If the Augustan age is, as it is allowed to be by common consent, the epoch of the perfection of art as applied to Latin poetry, that perfection is centred in Virgil and Horace. Ovid, the third great representative poet of his time, sufficiently indicates that even then a decline had begun; and Tibullus and Propertius, though free from his faults, are scarcely of sufficient eminence to be regarded as masters in the school of style. But Virgil and Horace, like Sophocles among Greek poets, constitute the type by which we estimate the poetical art of their nation, the mean which everything else either exceeds or falls short of. It is not that we consciously fix upon any qualities in them which attract our admiration, but rather, perhaps, on the contrary that there seems to be nothing prominent about them; the various requisites of excellence are harmoniously blended, without exaggeration, and the mind receives that satisfaction which refuses

---

* Georg. ii. 279, p. 83. 'Ut saepe,' etc.

† Aen. vi. 785, 'qualis Berecynthia mater,' p. 118. Cf. etiam Georg. iii. 346: 'Non secus ac patriis acer Romanus,' etc. p. 90. L. 1.

‡ Cf. Hor. Od. iii. 3, p. 147; iv. 2. 4, 5, p. 160 sq.; Carm. Seculare; Prop. v. 6, p. 202.

to be asked how it came to pass. Their style is sufficiently characteristic not to repel imitation, though with many of its most successful imitators the process is doubtless mainly intuitive: yet, on the other hand, it is not so peculiar as to render imitation an act of ridiculous presumption. Less frequently pictorial than that which preceded it—the style of Lucretius and Catullus, it is at the same time more artistic. Single sentences are not devoted to the uniform development of a particular effect, but a series of impressions is produced by appeals made apparently without any principle of sequence, to the different elements of the mind, sense, fancy, feeling, or memory, and the task of reducing them to harmony is left to the reader's sympathizing instinct. It is a power which appears to deal with language not by violence, but by persuasion, not straining or torturing it to bring out the required utterance, but yielding to it, and, as it were, following its humours. Language is not yet studied for its own sake; that feature belongs to the post-Augustan time of the decline of poetry; but it has risen from subordination into equality, and the step to despotic supremacy is but a short one.'—Professor CONINGTON'S *Virgil, Introduction*, p. 15. PAG. CARM.

[De Augustei aevi Poetis, cf. Dunlop, History of Roman Literature, vol. III. Merivale, vol. IV. c. xli. Keble, Prael. Acad. xxxvi—xl. Browne, History of Roman Classical Literature, Bk. II. c. iii—viii. Conington, Virgil, vol. I. ii.]

L. 1. *decus hoc aevi inibit*, i.e. haec praeclara aetas incipiet. cf. *ineunte* anno: De *tempore* quod haec Ecloga spectat, haud ambigitur. Anno enim a. Ch. n. 40. Asinio Pollione et Cn. Domitio Calvino Coss. Brundisii pax composita fuit; quinam autem ille puer fuerit cuius natalibus omnia fausta auguratur Vergilius, incertum est. Cf. Merivale, H. R. vol. III. c. xxvii. 72. LXII

L. 8. *Adgredere*, etc. vertit Munro, ' Enter on thy great 73. —

PAG. CARM. honours; even now the hour will be here; thou dear god-child, mighty promise of a Jove to be.'—*Journal of Classical and Sacred Philology*, vol. iv. p. 293, ubi de hoc loco fusius disputatur.

75. LXIII. L. 1. *quis spargeret*, etc. i. e. caneret ut spargeretur. Cf. *Ecl. vi.* 62, 'tum Phaethontiadas' *musco circumdat*. Martial, IV. xiv. (p. 296, huius Anth.) 'Sili, qui periuria barbari furoris ingenti *premis ore*,' i. e. canis quemadmodum pressa sint.

L. 9. *Vare tuum nomen*, etc. L. Alfenum Varum, Octaviani Caesaris legatum et Transpadanae provinciae agrisque dividendis praefectum, hic intelligendum esse censet Forbiger. Eidem Varo sexta Ecloga inscribitur.

L. 14. *et me fecere poetam*, etc. Cf. *καὶ γὰρ ἐγὼ Μοισᾶν καπυρὸν στόμα, κ. τ. λ.* *Theocr*. Id. vii. 37.

Habet haec Ecloga permulta a Theocrito expressa, cf. praesertim, l. 21. *quis est nam ludus in undis?* Id. XI. 42. *τὰν γλαυκὰν δὲ θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν.*

76. — L. 4. *Dionaei . . . astrum*, cf. ad Aen. VIII. 682, p. 124. L. 10. *oblita* passivè: vide alia exempla ad Propertii I. ii. 4, 'mercato cultu.' P. 184. L. 13.

L. 11. *lupi videre priores*. Cf. Plato Rep. I. 336. *καὶ προσβλέπων αὐτὸν* (sc. *Θρασύμαχον*) *ἐφοβούμην, καὶ μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερος ἑωράκη αὐτὸν, ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι.*

L. 14. *Et nunc omne tibi*, etc. Id. II. 38, *ἠνίδε σιγᾷ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἆηται.*

78. LXV. L. 9. *ruit imbriferum ver*. 'Comes down in showers,' ut 'nox humida caelo praecipitat.' Conington. L. 16. *expulsam eruerent*, i. e. eruendo expellerent, per prolepsin
79. — participii, ut 'submersas obrue puppes.' L. 2. *fugere ferae*. Perfecto vel Aoristi significatione pro *fugere solent* posito, ut, 'ruperunt horrea messes' Georg. I. 48, vel pro praesente, ut inter initium rei et finem vix ullum videatur spatium intercedere, ut 'exiit arbos.' Georg. II. 81. Sensus igitur 'simulatque tonitrua audiuntur terraque

tremiscit, statim fugiunt ferae.' Illam explicationem PAG. CARM.
Heyne, hanc accipiunt Wagner, Forbiger, Conington.

L. 3. *humilis pavor*=quod humiles facit. Cf. 'biberent 79. LXV.
exsangue cuminum.' Hor. Ep. I. xix. 18. 'Securos
latices.' Aen. vi. 715. L. 5. *ingeminant austri*, etc. 'Sensit
poeta, post fulmen emissum largiorem extemplo imbrem
descendere, et ventorum augeri vim.' Copleston.

L. 12. *iterum videre Philippi.* Cf. Lucan. Phars. vii. 847. 80. LXVI.
(p. 265). et ibi notata. L. 7. *Addunt*, sc. se, ut 'adde 81. —
manus in vincla meas.' Con.

L. 6. *Tot congesta*, etc. E. g. Volaterrae, Populonia, 82. LXVII.
Cortona, Anxur, Signia, Cora, Norba, Setia, Tusculum.

L. 7. *ut saepe.* Cf. Lucr. ii. 325 (p. 31). 83. LXVIII.

L. 5. *audent se credere.* 'Multi seminibus et plantis tri- 84. LXIX.
buere sensus, seque cum iis laetari et angi significave-
runt : Vergilius autem illum locum cum praecipuo quodam
affectu, atque ut ita dicam tutelari, tractavit.' Keble,
Prael. 37, qui conferri iubet, '*animos* tollent sata,'
'silvestrem animum,' '*miraturque* novas frondes,' etc.

L. 20. *totis vomit aedibus.* Hinc *vomitoria* illa in — LXX.
theatris appellabantur.

L. 8. *Iustitia excedens terris.* Cf. Hesiod. ἔργ. κ. ἡμ. 107. 85. —

> Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον—
> Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτον προλιπόντ' ἀνθρώπους
> Αἰδὼς καὶ Νέμεσις.

'Ultima caelestum terras Astraea reliquit.' Ov. Met. i. 150.

L. 26. *Acherontis.* Cf. Lucr. iii. p. 35, l. 1.

L. 1. *coniurato ab Histro*; 'from the custom of the 86. —
Dacians to draw water from the Danube, when about to
undertake an expedition, and swear by it not to return
till they had conquered.' Merivale, H. R. vii. p. 225.
L. 27. *dulces*, etc. Cf. Lucr. iii. 895, p. 36, l. 9. et ibi
notata.

L. 18. *Omnia iam volgata.* Cf. *Choerili verba.* 87. LXXI.

> ὦ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν,
> Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών, κ.τ.λ.

88. LXXI. L. 11. *Molorchi.* Cf. ad Martial. iv. 64, l. 23, p. 298.

L. 1. *volitare.* Cf. nott. ad Carmen xiv. L. 4. 7. *Mantua. . . Mincius.* 'Locis appellandis dulce reddidit carmen, alioqui pulcrum modo atque splendidum.' Keble. L. 17. *tollant aulaea.* Cf. Ovid. Met. iii. 111. (p. 222, l. 15.)

L. 22. *pulsum Niphaten.* i.e. pulsos monticolas. L. 25. *bis triumphatas gentes,* de quibus bini triumphi habiti sunt; non vulgari usu, ut bis eaedem gentes victae sint. *Heyne.* Duplex victoria significatur, altera ab Oriente extremo, Armeniis scilicet Parthisque, altera ab Occidente extremo reportata, bello Cantabrico profligato. Totus hic locus a Vergilio fortasse retractatus et Georgicis serius insertus est.

89. LXXIII. L. 15. 'Quorsum tandem illud 'Tantum campi iacet?' Imitatur, ni fallor, sermonem Itali pastoris, mirantis, ut fit, planas et apertas sine limite regiones, cum ipsi omnia finita sint ac distincta et crebris quidem intervallis.' Keble.

91. LXXIV. L. 8. *Quid labor,* etc. 'Deditâ operâ servatur is sonus verborum, qui ad hominem pariter referri possit ac bestiam. Et quis nescit illo tenore loqui saepius agricultores d canibus suis, de bubus, de omni pecore?' Keble. Cf. cum his dulcissimis versibus Lucr. carm. xxvi. page 32.

93. LXXVI. L. 9. *deum namque ire,* etc. vide Carm. xci.

— LXXVII. Cf. nott. ad Ovid. Met. ii. 1—30. p. 220.

94. — L. 15. *Eridanus.* De locorum mentione quae apud Vergilium fit, lege Keble Prael. Ac. xxxviii.

97. LXXX. Haec Sinonis oratio eximiâ arte est composita. A veris incipit dicere et in falsa desinit. *Heyne.* L. 5. *Iamque*
99. — *dies.* 'In singula fusius excurrit, quo vivam magis exponat facti imaginem.' Copleston.

101. LXXXI. "De Laocoonte unum illud monere liceat: ut concedamus scripsisse Vergilium ab egregiâ statuâ edoctum, multis tamen punctis superari a Poeta sculptorem; seu verius fortasse dicam, ab arte artem; cum haec acerrimum modo doloris sensum potuerit exprimere, illa uni-

versae rei infuderit obscurum quendam horrorem, Deique nescio cuius, irati certè et praesentis augurium.' Keble.

L. 1. *redit* pro *redibat*, ut res velut oculis repraesentetur. 103. LXXXI.

L. 4. *incomitata.* pristinam illam securitatem hoc verbo vividè depingit. 104. LXXXII.

L. 24. *iacet ingens litore truncus.* Cf. de Pompeii fato (quod fortasse in animo fuit Maroni haec scribenti) Lucan. viii. 698:— 107. —

> ' Litora Pompeium feriunt, truncusque vadosis
> Huc illuc iactatur aquis etc.'

L. 23. *quae quibus anteferam?* i.e. vel, ' Quid prius, quid posterius dicam?' Servius. vel, ' Annon haec extrema sunt?' Heyne. 109. LXXXIII.

L. 19. *Hoc visum nulli non ipsi effata sorori.* Cf. pertinax illud silentium Iocastae (Soph. Oed. Tyr. 1074.) et Eurydices. (Ant. 1251). 110. LXXXIV.

L. 23. *Hinc exaudiri voces et verba vocantis visa viri.* Haec Popium imitatum esse notat Heyne. — —

> ' In each low wind methinks a spirit calls,
> And more than echoes talk along the walls,
> Here, as I watch'd the dying lamps around,
> From yonder shrine I heard a hollow sound.
> ' Come, sister, come!' (it said, or seem'd to say,)
> ' Thy place is here, sad sister, come away.''
>
> *Eloisa to Abelard.*

Cf. 111. LXXXV.

> *νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας, οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ*
> *ναυτίλοι εἰς Ἑλίκην τε καὶ ἀστέρας Ὠρίωνος*
> *ἔδρακον ἐκ νηῶν· ὕπνοιο δὲ καί τις ὁδίτης*
> *ἤδη καὶ πυλαωρὸς ἐέλδετο· καί τινα παίδων*
> *μητέρα τεθνεώτων ἀδινὸν περὶ κῶμ' ἐκάλυπτεν·*
> *οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν, οὐ θρόος ἦεν*
> *ἠχήεις· σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην·*
> *ἀλλὰ μάλ' οὐ Μήδειαν ἐπὶ γλυκερὸς λάβεν ὕπνος.*
>
> *Apollonius Rhodius* iii. 744.

112. LXXXVI. L. 16. ***Felix***, etc. Cf. Catull. p. 62, l. 22. et ibi nott.

115. LXXXIX. L. 17. ***Lenibat.*** Imperfectum conatum indicat, ut, καὶ τᾶμ' ἔθνησκε τέκν', ἀπωλλύμην δ' ἐγώ.—Eur. *H. F.* 537. L. 20. ***silex.*** Cf. Tibull. i. 1, "Flebis, etc." p. 178, l. 1.

116. XC. De toto hoc loco vide Conington, qui confert Lucr. iii. 18. 'largè diffuso lumine rident,' supra, p. 34, l. 21.

L. 6. ***Pars in gramineis exercent membra palaestris***, etc. Pindarum sequitur. Frag. 95.

> καὶ τοὶ μὲν ἵπποις γυμνασίοις τε, τοὶ δὲ πεσσοῖς,
> τοὶ δὲ φορμίγγεσσι τέρπονται. κ. τ. λ.

Cf. Dante Inferno, xii. 56.

> 'Correan Centauri armati di saette,
> Come solean nel mondo andare a caccia.'—

Ex hâc opinione ortus est mos ille apud barbarorum funera usitatus, et a Tacito commemoratus,

> 'Sua cuique arma, quorundam igni et equus adicitur.'
> *Germania*, xxvii.

L. 10. ***Obloquitur***, etc. 'It seems most natural to understand this line of singing, and the next of playing, making ***numeris*** the dative and explaining it of the dancers.' Conington. L. 22. ***superne***, 'in the upper world.' L. 23. ***Eridani.*** 'Eridanum cur ceteris omnibus fluminibus praetulerit non video, ni fuerit propter Mantuae suae viciniam.' Keble.

118. XCI. L. 3. ***Infectum scelus***, i.e. vel, quo quis inficitur, vel, ita ut infectum sit. L. 4. ***suos Manis.*** Sensus, 'Each spirit has its individual discipline.' Conington, cuius notam vide.

119. XCII. L. 12. ***turbant***, sc. se: vide exempla ad Carm. xxxi.

120. — L. 13. ***arce Monoeci***, hodie ***Monaco.*** ***Socer gener.*** Cf. Lucan Pharsal. I. p. 250, l. 26. de Iulia, Caesaris filia, Pompeio nupta.

L. 19. ***Ille***, L. Mummius a. Ch. n. 146. L. 21. ***Eruet ille***, L. Aemilius Paullus, a. Ch. n. 168. L. 22. ***Aeaciden***;

cf. Prop. v. xi. (p. 206, l. 27). L. 27. *Serrane;* sc. C. Atilius Regulus, cos. a. Ch. n. 257. L. 29. *Unus;* cf. Carm. x. PAG. CARM.

L. 9. *Marcellus;* cf. Prop. iv. xviii. (p. 195). L. 13. *tertia,* i. e. tertia spolia opima post Romulum et Cossum. L. 19. *quantum instar,* etc. 'How commanding is his presence!" Con. L. 28. *tumulum recentem,* sc. Mausoleum Augusti, quod quinquennio ante exstruxerat. 121. XCII.

'Similiter qui primum Aeneae ad litora Latinorum appulsum expressit, eruditus sanè pictor, Claudius Lotharingius, omnem operam poni voluit in ipsis locorum amoenissimorum deliciis.' Keble. Prael. Ac. xxxvi. 122. XCIII.

L. 24. *pars arduus—equis furit.* Videtur constructio esse quam vocant *κατὰ σύνεσιν.* Tota serie verborum *eques* significatur, quem ad sensum vox *arduus* accommodatur. Cum his cf. Propertium de Pugna Actiaca, p. 202, carm. cxlvii. Hor. Od. i. 37, p. 142. 123. XCIV.

L. 7. *Fervere effulgere,* ἀρχαικῶς ut apud Lucretium, et supra 'quas fulgere cernis in armis,' p. 120, l. 9. 124. XCV.

L. 10. *tempora flammas laeta vomunt.* Cf. Hom. Il. v. 4:

δαῖέ οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ.

L. 11. *patrium sidus,* sc. Stella Iulia, Caesaris capiti appingi solita in memoriam stellae crinitae quae apud ludos funebres apparuerat. Cf. Hor. Od. i. xii. 47. 'Iulium sidus.'

L. 27. *auxi,* i. e. aut alia ipse addidi, aut struxi, consecravi. 127. XCVI.

L. 15. *simul ense recluso.* Locum insignem eleganter vertit quidam ex meis amicis:— 128. —

'He with unsheathed brand
Rushed on Euryalus; the maddening sight
Unsealed the lips of Nisus,—loud he shrieked,
Bursting his lair, and wild with pent-up grief:
'On me, Rutulians, me the guilty one
Turn, turn that threatening edge; he never dared
Nor could have dared the deed: nay, by yon heavens
I swear it, and the watchful orbs of night,
He only loved too much his ill-starred friend.'

PAG CARM. 'Unheeded fell his words: the forceful blade
Crushed through his ribs, and gored with piteous breach
The marble of his breast. Euryalus
Writhes in his death pang: o'er his beauteous limbs
The red blood courses free; his neck the while
Upon his shoulder drooping heavily.
As some bright flower shorn by the envious plough
Pales into death: as the faint poppy hangs
Its languid head, surcharged with passing showers.
But Nisus through the thickest of the ranks
Plunges unheedful: Volscens is his aim,
Volscens his destined victim. On he comes—
Fast hail the angry blows upon his crest!
The hostile ranks close round! He presses on,
Waving the lightning terrors of his sword,
Till in his foe's yet gasping throat he plunged
The blade, disdaining to be slain alone.
Then on the breathless corse of his dear friend,
Pierced with a thousand wounds, he laid him down,
And sank contented into endless sleep.
'Thrice happy youths! if aught my minstrelsy
Can balm your memory, ye shall live for aye
Lamented and renowned, while thy proud race,
Aeneas, holds the stedfast Capitol,
And Rome's paternal empire sways the world.'

E. D. S.

130. XCVII. L. 5. *date.* Vide nott. ad carm. CCXV.

L. 6. *te tua funera;* per appositionem. *funus*=cadaver. Ita, Aen. vi. 150, 'incestat funere classem.' 'Scipio funeri suo exsilium indixit.' Liv. xxxix. 52.

131. XCVIII. L. 1. Vide nott. ad Carm. lii. Pag. 62, l. 22.

132. XCIX. L. 12. *strinxit de corpore.* Graecè, τοῦ σώματος ἐπέγραψε.

133. — L. 3. *Manus iuvenum.* Cf. Ov. p. 209, Hor. p. 152.

135. CI. L. 16. *Appenninus.* 'Aenean componere voluit non cum quovis montium, sed cum eo quem ipse, puer cum esset, optimè cognoverat.' Keble.

L. 14. 23. *Quantus Athos . . . duas lances.* Utrumque locum Miltonus in praestantissimâ illa Satanae descriptione imitatus est. PAG. CARM.

' On t'other side Satan alarm'd
Collecting all his might dilated stood,
Like Teneriffe or Atlas, unremoved;
His stature reach'd the sky, and on his crest
Sat horror plumed; nor wanted in his grasp
What seem'd both spear and shield: now dreadful deeds
Might have ensued, nor only Paradise
In this commotion, but the starry cope
Of heaven perhaps, or all the elements
At least had gone to wrack, disturb'd and torn
With violence of this conflict, had not soon
The Eternal to prevent such horrid fray,
Hung forth in heaven his golden scales, yet seen
Betwixt Astraea and the Scorpion sign.'

Milton, *Par. Am.* iv. 985.

L. 15. *Mortalis mucro*, etc. 136. CI.

' But the sword
Of Michael, from the armoury of God,
Was given him temper'd so, that neither keen
Nor solid might resist that edge: it met
The sword of Satan with steep force to smite
Descending, and in half cut sheer.'

Ibid. vi. 329.

L. 26. *Balteus*, cf. supra, Pag. 133, l. 1. 138. CII.

L. 8. *Nigro gregi.* pro 'ad gregem' poeticè: cf. 'viridi compellere hibisco,' Ecl. II. 30. 'rivoque fluenti iace.' Ib. viii. et fortasse, 'Egessitque rogis.' *Prop.* p. 203, l. 20. 142. CVI.

Cf. 'sequiturque (nefas) Aegyptia coniunx.' Aen. viii. 689. Pag. 124, l. 18. — CVII.

L. 19. *Privata* etc. 143. —

'I died a Queen. The Roman soldier found
Me lying dead, my crown about my brows,
A name for ever! lying robed and crown'd
Worthy a Roman spouse.'

Tennyson, *Dream of Fair Women.*

146. CIX. L. 12. *Consentit astrum*, etc. Cf. Persii verba. P. 245, l. 12.

'Consentire dies et ab uno sidere duci,' etc.

Flaccus superstes fuit Maecenati per breve tempus, siquidem uterque mortuus est a Ch. n. 8.—*Orellius.*

Aliter Merivale. IV. c. xxxvi. 'it is a question whether the minister or his friend survived for a few days.'

Hendecasyllabos quos ad Horatium misit Maecenas, ita restituit Meyer—

Lucentes (vulgo, Lugens te) mea vita, nec smaragdos,
Beryllos mihi, Flacce, nec nitentes,
Nec percandida margarita quaero,
Nec quos Thynica lima perpolivit
Anellos nec iaspios lapillos.

De quibus versibus vide King, *Antique Gems*, p. 319.

152. CXIV. L. 17. *Una de multis.* cf. Aesch. Pr. Vict. 865.

μίαν δὲ παίδων ἵμερος θέλξει τὸ μὴ
κτεῖναι σύνευνον, ἀλλ᾽ ἀπαμβλυνθήσεται
γνώμην· δυοῖν δὲ θάτερον βουλήσεται,
κλύειν ἄναλκις μᾶλλον ἢ μιαιφόνος.

cf Ov. Her. xiv. Pag. 209.

154. CXVI. L. 18. *Stellis inserere.* Vide nott. ad Carm. LXIII. P. 75. L. 1.

158. CXVIII. L. 16. *Fumum et opes strepitumque Romae.*

'And shook to all the liberal air,
The dust and din and steam of town.'
Tennyson, *In Mem.* LXXXVII.

159. — L. 11. *cetera fluminis*, versuum cursus rei narratae respondet, ut saepe. Cf. Georg. iii. 103, sq. *Nonne vides*, etc. (Pag. 89). Aen. ii. 405. *Adgressi*, etc. (Pag. 104, l. 11.)

Adde sequentis carminis initium 'monte decurrens,' etc.

160. CXIX. L. 22. *seu, seu*, etc. *παιᾶνες, ὕμνοι, ἐγκώμια, ἐπινίκια, θρῆνοι*, deinceps significantur.

162. — L. 1. *forumque litibus orbum.* Cf. Lucan, ii. 18. P. 255.

168. CXXIV. L. 12. Cf. Milton, Sonnet xx :—

'Lawrence, of virtuous father, virtuous son, PAG. CARM.
Now that the fields are dank and ways are mire,
Where shall we sometimes meet,' etc.

L. 17. *Marsi*, a. Ch. n. 91—88. *Capuae*, a. Ch. n. 216. 169. CXXV.
Spartacus, a. Ch. n. 73—71. L. 7. *Phocaeorum*, urbe 170. —
scilicet ab Harpago obsessâ a. Ch. n. 542. L. 15. *saxa*, μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, Herod. i. 165.

L. 3. *accurrit quidam.* 'Sine causâ Volpius Patavinus 172. CXXVI.
opinatus est hâc satirâ derideri Propertium.' *Orellius.* Vide Merivale, Hist. Rom. IV. c. xli.

L. 21. *pueros elementa docentem.* Cf. Iuv. vii. 226:— 176. CXXVIII.

'Cum totus decolor esset
Flaccus, et haereret nigro fuligo Maroni.'

L. 12. *bellare*, sc. contra Antonium a. Ch. n. 31. *Messala.* 177. CXXIX.
M. Valerius Messala Corvinus, quem ad Aquitanos debellandos secutus est Tibullus.

L. 9. *Ibitis*, ad orientem componendum a. Ch. n. 30. 178. CXXX.

L. 2. *Saturni me tenuisse diem*, cf. supra, 'hodie tri- 179. —
cesima sabbata,' Hor. Sat. I. 9.

L. 11. *pensis*, cf. Ov. Fast. ii. 743. Pag. 227. l. 15.

L. 16. *nudato pede*, ἀπέδιλος. Pr. Vinct. 135.

Hoc et sequens carmen Tibullo tribuit Dissen, ab- 182. CXXXIII.
iudicat Heyne, qui tamen inter mellitissima et venustissima ex totâ antiquitate Romanâ esse censet.

L. 8. *Componit ... Decor.* Cf. Gray, *Progress of Poesy*:—

'Where'er she turns, the Graces homage pay.'

L. 23. *multos hoc sumet in annos*, i.e. Sulpicia hunc diem per multos annos (ut 'quod et hunc in annum vivat.'—*Hor.*) hilariter consumet. Cf. 'ei rei hunc *sumamus* diem.' Ter. Ad. v. 854. Lachmann autem coniecit *sumite*, i.e. sumite vobis celebrandum.

L. 20. *frustra credula turba sedet*, i.e. turba amatorum 183. CXXXIV.
adsidet aegrotanti Sulpiciae.

L. 13. *mercato* passivè, ut *oblitus*, *sortitus*, *indociles* 184. CXXXVI.
infra pro indoctos. Cf. e contrario *inviolatus* pro *invio-*

185. CXXXVI. *labilis*, etc. vide Mayor ad Cic. Phil. ii. 26. L. 12. *Eveni filia* Marpessa. L. 13. *Phrygium maritum* Pelopem.

186. CXXXVII. L. 2. *Phasidos isse viam*, i. e. viam ad Phasin. *Athamantidos undis*, Hellesponto.

L. 7. *processerat quaerere*, Graecè, ut 'pecus egit altos visere montes.' Hor. De poetico usu infinitivi vide Madvig. Lat. Gr. 412. 419.

L. 9. *Hunc duo sectati*, etc. Monet scriptor Cantabrigiensis *alam* pro axillam accipiendam esse, locumque difficillimum ita vertit. 'He in his perplexity (or on tiptoe) withdraws himself under the farthest part of his armpit, and drives off the winged nuisance (rogues?) with a branch.'—*Journal of Philology*, No. 2. p. 153.

Constat notam aliquam picturam respici.

L. 15. *genus Orithyiae*, i. e. Calais et Zetes. Sensus. 'At last Zetes and Calais have left him alone; then Hylas went on his way, a cause of pain, or an object of love, (cf. 'Venus—quae dulcem curis miscet amaritiem.' *Catullus*) to the wood-nymphs.'

187. — L. 5. *Dryades traxere*. Confundi videntur inter se Dryades et Naiades. Quomodo enim Dryades possent Hylan sub undas trahere? Fortasse poeta in animo habuit Apollonium Rhodium, I. 1224. 39.

αἱ μὲν ὅσαι σκοπιὰς ὀρέων λάχον, κ.τ.λ.

ubi chorus in ripâ institutus esse dicitur, et Theocr. Id. xiii. 43.

ὕδατι δ' ἐν μέσσῳ Νύμφαι χορὸν ἀρτίζοντο.

L. 17. *addidit alas*. cf. e contrario Eubuli Frag.

τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
ἢ κηροπλαστήσας Ἔρωθ' ὑπόπτερον;
ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν.

L. 18. *humano corde*, i. e. in humano corde: alii minus rectè explicant, 'represented this god with a human heart as winged.'

188. CXXXIX. L. 24. *excepi*, pro suscepi, Paley. Num sensus est, 'quae vota tibi Leucothoe deinceps fudi?'

189. — L. 20. *Euboico litore*. Cf. Infra Pag. 192, l. 1.

L. 21. *duo litora*, i. e. Symplegadas. PAG. CARM

L. 12. *Martius liquor*, i.e. aquaeductus, quem extruxit 190. CXL.
Q. Martius Rex, praetor a. Ch. n. 144. 'cum mihi vicino Martia fonte sonet.' Mart. IX. 18. Cf.

'Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum.'
Hor. Ep. I. 10. 20.

L. 23. *ab aevo excidet*, 'will be forgotten through length of time.' cf. 'Lucus erat longo nunquam violatus ab aevo.' Lucan III. Pag. 257, l. 1. et cum absoluto usu verbi *excido*, 'Nec vera virtus cum semel excidit.'

L. 10. *pote*=potis est; L. 12. *pro tumulo Carpathium* 191. CXLI.
omne mare est. Cf.

'O mother, praying God will save
Thy sailor,—while thy head is bow'd,
His heavy-shotted hammock-shroud
Drops in *his vast and wandering grave*.'
Tennyson, *In Memoriam*, VI.

L. 1. *Saxa Caphareа*. Cf. 'Euboicae cautes ultorque 192. —
Caphareus.' Aen. XI. 260.

L. 9. *Non tulit hic*, etc. 'While he remained on shore, he had not to endure.' *Paley*.

L. 11. *thyio thalamo*. Qualis arbor fuerit θυία incertum est: alii arborem vitae, alii cedri genus intelligunt. Dignum notatu videtur, idem vocabulum legi apud Vulgatam Sacrorum Librorum interpretationem (3 Reg. X. 11.) 'Classis Hiram attulit de Ophir ligna thyina,' ubi Indicam arborem 'sandal-wood' significari demonstravit Max Müller.

L. 12. *effultum*, sc. erat. L. 22. *longas manus*, i.e. antea integras. Ita supra, 'Huic fluctus vivo,' etc.

L. 26. *si modo matris erit*, i. e. si corpus in matris manus veniet.

L. 15. *felicibus edita pennis*, i. e., nata felici omine. 193. CXLII.

L. 2. *crocino*, sc. unguento. *murreus*. 'of agate.' Vide 194. —
King, Antique Gems. *Murrhina*, p. 83. *onyx*, i. e. vas. cf. nardi parvus onyx. ἀλάβαστρον μύρου.—D. Matth. xxvi. 7.

194. CXLIII. L. 21. *Hic*, i. e. Romae. *Nulla* ... *nec* citat Lachmann, 'Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras.' iii. 105.

195. — L. 1. *pacata*, i. e. pacis studiosa.

— CXLIV. L. 11. *Pontus*, i. e. Lacus Lucrinus.

L. 14. *via*. semita illa Herculis montis iugum erat velut altâ mole in mare iactum. *Hertzberg*.

sonat, maris vehementioris appulsu.

L. 15. *Hic ubi*, etc. Sensus, 'Here, where cymbals resounded in honour of Hercules, when by his might he was acquiring cities upon earth, Baiae now detested from the guilt attaching to you as causing Marcellus' death,—what hostile influence has settled in your waters?'—Paullo aliter Paley, qui sequentem versum apodosin facit.

L. 16. *Thebano deo*. sc. Alcmenae Thebanae nato. *His pressus*, i. e. his Baiis. Thermis intemperanter usus occidit Marcellus, a. Ch. n. 23. Cf. Aen. vi. 864. Pag. 121.

L. 22. *Mater*, Octavia, Augusti soror. *amplexum focos*, scilicet et adoptione et nuptiis.

196. — L. 2. *omnia gesta*, i. e. omnia aedilitia munera, cum Marcellus aegrotaret.

L. 7. *Attalicas vestes*, i. e. amplissimas, ut 'Attalicis conditionibus.' Hor. Od. i.

L. 13. *ille licet condat*. 'Let a man encase himself.'

L. 18. *alter amor*, i. e. Chryseidos.

L. 19. *At tibi nauta*, etc. Paleii coniecturam adscivi. Sensus, 'Tibi, o Marcelle, huc portet Charon, corpus inane animae tuae, i. e. vitâ defunctum, qua Claudius Marcellus, Siciliae victor, vivit, et qua Iulius Caesar cessit ab hominum societate.'

197. CXLV. L. 12. *in radios secta suos*, i. e. radios textorios. 'cut in lengths and wound on the shuttle.' Hertsberg coniecit *gladios*.

L. 16. *docti dei*, τοῦ σοφοῦ θεοῦ, τοῦ πάντων δημιουργοῦ. Paley.

198. — L. 7. *Quo*, i. e. quorsum. ut 'Quo pinus ingens.' Hor.

L. 9. *raris kalendis*, 'only occasionally on the first of the month.' *adsueta*, i. e. aperire.

L. 11. *Glaucidos,* ita dictae ob colorem glaucum oculorum aut pilorum. PAG. CARM.

L. 16. *tangi lucerna mero.* cf. Ov. Her. xix. 151.

> Sternuit et lumen, posito nam scribimus illo,
> Sternuit et nobis prospera signa dedit,
> Ecce merum nutrix faustos instillat in ignes,
> 'Crasque erimus plures,' inquit, 'et ipsa bibit.'
> Ov. Her. xix. 151.

L. 24. *Pura hasta,* i. e. ἀσίδηρος: militare donum, iis assignatum, qui primum decus bello assecuti essent. Cf. 'purâ iuvenis qui nititur hastâ.'—Aen. vi. 760.

L. 27. *portae Capenae,* i. e. ad Martis aedem.

L. 9. *Curetis,* Quiritis, i. e. Sabini. L. 20. *per iubas,* 199. CXLVI.
pro *inter,* ut saepe apud Propertium. L. 23. *causata est* cf. supra Tibull. Pag. 179. l. 1. *omina Lunae*=insomnia. L. 24. *tinguendas,* sc. avertendi ominis caus : confert Paley, 'noctem flumine purgas.' Pers. ii. 16.

L. 6. *vulnera,* sc. amoris. 200. —

L. 15. *Scyllam,* etc. Confunduntur inter se Phorci et Nisi filiae; quarum illa in monstrum marinum, haec in avem mutata est.

L. 17. *fraterni monstri,* i. e. Minotauri. L. 24. *Tu cape spinosi.* De hâc licentiâ vide Paley. L. 29. *toga picta,* i. e. triumphi insigne decet te, non Romulum quem, etc.

L. 6. *pallâ meâ,* i. e. matrimonio meo. L. 18. *Strymonis,* 201. —
videtur significari Amazon.

L. 19. *Palilia* XI. Kal. Maias. L. 23. *Cumque,* etc. quod fiebat hoc festo. 'Certe ego transilui positas ter in ordine flammas.' Ov. Fast. iv. 727.

L. 11. *vigil,* Sp. Tarpeius, Tarpeiae pater. *iniustae* 202. —
sortis praemia, nomen rupi impositum immeritam mortem compensat.

L. 15. *Cyrenaeas,* sc. Callimachi. — CXLVII.

L. 1. *fugiens,* 'receding.' Cf. 'refugitque ab litore 203. —
templum.' Verg. Aen. III. 536. *Athamana*=Epirotica.

L. 19. *quali vultu.* Cf. Hom. Il. I. 40. sq.

PAG. CARM. L. 20. *Egessit rogis*, etc. vel in avidos rogos, ut 'nigro gregi.' Hor. Od. I. xxiv. Pag. 142. vel rogis=humanda.

L. 26. *hoc onus*, sc. pharetra.

204. CXLVII. L. 2. *regia vela*, i.e. naves reginae Cleopatrae, *principi* Augusto opponitur vox *regia* Romanis semper invisa. L. 5. *quodque vehunt*, sensus, "And that which the prows with their threatening batteries of stones carry, you will find, on trial, to be but hollow timbers, and painted terrors." Cf. Aen. X. 195. 'ille (Centaurus) instat aquae, saxumque undis immane minatur,' et viii. 692. supra, p. 124. L. 23.

L. 28. *Blanditiae rosae*, nisi legendum. *blanditae*.—*Rosae* genetivus casus est. Monuit Paley *singulari* numero hoc verbum apud Propertium crebrius usurpari : ut IV. 5, 22. 'Et caput in verna semper habere rosâ.'

205. CXLVIII. *Cornelia*. P. Corn. Scipionis, cos. a Ch. n. 16, et Scriboniae filia, uxor fuit L. Aemilii Paulli censoris a Ch. n. 22 ('neque censurae legem mollisse').

L. 15. *infernas intrarint funera leges*, i. e. cum mortui sub inferorum ditionem venerint.

L. 16. *exorato*, i.e. exorabili, vide ad Carm. cxxxvii.

L. 17. *audiat . . . nempe*. intellige, *nihil proderit*, nempe, etc. L. 19. *aera* naulum. Cf. Iuv. iii. 265, 'nec habet quem porrigat ore trientem.'

206. — L. 2. *En sum*, etc. Cf. 'Expende Hannibalem.' *Iuv.* x.

Weigh'd in the balance, hero dust
Is vile as vulgar clay ;
Thy scales, Mortality ! are just
To all that pass away.—BYRON.

L. 3. *Damnatae noctes*, i.e. damnatorum. Cf. I. xxi. 1, 'consortem properas evadere casum.' pro consortium casum. L. 8. *sortitâ pilâ*=sortiendis iudicibus.

L. 9. *assideant*, etc.

'In medio tribunali Aeacus quaesitor sedet ; ab utraque parte Minos et Rhadamanthus assessores; hinc in subselliis iudices selecti, illinc ('iuxta Minoida sellam') Eumenides ad exequenda iudicia paratae.'—Hertzberg.

L. 12. *Tantaleo*, pro Tantalo; nisi legendum Tantaleus. PAG. CARM.

L. 15. *Sororum*, i. e. Danaidum.

L. 18. *Numantinos*. Scipio Africanus Minor.

'Numantina traxit ab urbe notam.'

L. 19. *exaequat* sc. paternis. L. 22. *altera vitta*, 'the matron's snood.' 'crines vittasque habeat adsimuletque se tuam esse uxorem.'—Plautus. Mil. Glor. III. 1. 195.

L. 26. *Africa, tonsa*, i. e. tonsis capillis, ad dolorem significandum.

L. 27. *Et Persen*, etc. Sensus. 'Et eum testor (sc. L. Aemilium Paullum Macedonicum) qui fregit Persen, simulantem pectus proavi Achillis, tuasque, o Persa, domos Achille proavo ortas.'—Hertz. Cf. Aen. vi. 839. P. 120. l. 22.

L. 4. *utramque facem*. Cf. 'Et face pro thalami fax mihi mortis erit.' *Ov. Her.* xxi. 207. CXLVIII.

L. 7. *quaelibet urna*=quilibet iudex. *Turpior assessu*, i. e. 'Non, siqua uno ordine locoque mecum censetur, turpior inde videbitur.'—Hertzberg.

L. 11. *vel cui commissos*, etc. 'Maximae virginis Aemiliae discipulam, exstincto igne, tutam ab omni reprehensione Vestae numen praestitit: qua adorante, cum carbasum, quam optimam habebat foculo imposuisset, subito ignis emicuit.' Valerius Maximus, I. I.

L. 17. *Vixisse increpat*, mortuam esse queritur. Paley.

L. 20. *Mea rapina facta*=mors me rapuit.

L. 24. *Consule quo facto*. 'qui cum consul factus esset, eo tempore rapta est eius soror.' Paley.

L. 27. *Mihi cymba volenti solvitur aucturis tot mea fata meis*. Libri *malis*.

Sensum ita explicat Paley. 'I die happy now that so many of my children survive me to aggrandize my memory.' Duas diversas interpretationes amici mihi commodaverunt. (1) 'As so many of my relations *will meet me beyond the grave*.' (2) 'As I leave so many relations *to celebrate my funeral*.'

L. 2. *cineri inusta*. Cf. Gray's Elegy. 208. —

'Ev'n in our ashes live their wonted fires.'

206. CXLVIII. L. 3. ***Fungere maternis vicibus, pater.*** Cf. Hom. Il. vi. 429.

"Ἕκτορ ἀτὰρ σύ μοί ἐσσὶ πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ, κ.τ.λ.
Hom. Il. vi. 429.

σὺ νῦν γενοῦ τοῖσδ' ἀντ' ἐμοῦ μήτηρ τέκνοις.
Eur. Alcestis, 377.

L. 8. ***oscula falle***, i. e. 'falle eos osculando siccis genis.' Paley. L. 15. ***coniugium laudate***, αἰνεῖτε, 'acquiesce in.'—'Laudato ingentia rura Exiguum colito' Georg. ii. 412. L. 30. ***honoratis equis.*** De triumphali ad Inferos ingressu intellige.

209. CXLIX. Cf. carm. cxiv. p. 152.

214. CLI. L. 4. ***Hinc faciunt. At me;*** pro vulgari, 'Hoc faciunt et me.' ex coni. Merkel. L. 14. ***quam***, Ledam dicit. L. 15. ***Quaeque***, Europa.

218. CLIII. L. 5. ***Phaeacia tellus***, Corcyra, ubi Tibullus, Messalam secutus, in adversam valetudinem inciderat.

220. CLV. Optimè monet Keble Ovidium peregrina omnia narrare, Vergilium communia interponere; 'Diis geniti,' inquit, 'apud utrumque quaerunt mortales avitam domum; apud hunc Phaëthon apud illum Aristaeus. Uterque divinas depingit aedes, hic Solis, ille Nereidum. Videte vero, quantum inter eos intersit. Fulgent, micant, resonant Ovidiana; nihil ibi non peregrinum, immo prodigiosum.' Pergit comparare cum his Vergiliana illa de Cyrenes regiâ (Carm. lxxvii.), docetque quomodo iniectâ ***speluncarum*** mentione fabulosa mitigaverit remque omnem Oceani amantibus quasi commendaverit.

L. 19. ***Clymeneia proles***, sc. Phaëthon.

221. — L. 5. ***Horae***, etc.

'Spring flowery-zoned, and Summer wreathed with corn,
Autumn with vine-blood splashed from heel to thigh,
And Winter bending over beard of snow.'

Worsley's ***Phaëthon.***

'In variis anni partibus depingendis, quas usque ad fastidium emblematis onerare amant hodierni scriptores, plerumque modicè se gerunt veteres.' Copleston.

L. 15. *aulaea;* cf. Georg. iii. 24 (p. 88. l. 17). 222. CLVI.

Cf. notissimum locum apud Aen. iv. 174, et Statius 223. CLVIII.
Theb. iii. 428, de Famâ Martis comite.

'At vigil omni
Fama sono varios rerum succincta tumultus
Ante volat currum flatuque inpulsa gementum
Alipedum trepidas denso cum murmure plumas
Excutit: urget enim stimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui.'

Laudat Copleston Val. Flaccum, rem paene exhaustam novis augentem subsidiis:—

'Cum Dea se piceo per sudum turbida nimbo
Praecipitat; Famamque vagam vestigat in umbrâ:
Quam pater omnipotens digna atque indigna canentem
Spargentemque metus placidis regionibus arcet
Aetheris: illa fremens habitat sub nubibus imis,
Non Erebi, non diva poli: terrasque fatigat
Quas datur: ardentem primi spernuntque foventque;
Mox omnes agit, et motis quatit oppida linguis.
Talem diva sibi scelerisque dolique ministram
Quaerit avens: videt illa prior, iamque advolat ultro
Impatiens: iamque ora parat; iam suscitat aures.'

Argon. ii. 115.

L. 9. *Qualia de pelagi,* etc. Cf. Pope, Temple of Fame; 224. —

'Like broken thunders that at distance roar,
Or billows murmuring on the hollow shore.'

L. 3. *in officio.* Cf. Liv. viii. 19. 'Fundanos in officio 227. CLX.
esse,' i. e. in fide, fideles.

L. 20. *lacerna.* Cf. Prop. v. iii. 'Texitur haec castris quarta lacerna tuis.'

L. 1. *exul Phoenissa,* sc. Anna. 229. CLXI.

L. 18, *admonitu,* i. e. memoriâ. L. 24, *credibili,* i. e. Dido fortior fuit quam credibile erat.

L. 6. *Anna Perenna.* 'The Latin name for the year, 231. —
annus, more anciently *anus,* of which *annulus* or *anulus*

PAG. CARM. is a diminutive, denotes a circle or cycle, a period, a curve returning to itself. Now, as the year was regarded as a number of months, and as the moon-goddess was generally the feminine form of the sun-god, we recognize Annus as the god of the sun, and Anna as the goddess of the moon; and as she recurred throughout the period of the sun's course, she was further designated by the title of *perenna*. To this *Anna perenna*, the ever-circling moon, the ancients dedicated the ides of March, the first full moon of the primitive year, and as Macrobius tells us (Saturn. i. 12), 'Eodem quoque mense et publicè et privatim ad Annam Perennam sacrificatum itur ut annare perennareque commodè liceat.' The idea therefore attached to her name was that of a regular flowing, of a constant recurrence; and â-nus denotes at once the ever-flowing (ἀέ-ναος) and the ever-recurring (ἀεὶ νεόμενος).' Donaldson Varron. Ed. 3. p. 194.

233. CLXIII. L. 1. *Hoc*. sc. tuum ingenium. L. 6. *vates Lesbia*, Sappho. L. 13. *Forsitan exemplo*, etc. Ordo, Forsitan exemplo poenae meae tu quoque sis facta ruina.

234. CLXIV. L. 12. *intepuit Tomitis*, ita Merkel, pro *antiquis . . . Maeotis*. L. 13. *qui*, i.e. Aries. L. 18. *indocili*. Cf. ad Carm. cxxxvi. L. 23. *movetur*, Ita Columella, xi. 2. 26. 'Si tamen se gemmae nondum movent.'

235. — L. 8. *Virgine aquâ*, quam adduxit Agrippa, a. Ch. n. 19. Cf. Martial. vi. xlii. 'Cruda Virgine Martiave mergi.'

L. 10. *tria fora*, Romanum, Caesaris, Augusti. *terna theatra*. Pompeii, Balbi, et Marcelli.

236. — L. 4. *ducis*, Tiberii, in Germaniam hoc tempore missi, ut a Quintilio Varo acceptam cladem ulcisceretur.

— CLXV. L. 14. *Aemilius Macer*, Veronensis, Nicandrum Colophonium imitatus est.

L. 17. *Ponticus* Thebaida scripsit. Cf.

'Dum tibi Cadmeae dicuntur Pontice Thebae,
Armaque fraternae tristia militiae.' *Prop*. I. 7.

237. — L. 1. *C. Cornelius Gallus*. Foroiuliensis, Vergilii Variique amicus, Aegypto praefectus, Elegiarum libros iv. scripsit, quorum nihil superest.

LIBER III.

SINE ullâ controversiâ, statim post Augusti aetatem quasi adulta Latinitatis robora desiderare coepimus. Adeo declamitandi recitandique mos litterarum omne genus infecit: adeo scriptores aurae popularis plaususque, quam verae apud posteros famae appetentiores fiebant: adeo res verbis, sententiae rhythmo, ingenium arti postponebantur. Verum haec vitia, quae rhetorica secum induxit disciplina, quibusdam rebus non dico excusantur, aliqua autem ex parte mitigantur.

Sub Tiberio, cum omnis licentia ac securitas a conviviis circulisque abesset, quae tandem poesis esse potuit, quae animi sensus interiores tangeret, vel affectus vehementius commoveret? Unde vix mirandum est operosam quandam in humili argumento diligentiam et frivolam versificandi ostentationem invaluisse. A Neronianis temporibus usque donec ad Hadrianum ventum est, non defuerunt quidem* poetae. Qui epos tractant, ii Vergilium ad unum omnes sibi magistrum sumunt: illius vestigiis alii parcius verecundiusque, alii apertius insistunt: illius calore ac spiritu plerumque carent. Sin autem ex Primariorum numero eximendi erunt, quorundam certè lectio fructuosa neque prorsus iniucunda est; coloremque proprium atque animadversione dignum argentei quod vocatur aevi scriptores prae se ferunt.

Primo, in descriptionem atque in similitudines multam neque omnino inanem impenderunt operam; quae quidem, grandi materia vel praeoccupatâ, vel propter

* 'Magnum proventum poetarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis.' Plin. Ep. I. xiii. Subit nimirum proverbium illud, πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.

temporum atrocitatem negatâ, satis amplum campum minoribus ingeniis praebere solet. Igitur pictoribus permultum debent, praesertim in rebus externis, regionibus scilicet ac locis adumbrandis, eoque magis quod ante Augusti tempora* hoc genus pingendi ignotum fuisse traditur. Huiusce virtutis laudem praecipuam merent Statius atque Claudianus, qui fortasse ad naturae veritatem etiam propius quam praestantiores poetae quibusdam in locis accedunt: quamquam fatendum in minutias haud raro eos excurrisse, neque praeceptum illud 'Manum de Tabula!' satis diligenter attendisse.

Deinde, in rebus levioris momenti exornandis, et in tenerioribus affectibus commovendis, singularem quandam venustatem saeculi deterioris scriptores saepe consecuti sunt. Exempla sunt illa apud Statii Silvas, de statuis, de villis balneisque, de amicorum denique fortunis, quae licet stilo remissiore effusa, mollis et pellucens nitor, et propria quaedam elegantia commendat. Insurgit idem aliquando, velut in dulcissimo in Glauciam Epicedio, ubi amico suo dolenti altioris cuiusdam philosophiae solatium adhibet.

In moribus hominum perstringendis, Persius etsi plerumque durior, magistro suo Horatio quibusdam in locis proximè accedit.† Festiva Martialis epigrammata mordacibus aculeis velut armata, ostendunt quantae brevitatis subtilitatisque lingua Latina iam esset capax. Masculum denique ac verè Romanum spiritum habet Iuvenalis, vatum Italorum ultimus, cui indignatione commovendâ palma prae ceteris deferenda est.

Silium Italicum et Valerium Flaccum consulto omisi: quippe quorum alterius Punica magnam partem frigida et sermoni pedestri propiora; alterius Argonautica, opere

---

* Vide Copleston, Prael. iv. p. 53. Cf. Prael. v. ubi demonstrat in externorum imitatione (excepto Vergilio) excellere non summos poetas, sed summis proximos.

† 'Multum et verae gloriae quamvis uno libro Persius meruit.' Quintil. x. 1.

in universum considerato, insuaviora videantur, quam ut satis fructus ex iis percipiatur: non quo difficile fuisset purpureos quosdam pannos reperire; sed praematurâ morte exstinctus (sicut Persius Lucanusque) ultimam manum versibus suis poeta nondum imposuerat. PAG. CARM.

Vix monendi erunt tirones nonnulla, apud haec quae sequuntur carmina, notanda magis esse quam imitanda. Primum, *o* finale passim corripitur in verbis, ut *monstrŏ*, *commendŏ*, etc.: etiam in imperativo *estŏ* et in gerundio *vigilandŏ* habet Iuvenalis: in adverbiis *ergŏ*, *serŏ*, *porrŏ*, *quandŏ*, *siquandŏ*, etc., et in nominibus, ut *gestatiŏ*, *temŏ*, *turbŏ*, simile vitium deprehenditur. Legitur etiam *Academĭa* pro *Academīa*, *recensītis* pro *recensĭtis* (Claudian. De Fl. Mall. Cons. 94. In Eut. ii. 60). Deinde, pro contractâ genetivi formâ, *imperii*, *exitii*, etc., saepius leguntur; pari modo *dei*, *deis*, pro *di*, *dis*. Neutram licentiam aureae aetatis poetae sibi permittunt, donec ad Ovidii novissima ac deteriora opera perventum est.

His et similibus vitiis declinatis, nihil opinor nocebit absolutae Latinitatis studiosis, vel Claudiani lectio, quamquam ceteris longè posterioris, et Alexandriae oriundi: cuius quidem auspiciis Camènae, cum annum iam prope trecentesimum obmutuissent, paulisper quasi reviviscere videntur.

Cf. de his Poetis, Merivale, Hist. Rom. vol. VI. c. liv. sub fin.; vol. VII. c. lxiv. Champagny, Les Césars, tome iii. p. 220, sq. Nisard, Études sur les Poëtes Latins de la Décadence, ed. 3. Browne, History of Classical Literature, bk. III. c. iii.-v. Gibbon, Decline and Fall, c. xxx. sub fin. Copleston, Prael. Acad. v.-viii.

'Phèdre est le seul poëte, et l'on peut dire le seul écrivain, qui remplisse l'intervalle entre l'âge d'Auguste et l'age de Néron. On peut dire que la décadence arriva brusquement, sans préparation.'—Nisard, i. p. 54. 239. CLXVI.

L. 4. *strophis.* Cf. 'verbi laqueo capi.' Cic. Pro Caec. xxix. 'Stoicorum laquei.' Tusc. v. 27.

Lucilius obiit a. Ch. n. 103, cf. Iuv. Sat. i. pag. 316, 241. CLXIX.

temporum atrocitatem negatâ, satis amplum campum minoribus ingeniis praebere solet. Igitur pictoribus permultum debent, praesertim in rebus externis, regionibus scilicet ac locis adumbrandis, eoque magis quod ante Augusti tempora* hoc genus pingendi ignotum fuisse traditur. Huiusce virtutis laudem praecipuam merent Statius atque Claudianus, qui fortasse ad naturae veritatem etiam propius quam praestantiores poetae quibusdam in locis accedunt: quamquam fatendum in minutias haud raro eos excurrisse, neque praeceptum illud 'Manum de Tabula!' satis diligenter attendisse.

Deinde, in rebus levioris momenti exornandis, et in tenerioribus affectibus commovendis, singularem quandam venustatem saeculi deterioris scriptores saepe consecuti sunt. Exempla sunt illa apud Statii Silvas, de statuis, de villis balneisque, de amicorum denique fortunis, quae licet stilo remissiore effusa, mollis et pellucens nitor, et propria quaedam elegantia commendat. Insurgit idem aliquando, velut in dulcissimo in Glauciam Epicedio, ubi amico suo dolenti altioris cuiusdam philosophiae solatium adhibet.

In moribus hominum perstringendis, Persius etsi plerumque durior, magistro suo Horatio quibusdam in locis proximè accedit.† Festiva Martialis epigrammata mordacibus aculeis velut armata, ostendunt quantae brevitatis subtilitatisque lingua Latina iam esset capax. Masculum denique ac verè Romanum spiritum habet Iuvenalis, vatum Italorum ultimus, cui indignatione commovendâ palma prae ceteris deferenda est.

Silium Italicum et Valerium Flaccum consulto omisi: quippe quorum alterius Punica magnam partem frigida et sermoni pedestri propiora; alterius Argonautica, opere

* Vide Copleston, Prael. iv. p. 53. Cf. Prael. v. ubi demonstrat in externorum imitatione (excepto Vergilio) excellere non summos poetas, sed summis proximos.

† 'Multum et verae gloriae quamvis uno libro Persius meruit.' Quintil. x. 1.

in universum considerato, insuaviora videantur, quam ut satis fructus ex iis percipiatur: non quo difficile fuisset purpureos quosdam pannos reperire; sed praematurâ morte exstinctus (sicut Persius Lucanusque) ultimam manum versibus suis poeta nondum imposuerat. PAG. CARM.

Vix monendi erunt tirones nonnulla, apud haec quae sequuntur carmina, notanda magis esse quam imitanda. Primum, *o* finale passim corripitur in verbis, ut *monstrŏ*, *commendŏ*, etc.: etiam in imperativo *estŏ* et in gerundio *vigilandŏ* habet Iuvenalis: in adverbiis *ergŏ*, *serŏ*, *porrŏ*, *quandŏ*, *siquandŏ*, etc., et in nominibus, ut *gestatiŏ*, *temŏ*, *turbŏ*, simile vitium deprehenditur. Legitur etiam *Academĭa* pro *Academīa*, *recensītis* pro *recensĭtis* (Claudian. De Fl. Mall. Cons. 94. In Eut. ii. 60). Deinde, pro contractâ genetivi formâ, *imperii*, *exitii*, etc., saepius leguntur; pari modo *dei*, *deis*, pro *di*, *dis*. Neutram licentiam aureae aetatis poetae sibi permittunt, donec ad Ovidii novissima ac deteriora opera perventum est.

His et similibus vitiis declinatis, nihil opinor nocebit absolutae Latinitatis studiosis, vel Claudiani lectio, quamquam ceteris longè posterioris, et Alexandriae oriundi; cuius quidem auspiciis Camēnae, cum annum iam prope trecentesimum obmutuissent, paulisper quasi reviviscere videntur.

Cf. de his Poetis, Merivale, Hist. Rom. vol. VI. c. liv. sub fin.; vol. VII. c. lxiv. Champagny, Les Césars, tome iii. p. 220, sq. Nisard, Études sur les Poëtes Latins de la Décadence, ed. 3. Browne, History of Classical Literature, bk. III. c. iii.-v. Gibbon, Decline and Fall, c. xxx, sub fin. Copleston, Prael. Acad. v.-viii.

'Phèdre est le seul poëte, et l'on peut dire le seul écrivain, qui remplisse l'intervalle entre l'âge d'Auguste et l'age de Néron. On peut dire que la décadence arriva brusquement, sans préparation.'—Nisard, i. p. 54. 239. CLXVI.

L. 4. *strophis*. Cf. 'verbi laqueo capi.' Cic. Pro Caec. xxix. 'Stoicorum laquei.' Tusc. v. 27.

Lucilius obiit a. Ch. n. 103, cf. Iuv. Sat. i. pag. 316, 241. CLXIX.

PAG. CARM. l. 9. Vide Lucili fragmentum, pag. 26. *Lupe*, L. Corn. Lentulus Lupus, cos. a. Ch. n. 156. 'Famosisque Lupo cooperto versibus.' Hor. *Muci*, P. Mucius Scaevola, cos. a. Ch. n. 133. *Omne vafer*, etc.

'And yet arch Horace, while he strove to mend,
Probed all the foibles of his smiling friend;
Play'd lightly round and round the peccant part,
And won, unfelt, an entrance to his heart;
Well skill'd the follies of the crowd to trace,
And sneer, with gay good humour in his face.'

Gifford.

212. CLXIX. L. 1. *nec cum scrobe* quasi cum scrobe colloquatur. L. 3. *quis non.* Fertur poeta ab initio scripsisse *Mida rex*, id vero a Cornuto mutatum esse, ne in se dictum putaret Nero. L. 4. *hoc ridere*, vide nott. ad Lucan, i. 70. *Cratinus* fl. a. Ch. n. 454. *Eupolis*, a. Ch. n. 429. *sene* sc. Aristophane: senex pro veteri poeta, ut 'vita senis,' 'docti senis.' Hor. *praegrandis* non ad aetatem sed ad ingenium referendum. *decoctius* 'more refined,' quia decoquendo inutilia absumuntur, ut ea tantum restent, quae roboris plena sunt. Iahn.

Ex hoc loco constat Persium priscam comoediam sibi exemplar proposuisse, unde colorem adeo dramaticum eius satirae prae se ferunt.

— CLXX L. 13. *tacita acerra.* Flaccum, ut saepius, imitatur. Cf. Ep. I. xvi. 60: 'Labra movet metuens audiri,' etc.

243. — L. 4. *peccat*, etc. Haec pulpa (ut in bibliis sacris σάρξ), peccat, vitio tamen luxuriâ, utitur; at auri non maior dis usus est, quam frivolorum quae iis donare solet superstitio. Iahn. L. 5. *Dicite pontifices*, etc. Hoc versu utitur Stus. Bernardus ad suorum monachorum sumptus coercendos. *Apolog. Op.* i. 526. 'Illud interrogo monachus monachos, quod in gentilibus gentilis arguebat. Dicite pauperes, non enim attendo versum sed sensum, dicite pauperes, si tamen pauperes, in sancto quid facit aurum?'

L. 7. *Quin damus.* Sublimis neque indigna Christiano sentientia. PAG. CARM.

‘ Holy thoughts that dwell
In the soul's most retired and sacred cell;
A bosom dyed in honour's noblest grain,
Deep-dyed:—with these let me approach the fane,
And Heaven will hear the humble prayer I make,
Though all my offering be a barley cake."—*Gifford.*

Cf. Hor. Od. III. xxiii. 16-20. 243. CLXXI.

L. 16. *Siculi*, sc. Perillei. L. 18. *cervices*, sc. Damoclis. Cf. Hor. ‘ Destrictus ensis, etc.’

L. 21. *olivo*, ut vitiosi viderentur, sc. ut declamandi laborem evitarem.

L. 1. *Senio*, ‘ the *sice*,’ ubi quivis talus sena puncta monstrabat, summus iactus in eo ludi genere quod πλειστοβολίνδα παίζειν vocatum est. Iahn. Cf. ‘ Senio nec nostrum cum cane (the ace) quassat ebur.’ Mart. xiii. 1. 244. —

L. 2. *damnosa canicula;* ita Propertius, V. viii. 45. 244. —

‘ Me quoque per talos Venerem quaerente secundos
Damnosi semper subsiluere canes.’

L. 3. *angustae orcae*, citat Iahn, Ov. Nux. 85.

‘ Vas quoque saepe cavum spatio distante locatur
In quod missa levi nux cadit una manu.’

L. 4. *buxum torquere.* Cf. Aen. vii. 378, ‘ torto volitans sub verbere turbo,’ etc.

L. 6. *bracatis Medis.* Cf. Arist. Vesp. 1087:—

εἶτα δ' εἰπόμεσθα θυννάζοντες εἰς τοὺς θυλάκους.

illita porticus, sc. ποικίλη στοὰ, in quâ pugna Marathonis a Micone eiusque filio Polygnoto depicta est. L. 9. *Samios ramos.* Pythagoras litteram Y diversarum vitae semitarum imaginem habuisse dicitur: antiquiorem autem litterae formam, sc. ᛉ cogitandam esse monet Iahn. Est igitur *dexter callis* magis arduus. Cf. infra, l. 20, ‘ ramosa in compita;’ Sat. v. 35. Pag. 245, l. 1.

244. CLXXII. Hanc quintam Satiram misit Persius ad magistrum suum L. Annaeum Cornutum, Leptitanum, Annaeorum libertum, Stoicum philosophum, cuius etiam discipulus Annaeus Lucanus fuit.

L. 20. *purpura*, i. e. toga praetexta. L. 21. *bulla*, quam de collo pendentem gestabant pueri ingenui donec in viros adscripti sunt. L. 23. *umbo*, i. e. ubi sinus togae coibant.

245. CLXXII. L. 6. *Artificem-vultum*, i.e. arte factum, ut 'artifices (Myronis) boves,' Prop. iii. 23, 7. Iahn.

L. 12. *consentire*, etc. Cf. Hor. Od. II. xvii. (p. 145).

L. 20. *Fruge Cleantheâ*, doctrinâ Stoicorum, quorum primarius Cleanthes (a. Ch. n. 300-220) fuit. *inseris fruge aures* pro *frugem auribus*, citat Iahn 'cum animis corpora insevisset.' Cic.

L. 22. *cras*. Cf. Martial infra Carm. ccxix.

246. CLXXIII. L. 13. *Sint licet terra edita*, i.e. ne Gigantum quidem.

247. — L. 21. *Venient annis*, etc. De similibus veterum vaticiniis, cf. Bacon, *Essays*, XXXV.

248. CLXXIV. L. 19. *Non flet e turbâ omnium*. 'Le stoïcisme est la seule philosophie des tragédies de Sénèque. Tous ou presque tous les personnages y sont stoïciens ou à peu près, armés de sentences et conversant ou discutant par aphorismes. Il n'est pas jusqu'au petit Astyanax, qui ne se donne des airs de stoïcien, et ne sente l'école. Polyxène meurt à la Caton,' etc. Nisard, Les Poëtes de la Décadence, I. p. 76.

249. CLXXV. M. Annaeus Lucanus, L. Annaei Melae, Senecae philosophi fratris filius. Pisonianâ coniuratione implicitus, venas sibi praecidi iussit, vicesimum septimum ætatis annum agens. Infamiâ notandus, utpote matris suae Atillae proditor. Vide Tac. Ann. XV. 56, 70. Merivale, VI. c. liii. Quintiliani de eius poesi iudicium hoc est. 'Lucanus ardens, et concitatus, et sententiis clarissimus, et ut dicam quod sentio, magis oratoribus quam poetis annumerandus.' *Inst. Orat.* X. i.

Quanti Lucanum fecerit Dantes Aligherus, patet ex eius verbis. PAG. CARM.

'Vidi quattro grand' ombre a noi venire:—
Quegli è Omero poeta sovrano,
L'altro è Orazio satiro, che viene,
Ovidio è il terzo, e l' ultimo Lucano.
Perocchè ciascun meco si conviene
Nel nome, che sonò la voce sola.'

Inferno, iv. 83.

L. 5. *Stare*, substantivè. Cf. 'ridere meum;' Pers. i. 122 (p. 242, l. 4). 'Scire meum;' ib. 27. L. 6. *nec se Roma ferens*. Cf. 'Suis et ipsa Roma viribus ruit.' Hor. Epod. xvi. 2.

L. 11. *excutietque fretum*, i. e. nec excutiet: supplenda est negatio ex vocabulo *nolet*, more Lucaneo. Weise.

L. 16. *nec gentibus ullis*, etc. 'nec tamen Fortuna licet invida Romanis, ullis gentibus exteris commisit, ut everterent libertatem Romanam.' *Ib.*

L. 19. *nec umquam in turbam missi*, etc. Sensus, nunquam antea regnum cum pluribus inter se paribus communicatum erat, velut factum est primo, qui vocatur, Triumviratu constituto.

L. 12. *commisit asylum*, sc. in contentionem;—propriè de gladiatoribus dictum. 'Securus licet Aenean Rutulumque ferocem *Committas*.' Iuv. i. 163. 250. CLXXV.

L. 20. *Carras*, a. Ch. n. 53. Anno superiore obiit Iulia, de qua cf. supra, Aen. vi. 831. Pag. 120, l. 13.

L. 9. *piratica laurea*. Cilicas piratas intra tres menses devicit Pompeius, a. Ch. n. 67. 251. CLXXVI.

L. 10. *Magne;* qui titulus Pompeio a Sullâ datus est, a. Ch. n. 81. L. 20. *sui theatri*, conditi a. Ch. n. 55. Cf. supra, ad Carm. clxiv.

L. 10. *numquam temerando parcere ferro*. Sensus: numquam abstinuit Caesar, quin ferrum bello civili inquinaret. Constructio paulo insolentior: Videtur Lucanus pro *temerario ictu*, vel pro *temerare ferrum*, *temerando* 252. —

PAG. CARM. *ferro* reposuisse. Gerundium et gerundivum idem valere quod infinitivum, et ubi casu obliquo opus sit, adhiberi, docet Madvig. Lat. Gr. 413, sq. Verbi *temerare* similis usus est, pag. 255, l. 8. 'temerataque iura.' 'Castra infausta temerataque,' sc. seditione Pannonicâ. Tac. Annal. I. 30.

L. 18. *in sua templa*, i. e. in caelum.

253. CLXXVI. L. 6. *Longa sub ignotis extendere rura colonis.* Cf. Plinii dictum 'Latifundia perdidere Italiam.' Hist. Nat. xviii. 6. *ignotis*, quae a servis procul a dominis colebantur. Vide infra pag. 263, l. 17. 'vincto fossore coluntur Hesperiae segetes.'

L. 12. *plebis scita coactae.* Ita Oudendorp, qui coactae non ad *plebis* sed ad leges et scita refert, conferens Lib. I. 277, 'bello leges siluere coactae.' Quum haec verba citet Priscianus (xvii. 158.) ut exemplum feminini generis cum neutro coniuncti, vel *plebis* vel *plebi scita* legendum censet H. A. I. Munro. Nam *plebi—plebei—plebis* genetivi loco aequè usurpantur.

L. 14. *sector*, etc. i. e. quasi sub hastâ vendebat suffragia. Cf. 'ubique hasta et sector.' Tac. II. i. 20.

L. 17. *avidumque in tempora fenus*, vel, ut in dies, in horas. 'Quo diutius fenus manet, eo magis homines fenori pecuniam habentes, exeduntur.' Oudendorp; vel, pro *avidum temporum*, ut 'avidae in direptiones manus.' Liv. V. 20.

254. CLXXVII. L. 26. *Puniceus Rubicon*; 'red with the drainage of the peat mosses from which it descends.' Merivale.

255 — L. 1. *tertia Cynthia*, etc. i. e. tertiam iam noctem pluerat.

— CLXXVIII. L. 13. *Iustitium.* Cf. Hor. Od. iv. 2. 'forumque litibus orbum.' Iuv. III. 213. 'Pullati proceres, differt vadimonia praetor.'

L. 18. *Conclamata.* Cf. Ov. Trist. III. iii. 43, 'nec cum clamore supremo, Labentes oculos condet amica manus?' et solenne illud, 'Iam conclamatum est,' 'it is all over.'

257. CLXXX. L. 1. *ab aevo*, etc. 'non ab aevo sed ab hominibus numquam violatus per longum tempus.' *Schol.*

L. 6. *arae*, i. e. bases altarium. PAG. CARM.

L. 21. *iterum consurgere taxos.* Taxus funesta arbor, ut et cupressus, quae succisa non regerminat. Weise.

L. 3. *dominum luci.* Cf. τὸν πᾶνα δεδοίκαμες. Theoc. I. 258. CLXXX.
16. L. 5. *operi*, i. e. munitioni.

De C. Scribonio Curione, vide Merivale Hist. Rom. — CLXXXI.
Vol. II. c. XVI. Dantes eum Fraudulentorum in numero apud inferos locat. Inferno XXVIII. 102, sq. 'Curio, ch' a dire fu così ardito.'

L. 5. *quam vindicta placet*, ita Tac. Hist. I. 3. 'nec 259. CLXXXI.
umquam magis iustis indiciis adprobatum est, non esse curae deis securitatem nostram, esse ultionem.'

L. 16. *Caesaris auro.* Crediderunt quidam sed fortasse sine iustâ causâ Curionem respici a Vergilio. Aen. VI. 621. 'Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem Inposuit.'

L. 19. *cui tanta potestas concessa est:* Haec non est interrogatio, ut apud Weise. Opponuntur enim verbis superioribus *sibi fecerit ense.* 'The later Romans drew this distinction between their submission to the usurpers of the civil wars, and to the legalized despotism of the Emperors.' Merivale, vol. II. c. IV.

L. 23. *solvere*, sc. Caesariani ex Brundisio. — CLXXXII.

L. 3. *suppara*, 'the topsails,' cf. Statius Silv. III. ii. 27. 260. —
'Summis adnectite suppara velis.' Vide omnino Rich. *Illustrated Companion.*

L. 16. *infernam quietem*, i. e. quae est apud inferos. — CLXXXIII.
Cf. 'Damnatae noctes,' pro damnatorum. Prop. Pag. 206.

L. 21. *lustrales*, i. e. expiatorias.

L. 22. *Sullam querentem*, ob prostratas partes patricias quibus ipse faverat.

L. 2. *infaustam sobolem*, sc. Q. Caecilium Pium Scipio- 261. —
nem, Cn. Pompeii socerum, qui apud Thapsum devictus est.

L. 8. *Drusos*, sc. M. Livium Drusum, simulatum plebis patronum, eiusque filium, omnium Romanorum plebicolarum fortasse optimum, ignota manu interfectum, a. Ch. n. 91.

PAG. CARM. L. 11. *campos poscit*, etc. quia nocentioribus dant locum, ut supra, *liquere Tartara.*

L. 22. *manes deorum.* Caesarem in numerum deorum relatum significat.

L. 26. *tibi certior*, etc. Haec respiciunt aliquam in secuturis partem Lucanei operis, non absoluti. Weise.

262. CLXXXIV. L. 7. *Corripit*, castigat, incusat, cum nulla tristitiae causa adpareat.

L. 9. *Aponus.* Fons ἄπονος vocatus est, quasi aegros a doloribus liberans. Est ad sextum a Patavio lapidem.

Ibi Cornelium quendam augurem pugnae tempus agnovisse narrat Plutarchus.

L. 14. *Aethera . . . discordi obsistere caelo*, i.e. non obtemperare et solitos cursus perficere. Weise.

263. CLXXXV. L. 10. *Rus vacuum*, sc. vix poterit monstrare. *nocte coacta;* quâ ex instituto Numae, Albae Longae sacrificium offerebant consules.

L. 17. *vincto fossore*, i. e. a servis. Vide supra nott. ad I. 170, 'longa sub ignotis,' etc. Cf. cum toto hoc loco, I. 24:—

Semirutis pendent quod moenia tectis
Urbibus Italiae, lapsisque ingentia muris
Saxa iacent, nulloque domus custode tenetur,
Rarus et antiquis habitator in urbibus errat.

L. 20. *mundi faece*, cf.

'Iampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,'
Iuv. iii. 63.

L. 21. *ne tanto in corpore*, etc. *corpus* denotat civitatem, (cf. 'toto certatum est corpore regni,' Aen. xi. 313), quae iam ex tantâ externorum multitudine conflata est, ut bellum *civile* geri nequeat.

264. — L. 9. *Hi possent*, etc. i. e. suffecissent hi qui Pharsaliae ceciderunt reparandis damnis humani generis. Weise.
L. 11. *Explicat*, sc. in acie. *eripiens*, tot seculorum incrementum una hora auferens.

L. 16. *geminum in axem.* Septentrionem et meridiem. PAG. CARM.

L. 23. *Dahas;* ultra Caspium mare. 'Indomitique Dahae,' Aen. viii. 728.

L. 24. *Sarmaticum,* i. e. neque Sarmatis urbis loca designantur. *premat aratrum* capi potest de eversionibus urbium: si de coloniâ deducendâ capias, Lucanus consuli hoc munus adsignavit, quod extra ordinem aliis (praeter duumviros, triumviros, etc.), solebat mandari. Burmann.

L. 1. *ut,* i. e. ex quo, *infami luco,* sc. asylo. 265. CLXXXV.

Thessalia . . . novae acies. Cf. Georg. i. 490, sq. (p. 80) — CLXXXVI.
Iuv. Sat. viii. 243 (p. 317, l. 16). De hoc geographico errore, quo Thessalia et Macedonia, pugnaeque Pharsali et Philippis commissae apud poetas confunduntur, vide Merivale III. p. 214.

L. 7. *donet,* i. e. condonet. 'Culpa gravis precibus *donatur* saepe suorum.' Ov. Pont. II. 7. 51.

L. 15. *plus cinerum,* i. e. plus cinerum quam pulveris aratur.

L. 22. *surgentem de nostris ossibus herbam.* Cf.

> 'And from his ashes may be made
> The violet of his native land.'
> Tennyson, *In Mem.* xviii.

L. 23. *vel solis iniqui,* etc. i. e. vel propter aestum vel propter frigus inhabitabilis plaga haberetur Thessalia, si sola civili bello esset maculata.

L. 2. *O superi,* etc. Omnis orbis nocens est, omnes 266. —
autem terras non possumus odisse; efficite ut aliquas possimus odisse, non omnes. *Oudendorp.*

L. 4. *Hesperiae clades . . . Pachyni.* Cn. Pompeio apud Mundam, a. Ch. n. 45; Sexto in Siciliâ, a. Ch. n. 36, devicto. L. 5. *Mutina,* a. Ch. 43. *Leucas,* i. e. pugna Actiaca, a. Ch. n. 31.

> 'But not with empty ashes was his soul at Pharos laid, — CLXXXVII.
> Nor could a little heap of dust contain so great a shade,

PAG. CARM.

Spurning the hungry funeral flame, the mass of half-burnt bone,
Leaps forth his soul in upward flight to heaven's high-vaulted throne.
For where the starry circles meet the murky air, mid-way
Between our earth and the white paths of chaste Diana's ray,
There dwell the sainted Manes, whom unsoiled through life's dark road,
Up-directed fiery virtue to the lower God's abode.
From their poor graves—in perfumes laid and gold they could not come—
Raised to be deathless orbs that shine beneath her sacred home.
He, feasted on Jove's own pure light, the wandering stars admired,
The wandering and the pole-fixed stars, and with new light inspired,
Discerned the mist of darkness that enfolds our brightest day;
And mocked the farce called Death, in which his own maimed body lay.'

Eton School Magazine, 1847-8.

L. 17. *stellas miratur*, Cf. Ecl. v. 56.

Candidus insuetum miratur limen Olympi
Sub pedibusque videt nubes et sidera Daphnis.

267. CLXXXVIII. L. 6. *modum iuris*, i. e. summae potestatis. L. 8. *solus*, etc. Ordo verborum; solus privatus (i. e. privatum se gessit) plebe paratâ servire.

L. 13. *invasit ferrum*, i. e. arma cepit. Cf. ' invadunt Martem.' Verg.

L. 19. *receptis*, sc. in urbem.

L. 20. *obit*. de hac contractâ formâ, consonante litterâ insequente, vide quae habet Munro de Lachmanni notâ Lucr. III. 1042.

L. 2. *Forsitan*, etc. Ironicè accipiendum. 268. CLXXXVIII.

L. 5. *Iubam: non deprecor hosti servari*, non recuso servari hosti Caesari dum Iuba me servet ei occisum; sicut Ptolemaeus Pompeium occidit.

L. 11. *An sit vita nihil, sed longa? an differat aetas?* — CLXXXIX. Sensus videtur esse 'num illud quaerendum, an vita per se nihil sit? sed quid si longam esse ponamus, an producit tantum non mutat eam aevi spatium?' Alii diverso modo explicant verba *an differat* 'an e contrario plurimum intersit, multos an paucos annos vivas?' Adridet autem lectio, *si longa*, i.e. etiamsi longissima sit. Stoicorum praecepta respicit Lucanus. Cf. 'Negat (Stoicus) summo bono afferre incrementum diem.' Cic. de Fin. II. xxvii. 'Non est virtus maior quae longior.' Seneca Ep. 73.

L. 16. *haeremus*, i. e. pendemus ex superis.

L. 21. *Estne dei sedes, nisi terra, et pontus et aer, Et caelum et virtus?*

'And I have felt
A presence that disturbs me with the joy
Of elevated thoughts; a sense sublime
Of something far more deeply interfused,
Whose dwelling is the light of setting suns,
And the round ocean and the living air,
And the blue sky, and in the mind of man:
A motion, and a spirit, that impels
All thinking things, all objects of all thought,
And rolls through all things.'

Wordsworth, *Tintern Abbey*.

Mira quidem verborum similitudo, manifestum autem quantum intersit inter Pantheismum Stoici, et philosophiam Christiani poetae, Naturae amantissimi, capti quidem imagine Spiritûs per omnia diffusi, Dei tamen propioris sensu imbuti.

L. 19. *ter:* Pompeius de Numidis triumphavit a. Ch. n. 81. de Iberis, a. Ch. n. 71. de Mithridate et Tigrane, a. Ch. n. 61. 269. —

270. CXC. De Statio vide Merivale, VII. lxiv. 'Nisard, Les Poëtes Latins,' Tome i. p. 302-367. Iuvenalis verba notissima sunt. vii. 82.

> 'Curritur ad vocem iucundam et carmen amicae
> Thebaidos, laetam fecit cum Statius urbem,
> Promisitque diem,' etc.

Constat Dantem proximum locum post Vergilium Statio tribuisse.—Purgatorio xxi. Ibidem (xxii. 89), poeta fidem se Christianam amplexum esse narrat, Christianisque occultè opem tulisse.

Silvae : quid haec appellatio sibi velit colligi potest ex Quintiliano (x. 3) ubi loquitur de iis 'qui primo decurrere per materiam stilo quam velocissimo volunt, et sequentes calorem atque impetum ex tempore scribunt.'

'Ita quum Grammatici aiunt Vergilium multos versus matutino calore effudisse quos pomeridianis horis novo iudicio disponeret, et ad examen revocaret, intelligo illum Silvam scripsisse suae Aeneidos, id est rudem et inchoatam illius materiam. Est ergo *silva* Latinis, quod σχέδιον et σχεδίασμα Graecis; ita enim illi vocant quidquid extemporaneum ac subitarium scribitur.' Gevart. *Glaucias;* cf. Martial (carm. ccxli. p. 313). L. 10. *Sicula de virgine carmen*, i.e. Sirenum. L. 11. *chelys*, sc. Orpheos.

L. 9. *genitor cessaret ab astris*, cum Iuppiter periclitatum terra negligeret neque opem ferret a caelo.

L. 10. *comebat ;* Markl. coni. *tollebat*, citans de eadem re ; Δίκτυς ἄρας ἀνέθρεψε : Apollodorus, ii. 4. 'In libris nulla varietas : *comere* intelligas de armis aptandis.' Quech.

L. 25. *Graminis Indi*, i. e. costi.

L. 7. *saevae manus*, pectora plangentes.

272. — L. 3. *porxit* pro *porrexit*. Cf. similia ad Carm. lxi. L. 8. *obeunt ;* cf. 'soles occidere ;' Catull. L. 15. *imbrifero hiatu ;* imaginem ait Markland desumtam esse ex tabulâ aliquâ in qua pingebatur Autumnus efflans morbos.

L. 28. *dirae comes ille ferae ;* intelligendum de Gery- 273. cxc.
onae cane Orthro, Cerberi comite apud inferos.

'Illatrat ieiunis faucibus Orthrus.'—*Sil. It.* xiii. 845.

L. 2. *Dulcibus alloquis*, etc. Cf. Tennyson :— 274. —

'The face will shine
Upon me, while I muse alone;
And that dear voice I once have known
Still speak to me of me and mine.'—*In Mem.* cxv.

L. 4. *insinuare ;* sensus, vel, 'to entrust your sister and parents to your patron's care,' vel potius, 'to occupy their mind and thoughts that they may fancy you still alive.' Haud absimile est illud Rutilii,

Constantemque sibi pariter mitemque fuisse
Insinuant natis, qui meminere senes.—*Itiner.* i. 589.

De hâc villâ Surrentinâ, vide Merivale, Hist. Rom. c. — cxci.
LXIV. sub fin. Cf. etiam similem descriptionem apud Martial, iv. 64. (infra. p. 297).

L. 9. *praelis non invidet ;* Cf. Hor. 'minimum Falernis Invidet uvis.'

L. 14. *Armigèr Hectoris.* Misenum Significat. Cf. 275. —
Aen. vi. 166, 'Hectoris hic (Misenus) magni fuerat comes!'

L. 15. *Nesis, Megalia, Limon,* parvae insulae Surrento oppositae.

L. 16. *Euboea,* i. e. Cumae. L. 18. *angitur,* etc., 'sic angitur tuum praedium (Limon) domino absente a regione, et tamquam invidens spectat villam Surrentinam.' Quech.

L. 1. *Mygdonii senis,* i. e. Tithoni. L. 2. *Tirynthia* 276. —
Herculaneum. L. 6. *Gargettius auctor,* Epicurus.

L. 4. *ungulae liquorem,* i.e. Pirenen, a Pegasi ungulâ 277. cxcii
procreatam, secundum Stat. Th. iv. 60. 'Amnis Gorgoneo percussus equo.' Cf. Pers. Prol. i. 'fonte caballino.'

L. 16. *inputare terris.* 'You can claim the credit of having given Lucan to the earth.' Cf. Mart. III. vi. 3. 'Lux . . . Imputat aetherios ortus haec prima parenti.' vox crebro usurpatur apud argentei aevi scriptores. 'Nec

PAG. CARM. data imputant nec accepta obligantur.' Tac. Germ. xxi. vide Frost. Cf. etiam huius Anth. p. 286, l. 6. 'inputat undas.' p. 301, l. 4. 'pereunt et imputantur. Martial.

L. 18. *dulcem Gallionem ;* hinc nimia illa facilitas, apud Act. Apost. xviii. 17. Erat autem Gallio, Lucani patruus, L. Annaei Senecae frater.

278. CXCII. L. 11. *quod fulmen ducis divi*, i. e. quale fulmen Iulii Caesaris.

L. 21. *Et qui*, etc. sc. Val. Flaccus et Ovidius.

279. — L. 4. *Post ortus*, etc. i. e. post orientem et occidentem ab Alexandro devictum. Dictio insolentior ; cf. 'Caesar dum magnus ad altum Fulminat Euphratem bello.' *Fulmino* autem tantum apud Scriptores aevi sequioris passivè usurpatur.

L. 20. *sepulcra rides*, respicit Phars. ix. 14 (p. 266). L. 29. *matris lampade.* 'Saepe confessus exagitari se maternâ specie, verberibusque Furiarum ac taedis ardentibus ;' Sueton. Nero. 34.

280. CXCII. L. 5. *Falsi numinis.* 'Solebant uxores maritis mortuis statuas erigere sub formâ et similitudine dei, sive Bacchi sive Apollinis, quod Polla non fecit, sed sub propria Lucani similitudine composuit effigiem.' Quech.

L. 9. *simili auro*, i. e. quod similitudinem tantum habet :—opponitur hoc verbis praecedentibus *ipsum sed colit*, etc.

— CXCIII. *in patrem suum.* 'Cicero's slight mention of his father's death—' Pater nobis decessit, A. D. viii. Kal. Dec.' (Ad. Att. I. 6)—is often quoted as an instance of the hardness of feeling engendered by habit and system among the Pagans in the palmiest days of their philosophy. It is interesting to contrast with it the tribute of refined and cultivated affection which Statius, 150 years later, pays to his deceased parent.' Merivale, Conversion of the Roman Empire, p. 219.

L. 17. *rerumque elementa recenses.* Cf. Tennyson :—

'The great Intelligences fair

* * * * *

Received and gave him welcome there; PAG. CARM.
And led him through the blissful climes,
And show'd him in the fountain fresh
All knowledge that the sons of flesh
Shall gather in the cycled times.'—*In Mem.* lxxxiv.

L. 20. *modos extendis Arati*, Sensus, 'you are now in a position to see further than Aratus could.' verba autem '*modos* extendis' vel significant (1) amplificare rationes, 'to carry further the *methods* which Aratus employed,' vel (2) 'to enlarge the *boundaries* which confined him.'

L. 3. *ille*, sc. Aeneas. L. 9. *si Thessalicis Admetus in oris*, i. e. si domi suae iterum versatur. Sed Marklandus coniecit *si Thessalicas Admeton in oras*, i. e. si *uxor* rettulit Admetum—si uxor retro rettulit Protesilaum, cur, etc. 281. CXCIII.

L. 11. *rorantes sanguine ventos.* 282. CXCIV.

'There rained a ghastly dew.'—*Tennyson.*

L. 14. *hic inarsit*, sc. Capaneus. *illum*, Parthenopaeum, qui maiora viribus suis ausus periit. *hic ruit*, Polynices fratri morienti implicitus.

L. 17. *hunc fuga*, etc. Adrastum significat, qui solus evasit.

L. 19. *Hic nimbo*, sc. Hippomedon, fluminis vertigine periturus. *hic pascitur;* Tydeus moriens Melanippi caput mandit. L. 21. *illum*, sc. seipsum.

At puer, etc. Infantes optimè depinxit Statius; vide paullo infra, p. 285, l. 11. 'prono vexantem gramina cursu,' etc. Cf. v. 502, 'fessusque diu puerilibus actis Labitur in somnos, *prensâ manus haeret in herbâ*.' 283. CXCV.

L. 4. *Incubuere*, etc. Cf. Thuc. vii. 84, de Assinari transitu. 284. —

L. 27. *Exsolvi tibi, Lemne, nefas*, i. e. poenas quas tibi debebam, quod sola innocens fui. 285. CXCVI.

L. 3. *quae me mergat*, cf. 'Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.' Aen. IV. 24. 286. —

L. 10. *tuque; o, cui pignore nostro Partus honos.* Vel

PAG. CARM. Adrastum alloquitur, vel Amphiarum quo auctore ludi Nemeaei instituti sunt in honorem pueri, qui Archemorus (*ἀρχὴ μόρου*) vocatus est, quia eius mors ducibus Argivis portendebat exitium.

L. 16. *Non secus*, etc. Optima sunt haec quidem omnia, itemque verissima, at singularem quandam vim habent, illa, 'interrogat agros,' quae brevissimo ambitu plus menti adferunt quam auribus.' Copleston, cf. Lucr. II. 355 (p. 31). Georg. III. 515, p. 90.

287. CXCVIII. L. 5. *Desiluit maerens*, etc. Cf. Aen. xii. 151, de Iunone, 'Non pugnam adspicere hanc oculis non foedera possum.'

L. 8. *scit peritura ratis.* Graecè dictum ut, 'sensit medios delapsus in hostes.'

L. 9. *Therapnaei fratres.* Castor et Pollux, Therapnis oppido Laconiae culti.

L. 21. *benigna tempestas*, benignam, quia navalia certamina prohibentur.

288. — L. 6. *volventis.* sc. se.

L. 10. *Fratribus*, Eteocli et Polynici.

L. 19. *Qualis vicino volucris*, etc. Quam amanter quamque fideliter avium habitus depinxerit Statius testantur et haec verba et illa apud sequens carmen, '*Qualiter Idaliae volucres*,' etc. p. 290, l. 7. Cf. etiam, 'Ac velut aligerae sedem,' etc. et Carm. CXCVI. p. 284.

291. CCI. L. 17. *caeli pelagique nepos*, i.e. pronepos. Achilles paternâ stirpe Iovis, maternâ autem Ponti pronepos fuit.

L. 26. *intactae*, i.e. sponte suâ.

L. 27. *Iam clipeus breviorque manu consumitur hasta*, Rhetoricè auget rem quo grandiorem imaginem proponat Achillis visi subito ante oculos crescere. Sensus. 'The shield and spear-handle become smaller and shorter; seem to shrink up and to be devoured as he grasps them in his hand.' Alii minus rectè intelligunt hastam *breviorem* dici respectu thyrsi de quo mentio supra fit.

292. CCII. 'When from her breast fair Arria drew the sword,
And held it, reeking, to her much-loved lord;

Pag. Carm.

Pætus, she cried, no pain oppresses me,
My wound is nothing—but I feel for thee.'
Hodgson.

Caecina Paetus a Claudio ad mortem actus est p. Ch. n. 42.

Et numerat, etc. i. e. annos LX natus non genio indulsisti hactenus: *vita*, saepius ita apud Martialem usurpatur, cf. infra *vivere quod propero*, II. XC. 292. CCIII.

catenati, i. e. invicem connexi.

L. 1. *utraque manu—assere.* alluditur ad formulam Romanam, qua in libertatem servum vindicabant; manu enim prendebant asserebantque adiectâ hac voce. 'Hunc liberali causa manu adsero.' 293. —

Facinus damnati, vel Christiani, quod hic laudat, alibi (X. 25) elevat Martialis. — CCIV.

Si patiens durusque tibi fortisque videtur,
Abderitanae pectora plebis habes, (i. e. stolidus es)
Nam cum dicatur tunica praesente molesta
'Ure manum.' Plus est dicere, 'non facio.'

scilicet, quia tum non manus sed totum corpus concrematum fuisset.

patrem, sc. Catonem Uticensem. — CCV.

nil obiecture, i. e. qui nihil habes quod exprobres eunucho Pothino, qui Pompeio perniciem molitus est. Attractio vocativi. Cf. infra ad Carm. CCXXV. p. 299. 294. CCVI.

tabula; minus in totâ proscriptorum tabulâ nocens, quam in uno Cicerone. *nec* = ne-quidem, Paley, qui complura exempla citat huius usus apud Martialem. Cf. Pag. 297. L. 12. 'Nec superi vellent.'

L. 5. *impius miles.* Popilius Laenas, percussor Ciceronis.

L. 10. *togae*, i. e. eloquii, 'Clarum militiae Fronto togaeque decus.' I. iv. 2. Cf. 'toga contulit illi.' *Iuv.* viii. 240. Pag. 317, l. 14. — CCVII.

L. 3. *Proserpina*, quae morituri crinem primitias Orco offert. Cf. Aen. IV. 693. 295. CCVIII.

295. CCIX. L. 5. *conterit;* quod pro vulgari *continet* legit Schneidewin, sequenti *exercet* melius respondet. L. 6. *exercet raucos,* 'till they are hoarse.' Paley. Cf. ἐχθρὸν τηλικοῦτον ἠσκήκαμεν. Dem. Ol. 3. 36.

L. 10. *frangere,* i. e. disturbare. L. 15. *Tunc admitte iocos.* Ita Hor. Sat. ii. I. 18. 'Nisi dextro tempore Flacci Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem.' Euphemus autem mensae Domitiani structor erat.

296. CCX. Claudia et Pudens. Fieri potest ut a Divo Paulo commemorentur. 2 *Tim.* iv. 21. Vide rem fusius disputatam apud *Conybeare and Howson,* Life and Epistles of St. Paul, vol. ii. p. 500 n.

— CCXI. *premis.* Vide nott. ad Ecl. ix. 20, pag. 75.

vagus, i. e. licens, ut supra 'vagae iuventae.'

talo, mera manu iactu, ideoque *nequiore.* Becker Gallus, p. 502, vertit 'loaded dice.' *tropa* (nisi legendum *popa,* i. e. caupo)=aleator. Nusquam autem alias hoc verbum exstat.

297. CCXII. Cf. *Statius. Silv.* iv. 4. 78.

Haec ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam
Litoribus, fractas ubi Vesvius erigit iras,
Aemula Trinacriis volvens incendia flammis.
Mira fides! Credetne virum ventura propago,
Quum segetes iterum, quum iam haec deserta virebunt,
Infra urbes populosque premi proavitaque toto
Rura abiisse mari? Necdum letale minari
Cessat apex.

L. 6. *lacus,* i. e. vinarios, ὑπολήνια.

'Dolia dum magni deficiantque lacus.'—*Tib.* II. v. 86.

hoc licuisse, respicit fortasse Neronis dictum quo 'negavit quemquam principum scisse quid sibi liceret.'

298. CCXIII. L. 10. *Annae Perennae*; cf. ad Carm. clxi. L. 14. *celeuma;* cf. ἐκ κελεύσματος: Aesch. Pers. 403. 'Ecquis non in mentem revocat carmina quae ad remorum sonitum nautae Siculi ac Veneti cantare solent?' Blomf.

helciariorum, (ab ἕλκω) qui navem adverso flumine moliuntur. *Mulvius*, i. e. Mulvius pons. L. 23. *facti modo divitis Molorchi*, sc. sacello ei condito, iuxta fanum Herculis, quem Cleonis post leonem Nemeaeum interemtum hospitio exceperat. PAG. CARM.

sed, 'and indeed.' Hoc verbum apud Martialem oppositionis sensu saepius caret. cf. I. 118. 7. Et scalis habito tribus *sed* altis. 'And those high ones.' 299. CCXXV.

rhonchos, i. e. censuras. *scombris*, etc. ita Pers. Sat. i. 43.

> 'Nec scombros metuentia carmina nec tus.'

tunicâ molestâ, respicit tunicam illam pice et bitumine illitam, qua damnati ardebant. Cf. Iuv. Sat. VIII. 235. Pag. 317, l. 9. *inversa*, i. e. ὀπισθογράφῳ. Cf. 'Scriptus et in tergo necdum finitus Orestes.' Iuv. I. 6.

arande Attractio vocativi usitata. Cf. 'sic venias hodierne.' Tib. I. 7. 53. Aen. II. 283. Supra Pag. 103, l. 9. 'Exspectate venis?'

tunc cum liceret occupare, ante edictum Domitiani, de renovandâ lege Roscii Othonis. *Post Gaium*, etc. i. e. post equites. *male receptus*, etc. 'kneeling uncomfortably on one knee.' 300. CCXVI.

Leito, designatori, cui ordinis theatralis cura commissa.

gestatio, i. e. locus ubi gestabantur. Frequens mentio fit lecticae, sub imperatoribus. Cf. supra, Pag. 298, l. 12. *virgo;* cf. Ov. Trist. III. xii. 22 (p. 235), et ibi nott. — CCXVII.

imputantur. Vide supra ad carm. cxcii. 301. —

sortem; 'the principal.' — CCXVIII.

cras. Cf. Persii verba. Pag. 245, l. 22. — CCXIX.

Ominatur Aretullae reditum fratris a Sardinia, in quam exules crebro mittebantur. 303. CCXXIII.

penna scribente, etc. 'Volando exprimentes literam Y cui respondet Latina V, quae *veris* prima est. Nisi legendum *stridente*.' Variorum Ed. 304. CCXXV.

Rhene. Trajanus ex Germania rediens ingressus est Romam p. Ch. n. 99. 305. CCXXIX.

PAG. CARM. *cornibus receptis*, i. e. redditis; Rheni enim accolae a Domitiano victi fuerant. Cf. 'Rhenusque bicornis.' Aen. VIII. 727.

306. CCXXI. De M. Antonio Primo aliter censuit Tacitus Hist. II. 86. 'raptor, largitor, pace pessimus, bello non spernendus.'

307. CCXXII. L. 1. *Formiae*, hodie *Mola di Gaeta*. Cum hac villae descriptione confer supra Statium. Pag. 274.

L. 8. *Circe*, i. e. promontorium Circeium.

L. 9. *Marica*, cf. Hor. Od. III. xvii. 7.

L. 10. *Salmacis*, nympha eiusdem nominis et in Cariâ commemoratur. *vena*, 'watercourse,' vocabulum usurpatur de rebus quoquo modo venae similibus, e. g. 'venae arearum,' 'rows of trees in a garden.' Plin. Hist. Nat. xvii. 11. L. 15. *purpurâ*, i. e. flabello.

L. 21. *vernas*, in suis natos piscinis, seu domesticos. Cf. 'Mactabis et vernas apros,' I. 50.

308. — L. 1. *imputat*, cf. ad Carm. cxcii.

— CCXXIII. *toga rara*, i. e. officia urbana, vel clientum ambitus. Cf. 'o tunicata quies,' x. 51. 6.

309. CCXXIV. *pascitur*, i. e. culturâ.

maligno, i. e. tenui; cf. Aen. vi. 270 (p. 114, l. 7). *conturbator*, sc. rationum. 'Pedo conturbat,' Iuv. Sat. vii. 129, i. e. 'is bankrupt.' 'Conturbabit Atlas.' Mart. ix. 3.

— CCXXV. *Cosmi folium*, Cosmos myropola notissimus, de quo cf. 'quacunque venis Cosmum migrare putamus,' III. 55. 'Cosmianae ampullae,' III. 83. 'Cosmi toto mergatur aheno,' Iuv. viii. 86.

310. — L. 8. *nuce picata*. Alluditur ad dolia, quae picabantur, ne vina expirarent animam.

311. CCXXVII. 'In all thy humours, whether grave or mellow,
Thou'rt such a touchy, testy, pleasant fellow;
Hast so much wit and mirth, and spleen about thee,
There is no living with thee, or without thee.'
Addison.

Calabris Camenis, ita VIII. 18. 'Sic Maro nec Calabri temptavit carmina Flacci.' 311. CCXXXVIII.

Quae sequuntur Epitaphia ad brevitatem et venustatem Graecorum epigrammatum proximè accedunt. Cf. de hâc re, Copleston Praelect. Academ. XXVII. ubi ad tria capita Epitaphia referuntur: aut enim mortuorum mores exponunt, aut viventium affectus exprimunt, aut sententiam aliquam gravem pulchramque proponunt. 312. CCXXXIX.

Lavicana humus in via Lavicana quae a porta Esquilina ducit ad Labicum. De more sepulcra iuxta vias publicas condendi, cf. infra Martialem (carm. ccxli.) et Iuv. Sat. I. Carm. ccxlvi. pag. 316. L. 16.

Glaucias; cf. Statium carm. XC. pag. 270. 313. —

Scorpus, auriga nobilissimus, de quo cf. Epigr. X. 50, 74.

Sales Nili. Aegyptius enim fuit Paris. 314. CCXLIII.

lues, sc. cancer. — CCXLIV.

L. 9. *utere velis*, dictionis dicit, hoc est saturae scribendae. Schol. 315. CCXLVI.

L. 13. *cuius*, etc. verba sunt Lucilii, *Mayor*. De Lucilio ac Mucio cf. supra, ad Persium, Carm. CLXIX.

L. 15. *taedâ*, etc. Cf. ad p. 299, carm. ccxv.

L. 2. *deducit*, i e. et quae taeda sulcum deducit. Mayor confert 'quibus pecunias imperasset, neque contulissent.' Hist. Bell. Al. 56 et similia. 316. —

L. 8. *committas*, i. e. commissos describe. Cf. nott. ad Ecl. IX. Pag. 75, L. 2.

L. 9. *Hylas*, vide Propertii locum, pag. 186.

L. 14. *ante tubas*. 'Cur ante tubas tremor occupat artus.' Aen. XI. 424.

L. 16. *Flaminia*. Cf. Martial. Pag. 312, l. 2. 313, l. 9.

L. 18. *Albanam arcem*. 'The site of this villa, which belonged originally to Pompeius, can be traced. A detachment of praetorians was quartered in the vicinity, whence the term *arx* applied to the palace itself.' Merivale. — CCXLVII.

L. 21. *pinna*; nihil de laureatis epistolis quae victorias nunciabant, hic intelligendum. 'On hurried wing, with great despatch.' Mayor.

PAG. CARM.

L. 22. *Atque utinam*, etc.

'And oh! that ever in such idle sport
Had lived the lord of that obsequious court;
Nor worse employ'd in savage scenes of blood,
Had robb'd the city of the brave and good—
While high-born cowards saw their brothers' doom,
And vengeance slumber'd o'er the Lamian tomb.
But when he dared assail a vulgar head,
Uprose the people, and the tyrant bled.'—*Hodgson.*

317. CCXLVIII. L. 16. *Thessuliae*, cf. ad Carm. CLXXXVI. pag. 265.

L. 23. *Cimbros*, Raudiis Campis a Mario profligatos a. Ch. n. 101.

318. — L. 4. *Collega*. Q. Lutatius Catulus.

L. 9. *Decii*, pater sese devovit, ad Vesuvium, a. Ch. n. 340, filius Sentini, a. Ch. n. 295.

— CCXLIX. L. 14. *pila*, i. e. 'primipilatum donare.' Prior: praesidium autem rectius intelligit Mayor.

319. — L. 3. *Excelsae turris*, etc. Cf. infra, Claud. in Rufin. i. 21 (p. 328). L. 5. *Quid Crassos*, etc.

L. 5. 'What gave great Villiers to th' assassin's knife,
And fix'd disease on Harley's closing life?
What murder'd Wentworth, and what exiled Hyde,
By kings protected, and to kings allied?
What but the wish indulg'd in courts to shine,
And power too great to keep, or to resign?'
Johnson.

321. CCLI. L. 10. *Caedicius*, aulicus Neronis crudelissimus.

L. 27. *Hi sunt*, etc. Cf. Lucr. v. 1218. Pag. 46. L. 8.

322. CCLII. *Animula*, etc.

'Ma petite Ame, ma mignonne,
Tu t'en vas donc ma fille, et Dieu sache où tu vas?
Tu pars seulette, et tremblotante. Hélas!
Que deviendra ton humeur folichonne?
Que deviendront tant de jolis ébats?'
Fontenelle, *Dialogues des Morts.*

PAG. CARM.

'Poor little pretty, flutt'ring thing,
Must we no longer live together?
And dost thou prune thy trembling wing,
To take thy flight, thou know'st not whither?
Thy hum'rous vein, thy pleasing folly,
Lies all neglected, all forgot:
And pensive, wav'ring, melancholy,
Thou dread'st and hop'st thou know'st not what.'

Prior.

'Soul of mine, pretty one, flitting one,
Guest and partner of my clay,
Whither wilt thou hie away,—
Pallid one, rigid one, naked one—
Never to play again, never to play?'

Merivale.

Buechelerum sequor, qui carmen venustissimum idemque vexatissimum emendavit ac per strophas disposuit. Is, de loco quo actum est Pervigilium, credit nihil comperti nos habere. Quod ad eius institutum attinet, Venerem cuius sollemne a poeta indicitur, statuit esse Genetricem ab Hadriano dedicatam; *crastinum* autem diem ac rosarum descriptionem respicere arbitratur Floralia aut Rosalia, una cum Veneralibus celebrata. De auctore et aetate, ita disputationem concludit. 'In temeritatis crimen ne incurramus, acquiescendum in hoc erit ut medio inter Florum et Nemesianum tempore, hoc est secundo vel tertio p. Ch. n. saeculo conditum Pervigilium esse statuamus.' Denique Trochaico metro, cuius pauca tantum exempla ex litteris Latinis supersunt, mira hilaritas exprimitur. 322. CCLIII.

L. 12. *Iovis;* antiqua forma, pro usitata *Iuppiter*, circa Hadriani aetatem in usum revocata. Citat Buecheler ex Appuleio (quem scriptori Pervigilii fere aequalem iudicat), '*quo tremit ipse Iovis.*' L. 1. *Inplicat casas virentes de flagello myrteo;* 'She twines green bowers of myrtle shoots.' Praepositio *de* materiam semel atque iterum 323. CCLIII.

PAG. CARM. apud Pervigilium significat: quem morem loquendi Africismum esse et a Tertulliano usurpatum monet Wernsdorf. Idem alia deterioris Latinitatis vestigia monstrat, sicut *vehere* pro *gestare*, *iussit ut*, *thronus*, *congrex*, *totus* pro *omnis*. L. 7. *unde*, i.e. ex quo, ut 'Merces Unde potest tibi defluat,' 'Unde nil maius.' Hor. *proque prole posterum;* numen Caesarum salutare et tutelare denotat. Poeta Martem praedicat cum primordia populi Romani, tum praecipuè id genus servasse quod in posteriores Romanos imperium haberet prosperum ac propitium. L. 8. *nepotem Caesarem*, i.e. divum Iulium.

L. 16. *ipsa surgentes papillas de favoni spiritu Urget in notos penates.* Vertas: 'She herself flings upon the home she loves, rosebuds as they rise into life from (i.e. beneath) the west wind's breath.' Nisi legendum *toros tepentes* quod ex Cod. Pith. *totos pentes*, coniecit Lipsius.

papillas (ait Wernsdorf) vocat rosarum prima germina cum corymbis vel spiculis.

324. CCLIII. L. 6. *unico noto*, i.e. tepido vento nubens folia sua expandit rosa;—notandus autem perrarus personalis usus verbi *pudet*.

L. 22. *ipsa vellet*, etc. i.e. vellet Venus ut ipsa (sc. Diana) venires.

325. — L. 5. *stare floribus*, i.e. oppleri, ut 'stant lumina flammâ.' L. 23. *Quando fiam uti chelidon*, etc. fortasse ademptam imperatorum saevitiâ libertatem loquendi respicit. Buech.

L. 25. *Amyclas cum tacerent, perdidit silentium.* Hostium adventu falso saepe nuntiato civitas inani terrore perturbata est. Igitur quum lege cautum esset, ne quis eiusmodi famam spargeret, postea quum verè hostis veniret, nullo nuntiante, ex improviso civitas capta est. cf. Verg. Aen. x. 564 'tacitis regnavit Amyclis.'

326. CCLIV. Rutilius Claudius Namatianus, natione Gallus, ac fortasse Tolosanus, praefectus Urbi fuit, p. Ch. n. 414. quarto anno post Romam ab Alarico captam. Biennio post videtur inde profectus domum rediisse, ibique

Itinerarium scripsisse p. Ch. n. 417. Eiusdem generis Scriptores Romanos enumeravit Wernsdorf, orsus ab Horatii itinere Brundisino. Inter eos quorum carmina deperierunt maximè memoratu digni sunt Lucilius, C. Caesar, et P. Terentius Varro Atacinus. PAG. CARM.

L. 1. *oscula.* Cf. Aen. II. 490. 'Amplexaeque tenent postes atque oscula figunt.' Lucr. IV. 1179, 'exclusus amator—foribus miser oscula figit.'

L. 3. *laude litamus,* i.e. pro sacrificio Romae laudes canit. Rariorem usum verbi litare duobus exemplis illustravit Zumpt. 'litemus Lentulo.' Cic. pro Flacco. 38. 'quae tibi litarem.' Seneca. Med. 1029.

L. 5. *mundi,* i.e. orbis terrarum, secundum aevi sequioris latinitatem.

L. 7. *genetrix.* Cf. Claudian Stil. iii. 150.

> Haec est in gremium victos quae sola recepit
> Humanumque genus communi nomine fovit
> Matris, non dominae ritu; civesque vocavit
> Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.

L. 17. *Te non flammigeris,* etc. Similia habet Lucanus, supra, P. 264, l. 16.

'Te geminum Titan procedere vidit in axem,' etc.

Haec omni laude cumulanda censet Copleston, nisi quod unum illud audacius aequo sit dictum 'Absolvitque deos.' 327. CCLV.

Rufinum Arcadio et Orientis aulae, Honorio apud Occidentem Stilichonem praefectum addiderat pater Theodosius. Rufinus quum imperium affectaret, a Stilichonis exercitu, ut sequenti carmine narratur, inclusus, Gainae manu interfectus est. *vide* Gibbon. c. xxix.

L. 1. *causae viam sequebar alterius,* i. e. atomorum Epicureorum doctrinam amplectebar. 328. —

L. 9. *Ut lapsu,* etc. Cf. Iuv. x. 109, p. 319. L. 3. 'unde altior,' etc.

L. 10. *Urbis,* Byzantii. — CCLVI.

L. 12. *Suprema,* i.e. extrema. 329. —

L. 1. *Bis,* scilicet devictis Maximo, p. Ch. n. 338; Eugenio, p. ch. n. 394. 330. —

330. CCLVII. 12. *Parvos non aquilis*, etc. Cf. Lucan. IX. 902.

Utque Jovis volucer, calido quum protulit ovo
Implumes natos, solis convertit ad ortus:
Qui potuere pati radios et lumine recto
Sustinuere diem, caeli servantur in usus;
Qui Phoebo cessere iacent: sic pignora gentis
Psyllus habet, si quis tactos non horreat angues,
Si quis donatus ludit serpentibus infans.

L. 16. *nidos*, pro pullis, ut Georg. IV. 17. 'Ore ferunt dulcem nidis inmitibus escam.'

332. CCLVIII. L. 4. *Adiunxit geminas*, sc. animas. Respicit triplicem illam hominis naturae divisionem a Platone factam, τὸ ἡγεμονικόν, τὸ θυμικόν, τὸ ἐπιθυμητικόν.

334. CCLIX. L. 16. *Permutant*, i.e. repercutiunt.

L. 18. *trabibus zmaragdis*, pro zmaragdinis. Cf. infra, '*Scytha* exercitus.'

336. CCLXI. L. 1. *Eutropio*. De huius pessimâ administratione (p. Ch. n. 395—399) et exitu vide Gibbon, c. xxxii. L. 8. *Lutati;* C. Lutatius Catulus bello primo Punico finem imposuit.

L. 21. *piratica;* cf. Lucan. (P. 251, l. 9.) L. 22. *servilis laurea*, sc. Spartaco victo a. Ch. n. 71. L. 24. *Gildo;* Africam XII annos oppressit (p. Ch. n. 386—398). L. 27. *Scytha rediens*, sc. ex Asiâ XXVIII annos occupatâ circiter a. Ch. n. 633—605. Herod. IV. 3, 4. *Scytha*, pro Scythicus, ut Σκύθην ἐς οἶμον: Aesch. Pr. V. 2.

339. CCLXIV. L. 17. *Danubius;* pro eius accolis, Getis. Cf. 'Discet Hiber Rhodanique potor.' Hor. Od. II. XX. 20.

340. — L. 6. *Illyrici iura*, etc., p. Ch. n. 398. Vide Gibbon, c. xxx. Thraciâ ab Arcadio concessâ, Alaricus metalla et officinas ad arma fabricanda convertit. *in sua*, i.e. chalybs fabro lugente in sua (fabri) damna rubebat. Reciprocatio parum grammatica.

L. 18. *Urbem*, i.e. 'fluvium miri cognominis,' v. 555. Simili ambiguitate decepti sunt Cambyses; Cleomenes; Robertus Guiscard, Apuliae dux; Henricus IV. Angliae rex.

L. 6. *Dea Rhamnusia*, sc. Nemesis. L. 10. *Pollentia*. Est 341. CCLXV.
ad vicesimum quartum lapidem ab Augustis Taurinorum. Victoria ibi parta, p. Ch. n. 403. in septimum annum Romae casum distulit. Interim Stilicho oppressus viam ad urbem obsidendam Alarico patefecerat. 'Claudian's peroration is strong and elegant; but the identity of the Cimbric and Gothic fields must be understood (like Virgil's Philippi) according to the loose geography of a poet. Vercella and Pollentia are sixty miles from each other.' Gibbon.—De Cimbris, cf. Iuv. viii. p. 317, l. 23.

L. 22. *Discite*, etc. imitatur Aen. vi. 620:—

'Discite iustitiam moniti, et non temnere divos.'

L. 9. *Sunt altera nobis sidera*, etc. Respicit Aen. vi. 345. CCLXVIII.
641. P. 116, l. 4.

L. 14. *Quod superi meruere semel*, apud inferos semper durat aurea gens, quae sub caelo semel tantum fuit. L. 17. *arbor*. vide Aen. vi. 141.

L. 25. *Lunari globo*. 'Globus ille cavus, sphaera illa septima, quae sibi habet Lunam, finem constituit rerum mutationi obnoxiarum et immutabilium.'—Gesner, qui citat Cic. Somn. Scrip. 4.

'Infra Lunam nihil est nisi mortale et caducum praeter animos: supra Lunam sunt aeterna omnia.'

L. 20. *Ingentem meminit*, etc. 346. CCLXIX.

'A neighbouring wood born with himself he sees
And loves his old contemporary trees.'—*Cowley*.

Boethius, vir ingenio acri ac sublimi, moribus, littera- 347. CCLXX.
rum studio, morte denique memorabilis, patricius consul, princeps senatus, civium a Gothis oppressorum constans defensor fuit. Inde a delatoribus apud imperatorem Theodoricum laesae maiestatis accusatus, et in carcerem coniectus aureum illud opus, unde pauca desumpsi, Ticini scriptis mandavit, circiter, p. Ch. n. 524. Iam inde a sexto usque ad quartum decimum seculum, quum nullum Graecarum litterarum lumen esset, summus philosophiae interpres Boethius habitus est. Satis constat quanti eum

fecerit Dantes (vide Infern. v. 121; Paradis. x. 124), et Alfredus noster, qui Philosophiae Consolationem in Anglicum sermonem transtulit. Cf. Gibbon, c. xxxix. Milman, Hist. Lat. Christ. III. c. iii. De Boethio haec habet Hallam. (Lit. Europ. I. 2.)

'Few books are more striking from the circumstances of their production. Last of the classic writers, in style not impure, though displaying too lavishly that poetic exuberance which had distinguished the two or three preceding centuries, in elevation of sentiment equal to any of the philosophers, and mingling a Christian sanctity with their lessons, he speaks from his prison in the swan-like tones of dying eloquence. The philosophy that consoled him in bonds was soon required in the sufferings of a cruel death. Quenched in his blood, the lamp he had trimmed with a skilful hand gave no more light; the language of Tully and Cicero soon ceased to be spoken; and many ages were to pass away, before learned diligence restored its purity, and the union of genius with imitation taught a few modern writers to surpass in eloquence the Latinity of Boethius.'

INDEX CARMINUM.

CN. NAEVIUS.

CARM. PAG.

I. Epitaphium 1

T. MACCIUS PLAUTUS.

II. Aulularia, Act. IV. sc. viii. ix. 1
III. Captivi, Act. III. Sc. iv. 3
IV. Menaechmi, Act. V. Sc. i. 5
V. Mostellaria, Act. II. Sc. ii. 6
VI. Rudens. Prologus 10
VII. Rudens, Act. I. Sc. ii. 12

Q. ENNIUS.

VIII. Pyrrhus 13
IX. Res Romana 13
X. Fabius Maximus 14
XI. Telamo 14
XII. Andromache 14
XIII. 'Enni poeta' 15
XIV. Epitaphium 15

TERENTIUS AFER.

XV. Andria, Act. I. Sc. i. 15
XVI. Eunuchus, Act. II. Sc. ii. 17
XVII. Heauton Timorumenos, Act. i. Sc. i. . . 20
XVIII. Adelphi, Act. II. Sc. iii. 21

L. Attius.

Carm.		Pag.
xix.	Medea	24
xx.	Tarquinius Superbus	24

C. Lucilius.

xxi.	Virtus	26

T. Lucretius Carus.

De Rerum Naturâ.

xxii.	Lib. i. v. 1—43. Exordium . . .	27
xxiii.	Lib. i. v. 80—101. Iphigenia . . .	28
xxiv.	Lib. ii. v. 1—36. Philosophia curarum levamen	29
xxv.	Lib. ii. v. 317—332. τὰ πόῤῥω . .	31
xxvi.	Lib. ii. v. 352—366. Vacca amissam prolem requirens	31
xxvii.	Lib. ii. v. 552—564. Semina esse infinita	34
xxviii.	Lib. ii. v. 1148—1174. Mundum senescere	33
xxix.	Lib. iii. v. 9—30. Epicuri laudes . .	32
xxx.	Lib. iii. v. 870-971. Mors . . .	35
xxxi.	Lib. iii. v. 1060—1067. Strenua inertia	39
xxxii.	Lib. iv. v. 1—25. De suo carmine .	39
xxxiii.	Lib. iv. v. 129—142. Nubes . . .	40
xxxiv.	Lib. iv. v. 513—521. Sensuum fides .	41
xxxv.	Lib. iv. v. 577—589. Echo . . .	42
xxxvi.	Lib. v. v. 200—234. Mundum vitio laborare	42
xxxvii.	Lib. v. v. 737—747. Anni Tempora .	44
xxxviii.	Lib. v. v. 1011—1023. Mitescunt saecula	44
xxxix.	Lib. v. v. 1194—1225. Divum Formido	45
xl.	Lib. vi. v. 1178—1187; 1252—1265. Pestis Attica	46

C. Valerius Catullus.

xli.	Luctus in Morte Passeris	47

Carm.		Pag.
XLII.	Phaseli Dedicatio	48
XLIII.	Ad Lesbiam	49
XLIV.	De Acme et Septimio	50
XLV.	Ad Sirmionem Paeninsulam	51
XLVI.	Ad se ipsum, de adventu Veris	51
XLVII.	Ad Cornificium	52
XLVIII.	Ad Lesbiam	52
XLIX.	In Nuptias Iuniae et Mallii	53
L.	Carmen Nuptiale. Virgines	56
LI.	Attis	57
LII.	Epithalamium Pelei et Thetidis, v. 60—75; 86—115; 124—176. Ariadne	60
LIII.	Bacchantes. Ib. 251—269	64
LIV.	Ibid. 265—277. Spectatorum discessus	64
LV.	Ib. 305—319. Parcae	65
LVI.	'Si qua recordanti'	66
LVII.	Ad Calvum de Quintilia	67
LVIII.	Ad Mallium	67
LIX.	Inferiae ad Fratris tumulum	68
	C. Iulius Caesar.	
LX.	In P. Terentium Afrum	69
	D. Laberius.	
LXI.	Prologus	69
	P. Vergilius Maro.	
LXII.	*Bucolica,* Ecl. IV.	71
LXIII.	Ecl. IX.	74
LXIV.	*Georgicon.* Lib. I. v. 118—146. Labor	77
LXV.	Lib. I. v. 311—334. Tempestas	78
LXVI.	Lib. I. v. 463—514. Prodigia	79
LXVII.	Lib. II. v. 134—176. Italiae laudes	81
LXVIII.	Lib. II. v. 273—287. Vinea	83
LXIX.	Lib. II. v. 323—342. Ver.	83

Carm.		Pag.
LXX.	Lib. II. v. 458—540. Vitae rusticae laudes	84
LXXI.	Lib. III. v. 1—33. Exordium . .	87
LXXII.	Lib. III. v. 103—112. Equorum Certamen	89
LXXIII.	Lib. III. v. 339—366. Nomades Scythaeque	89
LXXIV.	Lib. III. v. 515—530. Bos moribundus	90
LXXV.	Lib. IV. v. 116—146. Horti . .	91
LXXVI.	Lib. IV. v. 210—227. Apes . . .	92
LXXVII.	Lib. IV. v. 348—373. Cyrenes Regia .	93
LXXVIII.	Lib. IV. v. 485—527. Eurydice amissa	94
LXXIX.	*Aeneidos.* Lib. I. v. 159—169. Portus	96
LXXX.	Lib. II. v. 77—198. Sinon . .	97
LXXXI.	Lib. II. v. 199—227. Laocoon . .	101
*LXXXII.	Lib. II. v. 268—297. Hectoris umbra	102
LXXXII.*	Lib. II. v. 453—558. Priami mors .	104
LXXXIII.	Lib. IV. v. 296—330; 362—387. Aenean Dido exprobrat	108
LXXXIV.	Lib. IV. v 450—473. Certa mori .	110
LXXXV.	Lib. IV. v. 522—532. Nox . . .	111
LXXXVI.	Lib. IV. v. 642—671. Elissae mors .	112
LXXXVII.	Lib. VI. v. 42—55. Sibylla . .	113
LXXXVIII.	Lib. VI. v. 264—281. Averni fauces .	114
LXXXIX.	Lib. VI. v. 450—476. Dido Aeneae conspectum fugit	114
XC.	Lib. VI. v. 637—665. Elysium . .	116
XCI.	Lib. VI. v. 724—751. Anima Mundi .	117
XCII.	Lib. VI. v. 777—886. Romanae gentis gloria	118
XCIII.	Lib. VII. v. 25—36. Tiberinus . .	122
XCIV.	Lib. VII. v. 601—628. Belli Portae .	123
XCV.	Lib. VIII. v. 675—713. Pugna Actiaca	124
XCVI.	Lib. IX. v. 176—206; 381—449. Par nobile	125
XCVII.	Lib. IX. v. 473—497. Euryali mater .	129
XCVIII.	Lib. X. v. 96—117. Adnuit Iuppiter .	130

Carm.		Pag.
XCIX.	Lib X. v. 464—509. Pallantis Mors .	131
C.	Lib. XI. 539—584. Metabus . .	133
CI.	Lib. XII. v. 697—709; 725 755. Aeneas ad certamen provocatur . . .	135
CII.	Lib. XII. v. 896—952. Turni Mors .	137
	Q. Horatius Flaccus.	
CIII.	*Carm.* Lib. I. 4. Ad L. Sestium .	139
CIV.	Lib. I. 5. Ad Pyrrham . . .	140
CV.	Lib. I. 11. Ad Leuconoen . .	141
CVI.	Lib. I. 24. Ad Vergilium . . .	141
CVII.	Lib. I. 37. Cleopatra . . .	142
CVIII.	Lib. II. 1. Ad C. Asinium Pollionem	144
CIX.	Lib. II. 17. Ad Maecenatem . .	145
CX.	Lib. III. 3. 'Iustum et tenacem propositi virum'	147
CXI.	Lib. III. 5. v. 41—56. Regulus . .	149
CXII.	Lib. I. 22. Ad Fuscum . . .	150
CXIII.	Lib. III. 9. Ad Lydiam . . .	151
CXIV.	Lib. III. 11. v. 25—52. Hypermnestra	152
CXV.	Lib. III. 13. 'O fons Bandusiae' .	153
CXVI.	Lib. III. 25. Ad Bacchum . .	154
CXVII.	Lib. III. 27. v. 13—76. Europa .	155
CXVIII.	Lib. III. 29. 'Tyrrhena regum' .	158
CXIX.	Lib. IV. 2. Ad Iulum Antonium .	160
CXX.	Lib. IV. 3. Ad Melpomenen . .	162
CXXI.	Lib. IV. 5. Ad Augustum . . .	163
CXXII.	Lib. IV. 7. Ad Torquatum . .	165
CXXIII.	*Epodon.* II. Alfius	166
CXXIV.	XIII. Ad Amicos	168
CXXV.	XVI. Ad Populum Romanum . .	169
CXXVI.	*Satirarum.* Lib. I. 9. 'Ibam forte'	172
CXXVII.	*Epistolarum.* Lib. I. 4. Ad Albium Tibullum	175
CXXVIII.	Lib. I. 20. Ad Librum suum . .	176

Albius Tibullus.

Carm.		Pag.
cxxix.	Lib. i. Eleg. i. v. 51—70 . . .	177
cxxx.	Lib. i. Eleg. iii. v. 1—22; 83—94 .	178
cxxxi.	Lib. ii. Eleg. v. 33—56 . . .	180
cxxxii.	Lib. iv. v. 1—20. Nemesis . .	181
cxxxiii.	Lib. iv. ii. Sulpicia . . .	182
cxxxiv.	Lib. iv. iv. Deprecatio ad Phoebum .	183

Domitius Marsus.

cxxxv.	Epitaphium Albii Tibulli . . .	184

Sex. Aurelius Propertius.

cxxxvi.	Lib. i. ii. Ad Cynthiam . . .	184
cxxxvii.	Lib. i. xx. 17—58. Hylas . . .	186
cxxxviii.	Lib. iii. iii. De Amore . . .	187
cxxxix.	Lib. iii. xviii. v. 1—20; 29—46. Ad Cynthiam, de Insomnio Naufragii .	188
cxl.	Lib. iv. ii. Poemata solum vacare Morte	190
cxli.	Lib. iv. vii. v. 1—12; 29—72. De morte Paeti	191
cxlii.	Lib. iv. x. De Natali Cynthiae .	193
cxliii.	Lib. iv. xiii. 15—34. Morum simplicitas	194
cxliv.	Lib. iv. xviii. Defletur mors Marcelli	195
cxlv.	Lib. v. iii. v. 1—6; 29—72. Arethusa Lycotae	197
cxlvi.	Lib. v. iv. Fabula Tarpeiae . .	199
cxlvii.	Lib. v. vi. De Pugna Actiaca navali	202
cxlviii.	Lib. v. xi. Defuncta Cornelia Paullum alloquitur	205

P. Ovidius Naso.

cxlix.	Hypermnestra Lynceo. v. 1—60; 71—84; 123—132	209

Carm.		Pag.
CL.	Sappho Phaoni, 1—8; 74—84; 157—176	212

Amores.

CLI.	Lib. I. iii. v. 4—26	213
CLII.	Lib. III. vi. 'Amnis, arundinibus' .	214
CLIII.	Lib. III. ix. 1—20; 39—68. In Tibulli mortem	217
CLIV.	Amoris Remedia, v. 131—154 . .	219

Metamorphoses.

CLV.	Lib. II. v. 1—30. Solis Regia . .	220
CLVI.	Lib. III. v. 85—114. Cadmus . .	221
CLVII.	Lib. XI. v. 592—615. Somni Spelunca	222
CLVIII.	Lib. XII. v. 39—63. Famae Domus .	223
CLIX.	Lib. XV. 199—236. Aetatis Tempora .	225

Fasti.

CLX.	Lib. II. v. 721—778. Lucretia . .	226
CLXI.	Lib. III. v. 595—654. Anna Perenna	229
CLXII.	Lib. V. v. 207—226. Flora loquitur .	231

Tristia.

CLXIII.	Lib. III. vii. Ad filiam Perillam .	232
CLXIV.	Lib. III. xii. 'Frigora iam Zephyri'	234
CLXV.	Lib. IV. x. De vita sua . . .	236

PHAEDRUS THRAX.

CLXVI.	*Fabularum*, Lib. I. 14. Ex sutore medicus	239
CLXVII.	Lib. II. 7. Muli et latrones . .	240
CLXVIII.	Lib. V. 4. Homo et asinus . .	241

A. PERSIUS FLACCUS.

CLXIX.	*Satiræ*. I. v. 114—126 . . .	241

CARM.		PAG.
CLXX.	II. v. 1—7 ; 59—75	242
CLXXI.	III. v. 35—62	243
CLXXII.	V. v. 26—51 ; 62—72	244

L. ANNAEUS SENECA.

CLXXIII.	Medea, Act. II. v. 157—174; Chorus, v. 360—379	246
CLXXIV.	Troades, Act. V. Astyanactis mors .	248

M. ANNAEUS LUCANUS.

Pharsalia.

CLXXV.	Lib. I. v. 67—120. Caussae Belli Civilis	249
CLXXVI.	Lib. I. v. 121—182. Pompeii Caesarisque Mores . . . . , .	251
CLXXVII.	Lib. I. v. 183—227. Caesar ad Rubiconem	253
CLXXVIII.	Lib. II. v. 16—33. Romae luctus .	255
CLXXIX.	Lib. II. v. 380—391. Cato . . .	256
CLXXX.	Lib. III. v. 399—439. Lucus Massiliae vicinus	257
CLXXXI.	Lib. IV. v. 799—824. Curio . .	258
CLXXXII.	Lib. V. v. 424—435. ἄπλοια . .	259
CLXXXIII.	Lib. VI. v. 775—814. Sextus Thessalam veneficam consulit	260
CLXXXIV.	Lib. VII. v. 185—213. Prodigia die quo Pharsaliae pugnatum est visa . .	262
CLXXXV.	Lib. VI. v. 391—439. Omnia ademit Una dies	263
CLXXXVI.	Lib. VII. v. 847—872. Thessalia .	265
CLXXXVII.	Lib. IX. v. 1—18. Pompeii Apotheosis	266
CLXXXVIII.	Lib. IX. v. 186—214. Laudat Pompeium Cato	267
CLXXXIX.	Lib. IX. v. 564—600. Cato per Libyam iter faciens	268

P. Papinius Statius.

Silvae.

Carm.		Pag.
cxc.	Lib. ii. i. v. 1—13; 82—95; 146—165; 189—234. Glaucias Atedii Melioris	270
cxci.	Lib. ii. ii. v. 1—5; 52—82; 100—132. Villa Surrentina Pollii Felicis .	274
cxcii.	Lib. ii. vii. 1—4; 19—47; 64—80; 89—135. Genethliacon Lucani .	277
cxciii.	Lib. v. iii. v. 19—28; 271—288. Epicedion in patrem suum . . .	280

Thebais.

cxciv.	Lib. iii. v. 524—547. Amphiaraus auguria capit	281
cxcv.	Lib. iv. v. 786—823. Hypsipyle Argivis aquas ostendit	283
cxcvi.	Lib. v. v. 599—637. Hypsipyles dolor	284
cxcvii.	Lib. vi. v. 177—192. Eurydice . .	286
cxcviii.	Lib. vii. v. 789—823. Amphiarai mors	287

Achilleis.

cxcix.	Lib. i. v. 211—241. Thetis Achillem ad Scyrum defert	288
cc.	Lib. i. v. 366—378. Achilles in Lycomedis aulam inductus	290
cci.	Lib. ii. v. 177—210. Manifestus Achilles	290

M. Valerius Martialis.

Epigrammata.

ccii.	Lib. i. xiii. De Arria et Paeto . .	292
cciii.	Lib. i. xv. Ad Iulium	292

Carm.		Pag.
ccIV.	Lib. VIII. xxx. De spectaculo Scaevolae	293
ccV.	Lib. I. xlii. De Porcia . . .	293
ccVI.	Lib. V. lxix. In M. Antonium . .	294
ccVII.	Lib. II. xc. Ad Quintilianum , .	294
ccVIII.	Lib. III. xliii. Ad Laetinum . .	295
ccIX.	Lib. IV. viii. Ad Euphemum . .	295
ccX.	Lib. IV. xiii. Pudens et Claudia .	296
ccXI.	Lib. IV. xiv. Ad Silium Italicum .	296
ccXII.	Lib. IV. xliv. De Vesuvio Monte .	297
ccXIII.	Lib. IV. lxiv. De hortis Iulii Martialis	297
ccXIV.	Lib. IV. lxxiii. De Vestino . .	299
ccXV.	Lib. IV. lxxxvi. Ad Librum suum .	299
ccXVI.	Lib. V. xiv. De Nanneio . . .	300
ccXVII.	Lib. V. xx. Ad Iulium Martialem .	300
ccXVIII.	Lib. V. xlii. Quod datur, non perire .	301
ccXIX.	Lib. V. lviii. Ad Postumum . .	301
ccXX.	Lib. VI. lxxx. Ad Caesarem de rosis .	302
ccXXI.	Lib. VII. lxxxix. Apollinari mittit coronam	302
ccXXII.	Lib. VIII. xii. Ad Priscum . .	303
ccXXIII.	Lib. VIII. xxxii. De Columba Aretullae	303
ccXXIV.	Lib. VIII. lxxvi. In Gallicum . .	303
ccXXV.	Lib. ix. xiii. De Earino . . .	304
ccXXVI.	Lib. IX. lx. Ad coronam . . .	304
ccXXVII.	Lib. IX. vii. Ad Afrum . . .	305
ccXXVIII.	Lib. IX. lxxxviii. Ad Rufum, captatorem	305
ccXXIX.	Lib. X. vii. Ad Rhenum . . .	305
ccXXX.	Lib. X. xxiii. De M. Antonio Primo .	306
ccXXXI.	Lib. X. xxxii. De eiusdem imagine .	306
ccXXXII.	Lib. X. xxx. De Formiis . . .	307
ccXXXIII.	Lib. X. xlvii. Ad Iulium Martialem .	308
ccXXXIV.	Lib. X. xcvi. Ad Avitum . . .	308
ccXXXV.	Lib. XI. xviii. δῶρον ἄδωρον . .	309
ccXXXVI.	Lib. XII. xxxi. De hortis Marcellae uxoris	310

CARM.		PAG.
CCXXXVII.	Lib. XII. xlvii. In habentem varios mores	311
CCXXXVIII.	Lib. XII. xciv. In Tuccam . .	311
CCXXXIX.	Lib. I. lxxxviii. Epitaphium Alcimi	312
CCXL.	Lib. V. xxxiv. Epitaphium Erotii puellae	312
CCXLI.	Lib. VI. xxviii. Epitaphium Glauciae	313
CCXLII.	Lib. X. liii. Epitaphium Scorpi .	313
CCXLIII.	Lib. XI. xiii. Epitaphium Paridis pantomimi	314
CCXLIV.	Lib. XI. xci. Epitaphium Canaces .	314
CCXLV.	Lib. IX. xxx. In pietatem Nigrinae .	315

D. IUNIUS IUVENALIS.

CCXLVI.	Sat. I. 147—171. Peroratio . .	315
CCXLVII.	IV. 144—154. Domitianus . . .	316
CCXLVIII.	VIII. 231—258. Nobilitas sola virtus .	317
CCXLIX.	X. 90—113. Seianus	318
CCL.	X. 346—366. 'Nil ergo optabunt homines'	318
CCLI.	XIII. 174—198; 208—228. Conscientiae cruciatus	320

P. AELIUS HADRIANUS IMPERATOR.

CCLII.	Ad Animam suam	322
CCLIII.	PERVIGILIUM VENERIS . . .	322

RUTILIUS CLAUDIUS NAMATIANIUS.

CCLIV.	De Reditu suo Itinerarium. Lib. I. 43—66	326

CLAUDIUS CLAUDIANUS.

CCLV.	In Rufinum. Lib. I. 1—23 . .	327

Carm.		Pag.
CCLVI.	Rufinus a militibus conclusus. Lib. II. 348—399	328
CCLVII.	De III. Cons. Honorii. Praefatio	330
CCLVIII.	De IV. Cons. Honorii, 214—238; 255—261	331
CCLIX.	De Nuptiis Honorii et Mariae, 49—96	333
CCLX.	Venus Tritone invecta. Ib. 144—156	335
CCLXI.	In Eutropium. Lib. i. 443—465; 500—513	335
CCLXII.	De Bello Getico, 339—372	337
CCLXIII.	Stilicho Romam ingreditur. Ib. 450—468	338
CCLXIV.	Alaricus loquitur. Ib. 521—549	339
CCLXV.	Pollentina clades. Ib. 623—647	340
CCLXVI.	Epithalamium Palladii et Celerinae 1—40	342
CCLXVII.	Raptus Proserpinae. Lib. I. 244—266	343
CCLXVIII.	Lib. II. 265—307. Descensus Averno.	344
CCLXIX.	De sene Veronensi	346

Anicius Manlius Severinus Boethius.

Consolatio Philosophiae.

CCLXX.	Lib. I. Summum nec metuas diem nec optes	347
CCLXXI.	Lib. II. Habent et numina legem	348
CCLXXII.	Lib. V. Fors	349

TABULA EDITIONUM QUARUM TEXTUS ADSUMITUR.

FRAGMENTA . Anthologia Vet. Lat. Epigr. et Poem. Meyer . Lipsiae, 1835.

TRAGICORUM LATINORUM RELIQUIAE . Ribbeck . Lipsiae. 1852.

ENNIUS	. Vahlen	. Lipsiae, 1854.
PLAUTUS	. Ritschl	. Bonnae, 1850—1852.
———	. Weise	. Lipsiae, 1842.
TERENTIUS	. Fleckeisen	. Lipsiae, 1862.
LUCRETIUS	. Munro	. Cantabrigiae, 1866.
CATULLUS	. R. Ellis	. Oxonii, 1867.
VERGILIUS	. Conington	. Cantabrigiae, 1863.
HORATIUS	. Munro	. Londini, 1869.
TIBULLUS	. Rossbach	. Lipsiae, 1864.
PROPERTIUS	. Paley	. Londini, 1853.
OVIDIUS	. Merkel	. Lipsiae, 1862, 63.
—— FASTI	. Paley	. Londini, 1862.
PERSIUS	. Iahn	. Lipsiae, 1843.
SENECA	. Matthiae	. Lipsiae, 1828.
LUCANUS	. Weise	. Quedlinburgi et Lipsiae, 1835.
STATIUS	. Quech	. Lipsiae, 1854.
MARTIALIS	. Schneidewin.	Lipsiae, 1853.
IUVENALIS	. Hermann	. Lipsiae, 1862.
PERVIGILIUM VENERIS	. Buecheler	. Lipsiae, 1859.
RUTILIUS	. Zumpt	. Berolini, 1840.

Claudianus	. Gesner	. Lipsiae, 1759.
Boethius	. Cally	. Lutetiae, 1695.

Quod ad rem orthographicam attinet, satius visum est horum editorum vestigiis plerumque insistere, quam ad normam acerrimam omnium ubique verborum formas dirigere. Textum nusquam mutavi, nisi quod Paleii coniecturam amplexus sum apud Prop. iv. xviii. 31., Page 196.

TABULA SCRIPTORUM CHRONOLOGICA.

LIB. I.

CN. NAEVIUS (circiter a. Ch. n. 264—194).
T. MACCIUS PLAUTUS, Sarsinae natus (a. Ch. n. 254—184).
Q. ENNIUS, Rudiis natus (a. Ch. n. 239—169).
P. TERENTIUS AFER, Karthagini natus (a. Ch. n. 196—159).
L. ATTIUS, (a. Ch. n. 170—86?).
C. LUCILIUS, Suessae natus (a. Ch. n. 148—103).
T. LUCRETIUS CARUS, (a. Ch. n. 99—55?).
G. VALERIUS CATULLUS, Veronensis (a. Ch. n. 87—46).
C. IULIUS CAESAR, (a. Ch. n. 100—44).
DECIMUS LABERIUS, Eques Romanus (a. Ch. n. 107—43).

LIB. II.

P. VERGILIUS MARO, Andibus natus (a. Ch. n. 70—19).
Q. HORATIUS FLACCUS, Venusinus (a. Ch. n. 65—8).
ALBIUS TIBULLUS, Pedanus (a. Ch. n. 54?—19).
DOMITIUS MARSUS, Tibulli aequalis.
SEX. AURELIUS PROPERTIUS, Umber (a. Ch. n. 51?—19).
P. OVIDIUS NASO, Sulmone natus (a. Ch. n. 43—p. Ch. n. 18).

LIB. III.

PHAEDRUS THRAX, Augusti libertus, Tiberii aequalis.
A. PERSIUS FLACCUS, Volaterris natus (p. Ch. n. 34—62).

L. Annaeus Seneca, Cordubae natus: interfectus est p. Ch. n. 65.

M. Annaeus Lucanus, Cordubae natus p. Ch. n. 38. interfectus p. Ch. n. 65.

P. Papinius Statius, Neapolitanus (p. Ch. n. 61—95).

M. Valerius Martialis, Bilbili natus (p. Ch. n. 39—104).

D. Iunius Iuvenalis, Aquinas: natus est p. Ch. n. 59. ultimam satiram edidit p. Ch. n. 119.

P. Aelius Hadrianus, Imperator (p. Ch. n. 76—138).

Rutilius Claudius Namatianus, scripsit Itinerarium suum p. Ch. n. 417.

Claudius Claudianus, Alexandrinus, floruit p. Ch. n. 395.

Anicius Manlius Severinus Boethius (p. Ch. n. 470 vel 475—524).

LONDINI: EXCUDEBANT WHITTINGHAM ET WILKINS.

ERRATA.

Pag. 207, l. 8, *pro* " assesu " *lege* " assessu."
Pag. 314, l. 3 a pede, *pro* " Debuerunt " *lege* " Debuerant."
Pag. 320, l. 15, *pro* " umquem " *lege* " umquam."
Pag. 360, l. 10, *pro* " vincta morationem " *lege* " vinctam orationem."
Pag. 365, l 10 a pede, *pro* " meln on " *lege* " mel non."
Pag. 382, l. 26, *pro* " Id. II." *lege* " Theocr. Id. II."
Pag. 384, l. 21, *pro* " d " *lege* " de."

L. Annaeus Seneca, Cordubae natus: interfectus est p. Ch. n. 65.

M. Annaeus Lucanus, Cordubae natus p. Ch. n. 38. inter-

LONDINI: EXCUDEBANT WHITTINGHAM ET WILKINS.